

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

НАВЧАЛЬНІ ТЕКСТИ
З МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2019

УДК 811.161.2:81'243(076.6)

Н15

Автори:

Резван Оксана Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

Кір'янова Олена Василівна, старший викладач Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

Малюкова Ольга Юріївна, викладач Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

Пономарьов Олександр Стефанович, старший викладач Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рецензенти:

Піддубна Наталія Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Фільчук Тетяна Федорівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської мови філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Рекомендовано до друку Вченою радою ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, протокол № 12 від 6 червня 2018 р.

Навчальні тексти з мовної підготовки : навч. посібник /
Н15 О. О. Резван, О. В. Кір'янова, О. Ю. Малюкова, О. С. Пономарьов ;
Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків :
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 194 с.

ISBN 978-966-695-475-9

Мета посібника – сформувати в студентів мовленнєву діяльність (читання, аудіювання, усне мовлення, писемне мовлення).

Посібник містить тексти, що супроводжуються пропедевтичними лексичними завданнями, спрямованими на повне або часткове зняття труднощів до початку процесу читання, і граматичними післятекстовими вправами, мета яких – перевірити розуміння прочитаних текстів на різних рівнях (слів, словосполучень, речень, загального змісту, деталей змісту) і сформувати вміння отримувати необхідну інформацію з тексту, узагальнювати її та викладати в усній і письмовій формі у вигляді планів, тез, анотацій, рефератів.

Призначений для роботи з іноземними студентами 1–4 курсів усіх спеціальностей.

УДК 811.161.2 81'243(076.6)

© О. О. Резван, О. В. Кір'янова,
О. Ю. Малюкова, О. С. Пономарьов, 2019

ISBN 978-966-695-475-9

© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019

ЗМІСТ

Передмова	6
Текст 1 Перша зустріч з Україною	7
Текст 2 Київ	9
Текст 3 Площа Свободи в Харкові	10
Текст 4 Наш університет	12
Текст 5 Мотиви вибору спеціальності	14
Текст 6 Чому всі люди різні?	17
Текст 7 З історії слов'ян	19
Текст 8 Історія писанки	20
Текст 9 На лекції	23
Текст 10 Інформація в нашому житті	25
Текст 11 Режим дня студента	26
Текст 12 З історії Олімпійських ігор	29
Текст 13 Як потрібно виконувати домашні завдання?	31
Текст 14 Типи поведінки й вибір професії	33
Текст 15 Як колір впливає на працездатність людини?	35
Текст 16 Промислова естетика	36
Текст 17 Населення України	38
Текст 18 Харків і харків'яни	40
Текст 19 Видатні фахівці галузі в історії Харкова. Математик О. В. Погорелов	41
Текст 20 Сім чудес Харкова	43
Текст 21 Глобальні проблеми цивілізації	45
Текст 22 Комп'ютерні ігри	47
Текст 23 Кодекс екологічної етики людини	49
Текст 24 Київська Русь	50
Текст 25 Ярослав Мудрий	52
Текст 26 Запорізька Січ	54
Текст 27 Козацька слава	55
Текст 28 Хто такі чумаки?	57
Текст 29 Традиції та звичаї сучасних українців. Весільний коровай	59
Текст 30 Людина й машина	60
Текст 31 Інтернет-залежність	62
Текст 32 Міський транспорт	64
Текст 33 Архітектура Харкова	66
Текст 34 Пам'ятники Харкова	68
Текст 35 М. В. Гоголь «Ніч перед Різдвом» (уривок)	70
Текст 36 Світ моїх захоплень	72
Текст 37 Де і як ми відпочиваємо?	74
Текст 38 Як потрібно спілкуватися з поліцією?	76
Текст 39 Видатні жінки в історії України	78
Текст 40 Спілкування в Інтернеті	81

Текст 41	Небезпеки офісної роботи	83
Текст 42	Секрети здоров'я	85
Текст 43	Мій візит до лікаря	87
Текст 44	Клімат в Україні	90
Текст 45	Відпочинок сучасної молоді.....	92
Текст 46	Хімічні речовини в побуті	94
Текст 47	Чи буде збережена родина?.....	96
Текст 48	Традиції української сім'ї	98
Текст 49	Роль інформаційних технологій у сучасному світі	100
Текст 50	Професія та якості особистості	102
Текст 51	М. В. Гоголь «Вечори на хуторі поблизу Диканьки» (уривки)	104
Текст 52	Особиста безпека в громадських місцях	108
Текст 53	Наукові сенсації	110
Текст 54	Інтелектуальна власність людини	113
Текст 55	Професії майбутнього	115
Текст 56	Чому ми віримо в прикмети?	118
Текст 57	Звички: у пошуках рівноваги	120
Текст 58	Перенаселення Землі як глобальна проблема людства	122
Текст 59	Сучасні війни та їхні наслідки	124
Текст 60	Здоров'я нації – майбутнє країни	126
Текст 61	Проблеми працевлаштування молоді.....	128
Текст 62	Людство та природний відбір	130
Текст 63	Перетворення природи	131
Текст 64	Видатний архітектор О. М. Бекетов	133
Текст 65	Проблеми глобального потепління	134
Текст 66	Світова інтернет-аудиторія	135
Текст 67	Міста України. Одеса	138
Текст 68	Міста України. Львів	139
Текст 69	Таємниці людського мозку	141
Текст 70	Місто ХХІ століття	143
Текст 71	Скільки років ми спимо?	144
Текст 72	Штучне серце	145
Текст 73	Пошуки засобів довголіття	147
Текст 74	Досягнення голографії	148
Текст 75	Охорона навколишнього середовища	150
Текст 76	Уміння ефективно спілкуватися	152
Текст 77	Уміння спілкуватись у бізнесі	154
Текст 78	Як стати успішним?	156
Текст 79	Яким має бути сучасний політичний лідер?	158
Текст 80	Мораль і політика	160
Текст 81	Жінки в політиці	162
Текст 82	Світ сьогодні	164
Текст 83	Видатні особистості бізнесу. Стів Джобс	166
Текст 84	Міжнародне співробітництво. Міста-побратими Харкова	168

Текст 85 Особливості сучасної науки	170
Текст 86 Техніка майбутнього	172
Текст 87 Леся Українка	174
Текст 88 Гольфстрім замість АЕС	176
Текст 89 Звичайний електромобіль	178
Текст 90 Українські свята. Різдво	180
Текст 91 Що, кому й коли дарувати?	181
Текст 92 Томас Мор	183
Текст 93 Джордано Бруно	185
Текст 94 Наука в ХХІ сторіччі	187
Текст 95 Шляхи розвитку української науки	188
Текст 96 Популяризація науки в Україні	190
Текст 97 Міграція як глобальна проблема сучасності	192
Список рекомендованих джерел.....	194

ПЕРЕДМОВА

Мовна підготовка іноземних студентів є основою для подальшого успішного навчання, ефективного оволодіння професійними знаннями та провідними компетенціями фахівця.

Навчання української мови як іноземної належать до актуальних, практично необхідних і важливих питань. Опанування мовою іноземними студентами має на меті надання їм системи мовних і мовленнєвих знань як підгрунтя професійної підготовки за обраною спеціальністю, а також сформування у студентів необхідних і достатніх навичок і вміння в усіх видах мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, усне мовлення, писемне мовлення), забезпечуючи можливість спілкування в українському мовному середовищі (навчання, побут, культура) і здобуття відповідної спеціальності.

Посібник містить тексти, що супроводжуються пропедевтичними лексичними завданнями, спрямованими на повне або часткове зняття труднощів до початку процесу читання, і граматичними післятекстовими вправами, мета яких – перевірка розуміння прочитаних текстів на різних рівнях (розуміння слів, словосполучень, речень, загального змісту, деталей змісту) і формування вміння отримувати необхідну інформацію з тексту, узагальнювати її та викладати в усній і письмовій формі у вигляді планів, тез, анотацій, рефератів.

У посібнику представлені тексти художнього й публіцистичного стилів мовлення, що дають іноземним студентам уявлення про основні культурно-моральні засади українського суспільства, а також норми й правила поведінки в різних середовищах. Вибір авторами навчальних текстів обумовлений не лише рівнем готовності іноземних студентів сприймати лексико-граматичні конструкції, а й їхньою важливістю у процесі соціальної адаптації в українському соціумі. Тема та зміст текстів дозволяють викладачеві організовувати обговорення визначеної проблеми в групі, що уможлиблює активізацію усних мовленнєвих навичок у ситуаціях непередбачуваної комунікації.

Після кожного тексту представлені завдання, спрямовані актуалізувати у студентів компетенції створення й використання фраз з мовними кліше наукового стилю мовлення, що свідчить про відповідність посібника принципам наступності й перспективності в аспекті навчання іноземних студентів роботі з фаховими науковими текстами.

Усвідомлюючи важливість ґрунтовної мовної підготовки, автори дібрали такий навчальний матеріал, який сприяє не лише засвоєнню основних лексико-граматичних понять, а й спонукає до самоосвіти, конструктивної комунікації, вивчення українських традицій та культурної спадщини нашої країни.

Навчальний посібник призначений для роботи на практичних заняттях із мовної підготовки з іноземними студентами 1–4 курсів усіх спеціальностей.

ТЕКСТ 1 ПЕРША ЗУСТРІЧ З УКРАЇНОЮ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Мізерний 1) незначний за розміром; дуже малий; 2) який не має істотного значення, великої ваги, незначний; 3) який не викликає поваги, жалюгідний, нікчемний.

Расизм – ідеологія, що має на меті обґрунтувати й виправдати соціальну й національну нерівність в антагоністичному суспільстві приналежністю людей до так званих «вищих» і «нижчих» рас.

Стереотип – те, що часто повторюється, стало звичайним, загальноприйнятим і чого дотримуються, що наслідують у своїй діяльності.

Традиція – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки та ін., що склалися історично й передаються від покоління до покоління.

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Невеликий, унікальний, чудовий.
2. Позитивний, сердитий, фантастичний, серйозний, великий, холодний, тихий, простий.

Завдання 3. Прочитайте текст.

У кожного з нас є сформовані стереотипи щодо певної країни. Так само і в іноземців, що приїжджають до нас, складаються певні уявлення про Україну, навіть побоювання перед приїздом. І тим приємніше бачити, як руйнуються їхні страхи, стереотипи, як вони повертаються додому з позитивними враженнями, приємними спогадами й хочуть знову приїхати сюди.

Ми провели невеличке опитування серед декількох іноземних студентів і попросили їх відповісти на такі запитання:

1. Що Ви чули про Україну до приїзду?
2. Які стереотипи зруйнувалися у Вас після приїзду сюди?
3. Що Вам сподобалося в Україні загалом?
4. Що Ви думаєте про українців?

Як каже **Фархат**, перед тим як приїхати в Україну, більшість із того, що він чув, було негативним. Наприклад, що ми расисти й що це дуже небезпечна країна, а також що люди завжди сердиті.

Маналь же говорить, що їй перед приїздом дали декілька порад: по-перше, англійська мова не є поширеною навіть в аеропортах, що робить Україну «неввічливою» до іноземців; по-друге, треба бути обережною з поліцією та іншими державними службовцями: вони можуть причепитись до тебе за будь-яку, навіть мізерну, провину.

Відповіді на друге запитання були набагато приємнішими: більшість побоювань зникла.

Наприклад, **Айман** каже: «Перебування в Україні змусило мене зрозуміти, що насправді всі мої стереотипи не відповідають дійсності. Усе

якраз навпаки: я міг гуляти вночі без єдиного сумніву у своїй безпеці (а я не можу цього робити навіть у своїй країні). Також Україна зі своїм унікальним характером й історією постала переді мною як горда, незалежна держава».

Хуссейн говорить: «Перед приїздом до Вас мій знайомий сказав, що мав не надто хороший досвід під час Євро-2012. Проте час, який я провів в Україні, був чудовим, люди і взагалі все, з чим я зіткнувся, було просто фантастичним».

Так само викликали відчуття тепла і їхні відповіді на наступні запитання.

Маналь зауважила, що їй тут дуже сподобались атмосфера та спільнота, яка все ще дотримується своїх традицій. Вона бачила, що люди часто вдягають національний одяг.

Якщо ж говорити суто про наше місто, то **Аймана** воно дуже вразило: «Найпривабливішою є різноманітна атмосфера Харкова: він не надто шумний, не надто тихий; не надто простий, не надто складний. Місто велике, й у ньому є все. Воно є дуже гарним місцем для життя».

Багато хто з опитуваних казав, що тут їм дуже сподобалися люди.

Фархат: «Вони дуже привітні до іноземців, проте іноді я відчував, що вони надто серйозні».

Маналь: «Зустрічала людей, які були дуже гарними й добрими, але деякі – не дуже. Проте загалом в Україні є багато ввічливих і чудових людей».

Хуссейн: «Українці – це клас, це круто! Хоча спершу вони й можуть бути трохи настороженими».

Айман: «Я багато чому навчився від українців: великодушність не має залежати від переваги когось одного над іншим, вона є обов'язком кожного. Куди б я не пішов, я не зміг би подолати складну ситуацію, якби не допомога українців. І хоча Україна дуже холодна взимку, проте я відчував внутрішнє тепло».

Дуже приємно чути таке! І хотілося б зруйнувати негативні стереотипи про нашу країну та про наших людей, щоб перебування тут іноземців стало незабутнім.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яку назву має прочитаний Вами текст?
2. Які негативні застереження чули деякі іноземні студенти до приїзду в Україну?
3. Як змінилися їхні погляди після перебування в нашій країні?
4. Що позитивного побачили іноземці в Україні?
5. Чи сподобалось їм наше місто?
6. Що сказали опитувані іноземні студенти про українців?
7. Чи поділяєте Ви їхні позитивні враження про перебування в Україні й чому?

Завдання 5. Утворіть від поданих слів за допомогою суфіксів **-ник, -ець, -ач** іменники, що означають особу.

Опитувати, іноземний, чарівний, відповідати, службовий, незнайомий, Україна, спільний.

Завдання 6. Замініть лексико-граматичні конструкції речень конструкціями, що використовуються для опису терміна: **що називається як, що носить назву чого, що визначається як що.**

1. Україна зі своїм унікальним характером й історією постала переді мною як горда, незалежна держава.

2. Харків є дуже гарним місцем для життя.

3. Великодушність є обов'язком кожного.

ТЕКСТ 2 КИЇВ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Ланцюг, брама, краєвид, паркан, узвіз, замок, собор.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Я підходжу до Золотих воріт. Легенько торкаюсь їхніх стін, намагаючись відчути дух того часу. Саме тут починається легендарний Київ. Я відступаю на декілька кроків і піднімаю голову, щоб побачити Золоту браму Києва повністю. Раптом я чую скрегіт і брязкіт ланцюгів: місто впускає мене. Я йду далі вулицями Києва. Я відчуваю себе частиною міста. Мені здається, що я чую, як воно промовляє до мене!

Я йду Ярославовим Валом – таємничою й загадковою вулицею Києва. Мій погляд зупиняється на замку самотнього лицаря. Цей будинок зі шпилем не може не привернути увагу. Скільки існує різних легенд про цей замок! Кажуть, що тут жив барон Синя Борода. А на порозі написано латиною: «SALVE».

Місто виводить мене на Пейзажну алею. Звідси відкривається неймовірно гарний краєвид. Якщо спуститись невеличкою стежкою, Київ виведе до сонячних годинників. Скільки ще приховано тут таємниць?

Я піднімаюсь до Музею історії України, що розміщується на Старокиївській горі – місці, звідки походить Київ. Униз спускаються дерев'яні сходи, а за зеленим парканом відбувається реконструкція Десятинної церкви. Попереду на мене чекає найкраща вулиця міста – Андріївський узвіз. Єдина вулиця, нумерація будинків якої йде знизу вгору, тому її називають Чортовою. На підтвердження цього на ній розміщено три будинки за номером 13. Тут стоїть містичний замок Річарда, у якому ніколи надовго не затримувалися мешканці. Також тут є найгарніша Андріївська церква, яка не має дзвонів. Андріївський узвіз називають вулицею-музеєм, адже тут на кожному кроці музей.

Київ – місто церков. Найвеличнійший Володимирський собор, дерев'яна Макарівська церква, Софія Київська, Печерська лавра, Михайлівський Золотоверхий собор.

Особливо чарівним Київ стає навесні, коли навкруги буяє зелене листя й квітнуть каштани. Покоління змінюються, а Місто залишається назавжди. Київ приховує безліч таємниць, і саме тому ще більше хочеться його пізнавати.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Про які відомі будівлі й вулиці Києва йдеться у тексті?
2. Хто, за легендою, жив у замку Самотнього лицаря?
3. З якого місця походить Київ?
4. Яка вулиця Києва, на думку автора, є найгарнішою?
5. Чому Київ у тексті названо містом церков?
6. Якої пори року Київ стає особливо чарівним?

Завдання 4. У поданих реченнях знайдіть мовленнєві засоби вираження авторської точки зору.

1. Мені здається, що я чую, як місто промовляє до мене!
2. Мій погляд зупиняється на замку самотнього лицаря.
3. Місто виводить мене на Пейзажну алею. Звідси відкривається неймовірно гарний краєвид.
4. Скільки ще приховано тут таємниць?
5. Попереду на мене чекає найгарніша вулиця міста – Андріївський узвіз.

ТЕКСТ 3 ПЛОЩА СВОБОДИ В ХАРКОВІ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Пло́ща, метр, гекта́р, довжина́, ширина́, діаметр ко́ла, прямоку́тний, зодчий, округлий, бру́ківка, ко́лба, клу́мба, фонтан, еталон, конструктиві́зм, залізобетон, хмарочос, стиль.

Завдання 2. Уставте замість крапок одне з дієслів: **називатися, носити назву, визначатися.**

1. Авангардистський стиль в образотворчому мистецтві, архітектурі, художньому конструюванні, літературі, фотографії, що характеризується суворістю, лаконічністю форм, ... конструктивізмом.
2. Залізобетоном... композиційний будівельний матеріал, що являє собою залиту бетоном сталеву арматуру.
3. Найдовша хорда, яка за величиною дорівнює двом радіусам, ... діаметр кола.
4. Центральна площа міста Харкова ... площі Свободи.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Площа Свободи є центральною площею міста Харкова. Це одна з найбільших площ Європи й п'ятнадцята за величиною у світі. Її розміри дійсно вражають: довжина площі становить 750 метрів, ширина прямокутної частини – близько 130 метрів, діаметр кола – приблизно 350 метрів, загальна площа – майже 12 гектарів.

Сама площа й будівлі, що її оточують, побудовані ще наприкінці 20-х років ХХ століття. Радянські зодчі хотіли створити щось гігантське й вражаюче, і їм це цілком вдалося. За шість років площа вже була замощена бруківкою й названа на честь Дзержинського.

Площа Свободи має незвичну форму, що більше нагадує колбу. Вона складається з двох частин: західної – округлої (з невеликим сквером у центрі), яка прилягає до проспекту Науки, та східної – прямокутної, що виходить на вулицю Сумську. Свого часу міські архітектори пропонували сформувати тут не одну, а дві площі, розділивши їх клумбою або фонтаном. Однак пізніше від цієї ідеї відмовились. Замість фонтану було встановлено пам'ятник Сталіну, а 1960 року на його місці з'явився монумент Леніну, який теж було демонтовано 2014 року. Сьогодні місцева громада обговорює встановлення нового пам'ятного знаку.

Архітектурний ансамбль площі представлений цікавими й цінними будівлями. Передусім це Держпром – споруда, яку вважають еталоном радянського конструктивізму. Вона будувалась упродовж 1926–1928 років з цільного залізобетону й була першим хмарочосом Радянського Союзу.

На площу Свободи виходить головний корпус Харківського університету імені В. Н. Каразіна. Його було зведено на початку 30-х років у тому ж стилі, що й будинок Держпрому. Є на площі й неокласичні споруди. Приміром, 1954 року в її східній частині звели красиву шестиповерхову будівлю, у якій сьогодні розміщується Харківська облдержадміністрація.

У північній частині до площі прилягає Військовий університет (сьогодні – навчальний корпус ХНУ ім. В. Каразіна) і готель «Харків», а вздовж південної – сад імені Тараса Шевченка (колишній Міський сад), тут же розташована будівля Палацу молоді.

Як бачимо, площа оточена низкою будівель і споруд, які мають історичну й архітектурну цінність і широко відомі далеко за межами України.

Площа Свободи є головним елементом громадського життя міста, адже на її території відбуваються всі знакові події Харкова. 12 вересня 2008 року тут відбувся найчисленніший концерт (від 150 до 350 тисяч глядачів) легендарної британської групи Queen+Paul Rodgers, яка обрала Харків для свого безкоштовного концерту в Україні, оскільки саме ця площа може вмістити найбільшу кількість слухачів. Гітарист Брайан Мей того ж вечора написав у своєму блозі: «У це важко повірити... Більше чверті мільйона прекрасних жителів Харкова зібралися на площі Свободи! Вони скандували, сміялися, кричали й плакали... Це була зустріч, яку важко собі уявити».

Харків'яни пишаються своєю надзвичайною площею й за будь-якої нагоди поспішають зустрітися з нею знову.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. У чому унікальність площі Свободи в Харкові?
2. Яку мету ставили радянські архітектори під час будівництва центральної площі міста?
3. Чому вважається, що площа Свободи має незвичайну форму?
4. Що пропонували міські архітектори під час проектування площі?
5. Якими будівлями представлений архітектурний ансамбль площі та в чому їхня унікальність?
6. Яка знакова подія відбулась на центральній площі Харкова 12 вересня 2008 року?

Завдання 5. Перебудуйте складне речення на два прості.

Взірець: На площі відбувся концерт групи Queen+Paul Rodgers, яка обрала Харків для свого безкоштовного концерту в Україні. – На площі відбувся концерт групи Queen+Paul Rodgers. Група Queen+Paul Rodgers обрала Харків для свого безкоштовного концерту в Україні.

1. Площа Свободи має незвичну форму, що нагадує колбу.
2. На площу Свободи виходить головний корпус Харківського університету імені В. Н. Каразіна, який було зведено на початку 30-х років у тому самому стилі.
3. Площа Свободи є головним елементом громадського життя міста, адже на її території відбуваються всі знакові події Харкова.
4. 1954 року в східній частині звели красиву шестиповерхову будівлю, у якій сьогодні розміщується Харківська облдержадміністрація.
5. Площа оточена низкою будівель і споруд, які мають історичну й архітектурну цінність і широко відомі далеко за межами України.

ТЕКСТ 4 НАШ УНІВЕРСИТЕТ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Технікум, учений-економіст, правознавець, інститут, академія, архітектор, доктор наук, професор, освітньо-науковий центр, лабораторія, комп'ютерний зал, архітектурно-художня майстерня, творча студія, бібліотека, керівна посада, система управління, органи місцевого управління.

Завдання 2. Запишіть слова, що є назвами осіб, у формі множини. З декількома іменниками складіть речення, використовуючи конструкції **хто (що) є ким (чим), хто (що) виконує функції кого (чого)**.

Взірець: Менеджер – менеджери. Сучасний менеджер виконує функції організатора, координатора, контролера.

Працівник, керівник, учений, економіст, правознавець, інженер, викладач, студент, архітектор, харків'янин, доктор, професор, кандидат, громадянин.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Історія нашого університету починається 1922 року, коли було прийнято рішення про створення в місті Харкові Всеукраїнського технікуму комунального господарства.

Призначення нового технікуму – підготовка працівників для комунального господарства країни. Він складався з трьох факультетів економічного напрямку. Першими викладачами стали керівники підприємств комунального господарства Харкова, відомі вчені-економісти, правознавці.

1930 року на базі комунального факультету технікуму було створено Харківський інститут комунального господарства, який 1938 року перейменовано на Харківський інститут комунального будівництва, а 1939 року – на Харківський інститут інженерів комунального будівництва (ХІКБ).

За перші 10 років діяльності інститутом було підготовлено понад 800 молодих фахівців. Під керівництвом першого ректора Юрія Бутенка ХІКБ з невеликого й скромного навчального закладу перетворився на авторитетний вищий навчальний заклад Харкова й усієї України.

До 1976 року підготовка студентів в інституті проходила на 6 факультетах за 10 спеціальностями. Щорічний набір становив 400 студентів.

1989 року ХІКБ було перейменовано на Харківський інститут інженерів міського господарства, а 1994 року – на Харківську державну академію міського господарства. 2003 року академія отримала статус національної. І, нарешті, 2013 року академію було перейменовано на Харківський національний університет міського господарства й присвоєно ім'я видатного харків'янина архітектора Олексія Бекетова.

Сьогодні штат працівників університету становить понад 1 500 осіб. Професорсько-викладацький склад – це понад 1 000 осіб, серед яких понад 70 – доктори наук і професори, близько 400 – кандидати наук. Навчання проводиться за 24 спеціальностями на 10 факультетах.

В університеті навчається близько 6 тисяч студентів. 1991 року у вузі було відкрито підготовчий факультет для іноземних громадян, на якому навчаються студенти із Сирії, Іраку, Палестини, Йорданії, Лівану, Марокко, Судану, Китаю, Туреччини, Туркменістану, Азербайджану та інших країн світу.

Наш університет – це великий освітньо-науковий центр у галузі міського будівництва й господарства. Керівництво створює всі умови для ефективного оволодіння майбутньою професією. Свідченням цього є сучасні науково-дослідні лабораторії, центри, комп'ютерні зали, архітектурно-художні майстерні, творча студія «ARHOUSE» й бібліотека, що містить понад мільйон

томів навчальної, науково-технічної, художньої літератури. Також для студентів працюють сучасний спортивний комплекс і студентський клуб, кафе та їдальні, а для їхнього комфортного проживання побудовано 8 гуртожитків.

Випускники нашого університету обіймають керівні посади в системі управління житлово-комунальним господарством, працюють в органах місцевого й державного управління. Наукові досягнення багатьох із них відзначені Державними преміями України.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яка подія стала початком історії університету?
2. Яким було призначення нового технікуму?
3. Коли було створено Харківський інститут комунального господарства й хто його очолив?
4. Якого року університет отримав свою сучасну назву?
5. Якою є структура університету сьогодні?
6. Як в університеті створюються умови для ефективного оволодіння майбутньою професією?
7. Де працюють випускники університету?

Завдання 5. Закінчіть речення.

1. Історія нашого університету ...
2. Призначення нового технікуму ...
3. Під керівництвом першого ректора Юрія Бутенка ...
4. 1989 року ХІКБ ...
5. В університеті навчається ...
6. Випускники нашого університету ...

ТЕКСТ 5 МОТИВИ ВИБОРУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Авторитарний – заснований на беззастережному підпорядкуванні владі, авторитетові; який прагне незаперечно утвердити свій авторитет, владний.

Атрибу́т: 1) суттєва, невід’ємна властивість предмета або явища; 2) ознака або предмет, які становлять характерну прикмету кого-, чого-небудь.

Бла́го: 1) добро, щастя; 2) достаток, вигода, дар природи і т. ін.; усе те, чого потребує людина в житті.

Зрі́лий: 1) який досяг повного розвитку; 2) (*перен.*) який має великий досвід, досяг високої майстерності, цілком сформований; глибоко продуманий, створений, здійснений на підставі значного досвіду, майстерності і т. ін.

Інди́від (індивіду́м) – кожний самостійно існуючий живий організм; окрема людина, особистість.

Мотив: 1) підстава, привід для якої-небудь дії, вчинку; причина; 2) (муз.) найменша ритмічна одиниця мелодії, що складається з двох-трьох звуків, об'єднаних логічним наголосом; 3) тема або ідея твору мистецтва; 4) зразок, характерна особливість (малюнок, зображення тощо).

Завдання 2. *Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).*

1. Детермінований, родина, ставлення, межа,
2. Конкретний, складний, старий, поганий, активний, хворий, низький, зовнішній, майбутній, матеріальний.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Суспільна поведінка людей, зокрема й така її форма, як вибір майбутньої професії, – складне соціальне явище, детерміноване певними факторами. У системі таких факторів при визначальному значенні загальних соціально-економічних умов життя людей, в організації поведінки індивіда важливе місце посідають його уявлення про суспільну оцінку професії, її престиж. Ціннісні уявлення про професію є формою вияву ціннісних орієнтирів особистості, тому можуть бути розглянуті як регулятори поведінки індивіда. Значення цих цінностей дає змогу передбачити вибір професії й особливості виконання людиною її професійної діяльності.

Мотиви, пов'язані з трудовою діяльністю людини, поділяються на три групи: мотиви трудової діяльності, мотиви вибору професії й мотиви вибору місця роботи. Конкретна діяльність визначається врешті-решт визначається всіма цими мотивами (мотиви трудової діяльності спричиняють до формування мотивів вибору професії, а останні – мотиви вибору місця роботи).

Мотиви трудової діяльності – це спонукальні причини, які примушують людину працювати.

Перша група причин – спонукання суспільного спрямування. Це й усвідомлення необхідності бути корисними суспільству, це й бажання допомагати іншим людям (що може виявлятися у навчанні дітей, у лікуванні хворих, у захисті своєї вітчизни тощо), це й суспільна установка на необхідність трудової діяльності («хто не працює – той не їсть»).

Друга група – здобуття певних матеріальних благ для себе та родини: заробляння грошей для задоволення матеріальних і духовних потреб.

Третя група – задоволення потреби самоактуалізації, самовираження, самореалізації: людина не може бути бездіяльною за своєю природою, а природа її така, що вона – не лише споживач, але й творець. У процесі творення вона отримує задоволення від творчості, виправдовує сенс свого існування. До цієї групи належить і мотив, пов'язаний із задоволенням потреби в суспільному визнанні, у повазі з боку інших.

На професійне самовизначення впливають такі фактори: соціальне й матеріальне становище сім'ї, рівень освіти батьків, випадкові фактори захоплення.

Раннє професійне самовизначення обумовлене неблагополучними сімейними умовами, низькою успішністю в школі, з недостатнім усвідомленням вибору спеціальності. Останнє відбувається тоді, коли молода людина звертає увагу тільки на зміст і зовнішній престиж професії, не беручи до уваги інших факторів. Наприклад, під час вибору професії геолога, крім її романтичності, не враховуються інші аспекти – труднощі експедицій, їх частота й віддаленість від дому й близьких. Що молодша за віком людина, котра обирає професію, то більш вірогідно, що цей вибір не самостійний, а зроблений за підказкою.

Недостатньо усвідомленим вибір є й тоді, коли професії поділяються тільки на «добрі» (де все добре) і «погані» (де все погано), тобто змістовний аналіз професії не проводиться. Затягування, відкладання самовизначеності пов'язане з відсутністю сталих інтересів або незрілістю особистості.

Як уже зазначалось, на вибір професії впливає сім'я. Члени сім'ї, як правило, зацікавлені в професійному визначенні дітей. Це виявляється в обговоренні зовнішніх атрибутів певної професії, у відвідуванні робочого місця батьків.

На професійне становлення людини також впливає сам характер дитячо-батьківських відносин. Авторитарні батьки можуть не звертати уваги на інтереси дитини. Вони самі визначають, що дитині, на їх погляд, потрібно, які вміння полегшать їй життя. Іноді батьки обирають для дитини ту спеціальність, яку вони самі хотіли б одержати, але через якісь обставини не одержали. Авторитарні батьки можуть і применшувати здібності підлітка, встановлюючи межу його прагненням. У таких ситуаціях одні діти можуть активно висловити свій протест, інші мовчки приймають вибір батьків.

Однак тільки соціально зріла особистість може зробити свій вибір усвідомлено. Соціальну зрілість пов'язують із засвоєнням людиною системи цінностей, норм, настанов.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що дає змогу передбачити вибір професії й особливості виконання людиною її професійної діяльності?
2. Що таке «мотиви трудової діяльності»?
3. На які групи поділяються мотиви трудової діяльності?
4. Які фактори впливають на професійне самовизначення?
5. Чим обумовлене раннє професійне самовизначення?
6. Як сім'я впливає на вибір професії?
7. Як впливає на професійне становлення людини характер дитячо-батьківських відносин?

Завдання 5. Замініть лексико-граматичні конструкції речень на конструкції для характеристики предмета, явища: що називається чим, що є чим, що виявляється як.

1. Суспільна поведінка людей, зокрема й така її форма, як вибір майбутньої професії, – складне соціальне явище.

2. Ціннісні уявлення про професію – форма вияву ціннісних орієнтацій особистості

3. Мотиви трудової діяльності – це причини, які примушують людину працювати.

4. Людина – не лише споживач, але й творець.

ТЕКСТ 6 ЧОМУ ВСІ ЛЮДИ РІЗНІ?

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Адекватний – цілком відповідний; тотожний.

Жменя – долоня й пальці в зігнутому стані, що дає змогу утримувати в них покладене, насипане і т. ін.; кількість чого-небудь, що вміщується між зігнутими долонею та пальцями.

Унікальний – надзвичайний, рідкісний, винятковий.

Хвилястий – формою, контурами і т. ін. схожий на хвилю; звивистий, покручений; який напливає хвилями (про хмари, туман, дим і та ін.).

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Стандарт, індивідуальний, справжній.

2. Світлий, короткий, хвилястий, зовнішній.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Якщо взяти жменю піску та добре роздивитись її під мікроскопом, то виявиться, що немає жодної піщинки, схожої на іншу. Краплини дощу, які на перший погляд повинні бути подібними, при детальному вивченні виявляються зовсім різними. І таке можна сказати про все живе й неживе на Землі: від сніжинок до зебр, від листка на дереві до квітки, від комахи до слона й, нарешті, до людини. Усе це – унікальні витвори природи.

Якщо уважно подивитись навколо себе, можна помітити, що й кожна людина відрізняється від усіх інших. Подивіться один на одного, й Ви побачите, що навіть зовні ми не схожі: у когось світле волосся, у когось – темне, довге й коротке, пряме й хвилясте. Різний колір очей, зріст, будова тіла... Відрізняються наші голоси, хода, сміх...

Це зовнішні відмінності людей, які можна легко побачити, почути. Але різними є і їхні думки, почуття, відчуття. Ми по-різному сприймаємо обставини життя, по-різному на них реагуємо. Ми можемо бути адекватними й неадекватними, красивими й некрасивими, розумними й не дуже.

Німецький поет Г. Гейне сказав: «Кожна людина – це неповторний світ. Під кожною могильною плитою – світова історія». Виникає цікаве питання: а чому всі люди різні?

Скільки б нас не було на цій планеті, скільки б нас не намагалися підігнати під один стандарт, ми були, є і будемо завжди різними. Не тільки за кольором шкіри, зростом, віросповіданням, а й за сукупністю всіх людських якостей і, насамперед, за способом мислення. А це означає, що однакових думок бути не може, хоча, звісно, люди можуть погоджуватися з чиеюсь думкою, але все одно при цьому мають свою. І кожна людина, якої б думки вона не дотримувалась, має рацію. Думка кожного має право на існування, а спілкування з людьми – найкращий спосіб дізнатись про цю думку. А правильна думка чи ні, ми, власне, визначаємо за результатом. І якщо результат розходиться з припущенням, імовірно, що припущення було неправильним, помилковим. Ми впевнені, що немає такої людини, яка хоч би раз не помилялась, а отже, кожен коли-небудь був не правий.

Потрібно зауважити, що думка кожної людини є одночасно і правильною, і помилковою, оскільки всі мають власний погляд на речі. Отже, поки людей ще не почали виробляти на конвеєрі як машини, вони будуть мислити індивідуально. Як індивідуальні відбитки пальців, так індивідуальне й мислення.

Уважаємо, якби всі думки були однаковими, то достатньо було б однієї помилки, щоб усе людство загинуло. Єдине, що об'єднує більшість людей, – це несвідома поведінка, через яку вони втрачають індивідуальність.

Іноді нам здається, що всі люди навколо нас неприємні, вони не поділяють нашої точки зору, їм не подобається наш одяг, манера вести розмову тощо. Але ж усі ці люди – це ми з Вами. У всіх нас різні почуття, емоції, і не можна однозначно сказати, хто правий у певній ситуації. Кожна людина має розуміти, що мета життя не в тому, щоб бути на стороні більшості, а в тому, щоб жити згідно з внутрішнім законом, законом справжньої людини.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. За якими ознаками кожна людина відрізняється від усіх інших?
2. Що про людину сказав німецький поет Г. Гейне?
3. Чи згодні Ви з тезою: «Кожен не правий, і водночас кожен правий»?
4. Що могло б статися, якби думки всіх людей були однакові?
5. У чому, на думку автора, полягає мета життя кожної людини?

Завдання 5. Утворіть іменники зі значенням властивості з суфіксом -ота.

Частий, темний, красивий, правий.

Завдання 6. Замініть лексико-граматичні конструкції речень на конструкції для вираження об'єктивної та суб'єктивної оцінки інформації в текстах: звісно, що; досвід доводить, що; на думку; зважаючи на позицію.

1. Німецький поет Г. Гейне сказав: «Кожна людина – неповторний світ».

2. Упевнені, якби всі думки були однакові, то достатньо було б однієї помилки, щоб усе людство загинуло.

3. Іноді нам здається, що всі люди навколо нас неприязні, не поділяють нашої точки зору, їм не подобається наш одяг, манера вести розмову тощо.

ТЕКСТ 7 З ІСТОРІЇ СЛОВ'ЯН

Завдання 1. З'ясуйте значення поданих слів за тлумачним словником. Визначте суфікси, за допомогою яких було утворено ці іменники.

Ковальство, гончарство, деревообробка, прядіння, ткацтво, мисливство, рибальство, збиральництво.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Предками українців є слов'яни. Звідки ж пішли слов'яни і як вони з'явилися на українських землях?

Слов'яни – найбільша в Європі етномовна спільнота. Зараз слов'яни розселені на великій території Південної, Центральної і Східної Європи й далі на схід – аж до Далекого Сходу Російської Федерації. За географічним критерієм вони утворюють три гілки: східнослов'янську (українці, білоруси, росіяни), західнослов'янську (поляки, чехи, словаки) і південнослов'янську (серби, хорвати, словенці, боснійці, болгары, македонці, чорногорці). Слов'яни розмовляють слов'янськими мовами.

Існує декілька версій походження терміна «слов'яни»:

1. Походить від назви одного зі слов'янських племен і поширився на всі народи. Імовірно, це назва річки: пор. Славутич (Дніпро), також польські назви річок – Slawa, Slawica, сербська – Славніца. Ці слова походять з індоєвропейського кореня зі значенням «обмивати», «очищати».

2. Пов'язане зі словом «слово». Таким чином «слов'яни» – люди, які розмовляють «словами» (тобто «по-нашому»). Порівняно з цим назва неслов'янського народу (тобто іншомовних племен) – немці, тобто «ті, що не говорять, німі».

3. Походить від індоєвропейського кореня kleu-, основне значення якого – «чути» і часто вживається в різних мовах у значенні «слава» й «популярність». Таким чином, слов'яни – це «відомі люди», тобто люди, про яких говорять, про яких іде слава.

4. Назва пов'язана зі slawos – народ.

5. Письмові пам'ятки з VI століття розповідають про словенів і про словенські землі, про великі військові перемоги слов'ян, особливо на землях Візантії, де вони, імовірно, й отримали грецький варіант своєї назви – sklabbos, його пізніше запозичили інші європейські мови в різних трансформаціях.

Традиційним для східних слов'ян було тваринництво. Розводили переважно велику рогату худобу й свиней, рідше овець, кіз, коней.

Значну роль у господарстві відігравали ремесла, які поступово зосереджувались у городищах, що перетворювалися на міста. Добре розвиненими були залізодобування та металообробка. Поширення набули ковальство, гончарство, деревообробка, прядіння й ткацтво, обробка шкіри, виробництво прикрас тощо. Серед промислів виокремлювались мисливство, рибальство, збиральництво.

Певного рівня досягла торгівля, передусім зовнішня. Вивозили зерно, хутро, шкіру, віск, мед, а ввозили вина, вироби зі скла, прикраси тощо.

Основою ідеологічної сфери давніх слов'ян була язичницька міфологія, яка становила цілісну систему уявлень про світ і місце людини в ньому. Наші предки обожнювали природу в усіх її виявах. Навіть новий рік починався у березні, коли вона пробуджувалась.

Провідне місце в язичницькому пантеоні посідали божества, пов'язані з аграрним культом: Даждь-бог – бог Сонця, Перун – бог грому, Сварог – бог неба, Стрибог – бог вітру, Род – бог природи та землеробства, Велес – бог худоби. Існували язичницькі культові споруди – храми, капища, де служили жреці, яких називали волхвами.

Отже, протягом тисячоліття наші предки створили високу матеріальну й духовну культуру, яка стала основою для формування могутньої держави – Київської Русі.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Які народи входять до спільноти слов'ян?
2. Які існують версії походження терміна «слов'яни»?
3. Які види господарської діяльності були притаманні слов'янам?
4. Яку релігію сповідували слов'яни?

Завдання 4. Від поданих дієслів минулого часу утворіть форму теперішнього часу.

З'являлись	виокремлювались
поширювались	досягала
отримували	становила
запозичували	обожнювали
розводили	починався
відігравали	посідали
набували	існували
зосереджувались	створювали

ТЕКСТ 8 ІСТОРІЯ ПИСАНКИ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Водосховище – місце, де нагромаджується та зберігається вода.

Джерело: 1) потік води, що утворюється внаслідок виходу підземних вод на поверхню землі; 2) те, що дає початок чому-небудь, звідки постає,

черпається щось; основа чого-небудь; вихідне начало; 3) писемна пам'ятка, документ, на основі якого будується наукове дослідження.

Кора́ – оболонка, що вкриває стебла, гілки, стовбури, коріння рослин.

Лушпіння – шкірка деяких овочів, фруктів, лушпайки; тверде покриття насіння соняшника, проса, гречки і т. ін., лузга.

Орна́мент – оздоблювальний візерунок, побудований на ритмічному повторенні низки геометричних елементів або стилізованих рослинних чи тваринних мотивів.

Плід – частина рослини, яка розвивається після запліднення з зав'язі квітки й містить у собі насіння.

Пові́р'я – перекази, легенди, в основі яких лежать своєрідні народні уявлення про зв'язок між явищами навколишнього світу й долею людини.

Похова́ння: 1) церемонія, обряд проведів тіла померлого для погребіння; 2) місце похорону; могила.

Праро́дич – давній предок, від якого ведеться початок певного роду; попередник якогось виду у тваринному чи рослинному світі.

Шкаралу́па – тверде, цупке природне покриття яйця, плоду тощо; твердий покрив на поверхні якого-небудь предмета, матеріалу й т. ін.

Ясла – відгороджене в хліві місце, куди закладають корм для худоби.

Завдання 2. Визначте зайве слово в кожному рядку.

1. Індія, Львів, Греція, Україна.
2. Дерево, квітка, птах, трава.
3. Великдень, Різдво, Трійця, Новий рік.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Писанка – яйце, декороване традиційними символами, написаними за допомогою воску та барвників. Цей вид мистецтва поширений у багатьох народів світу. З писанками і фарбованими яйцями (крашанками) пов'язано безліч легенд, повір'їв, переказів, звичаїв, традицій, обрядів, які виникли ще в язичницьку епоху, видозмінювалися, а з прийняттям християнства набули нової якості, що пов'язана з дійством освячення паски під час найголовнішого християнського свята – Великодня. Звідси і їхня назва – «великодні яйця».

В уявленнях багатьох народів яйце втілювало джерело життя й усього всесвіту. Стародавні перси, індійці, візантійці, греки і римляни вважали, що всесвіт виник із яйця. Предки слов'ян називали розписані яйця «червоними яйцями». Стародавні художники використовували саморобні фарби, що виготовлялися з кори й плодів дерев, трав і квітів. Природні фарби не дуже стійкі, тому з часом вицвітають. А щоб побачити, якими були стародавні писанки спочатку, використовують мікроскоп: у порах шкаралупи зберігається первинний колір.

Шкаралупу писанок знаходили під час археологічних розкопок цивілізацій, що існували понад 3 000 років тому, і багато з тих візерунків використовують для розпису й сьогодні. Найдавніші знахідки відносяться до

єгипетських і нубійських поховань. На території України культові яйця знайдені в похованнях скіфів у Східному Криму. У серпні 2013 року в центрі Львова було знайдено п'ятсотлітню писанку, що була виконана на шкаралупі яйця. У вересні того ж року під час розкопок на березі Хрінницького водосховища було знайдено глиняну писанку-брязкальце, виготовлену 950 років тому.

Писанка – символ Сонця, життя, безсмертя; любові й краси; весняного відродження; добра, щастя, радості. У міфах багатьох народів світу саме яйце є миротворчим символом. У слов'ян-язичників писанки існували вже за часів антиків – наших прародичів у III–VIII ст. н. е. і були символом сонячного культу. Птахи – це вісники весняного воскресіння, Сонця, а їх яйця – емблеми сонця – життя, народження. Яйце птаха взагалі – це зародок життя, символ бога Сонця; в давнину воно символізувало добро, радість, щастя, любов, достаток, успіх, присутність добрих сил, захист людини від злих сил.

Дослідники вважають, що українська писанка має понад 100 символічних малюнків. Наприклад, кривулька позначала нитку життя, вічність сонячного руху. Кривулька, або безкінечник, – це символ початку й кінця. Тригвер, або триніг, символізував, на думку одних, небо, землю й повітря, на думку інших – повітря, вогонь і воду, треті вважали його символом життя людини. Четверті трактували його як символ неба, землі й пекла.

Символічне значення мало й колірне оформлення писанки. Червоний колір символізував радість життя, любов; жовтий – місяць і зорі, урожай; зелений – багатство, буяння рослинного світу, його воскресіння; блакитний – чисте небо, здоров'я; бронзовий – землю; чорний із білим – пошану до померлих родичів, їхніх душ та ін.

Для писанок були характерні такі орнаменти: решітки, віконця, вітрячки, кошики, грабельки, зірки, хрестики, павучки. Писанки використовували як опремечений символ любові. У народній медицині ними «викачували» хвороби. Свячені писанки закопували в землю, клали в домовину, у ясла для худоби. Шкарлупу писанки кидали «на щастя» на дах оселі та ін.

***Завдання 4.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Що являє собою писанка і з яким святом вона пов'язана?
2. Де й коли на території України були знайдені стародавні писанки?
3. Символами чого в міфах багатьох народів світу були яйця-писанки та їхні батьки – птахи?
4. У чому полягає символічне значення колірною оформлення писанки?
5. Які обряди проводили з писанками?

***Завдання 5.** Додайте до поданих часових показників відповідну інформацію з тексту.*

1. ... понад 3 000 років тому.
2. У серпні 2013 року ...
3. ... 950 років тому.
4. ... у III–VIII ст. н. е. ...

ТЕКСТ 9 НА ЛЕКЦІЇ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Етап – окремий момент, період, стадія розвитку чого-небудь, якої-небудь діяльності.

Промовець – той, хто виголошує промову; громадський оратор.

Спокуса – 1) те, що притягує до себе, спокушає, вабить; що-небудь дуже звабливе на вигляд; щось смачне, красиве, принадливе; 2) потяг до чого-небудь, бажання володіти чим-небудь заманливим, звабливим; велике бажання зробити що-небудь; 3) гріховне випробування, гріх.

Фільтрація – дія зі значенням «фільтрувати» й «фільтруватися».

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Робота, процес, основний, власний, правильний.
2. Складний, міцність, короткий, рідко, мало, максимум, майбутній.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Робота студента на лекції – складний процес, який вимагає певних навчальних умінь і складається із слухання, осмислення й конспектування.

Ефективність і міцність засвоєння матеріалу лекцій здебільшого залежать від того, чи готовий студент до роботи на ній. Така підготовка складається з низки важливих пізнавально-практичних етапів: читання записів, зроблених у процесі слухання й конспектування попередньої лекції, винесення на поля всього, що потрібно під час подальшої роботи з конспектом і підручником; технічне оформлення записів (підкреслення, виділення головного, висновків, доказів); виконання практичних завдань, запропонованих викладачем; знайомство з матеріалом майбутньої лекції за підручником і додатковою літературою.

Слухання на лекції фактично є лише першим кроком на шляху осмислення матеріалу, який складається з кількох етапів – від слухання лектора й до оцінювання сказаного. Що ж потрібно для того, щоб процес слухання став ефективним?

Кожен слухач повинен поділяти відповідальність за якість спілкування з промовцем. Лектор відповідає за ефективність виступу, а аудиторія – за ефективність слухання. Потрібно привчитися підтримувати безперервну увагу до доповідача. Головне – не відволіктися й не давати волі стороннім думкам. Для цього необхідно постійно підтримувати зусиллям волі свій настрій «на одній хвилі» з лектором.

Ефективне слухання лекції – найважливіша умова правильного складання конспекту. Треба навчитися вести короткі конспекти, у яких фіксувати найбільш важливі моменти, основні положення, що викладає лектор. Під час оформлення конспекту необхідно залишати поля, де можна записати власні думки, що виникають під час лекції, а також запитання, які можуть виникнути в

процесі слухання, щоб знайти відповіді на них під час самостійного опрацювання матеріалу лекції, читання рекомендованої літератури або запитати безпосередньо у викладача після лекції.

Під час конспектуванні основну інформацію варто записувати докладно, а додаткові та допоміжні відомості, приклади – дуже коротко. Ефективним для вироблення вміння виділяти основну інформацію є відомий прийом, умовно названий прийомом фільтрації й стиснення тексту, який передбачає дві операції: розбивання тексту на частини за змістом та визначення в кожній частині тексту одного слова, короткої фрази або узагальнювального короткого формулювання, що виражає основний зміст цієї частини.

Студентам зазвичай не вдається записувати лекцію дослівно, здебільшого це перетворюється на суто механічний процес і приносить мало користі. Треба пам'ятати, що основними є ті твердження, міркування й логічні побудови, для доказу яких і проводиться лекція. Як правило, лектор диктує визначення, читає у повільному темпі ті положення лекції, які вважає особливо важливими.

Правильне ведення конспекту створює дуже сприятливі умови для запам'ятовування прослуханого, оскільки в цьому процесі беруть участь слух, зір, руки. Ця робота допомагає зосередитись. Однак вона сприяє запам'ятовуванню тільки в тому разі, якщо студент добре розуміє, про що йдеться, або докладає до цього максимум зусиль.

Необхідно зазначити, що вміле слухання лекції та її конспектування, продумана, цілеспрямована, систематична, а головне, сумлінна й глибоко усвідомлена подальша робота над конспектом – найважливіша умова підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. У чому полягає робота студента на лекції?
2. З яких етапів складається підготовка студента до роботи на лекції?
3. Що потрібно для того, щоб процес слухання лекції став ефективним?
4. Що являє собою прийом фільтрації й стиснення тексту?
5. Чому правильне ведення конспекту створює сприятливі умови для запам'ятовування прослуханого?
6. Що є найважливішою умовою підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності?

Завдання 5. Утворіть від поданих дієслів іменники зі значенням дії, процесу, явища за допомогою суфіксів -ання, -ення.

Слухати, конспектувати, читати, оформити, виконати, спілкуватись, складати, формулювати, міркувати, мовити, викладати, вести, запам'ятовувати.

Завдання 6. Замініть лексико-граматичні конструкції речення конструкціями для визначення суті процесу, явища: що складається з чого, що містить у собі що, що виявляється в чому.

1. Робота студента на лекції вимагає певних навчальних умінь і складається зі слухання, осмислення й конспектування.

2. Така підготовка складається з низки важливих пізнавально-практичних етапів: читання записів, зроблених у процесі слухання й конспектування попередньої лекції, винесення на поля всього, що потрібно для подальшої роботи з конспектом і підручником, тощо.

3. Слухання на лекції фактично є лише першим кроком на шляху осмислення матеріалу, який складається з кількох етапів – від слухання лектора й до оцінювання сказаного.

ТЕКСТ 10 ІНФОРМАЦІЯ В НАШОМУ ЖИТТІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Дезінформація – введення в оману внаслідок надання неправильної інформації.

Достовірний – який не викликає сумніву, цілком правильний, точний.

Концепція – система доказів певного положення, система поглядів на певне явище.

Маніпуляція – 1) виконувана руками складна дія, що зазвичай потребує вправності, уміння тощо; 2) те саме, що махінація; шахрайство.

Неупереджений – який не має оманливої, негативної, заздалегідь сформованої думки, упередження проти кого-, чого-небудь.

Подробиця – окремих факт; деталь якої-небудь справи, явища.

Завдання 2. Замініть виділені слова синонімами (1) й антонімами (2).

1. *Ключова роль, прекрасні можливості, хороші новини, приватне життя.*

2. *Більшість людей, вплинути практично, висвітлювати події об'єктивно, погані новини, багато свободи, приватне життя, важлива перевага.*

Завдання 3. Прочитайте текст.

Ми живемо в такий час, коли ключову роль у формуванні та створенні культурних концепцій відіграють засоби масової інформації (далі – ЗМІ). Сьогодні ЗМІ є одним із головних джерел інформації для більшості людей і, як наслідок, основним інструментом управління громадською думкою. Вони здатні впливати фактично на всі сфери нашого життя: роботу, відпочинок, політику, культуру, історію тощо. Зазвичай засоби масової інформації використовують для дезінформації та маніпуляції людьми, до того ж зовсім не обов'язково спотворювати факти, досить лише подати їх у потрібному вигляді. Відомі випадки, коли через неправдиву інформацію в ЗМІ розорилися банки, компанії, підприємства. Саме тому дуже важливо, щоб цим інструментом розпоряджались сумлінні люди, що прагнуть надавати точну та неупереджену інформацію, на підставі якої кожен зміг би зробити свої власні висновки.

Газети, радіо й особливо телебачення повідомляють нам про те, що відбувається у світі, і надають чудові можливості для навчання й розваг. Вони також впливають на те, яким ми бачимо світ, і формують наші погляди.

Звісно, не всі газети й телевізійні програми висвітлюють події об'єктивно, але серйозні журналісти й тележурналісти намагаються бути неупередженими й надавати нам достовірну інформацію.

Сьогодні світ дійсно сповнений драматичних подій і більшість новин є поганими. Однак люди не цікавляться звичайними подіями, тому так багато програм і статей про стихійні лиха, авіакатастрофи, війни, убивства й пограбування. Хороші новини, як правило, не створюють заголовків, а погані – так.

Деякі люди вважають, що журналістам дається забагато свободи. Вони часто втручаються в приватне життя, переслідують відомих людей і друкують сенсаційні розповіді про них, які є помилковими або не зовсім правдивими.

Основним джерелом інформації для мільйонів людей є телебачення. Людям подобаються телевізійні новини, оскільки вони можуть побачити все на власні очі. І це важлива перевага. Бачачи – віриш. Крім того, для політиків набагато складніше брехати перед камерами, ніж на сторінках газет.

Газети не реагують на події так швидко, як телебачення, але вони зазвичай надають нам додаткові подробиці, коментарі й довідкову інформацію.

Останнім часом ще одним важливим джерелом інформації став Інтернет. Його головна перевага в тому, що новини на екрані з'являються, як тільки вони відбуваються в реальному житті, і Вам не доведеться чекати на час новин по телебаченню.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яку роль у формуванні й створенні культурних концепцій сьогодні відіграють засоби масової інформації?
2. З якою метою використовуються засоби масової інформації?
3. Як газети, радіо й телебачення впливають на те, яким ми бачимо світ, і формують наші погляди?
4. Що є основним джерелом інформації для мільйонів людей і чому?
5. Що останнім часом стало ще одним важливим джерелом інформації і в чому його головна перевага?

Завдання 5. Утворіть форми вищого та найвищого ступенів порівняння поданих прикметників.

Важливий, швидкий, складний, правдивий, справедливий, достовірний, поганий, головний, точний.

ТЕКСТ 11 РЕЖИМ ДНЯ СТУДЕНТА

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Заздалегідь – за якийсь час до чого-небудь; наперед.

Звичка: 1) певний спосіб дії, життя, манера поведінки або висловлювання, схильність до чогось, що стало звичним, постійним для когось-небудь; властивість вдачі, характеру; 2) уміння, навички, набуті тренуванням, тривалим досвідом.

Прийдешній – який настане, здійсниться, відбудеться в майбутньому.

Розвага: 1) те, що розвеселяє, розважає людину; заходи з метою розвеселити, розважити людей; місце, де людина може повеселитися, розважитися; 2) те, що заспокоює, втішає когось-небудь у горі, нещасті й т. ін.; утіха.

Завдання 2. Уставте замість крапок слова на основі множинного вибору.

1. Основна умова ... (правильної, цікавої, високої) працездатності людини – дотримання розпорядку дня.

2. Режим дня студента умовно можна ... (зробити, розподілити, отримати) на три складники – навчання, харчування й сон.

3. Ті, хто дотримуються всіх цих правил, уникають багатьох ... (труднощів, питань, незручностей).

Завдання 3. Прочитайте текст.

Основна умова високої працездатності людини – дотримання розпорядку дня. Режим дня студента базується на правильному розподілі часу. Заняття у виші проходять не так, як у школі. Більше часу тут займає самостійна підготовка. Це додаткове навантаження, що негативно позначається на всьому організмі.

Вироблення звички суворо дотримуватися розпорядку дня в подальшому забезпечить отримання більш престижної роботи, тому що роботодавці прагнуть наймати дисциплінованих співробітників.

Режим дня студента умовно можна розподілити на три складники: навчання, харчування й сон, – а також включити до нього ранкову гімнастику, прогулянки на свіжому повітрі. Режим навчання планується заздалегідь, від студента вимагається зовсім небагато – суворо дотримуватися всіх вимог: регулярно відвідувати лекції, брати участь у навчальному процесі, а на перервах можна прогулятися вулицею. Харчуватися бажано в один і той же час і не забувати, що їжа повинна бути корисною й поживною. Гамбургери з газованою водою – це не вихід, можна зашкодити шлунку. Щодо сну, тут все просто. Лягати спати необхідно в один і той же час і спати не менше восьми годин. Не рекомендується спати вдень, це призводить до розвитку безсоння.

При складанні розпорядку дня не треба розписувати кожну хвилину, достатньо дотримуватись основних моментів:

1. *Ранкова зарядка.* Декілька фізичних вправ упродовж 10–15 хвилин дозволять увесь день тримати себе у формі. Комплекс цих вправ потрібно змінювати кожен місяць, тоді вони не набридатимуть. Займатися зарядкою

варто не тільки хлопцям, а й дівчатам. До того ж це потрібно робити кожного дня, завжди знайдеться кілька хвилин для простих вправ.

2. *Планування на наступний день.* Потрібно визначити, що зробити впродовж дня і яких результатів варто досягти – це налаштує Вас на потрібну хвилю й день буде більш цікавим й насиченим.

3. *Харчування.* Це один із найважливіших пунктів у розпорядку дня. Сніданок, обід і вечеря – мінімум три прийоми їжі. Своєчасне харчування підтримує організм у робочому стані і є ключовим для гарного самопочуття.

4. *Вечірній час.* Увечері треба підбити підсумки за минулий день й спланувати день наступний. Витрачені десять хвилин увечері можуть заощадити кілька годин наступного дня.

5. *Сон.* Лягати спати потрібно не пізніше 23.00. Сон відновлює фізичне й психологічне здоров'я організму. Людина, яка не висипається, погано працює.

Правильно складений режим дня студента забезпечує грамотний розподіл часу, якого буде вистачати й на навчання, і на розваги. Той, хто буде дотримуватися цих правил, уникне багатьох труднощів і отримає кілька годин вільного часу протягом дня.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чому дотримання режиму дня – основна умова високої працездатності людини?

2. На які складники можна умовно розподілити режим дня студента, і в чому вони полягають?

3. Які основні моменти треба враховувати під час складання розпорядку дня?

4. Які переваги надає студенту правильно складений режим дня?

5. Чи дотримуєтесь Ви правильного розпорядку дня, і як він допомагає Вам у житті та навчанні?

Завдання 5. Уставте замість крапок модальні слова для вираження можливості/необхідності дії: можна, треба, потрібно, необхідно, варто, додавши до них необхідні дієслова.

Слова для вставки: робити, змінювати, досягти, розділити, прогулятися, спати, займатися, лягати.

1. Режим дня студента умовно на три складники: навчання, харчування та сон.

2. На перервах вулицею.

3. в один і той же час і ... не менше восьми годин.

4. Комплекс цих вправ кожного місяця.

5. ... зарядкою ... не тільки хлопцям, а й дівчатам.

6. Це кожного дня.

7. Що упродовж дня та яких результатів?

8. Хоча це малоімовірно, але ... це ...

ТЕКСТ 12 З ІСТОРІЇ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Барвистий – забарвлений у різні кольори; різнокольоровий.

Звитяга – досягнення, успіх, здобуті подоланням труднощів у чому-небудь, наполегливою працею, демонструванням свого мистецтва і т. ін.

Оратор – той, хто виголошує промову; промовець.

Поліс: 1) античне місто-держава; 2) страхове свідоцтво – документ про страхування (життя, майна і т. ін.).

Співтовариство – об'єднання, група осіб, установ, держав і т. ін., пов'язаних спільною економічною, політичною метою, завданням тощо.

Титул: 1) спадкове чи надане монархом почесне дворянське звання (князь, граф, барон, віконт і т. ін.) або звання володаря держави (король, цар); 2) назва, заголовок книжки.

Завдання 2. Замініть виділені слова синонімами (1) й антонімами (2).

1. *Головний принцип, безліч міфів, неймовірний інтерес, сучасна Греція.*

2. *Велика зала, сучасна Греція, високе звання, церемонія відкриття.*

Завдання 3. Прочитайте текст.

Олімпійські ігри – це велике свято для спортсменів і любителів спорту всіх країн. У місто, яке Міжнародний олімпійський комітет обирає столицею ігор, приїжджають спортсмени й уболівальники з усього світу. Символ Олімпійських ігор – п'ять тісно сплетених кілець – означає спортивне співтовариство, рівність людей п'яти частин світу. Синє кільце символізує Європу, чорне – Африку, жовте – Азію, червоне – Америку, зелене – далеку Австралію.

Існує багато міфів про виникнення Олімпійських ігор. Найпочеснішими їхніми засновниками вважають богів, міфічних героїв, царів і правителів. Точно встановлено, що перша відома нам Олімпіада відбувалася 776 р. до н. е. на території сучасної Греції. Головним принципом Олімпійських змагань була чесність. Чемпіон міг бути позбавлений високого звання, якщо він завоював свій титул нечесно. Кожні Олімпійські ігри перетворювалися на свято для народу, були своєрідним конгресом для правителів і філософів, конкурсом для скульпторів і поетів, драматургів і співаків. Учасниками їх були історик Геродот, оратор Демосфен, філософ Сократ, математик Піфагор. Це був час загального перемир'я між ворожими полісами.

Цікаво, що «перепусткою» для участі в Олімпіаді були не лише фізична краса й пропорційність частин тіла – до уваги брали також і духовний складник. Учасник змагань мав бути морально бездоганим, із незаплямованою репутацією. Ця вимога пояснювалася культовим характером свят: можна образити бога, допустивши до змагань непорядну людину, і цим порушити святість його храмових володінь. Отже, допущені до ігор юнаки символізували

гармонію, красу, звитягу, моральність і духовність. Справедливим було твердження, що перемогу приносить не лише фізична підготовка, а й морально-вольові якості учасника.

Олімпійські ігри проводилися до їх заборони 394 р. н. е.

З червня 1894 р. у Парижі у Великому залі Сорбонни зібралася комісія з відродження Олімпійських ігор. Її генеральним секретарем був обраний П'єр де Кубертен. Потім був сформований Міжнародний олімпійський комітет – МОК, до якого увійшли найбільш авторитетні й незалежні громадяни різних країн. За рішенням МОК ігри I Олімпіади мали відбутися за два роки в столиці Греції. Таким чином, у квітні 1896 року в Афінах знову зібралися спортсмени багатьох країн і націй. Перші Ігри викликали в публіки неймовірний інтерес. Трибуни стадіону, розраховані на 70 тисяч місць, вмістили 80 тисяч глядачів. Присутні мали змогу побачити яскраву церемонію відкриття й закриття відроджених Ігор, нагородження переможців змагань. Успішне проведення Олімпійських ігор було висвітлено у світовій пресі, а громадськість схвалила це починання.

З того часу Олімпійські ігри проводяться кожні 4 роки. І тільки в 1916, 1940 і 1944 року вони не відбулися через світові війни.

Протягом останніх років олімпійський рух набув грандіозних масштабів, а міста, в яких проводяться Ігри, стають на цей час столицями світу.

***Завдання 4.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Що являє собою символ Олімпійських ігор?
2. Коли й де відбулася перша Олімпіада?
3. Яким був головний принцип Олімпійських змагань на той час?
4. Що було «перепусткою» для участі в Олімпіаді?
5. З якого року було відновлено проведення Олімпійських ігор і чому декілька разів вони не проводилися?

***Завдання 5.** Перетворіть активні звороти мови на пасивні, а пасивні – на активні відповідно до лексико-граматичних конструкцій:*

хто/що робить що, що робиться ким/чим.

1. Міжнародний олімпійський комітет обирає столицю ігор.
2. Відродження Олімпійських ігор було висвітлено у світовій пресі, а громадськість схвалила це починання.
3. Присутні на стадіоні побачили яскраву церемонію відкриття й закриття відроджених Ігор.
4. Перші Ігри викликали в публіки неймовірний інтерес.
5. Вимога до учасників змагань бути морально бездоганим пояснювалася культовим характером свят.
6. Найпочеснішими засновниками Олімпійських ігор вважають богів, міфічних героїв, царів і правителів.

ТЕКСТ 13 ЯК ПОТРІБНО ВИКОНУВАТИ ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ?

Завдання 1. *Ознайомтеся зі значенням слів.*

Відволіка́тися – залишати поза увагою кого-, що-небудь.

Заглуша́ти: 1) перекривати сильнішими звуками інші звуки, шуми тощо, робити їх нечутними; притишувати, пом'якшувати звуки, робити менш чутним що-небудь; 2) зменшувати силу якогось відчуття, почуття і т. ін., намагатися позбутися його.

Позааудито́рний – самостійний, позакласний, позаурочний.

Пора́да – пропозиція, указівка, як діяти за певних обставин, допомога добрим словом у скруті; порада; повчання; сприяння, допомога в якій-небудь справі; 2) спільне обговорення яких-небудь питань, обмірковування чого-небудь із кимось; нарада; 3) те, що заспокоює, сповнює радістю; утіха, відрада.

Піспі́ль: 1) один за одним (у часі); вряд, підряд; рік у рік, день у день і т. ін.; безперервно, весь час упродовж якогось періоду; 2) не минаючи жодного місця; суцільно; скрізь, по всіх місцях; цілком, повністю; 3) разом, укупі.

Завдання 2. *Замініть виділені слова синонімами (1) й антонімами (2).*

1. *Непогана ідея, якість роботи, дуже складно.*

2. *Вільний час, закінчення занять, щоб було легше, наступний предмет, багато тексту, завершити справу, повернутися пізніше.*

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Коли я вступив на перший курс університету, я сподівався, що в мене з'явиться більше вільного часу, ніж було в школі. Але я помилявся. Виявилось, що розпорядок робочого дня тут майже такий самий, а обсяг домашніх завдань і самостійної роботи ще більший. І довелося мені організувати свій позааудиторний час так, щоб його вистачало й у кіно з друзями піти, і в футбол пограти, і «повисіти» в Інтернеті.

А почав я з того, що брався за виконання домашніх завдань одразу ж після закінчення занять в універі. І ось Вам мої вистраждані поради!

- Якщо Вам доводиться довго їхати на автобусі додому, спробуйте переглянути записану напередодні лекцію або розв'язання завдання на практичному занятті, щоб удома Вам було легше.

- Якщо Вам потрібно прочитати багато тексту, читайте в автобусі. Одягніть навушники, щоб заглушити чужі розмови, і пориньте в книгу.

- Виконуйте домашнє завдання, поки чекаєте, коли за Вами зайдуть або коли до Вас хтось прийде в гості. Використовуйте будь-який вільний час!

- Студенти часто намагаються виконувати домашні завдання одночасно з іншими справами: дивляться телевізор, слухають музику, спілкуються з кимось в Інтернеті. Вам буде набагато зручніше зайнятися цими справами пізніше.

І на «домашку» піде менше часу, якщо Ви не будете відволікатися.

- Виконувати домашню роботу одразу – непогана ідея, оскільки так можна швидше звільнитися. Але якщо Ви не будете відпочивати, якість роботи може погіршитися. Дуже складно посилено обмірковувати будь-яке питання або вирішувати проблему більше ніж 45 хвилин поспіль. Відпочиньте й поверніться до роботи з новими силами.

- Не дозволяйте, щоб перерви ставали все довшими й довшими. Повернутися до роботи після відпочинку буде складно, тому варто визначити час закінчення занять і працювати до цього моменту якомога старанніше. Перші 15 хвилин після перерви будуть найбільш ефективними, оскільки Ви будете бадьорі й готові до роботи.

- Виконайте всі завдання з одного предмета й лише потім переходьте до наступного. Такий підхід є найефективнішим. Почергове виконання завдань дасть Вам змогу зберегти увагу й сконцентрованість. Пам'ятайте про всі завдання, але виконуйте їх одне за одним.

- Якщо якесь завдання виявиться дуже складним і потребуватиме багато часу, можете дещо відволіктися. Тільки не забудьте повернутися до нього пізніше.

- Якщо до спортивної передачі або фільму залишився час, зробіть певну частину завдання. Цінуєте час і не витрачайте його на очікування.

Сподіваюся, мої поради допоможуть Вам швидше виконувати домашні завдання, ефективно і з користю проводити вільний час.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Як автор тексту вирішив організувати свій позааудиторний час після вступу на перший курс університету?

2. Коли він пропонує розпочинати виконання домашніх завдань?

3. Чи припускає автор можливість виконувати домашні завдання одночасно з іншими справами?

4. Як довго, на думку автора, має тривати обмірковування питань і вирішення окремих проблем?

5. Як автор пропонує економити час у ході виконання домашніх завдань?

Завдання 5. Утворіть дієприкметники від поданих дієслів.

Організувати, закінчити, вистраждати, записати, розв'язати, прочитати, вирішити, визначити, виконати, зберегти, дозволити.

ТЕКСТ 14 ТИПИ ПОВЕДІНКИ Й ВИБІР ПРОФЕСІЇ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Запальний: 1) сповнений завзяття, енергії; палкий; 2) який запалює, збуджує, викликає хвилювання, дає натхнення; 3) який відбувається з завзяттям, запекло, напружено.

Мінливий: 1) який швидко змінюється; 2) зі змінюванням відтінків, тонів (про барви, звуки тощо).

Неквапливий – який відбувається, проходить, здійснюється повільно.

Одноманітний – однаковий, незмінюваний.

Темперамент – сукупність психічних особливостей, з яких складається особистість людини і які виявляються в її поведінці, у рівні її життєвої активності.

Завдання 2. Уставте замість крапок слова на основі множинного вибору.

1. Психологи вважають, що проблему вибору професії не можна розглядати відокремлено від особливостей ... (життя, темпераменту, погоди).

2. Холерик виконує роботу з великим внутрішнім ... (напруженням, розслабленням, здивуванням), дуже енергійно.

3. Він може легко ... (відволіктися, зосередитися, переключитися) з однієї роботи на іншу.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Природа індивідуальних особливостей людини двобічна. Такі індивідуальні особливості, як інтереси, схильності характеризуються коливаннями, мінливістю. Інші досить стійкі. Змінити їх практично не можливо, але не можна й не звертати на них уваги, бо їхній вплив відчутний у діяльності, поведінці, у взаєминах з оточенням. До таких особливостей належать риси, пов'язані з індивідуальними проявами основних властивостей нервової системи. Сталість індивідуальної поведінки в певних ситуаціях – перша ознака того, що в її основі лежать природні властивості нервової системи.

Психологи вважають, що проблему вибору професії не можна розглядати відокремлено від особливостей темпераменту. Не кожен тип темпераменту придатний для будь-якої роботи. Є професії, якими не можуть займатись люди з певними якостями темпераменту.

Людина з сангвінічним типом темпераменту характеризується енергією та великою працездатністю. Їй підходить робота, у якій багато різноманітності, яка постійно ставить перед нею нові завдання. Сангвінік готовий весь час діяти й щось організувати, тому йому підходять керівні посади. Працюючи, він може легко зосередитися й так само легко переключитися з однієї роботи на іншу, але не здатний заглиблюватися в деталі й не любить одноманітності.

Холерик відрізняється запальністю та імпульсивністю, роботу виконує з великим внутрішнім напруженням, дуже енергійно, повністю віддаючись своїй діяльності, проте свою величезну енергію розподіляє нерівномірно, тому йому підходить циклічна діяльність, що вимагає великої, але періодичної витрати енергії, пов'язана з напруженістю й небезпекою, які чергуються з більш спокійною роботою.

Флегматик представляє спокійний і врівноважений тип. Він наполегливий і старанний працівник, проте лише в тій галузі, до якої він звик. Йому не підходить робота, що відрізняється різноманітністю, монотонна діяльність труднощів у нього не викликає. Він працює неквапливо, але може досягти гарних результатів завдяки своїй наполегливості й продуманій організації своєї праці.

Меланхоліка характеризує низький поріг чутливості й підвищене сприйняття зовнішніх подразників. У нього низька працездатність, він не хоче брати на себе зобов'язання, боїться, що не зможе їх виконати. Уважає за краще працювати самостійно. Завдяки своїй високій чутливості, він тонко відчуває найменші зміни в поведінці людей, навколишньому світі, а також у музиці, літературі, мистецтві. Меланхоліку підходить робота, що вимагає уваги, уміння заглибитися в найдрібніші деталі й опрацювати їх. Йому протипоказана діяльність, що вимагає значного напруження, пов'язана з несподіванками й ускладненнями.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Якою є природа індивідуальних особливостей людини?
2. Чому психологи вважають, що проблему вибору професії не можна розглядати відокремлено від особливостей темпераменту?
3. Яка робота, на їхню думку, підходить людині із сангвінічним типом темпераменту?
4. Чим за холерик відрізняється від представників інших типів темпераменту?
5. Завдяки чому флегматик може досягти хороших результатів у роботі?
6. Що характеризує меланхоліка і яка робота йому більше підходить?

Завдання 5. Уставте замість крапок дієслова **характеризувати(ся), визначатися, представляти**, які входять до складу лексико-граматичних конструкцій, що означають характеристику особи, предмета.

1. Людина з сангвінічним типом темпераменту ... енергією та великою працездатністю.
2. Холерик ... запальністю й імпульсивністю, роботу виконує з великим внутрішнім напруженням, дуже енергійно, повністю віддаючись своїй діяльності.
3. Флегматик ... спокійний і врівноважений тип.
4. Меланхоліка ... низький поріг чутливості й підвищене сприйняття зовнішніх подразників.
5. Такі індивідуальні особливості, як інтереси, схильності ... коливаннями, мінливістю.

ТЕКСТ 15 ЯК КОЛІР ВПЛИВАЄ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ ЛЮДИНИ?

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Га́ма кольору́в, зорова́ вто́ма, середньо́хвильови́й, температу́рний режі́м.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Запитання впливу різних кольорів на психологічний стан цікавило людей здавна. Ще Арістотель писав: «Кольори можуть співвідноситися між собою подібно до музичних співзвуч і бути взаємно пропорційними». А медик В. Бехтерев зазначав: «Уміло дібрана гама кольорів здатна благотворніше впливати на нервову систему, ніж деякі мікстури».

Особливу роль в естетичній організації виробничого середовища відіграє колір, оскільки він різнобічно впливає на людину, а отже, багатофункціональний за призначенням. Колір впливає на фізіологічні й психічні процеси, емоційні стани, працездатність і продуктивність праці працівників. Це зумовлюється такими характеристиками кольору, як тон, насиченість і яскравість.

Колірний тон залежить від довжини хвилі, яка вимірюється в мілімікронах. Найдовші хвилі мають червоний та оранжевий кольори. Довжина хвилі фіолетового кольору найменша. З'ясовано, що довгохвильові й короткохвильові кольори несприятливо впливають на людину й спричиняють найбільшу зорову втому. Червоний колір, зокрема, діє як сильний подразник і збуджує нервову систему, а фіолетовий пригнічує настрій. Середньохвильові кольори заспокійливо впливають на нервову систему, сприяють зниженню втоми.

Сила впливу різних кольорів на людину залежить від їхньої насиченості та яскравості. Насичені кольори покращують настрій і стимулюють роботу аналізаторів, ненасичені та малонасичені кольорові відтінки діють заспокійливо, сприяють зосередженню уваги. Світлі кольори, яскраві й насичені, також покращують настрій, а темні призводять до песимістичного настрою. З урахуванням цих властивостей кольори використовують як засіб інформації для орієнтування працівників у виробничому середовищі й устаткуванні з метою дотримання ними техніки безпеки. Стандартом визначені такі значення кольорів: червоний – заборона, безпосередня небезпека; жовтий – попередження, можлива небезпека; зелений – безпечно; синій – інформація.

Крім того, окремі кольори, відтінки та їхнє поєднання використовуються як додатковий фактор покращення освітленості приміщень, для створення необхідного контрасту в полі зору працівника між предметом і фоном, зниження монотонності роботи й втоми, забезпечення психологічного комфорту, підвищення працездатності й продуктивності праці.

Психологічно люди сприймають кольори як теплі й холодні. Теплі кольори (червоний, помаранчевий, жовтий) створюють психологічне відчуття тепла, стимулюють діяльність нервової системи, зосередження уваги та

короткотривале підвищення продуктивності праці. Холодні кольори (синій, блакитний, зелений) спричиняють психологічне відчуття холоду, заспокоюють, зменшують напруженість очей, сприяють зосередженню уваги.

Кольори впливають на фізіологічні функції й динаміку працездатності. Вибір колірною оформлення виробничих приміщень залежить від багатьох факторів: м'язових і нервових навантажень, температурного режиму, розмірів та орієнтації приміщення, монотонності роботи. Приміром, під час проведення робіт, які потребують великих фізичних і нервових навантажень, а також у цехах із високою температурою повітря доцільно використовувати світлі тони блакитного, зеленого й інших спокійних холодних кольорів із незначної насиченістю. Якщо робота передбачає лише періодичні значні розумові й фізичні навантаження, то її легше виконувати в приміщеннях, пофарбованих в теплі кольори, які підвищують активність організму. Виконання монотонних робіт є більш ефективним, якщо приміщення пофарбоване в яскраві кольори, які привертають увагу працівників і розширюють поле мозкової активності.

Для раціонального колірною оформлення виробничих приміщень рекомендовані відповідні стандарти й документи, у яких подано перелік базових і допоміжних кольорів, коефіцієнти відображення світла тощо.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Яку роль в естетичній організації виробничого середовища відіграє колір?
2. Від чого залежить сила впливу різних кольорів на людину?
3. Як використовують кольори на виробництві з метою дотримання працівниками техніки безпеки?
4. Як впливають на психологічний стан людини теплі й холодні кольори?
5. Від чого залежить вибір колірною оформлення виробничих приміщень?

Завдання 4. Утворіть складні прикметники, що позначають відтінки кольорів, поєднавши слова з двох колонок. Поясніть їхнє написання.

Яскравий	червоний
світлий	фіолетовий
гарячий	синій
прозорий	зелений
тьмянний	жовтий
полум'яний	помаранчевий
темний	блакитний

ТЕКСТ 16 ПРОМИСЛОВА ЕСТЕТИКА

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Естетика, графіка, працездатність, спецодяг, устаткування.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Промислова естетика – увесь предметний світ, створений людиною засобами промислової техніки за законами краси й функціональності. Елементи промислової естетики – промисловий інтер'єр, промислова графіка (товарні й фірмові знаки), реклама, тара й пакування.

Просторі, світлі виробничі приміщення, комфорт у салоні машин, модний і зручний спецодяг викликає почуття задоволення, створює гарний настрій, сприяє підвищенню працездатності людини.

Виробнича естетика передбачає створення комфорту на робочому місці, який складається з раціонально запланованого розміщення знарядь і предметів праці, ретельно дібраного кольорового інтер'єру, упорядкованої озелененої території виробничих ділянок, місць відпочинку.

До сфери промислового мистецтва належать різні види предметно-практичної діяльності, знаряддя праці, засоби транспорту, різноманітні інструменти, устаткування, предмети побуту й інші речі, якими користується людина і які оточують її у повсякденному житті.

Одночасно з поняттям промислового мистецтва сьогодні частіше вживається термін «дизайн», який означає художньо-проектну діяльність, спрямовану на організацію індустріального виробництва, предметно-просторового середовища, промислового виробництва різних речей і предметів із високими споживчими властивостями й художньо-естетичними якостями.

Ще в 1970-і рр. у США було виявлено, що 60 % впливу на споживача під час купівлі автомобіля становить зовнішній вигляд, естетика автомобіля, а не його техніко-економічні характеристики. І що б не говорили про технічні переваги певної моделі, більшість усе одно купує «найкрасивіший» автомобіль. На побутовому рівні ми розуміємо, що з декількох однакових за ціною товарів ми виберемо товар у найкращому упакуванні, навіть якщо цей товар коштує дорожче. Розглянемо інший приклад – парфуми. Здавалося б, основа їхньої споживчої привабливості – оригінальний аромат. Але виробники витрачають до 20 % вартості товару на розробку флакона й упакування. Причина такого підходу цілком зрозуміла: споживач спочатку помічає на прилавку гарну коробочку й тільки потім визначає своє ставлення до аромату. Те саме відбувається і з харчовими продуктами, і з багатьма іншими товарами, візуальний образ яких передує вивченню смакових або утилітарних компонентів.

Дизайн стає ключем до успіху не тільки в споживчому, але й у промисловому маркетингу. Естетика промислової продукції є найважливішим напрямом діяльності глобальних машинобудівних, енергетичних й оборонних корпорацій. Зокрема, наявна об'єктивна закономірність: виробни-переможці конкурсів промислового дизайну мають відповідні високі рейтинги продажів. Адже рішення про купівлю товарів для підприємства теж приймає людина, на думку якої також впливає естетика товару.

Отже, в умовах товарної насиченості ринку виграє той виробник, хто не просто пропонує надійний і якісний для масового споживача товар, а й уміє його естетично подати.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Що розуміють під поняттям «промислова естетика»?
2. Що таке промисловий дизайн?
3. Як під час купівлі зовнішній вигляд товару впливає на споживача?

Знайдіть у тексті приклади, що ілюструють цей вплив.

4. Яким вимогам в умовах перенасиченості ринку повинен відповідати товар?

Завдання 4. *Перебудуйте просте речення на складне зі сполучним словом який. У складних реченнях замініть підрядні частини дієприкметниковими зворотами.*

1. До сфери промислового мистецтва належать різні види предметно-практичної діяльності, якими користується людина.

2. Промислова естетика – увесь предметний світ, створений людиною засобами промислової техніки за законами краси й функціональності.

3. Виробнича естетика передбачає створення комфорту на робочому місці, який складається з раціонально запланованого розміщення знарядь і предметів праці.

ТЕКСТ 17 НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Чисельність населення, щільність населення, етнос, міграція, старіння населення.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Україна розташована в Центрально-Східній Європі, у південно-західній частині Східноєвропейської рівнини. Вона є однією з найбільших країн Європи як за територією, так і за чисельністю населення.

Територія України становить близько 600 тисяч квадратних кілометрів, чисельність населення – понад 42 млн жителів.

Україна належить до держав із високою щільністю населення, яка становить 83 особи на 1 км². Це досить високий показник, який свідчить про високий рівень освоєння території. Розміщення населення по території певною мірою відповідає особливостям розміщення виробництва та природно-ресурсного потенціалу.

Однак розселення людей територією України не є рівномірним. За цим показником усі області можна поділити на три групи: з високим, середнім і низьким рівнем щільності населення.

До першої групи належать такі області: Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська (з Києвом включно), Луганська, Львівська, Чернівецька. До другої групи – Вінницька, Запорізька, Одеська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Черкаська області. До третьої групи увійшла решта областей: Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Житомирська, Сумська, Херсонська, Чернігівська, Кіровоградська, Волинська. Усього на території України розміщено 24 області.

В Україні спостерігається постійне переважання жінок у загальній чисельності населення. Приміром, на сьогодні жінки становлять 53,8 % усього населення.

На сьогодні в Україні проживає понад сто національностей. До того ж спостерігається яскраво виражена перевага двох етносів – українців і росіян. Переважну більшість становлять представники корінної національності – українці. Найрізноманітнішим національним складом відрізняються такі регіони, як Одещина, Закарпаття і Буковина. Права представників усіх національностей в Україні захищені конституційно.

Національний склад населення України постійно змінюється внаслідок міграції. За останні роки з України виїжджало більше населення, ніж приїжджало на її територію.

Середній вік жителя України – 36,5 років, але водночас вік міського жителя становить 34,8, а селянина – 39,8 років. Наймолодше населення у Закарпатській області – 32,3 років, найстаріше – у Вінницькій – 38,9.

Важливим фактором подальшого економічного та соціального розвитку країни є співвідношення основних вікових груп населення – допрацевдатного віку, працевдатного та старшого за працевдатний.

Характерною особливістю сучасної вікової структури населення України є зниження частки дітей у загальній чисельності населення. Чисельність населення країни у віці, старшому за працевдатний, постійно зростає. Це свідчить про старіння населення.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Якою є територія України?
2. Якою є чисельність і щільність населення України?
3. Який відсоток населення України становлять жінки?
4. Представники скількох національностей проживають на території України?
5. Яким є середній вік жителя України й співвідношення основних вікових груп населення?

Завдання 4. Випишіть із тексту прийменники зі значенням простору.

ТЕКСТ 18 ХАРКІВ І ХАРКІВ'ЯНИ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Традиція, опитування, поспіль, пересічний українець, розгалужена мережа, уподобання, музей, галерея, кінозал, театр, цирк, планетарій, дельфінарій, філармонія, фестиваль, Мясниця.

Завдання 2. Визначте, від яких слів утворені складні слова, та поясніть їхнє значення.

Аквапарк, зоопарк, екопарк, Держпром, метробудівник, Великдень.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Уже стало традиційним проведення щорічного опитування щодо якості життя українців у різних містах України. І третій рік поспіль Харків входить до трійки лідерів – найкращих міст нашої країни.

Харків – «перша столиця» – є найбільшим містом Східної України, адміністративним центром області, другим містом України за чисельністю населення, найважливішим науковим, індустріальним, транспортним і студентським центром країни. Та чи комфортно відчувається в нашому місті пересічний українець щодня? Яким є життя в Харкові?

Безперечно, велике значення у формуванні комфортності міста має метро як найшвидший і найзручніший спосіб переміщення, а також чисельний наземний транспорт. Харківський метрополітен має три гілки: Холодногірську, Салтівську та Олексіївську зі станціями пересадок «Історичний музей» – «Площа Конституції», «Держпром» – «Університет», «Метробудівників» – «Спортивна», що забезпечує швидке й зручне пересування містом.

Розгалужена мережа супермаркетів «Клас», «Рост», «Сільпо», «АТБ» та інших дає змогу здійснити необхідні покупки в будь-якому куточку міста. Також можна відвідати харківські ринки, їх у нашому місті багато, і розташовані вони переважно біля станцій метро. Найбільшим є Центральний і Сумський, але кожен район міста теж обов'язково має свій ринок. Це Салтівський, Олексіївський, Холодногірський, Роганський та інші.

У Харкові можна не тільки успішно працювати чи навчатись, а й комфортно й цікаво відпочивати. Залежно від ваших уподобань можна відвідати музей, галерею, кінозал чи один із харківських театрів, цирк або планетарій. Для активного відпочинку більше підійде аквапарк «Джунгли», харківський «Діснейленд» у міському парку Горького, а в зимовий період – схили «Харківської Швейцарії». Охочим поспілкуватися з природою й тваринами пропонуємо інші маршрути: вистава в дельфінарії «Немо», прогулянка ботанічним садом чи найстарішим в Україні зоопарком, що в парку Шевченка, або замиським мальовничим екопарком Фельдмана.

Відпочити й задовольнити музичні вподобання можна, відвідавши філармонію, концерт органної музики чи один із клубів, у нашому місті їх близько 50, серед яких «Місто», «Болеро», «Компас», «Радмір».

Харків відомий також як місто культури. Тут щорічно проводиться багато фестивалів, таких як «Світ Книги» (міжнародний книжковий фестиваль), «Харківський бузок» (міжнародний кінофестиваль), «Зоряний міст» (фестиваль письменників-фантастів) і багато інших.

Традиційними для харків'ян стали міські святкування на найбільшій площі й у затишних парках Нового року, Масниці, Великодня, Свята Перемоги й останнього дзвоника. 23 серпня в день визволення Харкова від німецьких загарбників під час Другої світової війни урочисто й з особливим розмахом відзначається День нашого міста.

Як бачимо, Харків можна впевнено назвати комфортним європейським містом.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чи можна Харків назвати комфортним містом?
2. Яку роль у формуванні комфортності міста відіграє метро й наземний транспорт?
3. Як, на Вашу думку, розташування мережі міських супермаркетів і ринків впливає на якість життя харків'ян?
4. Де в місті можна комфортно й цікаво відпочити?
5. Які культурні заходи традиційно відбуваються в Харкові?

Завдання 5. *Перебудуйте речення зі зворотом на складне речення, використовуючи слово який.*

Взірець: Харків – це місто, назване культурною столицею України. – Харків – це місто, яке називають культурною столицею України.

1. Харків'яни пишаються званням найкращого міста України, присвоєним нашому місту вже третій рік поспіль.
2. Харків є найбільшим адміністративним центром, розташованим у Східній Україні.
3. У нашому місті багато ринків і супермаркетів, розміщених переважно біля станцій метро.
4. Низка фестивалів, проведених у Харкові, уже має статус міжнародних.

ТЕКСТ 19 ВИДАТНІ ФАХІВЦІ ГАЛУЗІ В ІСТОРІЇ ХАРКОВА. МАТЕМАТИК О. В. ПОГОРЄЛОВ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Обдарований, упровадження, визнання, досягнення, відданість.

Завдання 2. Прочитайте текст.

2015 року одну з вулиць міста Харкова було названо іменем видатного вченого-математика й педагога Олексія Васильовича Погорелова.

Життя О. В. Погорелова – це гідний наслідування приклад служіння науці. Автор понад 200 наукових праць, кавалер багатьох орденів і лауреат численних премій, усе життя він залишався скромною й порядною людиною. Своєю працею Погорелов зробив значний внесок у розвиток математики в Україні й підвищення її авторитету у світі.

Зацікавленість математикою в хлопця з'явилась ще в 13-річному віці, коли він здобув першу перемогу в учнівській олімпіаді, яку проводив Харківський державний університет. Це, мабуть, і визначило подальшу професійну долю Олексія Васильовича.

1937 року Олексій Погорелов стає студентом фізико-математичного факультету Харківського державного університету імені О. М. Горького, але встигає закінчити лише 4-й курс до початку Великої Вітчизняної війни. Відповідно до спеціального наказу з найбільш обдарованих студентів природничих факультетів формують групи, які спрямовують до Московської військово-повітряної академії імені М. Є. Жуковського. Погорелов потрапив до такої групи.

1945 року після завершення навчання в академії Погорелова направляють до Центрального аерогідродинамічного інституту, де він працює інженером-конструктором й одночасно заочно навчається в аспірантурі Московського державного університету за спеціальністю «Геометрія і топологія».

1947 року після захисту кандидатської дисертації Погорелов повернувся до Харківського державного університету, де вже 1948-го року захистив докторську дисертацію, а незабаром й очолив кафедру геометрії. Два роки потому, 1950-го, Погорелову було присвоєно звання професора. Того ж року вченого було нагороджено Державною премією СРСР.

Свій перший вишівський підручник із диференціальної геометрії Погорелов створив ще на початку 50-х років ХХ століття, але й сьогодні його вважають кращим в Європі.

З 1960 року Олексій Васильович почав працювати в тільки-но заснованому в Харкові Фізико-технічному інституті низьких температур Академії наук України, де очолив відділ геометрії. У цей період учений створює новий напрям у механіці й геометрії – геометричну теорію стійкості тонких пружних оболонок.

Менш відомим є той факт, що як усебічно обдарована людина Олексій Васильович отримав два авторські свідоцтва в галузі кольорової фотографії. А скільки оригінальних технічних ідей не було подано Погореловим для одержання патентів через банальний брак часу! Серед них – безінерційна спінінгова котушка, незвичайний плуг, двигун внутрішнього згоряння принципово нової схеми. Однак головною справою його життя була геометрія. Близько 40 монографій, перекладених багатьма мовами народів світу, залишив Олексій Васильович.

На початку 80-х років ХХ століття Американське математичне товариство видавало серію книг під назвою «Видатні математики ХХ століття». Том із монографією харківського вченого Олексія Погорелова вийшов четвертим. На обкладинці – фотопортрет і коротка анотація, у якій його було названо «видатнішим геометром ХХ століття».

Одного разу під час виступу перед представниками Міністерства освіти Олексій Васильович Погорелов сказав: «У школі два головних предмети – рідна мова й геометрія. Одна навчає людину грамотно викладати думки, друга – дедуктивно мислити». Уже будучи вченим зі світовим ім'ям, Олексій Васильович розпочав роботу над створенням підручника для школи.

За підручником геометрії О. В. Погорелова навчалося не одне покоління школярів. З моменту його масового впровадження 1982 року підручник понад два десятиліття перевидавався багатомільйонними тиражами різними мовами. У школах України його використовували до 2008 року.

Сучасники згадують, що Олексій Васильович не був «сухим» математиком, він залюбки рибалив, ходив на полювання, ганяв на мотоциклі, був веселою людиною з почуттям гумору.

Олексій Васильович дуже любив Харків – місто, з яким пов'язане все його життя, усі його досягнення. Незважаючи на привабливі умови, він рішуче відхилив пропозиції щодо переїзду до Києва, Москви чи Ленінграда.

Своєю відданістю справі, вражаючими професійними досягненнями О. В. Погорелов безперечно заслужив на те, щоб його іменем було названо одну з вулиць нашого міста.

***Завдання 3.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Коли з'явилась в Олексія Погорелова зацікавленість математикою?
2. У яких закладах вищої освіти навчався Олексій Погорелов?
3. Коли Погорелов опублікував свій перший підручник для студентів?
4. Автором яких цікавих винаходів був О. В. Погорелов?
5. Коли було впроваджено підручник Погорелова з геометрії для навчання у школах?
6. Як Олексій Погорелов проводив свій вільний час?

***Завдання 4.** Знайдіть у тексті мовні кліше, що є характерними для публіцистичного стилю мовлення. Складіть питальний план тексту.*

ТЕКСТ 20 СІМ ЧУДЕС ХАРКОВА

***Завдання 1.** Ознайомтеся зі значенням слів.*

Ампір – стиль пізнього класицизму в західноєвропейській архітектурі й прикладному мистецтві.

Бароко – стилістичний напрям у європейському мистецтві кінця XVI – середини XVIII ст., що характеризується примхливістю форм та декоративною пишністю.

Вежа – висока вузька споруда, що має висоту значно більшу за ширину і будується окремо або як складник фортеці, палацу й т. ін.

Дзвіниця – вежа для дзвонів на церкві, при церкві або окрема будівля зі дзвонами.

Собор: 1) головна чи велика церква міста; головна церква в монастирі; 2) зібрання, з'їзд представників духовенства християнської церкви.

Хмарочос – дуже високий багатопверховий будинок.

Храм – будівля, де відбуваються богослужіння, релігійні обряди.

Шпиль – вузька висока надбудова пірамідальної або конічної форми, що завершує будівлю.

Завдання 2. Визначте зайве слово в кожному рядку.

1. Собор, церква, вежа, храм.
2. Університет, готель, академія, інститут.
3. Встановлювати, зводити, будувати, споруджувати.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Сім чудес Харкова розміщуються в центрі міста, недалеко один від одного, а їх зменшеними в масштабі 1 до 25 міні-копіями завжди можна помилуватися на площі Архітекторів.

Свято-Благовіщенський кафедральний собор – найбільший храм Харкова (місткість – 4 000 осіб), побудований 1901 року в російсько-візантійському стилі з 80-метровою дзвіницею.

Держпром (Будинок державної промисловості) є найбільшим у Європі хмарочосом із монолітного залізобетону заввишки 63 метри. Він був споруджений 1930 року з ним народився новий образ Харкова.

Дзеркальний струмінь – фонтан місткістю 350 тонн води з білою бесідкою-альтанкою та сучасним різнокольоровим підсвічуванням, занесений до енциклопедії ЮНЕСКО. Фонтан є одним із найбільш витончених архітектурних пам'яток Харкова.

Пам'ятник Тарасові Шевченку – пам'ятник заввишки 16,5 метра, являє собою оригінальну композицію історичних українських героїв і персонажів творів Шевченка.

Площа Свободи – найбільше чудо й символ Харкова – за величиною посідає перше місце в Європі й сьоме місце у світі. Побудована на початку 1930 року й займає майже 12 га.

На площі Свободи розташовані головні міські будівлі, які обрамляють її:

- будівля обласної адміністрації;
- будівля Палацу дитячої та юнацької творчості;
- Держпром, що займає три квартали на внутрішньому кільці площі;
- Харківський національний університет імені В. Каразіна;
- північний корпус ХНУ, колишня Військова академія імені Л. Говорова;
- готель «Харків», побудований 1936 року;
- будівля п'ятизіркового готелю.

Успенський і Покровський собори. Успенський собор побудований 1777 року в бароковому стилі за зразком московського храму Климента, з Олександрівською дзвіницею заввишки майже 90 метрів.

Покровський собор – найстаріша культова споруда Харкова, пам'ятник архітектури XVII століття. Являє собою красивий трикупольний храм у бароковому стилі.

«Будинок зі шпилем» – народна назва житлового будинку, зведеного 1954 року в стилі сталінського ампіру. Головну семиповерхову частину будинку з одинадцятиповерховою вежею увінчує шпиль із зіркою.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. У якому місці можна побачити всі сім чудес Харкова одночасно?
2. Що являє собою пам'ятник Тарасові Шевченку?
3. Які особливості має площа Свободи?
4. Які будівлі розміщуються на площі Свободи?
5. Що являє собою будинок зі шпилем?

Завдання 5. Уставте замість крапок відповідні дієслова для ознаки взаємного розташування предмета та його компонентів: **що знаходиться де, що розташоване де, що обрамляє що, що вінчає що.**

1. Сім чудес Харкова ... в центрі міста, недалеко один від одного.
2. Головну семиповерхову частину будинку з одинадцятиповерховою вежею ... шпиль із зіркою.
3. На площі Свободи ... головні міські будівлі, які ... її.

ТЕКСТ 21 ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Перетворювальна діяльність, недбалість, футурологія, утилізація, довкілля, культурна спадщина.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Головною причиною виникнення сучасних глобальних проблем є зростання масштабів людської перетворювальної діяльності. Ця причина спричиняє і всі інші особливості глобальних проблем: соціально-екологічні, соціально-економічні, соціально-політичні, проблеми людини.

Достатньо показовою щодо характеристик глобальності є Чорнобильська катастрофа: відомо, що негативні впливи вибуху її четвертого реактора поширились на десятки країн. Найбільше від прямої дії вибуху постраждали Україна, Білорусь та деякі регіони Росії. Реальні масштаби її загрозливих наслідків важко оцінити навіть тепер. Проте незаперечним уроком

Чорнобильської катастрофи є те, що сучасні техніка та технологія не вибачають людських помилок чи недбалості, а навпаки, вимагають уважності, дисципліни, зокрема того, що ще Паскаль називав «гідним мисленням», тобто мисленням із граничним ступенем ширості, відкритості й самоусвідомлення. Зупинимось докладніше на деяких глобальних проблемах.

Соціально-екологічні проблеми – це проблеми, пов'язані з порушенням унаслідок людської діяльності рівноваги в геологічних, біохімічних процесах Землі та біосфери загалом. До комплексу екологічних проблем належать:

- забруднення довкілля; воно настільки інтенсивне, що на Землі сьогодні майже немає екологічно чистих рік; до того ж забруднені не лише ґрунти, водоймища, атмосфера, а й космічний простір навколо планети;

- знищення лісів, зеленого шару Землі, через що відбулись зміни у водообмінних процесах планети, у температурному режимі на її поверхні; «парниковий ефект» у земній атмосфері, що загрожує таненням полярних льодовиків і відчутним підвищенням рівня води у Світовому океані;

- зменшення площі ґрунтів, придатних для рільництва внаслідок будівництва міст, доріг, підприємств, ерозії ґрунтів та ін.

Увесь комплекс екологічних проблем створює реальні загрози людському життю. За попередніми прогнозами деяких футурологів, до середини ХХІ ст. людство може знищити себе внаслідок загальної екологічної катастрофи.

Серед глобальних соціально-економічних проблем актуалізується енергетична проблема. Теплові станції викидають у повітря отруйні гази й тверді пилові відходи. Ядерні станції небезпечні через радіацію, а також через необхідність захоронення відходів ядерного палива. Намагання використовувати природні джерела енергії (сонячне випромінювання, вітер, припливи) поки що поодинокі й не дуже ефективні.

Загострилися також проблеми, пов'язані з хімічним виробництвом, зі створенням різноманітних штучних матеріалів. Без останніх неможливі ані сучасне виробництво, ані сучасні медицина й обчислювальна техніка. Але штучні матеріали не піддаються природній утилізації, а тому небезпечні для довкілля і здоров'я людини.

Демографічна проблема пов'язана з перенаселенням певних регіонів Землі. Загалом населення планети збільшується швидкими темпами, тому виникають проблеми забезпечення людства продовольством, житлом, одягом, медичним обслуговуванням.

Серед глобальних соціально-політичних проблем першочерговими є проблеми війни й миру, зумовлені нагромадженням зброї масового знищення. Ніхто не гарантує людству захист від ядерного шантажу, політичного авантюризму як із боку певних політичних режимів, так і певних злочинних груп і навіть однаків.

Крім того, до глобальних проблем сучасної цивілізації належать проблеми, пов'язані з масовим розповсюдженням деяких хвороб (СНІД, онкологічні, серцево-судинні, діабет та ін.); проблеми збереження культурної спадщини людства, взаємин між людьми, матеріальної й духовної

незабезпеченості життя, обмеження прав і свобод громадян, боротьби з міжнародним тероризмом, наркомафією тощо.

Якими можуть бути шляхи й умови розв'язання глобальних проблем?

- масове роз'яснення значення й масштабів глобальних проблем;
- обов'язкове надання в освітню сферу знань, пов'язаних із глобальними проблемами сучасності;
- міжнародна співпраця щодо розв'язання глобальних проблем на різних рівнях.

Глобальні проблеми сучасності вимагають від людства нового рівня міжнародної інтеграції. Велику роль у їх розв'язанні відіграють громадська думка й такі громадські організації, як «Зелений світ», «Грінпіс» та інші.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Що є головною причиною виникнення сучасних глобальних проблем?
2. Які проблеми вважаються соціально-екологічними?
3. У чому полягає енергетична проблема?
4. Що є причиною виникнення демографічної проблеми?
5. Що собою становлять проблеми людини?
6. Якими є шляхи розв'язання глобальних проблем?

Завдання 4. Від поданих дієслів утворіть іменники за допомогою суфіксів -анн(я), -енн(я), -інн(я).

Виникати, зростати, поширювати, вибачати, мислити, усвідомлювати, забруднювати, знищувати, намагатися, загострювати, виробляти, кипіти, забезпечувати, розповсюджувати, обмежувати, горіти, розв'язувати.

ТЕКСТ 22 КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Ігрова діяльність, нововведення, соціальні відносини, сюжетно-рольова гра, рефлексія, позитивний потенціал.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Гра залишається важливим елементом у житті людини будь-якого віку. Психологи давно й активно вивчають ігрову діяльність.

За короткий час в Україні відбулись суттєві зміни в різних сферах життя. З нововведень, що змінили стиль життя й інтереси людей різного віку, можна виокремити комп'ютеризацію. Крім практичного використання в роботі й побуті, спостерігається захоплення комп'ютерними іграми, яке швидко поширюється, особливо серед дітей і підлітків.

Відомо, що в процесі розвитку мислення й формування особистості важливу роль відіграє не тільки освітній фактор, але й характер ігрової діяльності. Для дитини гра є провідною діяльністю, тому що саме під час гри вона засвоює значення й способи використання предметів, а також різні варіанти соціальних відносин.

В ігровій діяльності підліток не тільки заміщає реальні предмети, але й обирає для себе певну роль і починає діяти відповідно до неї. Досвід ігрових і реальних взаємин у сюжетно-рольовій грі стає основою особливої властивості мислення, що дає змогу передбачити поведінку людей і залежно від цього обирати стиль власної поведінки.

Гра є тим видом діяльності, що сприяє практичному освоєнню реального соціального простору. У символічних діях і заміщеннях дитина «проживає» варіанти відносин людей, символічно ідентифікуючи себе з одними персонажами і відокремлюючи від інших.

Ігрова діяльність впливає на формування довільних психічних процесів. Умови гри вимагають зосередженості на змісті дій і сюжеті, на дійових особах чи предметах, включених в ігрову ситуацію. Гра сприяє розвиткові рефлексії, оскільки в цьому процесі виникає реальна можливість контролювати виконання будь-якої дії, що становить процес спілкування.

Початком епохи комп'ютерних ігор можна вважати появу SpaceWar, розроблену С. Расселом 1962 р. в Массачусетському технологічному інституті.

Існує кілька варіантів класифікації комп'ютерних ігор. Усі вони умовні, оскільки з'являється безліч ігор, що поєднують елементи кожної категорії. Найпоширеніший варіант класифікації є таким: ігри типу «action» (у тому числі RPG); ігри пригодницькі, типу «quest»; ігри стратегічні; ігри, що імітують транспорт; віртуальне казино.

Вплив комп'ютерних ігор на поведінку людей безсумнівний.

Позитивний потенціал більшості комп'ютерних ігор реалізується не завжди. І це переважно залежить не від самої гри, а від людини, що грає, від того, який мотив переважає при включенні до гри. Залежно від мотивів другого плану можуть формуватися абсолютно різні для різних гравців навички й уміння. Реалізація мотиву тренінгу призводить до формування навичок у тренуванні сфері, а мотив компенсації внутрішніх проблем найімовірніше матиме як результат формування механізмів психологічного захисту.

Отже, унаслідок розмаїття мотивів гра може сприяти як підготовці до зустрічі з реальністю, так і втечі від неї.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Яку роль відіграють комп'ютерні ігри в процесі розвитку мислення та формування особистості?
2. Яку подію вважають початком епохи комп'ютерних ігор?
3. Якою є класифікація комп'ютерних ігор?
4. Якими є позитивні й негативні впливи комп'ютерних ігор на людину?

Завдання 4. Утворіть прикметники від поданих іменників. Використовуючи їх, складіть монологічне висловлювання за темою тексту.

Комп'ютер, освіта, гра, соціум, реальність, пригода, стратегія, позитив.

ТЕКСТ 23 КОДЕКС ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ ЛЮДИНИ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Індивідуалізм, настанова, технології, ресурсозбереження, ціннісні орієнтири, принципи гуманізму, імператив, моральність.

Завдання 2. Прочитайте текст.

У сучасному світі відбувається боротьба двох тенденцій: тенденції до «красивого життя» за всяку ціну (пропагованої масовою культурою) і тенденції до матеріального обмеження й духовного розвитку (пропагованої екологічною етикою). Щоб зберегти природу й себе, людина повинна відмовитись від тих ідей, які поширює сучасна реклама: культ споживання, індивідуалізм й егоїзм, прагнення до наживи за будь-яку ціну.

Екологічна етика – напрям, що сформувався у 70-ті роки ХХ століття та має на меті захист природи й людини від небезпек і загроз, пов'язаних із бурхливим розвитком сучасної цивілізації. Її завданням є конструювання таких ціннісно-нормативних настанов, які забезпечать виживання людини як частини природи.

Основними напрямками вирішення екологічних проблем є технологічний і гуманітарний. Технологічний передбачає розроблення й розповсюдження технологій ресурсозбереження й систем очищення, зменшення кількості відходів. Для цього потрібно розвивати виробництва, націлені на повне й комплексне використання сировини й матеріалів. Однак цього недостатньо. Треба змінити поведінку й культуру людини, її ціннісні орієнтири й пріоритети.

В екологічній етиці реалізується головний принцип гуманізму – відмова від насильства над природою й людиною, визнання цінності всього живого й заперечення примусу як способу вирішення проблем.

Основні положення кодексу екологічної етики людини є такими:

1. *Відмова від агресивного антропоцентризму.* Принцип антропоцентризму, що ґрунтується на сприйнятті людини як центру світобудови, є неприйнятним у сучасних реаліях. Його повинен замінити принцип біоцентризму, згідно з яким визнається цінність й унікальність будь-якої форми життя. Людина – така сама частина природи, як і будь-які інші живі істоти; вона не повинна порушувати екологічну рівновагу.

2. *Екологічний імператив,* сформульований філософом-гуманістом Альбертом Швейцером, є таким: «Добро – це те, що слугує збереженню й розвитку життя; злом є те, що знищує життя й перешкоджає йому». З огляду на

це необхідно відмовитися від егоїзму, що породжує жадібність, жорстокість, агресивність і перешкоджає розвитку. Сучасна наука прийшла до ідеї цілісного й взаємопов'язаного світу. Для того, щоб змінився світ, необхідно змінитись самій людині.

3. *Використання сучасних ідей і традиційних цінностей.* Відродження природи, згідно з принципом загального взаємозв'язку, можливе тільки разом із відродженням індивідуальної моральності й актуалізацією моральних потреб (потреба в любові, потреба у співпраці й соціальному партнерстві, у творчій самореалізації та суспільно корисній діяльності).

4. *Змінювання орієнтацій від матеріальних потреб до духовних.* Орієнтація на матеріальні цінності привела нашу цивілізацію в глухий кут. Новий – екоцентричний – спосіб життя означає, що необхідно жити простіше, мінімально впливаючи на природу, обмежуючи споживання матеріальних благ і розширюючи духовний досвід.

Завдання 3. *Дайте відповіді на запитання:*

1. Що розуміють під поняттям «екологічна етика»?
2. Назвіть основні напрямки вирішення екологічних проблем?
3. Розкрийте зміст основних положень кодексу екологічної етики людини.

Завдання 4. *Поруч із кожним іменником зі значенням процесу запишіть дієслова, від яких вони утворені.*

Обмеження	зменшення
споживання	використання
конструювання	визнання
виживання	заперечення
вирішення	сприйняття
розповсюдження	збереження
очищення	відродження

ТЕКСТ 24 КИЇВСЬКА РУСЬ

Завдання 1. *Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.*

Ватаж'ок, династичні зв'язки, князівський двір, половецькі орди, споріднений, згуртованість.

Завдання 2. *Прочитайте текст.*

Київська Русь – державне утворення слов'ян, яке існувало з IX по XIII століття на території, що охоплювала в часи найбільшої могутності землі

від Балтійського моря на півночі до Чорного моря на півдні, від верхів'їв Вісли на заході до Таманського півострова на сході.

Утворення Русі зазвичай пов'язують із приходом на ці землі князя Рюрика, ватажками якого були Аскольд і Дір, що зайняли місто Київ 862 року.

На міжнародній арені давньоруська держава посідала одне з провідних місць. Вона підтримувала широкі економічні, політичні й культурні зв'язки з багатьма країнами Сходу і Заходу. Особливо тісними були контакти Русі з Польщею, Чехією, Болгарією, Вірменією, Грузією, Середньою Азією, країнами Західної Європи – Францією, Англією, Скандинавією та з Візантійською імперією.

Яскравим свідченням високого міжнародного авторитету Київської Русі були династичні зв'язки давньоруського князівського двору з королівськими дворами багатьох країн. Ініціаторами цього об'єднання виступали, як правило, правителі європейських держав, що шукали союзу з могутньою Руссю.

Військова могутність Київської Русі стала тим щитом, об який розбилися численні орди кочових племен Степу, що просувалися до кордонів Візантії і нападали на країни Центральної Європи. За твердженням візантійського історика Хоніата, саме давньоруський народ урятував Візантію від навали половецьких орд.

У IX–X ст. Русь як країна і її народ уже відомі далеко за межами східнослов'янських земель. Їх неодноразово згадують арабські письменники того часу, які були найкращими знавцями географії середньовічного світу. «Вони (руси) – один із підрозділів слов'ян», – стверджував письменник середини IX ст. Ібн-Хардадбег. Він та інші автори того часу (Ібн-Русте, Гардзі) зазначали, що міст у слов'ян «велика кількість і живуть вони в достатку».

Народжена на територіальній основі споріднених східнослов'янських племен, давньоруська держава сама стала необхідною умовою їхньої подальшої етнічної згуртованості. Вона об'єднала східних слов'ян спільністю політичного життя, культури, віри, сприяла появі й зміцненню територіальної цілісності Русі, єдності її народу.

Оскільки найважливішим засобом спілкування і встановлення зв'язків була мова, яка є основою кожного етнічного утворення, інтеграційні процеси серед східних слов'ян проходили шляхом утворення спільної мови. У IX–XI ст. розвивалася давньоруська літературна мова, основою якої була народна розмовна мова, зрозуміла на всій території держави.

Таким чином, об'єднання східнослов'янських племен у єдиній державі сприяло їхньому суспільно-економічному, політичному й культурному розвитку, значно посилювало їх у боротьбі з ворогами Русі. Культурні цінності, створені генієм давньоруського народу, витримали випробування часом, а кращі з них увійшли в скарбницю світової культури.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. За якої доби існувала Київська Русь як держава? Які території охоплювала?

2. З якими державами Київська Русь підтримувала тісні зв'язки?
3. Що є свідченням високого міжнародного авторитету Київської Русі?
4. Як характеризували життя слов'ян у Київській Русі арабські письменники?
5. Які інтеграційні процеси відбувалися в середовищі східних слов'ян?

Завдання 4. *Запишіть у дві колонки подані дієслова доконаного й недоконаного виду.*

Охоплювала, пов'язують, зайняли, посідала, підтримувала, виступали, розбилися, просувалися, нападали, урятував, згадують, стверджував, зазначали, об'єднала, виступала, проходили, розвивалася, сприяло, посилювало, витримали, увійшли.

ТЕКСТ 25 ЯРОСЛАВ МУДРИЙ

Завдання 1. *Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.*

Далекоглядний, розбудовувач, культурне піднесення, одноосібний правитель, канонізація святих, просвітитель, ворожнеча.

Завдання 2. *Прочитайте текст.*

Князь Ярослав Володимирович увійшов в історію як мудрий правитель, далекоглядний дипломат і вмілий розбудовувач, що духовно зміцнив Київську Русь і сприяв її культурному піднесенню.

Одноосібним правителем Ярослав став 1036 року. За його правління була укладена «Руська правда» – перше письмове зведення права, у якому було прописані права на власність і заходи в разі їх порушення.

Важливим кроком князя Ярослава Мудрого було призначення (близько 1051 року) митрополитом київським слов'янина Іларіона, а не грека, як велося до того. Ця реформа послабила візантійський вплив на Русь.

Усіляко сприяючи утвердженню на Русі християнства, Ярослав запровадив канонізацію святих. Зокрема, був зарахований до числа святих батько Ярослава Володимир Великий, визнаний просвітителем Русі.

Про вдалу політику Ярослава на світовій арені свідчить те, що князь вийшов з-під залежності Візантії, розірвавши з нею торгові й церковні зв'язки, та одночасно налагодив союзи з Польщею, Німеччиною, Чехією, Угорщиною шляхом укладення низки династичних шлюбів. Сам Ярослав узяв за дружину шведську принцесу Інгігерду, сина Ізяслава одружив із донькою польського князя Мешка II, сина Святослава – з дочкою німецького графа Леопольда фон Штаде. Доньки князя Ярослава стали королевами Франції (Анна), Угорщини (Анастасія), Норвегії й Данії (Єлизавета). Невигідна обом сторонам ворожнеча між Руссю й Константинополем закінчилася миром, скріпленим шлюбом

Всеволода Ярославовича та візантійської принцеси, у якому народився великий князь Володимир Мономах.

Як високоосвічена людина, князь Ярослав Мудрий відкривав школи, монастирі, засновував установи для перекладу й перепису книг. Такі кроки стали хорошим підґрунтям для розвитку писемності та літератури. Як особливий вид мистецтва почала розвиватися книжкова мініатюра, особливістю якої було художнє оформлення сторінок і дорога оправа.

За визнанням істориків, саме за часів Ярослава широко запроваджувалося кам'яне будівництво.

Ярослав розпочав розбудовувати Київ: місто істотно розширилось; з'явилися чотири в'їзні брами (Золота, Угорська, Лядська й Жидівська); зводилися триповерхові будинки з галереями та балконами; побільшало ринків; діяло 400 церков. Окрасою Києва став собор святої Софії, збудований за зразком храму Софії в Константинополі.

За правління Ярослава було засновано міста Корсунь, Юр'їв, Ярославль, Гюргів (Біла Церква), Новгород-Сіверський.

За князювання Ярослава нові храми та палаци зарясніли розписами, мозаїками, фресками й іконами. Створювали їх майстри, запрошені Ярославом із Греції. Така політика створила умови для піднесення ремесел.

1054 року великий князь Ярослав Мудрий пішов із життя, покнязювавши 35 років і залишивши по собі могутню й культурно піднесену державу.

***Завдання 3.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Якого року розпочалось одноосібне правління князя Ярослава?
2. Яким чином Ярослав сприяв утвердженню на Русі християнства?
3. Що було зроблено князем Ярославом для розвитку писемності й літератури в Київській Русі?
4. Які визначні кам'яні споруди з'явились у Києві за часів правління Ярослава Мудрого?
5. Яким чином Ярослав Мудрий сприяв розвитку ремесел?

***Завдання 4.** У поданих простих реченнях підкресліть відокремлені конструкції.*

1. Князь Ярослав Володимирович увійшов в історію як мудрий правитель, далекоглядний дипломат і вмілий розбудовувач.
2. Усіляко сприяючи утвердженню на Русі християнства, Ярослав запровадив канонізацію святих.
3. Ворожнеча між Руссю й Константинополем закінчилася миром, скріпленим шлюбом Всеволода Ярославовича та візантійської принцеси.
4. За визнанням істориків, саме за часів Ярослава широко запроваджувалося кам'яне будівництво.

ТЕКСТ 26 ЗАПОРІЗЬКА СІЧ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Трактат, скеля, курган, фортеця, вотчина, пушкарня.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Уперше в історії про найбільший з-поміж островів Дніпра, відомий символ вільного запорізького козацтва острів Хортицю згадується в трактаті «Про управління імперією» імператора Візантії Костянтина VII Порфірородного (IX ст.).

Нині сам острів Хортиця й прилеглі до нього скелі та острови входять до складу одного з семи чудес України – Національного заповідника «Хортиця».

Походження назви острова – тема для суперечок істориків: чи то давньослов'янський бог сонця Хорс позичив острову своє ім'я, чи то тюркське слово «орта», що в перекладі означає «середній, розташований посередині ріки».

Хоча прославилася Хортиця за часів Запорізької Січі, проте на її скелях, що здіймаються над Дніпром на 35-метрову висоту, знайдені поселення скіфів, сарматів, хозарів, печенігів, половців і слов'ян. А ще виявлено поселення доби палеоліту. А це аж 35 тисяч років тому! Справжній підручник історії в камені, свідками якої є мовчазні кургани.

Саме на Хортиці перетиналися сухопутні та водні торговельні шляхи з півночі на південь. Нижче острова починались Дніпровські пороги, отже, і човни вікінгів – дракари, і козацькі чайки далі плисти не могли. І для древніх синів Еллади, які подорожували в північному напрямку, це був кінець шляху.

Першу фортецю на острові звели скіфи (VI–V ст. до н.е.). Наприкінці ж XV ст. козаки збудували тут власне укріплення – «засіку». Зручно тут: і оборонитися можна, і порибалити, і займатися бджолярством, скотарством і мисливством. На острові не існувало кріпацтва й панів, тут кожен був сам собі господар – нечуване явище для феодального середньовіччя! Саме із Запоріжжя починалася воля в Україні, саме тут зароджувалася Січ.

Оспіваний у піснях козацький отаман Байда-Вишневецький у 1552–1556 роках збудував на сусідньому острівці Мала Хортиця замок, звідки вирушав до Туреччини на фортецю Іслам-Кермен. 1557 року Байда витримав на Хортиці осаду кримського хана Девлет-Гірея, та посоромлений хан повернувся за рік з турками й зруйнував острівні укріплення. Вишневецький змушений був залишити острів, який відтоді стали називати Байдою.

Козаки знову влаштували на Хортиці кіш у 1618–1620 роках. Звідси вирушали бити турків загоми гетьмана Івана Сулими. З часів Хмельниччини й до зруйнування Січі Катериною II (1775 р.) Хортиця була козацькою вотчиною.

Сьогодні острів Хортиця користується широкою популярністю серед туристів різних країн. Тут діє історико-культурний комплекс «Запорізька Січ», який являє собою відтворену копію старовинного козацького поселення. Гості, що приїжджають сюди, можуть оглянути цікаві експозиції: «Військова

канцелярія», «Будинок кошового отамана», «Курінь» та «Храм Покрова Пресвятої Богородиці». У всіх приміщеннях створений інтер'єр, характерний для часів козацтва. Крім того, у селищі є пушкарня й січова школа. Відвідувачі також можуть узяти участь у численних фестивалях і святах, скуштувати національні українські страви, які приготують просто у Вас на очах. Навіть найдосвідченіших мандрівників вразять своєю самобутністю й барвистістю козацькі поєдинки на конях і рукопашні бої.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Які існують версії щодо походження назви острова Хортиця?
2. Коли було зведено першу фортецю на Хортиці?
3. Чому саме на острові Хортиця козаки побудували своє укріплення – «засіку»?
4. Про яких козацьких ватажків згадується в тексті?
5. Чим сьогодні приваблює туристів із різних країн історико-культурний заповідник «Запорізька Січ»?

Завдання 4. Знайдіть у тексті прийменники, що застосовуються для вираження часових, умовних, цільових відношень.

ТЕКСТ 27 КОЗАЦЬКА СЛАВА

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Монго́ло-татарська нава́ла, закріпа́чення, ліца́рство, чесно́ти, кле́йно́ди, ота́ман.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Козацтво в Україні виникло більше ніж 500 років тому, за часів розпаду Київської Русі після монголо-татарської навали. Українські міста піднімалися з руїн, але володарями колись могутньої держави стали литовські князі, хоча переважну більшість населення Князівства Литовського складала українці й білоруси. Спочатку українці під новою владою почувалися вільно, литовці не утискали ані їх віри, ані мови, ані прав чи звичаїв. Та вже в XV–XVI століттях посилювався вплив поляків, розпочалося відбирання прав і процес закріпачення селян. Українці перестали почувати себе господарями на власній землі.

Волелюбний народ, українці, йдуть у степи, за дніпровські пороги – на Запоріжжя. Там, у вільних, але дуже небезпечних місцях і виникає український різновид європейського лицарства, особливий воєнний стан – козацтво, який поступово поширювався, поповнювався енергійними й завзятими, сміливими й талановитими вояками. По всій Україні утвердився найдемократичніший на той час устрій козацького народовладдя. «Козак» і «українець» означало те саме, а

українців у світі називали «козацьким народом». Прилучитись до козацтва вважали за честь не тільки українці, а й багато чужинців, які захоплювалися відвагою й моральними чеснотами козаків.

Козацькі поселення – Січі – мали свій устрій, свої клейноди, свої правила й закони, за якими жили, а головними засадами були честь і справедливість. Негідникам і зрадникам там не було місця. Козаки були згуртовані, і це робило їх могутньою військовою силою.

Протягом кількох століть українські козаки охороняли кордони, воювали, захищаючи не лише власні інтереси, а й інтереси інших країн: козацькі загони були бажаною підмогою для польського і французького військ. Воювали на суші й на морі. Про славетні бої й походи козаків, про їхню сміливість, відвагу й винахідливість ходять легенди. Козаки були неперевершеними майстрами військової справи.

Козацька сила зростала рік у рік і ставала грізною не тільки для татар і турків, що сусідували на півдні з Україною, але й для інших держав.

Дуже скупі історичні відомості маємо про перших козацьких отаманів, що водили козаків, поки ще не було Січі. Історія зберегла кілька імен тих, що, походячи не з панів, а з бідних утікачів, уславилися відвагою й за це були обрані отаманами. Такими були Карпо Масло з Черкас, Яцко Білоус із Переяслава, Андрушко з Брацлава.

Після створення Січі прославляли козацтво хоробрі, талановиті ватажки: Остап Дашкевич, Дмитро Вишневецький, Іван Свірговський, Богдан Ружинський, Іван Підкова, Самійло Зборовський, Северин Наливайко, Максим Кривоніс, Петро Конашевич-Сагайдачний, Іван Сулима та інші.

Слава про волелюбних українських козаків живе й донині, а в тексті гімну України є такі рядки:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли в Україні виникло козацтво?
2. Які події стали передумовою виникнення козацтва?
3. Яку назву мали козацькі поселення?
4. Які засади козаки вважали для себе головними?
5. Кого козаки обирали в отамани?

Завдання 4. Визначте типи зв'язку між часинами поданих складних речень.

1. Українські міста піднімалися з руїн, але володарями колись могутньої держави стали литовські князі, хоча переважну більшість населення Князівства Литовського складали українці й білоруси.

2. Козаки були згуртовані, і це робило їх могутньою військовою силою.

3. У XV–XVI століттях посилювався вплив поляків, розпочалося відбирання прав і процес закріпачення селян.

ТЕКСТ 28 ХТО ТАКІ ЧУМАКИ?

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Об'єднання, постачання, торгово-візницький промисел, чумак, чумацтво, чума, ківш, хвороба, розбійники, торгівець, козак, ярмарок, поклади солі, степ, віз, зерно, вантаж, наймит, неспроможність.

Завдання 2. Утворіть словосполучення з дієсловами. Визначте види дієслів.

Взірець: походить від *чого* (слово) – походить від слова.

Постачати *що* (сіть), охрестити *ким* (чумак), походить від *чого* (назва), захиститися від *чого* (напад), заражалися *чим* (хвороба), мріяли стати *ким* (чумак), здійснити *що* (мрія), подолати *що* (випробування), надавати роботу *кому* (візники).

Завдання 3. Прочитайте текст.

У XVI ст. на території Південної України виникає об'єднання людей, метою якого стало постачання солі з північного Криму в Україну, Польщу та інші сусідні країни. Займалась цим торгово-візницьким промислом певна категорія людей, що у XVI–XIX ст. називалася «чумаки». Спочатку тих, хто возив сіть, так і називали – «солениками», потім – «коломиїцями», а згодом охрестили чумаками.

Існує кілька версій походження цієї назви. Згідно з першою, вона походить від слова «чум»: так називався ківш, яким пили воду під час довгої дороги. За другою – від тюркського «чумак», що означає «візник». Інші дослідники пов'язують її зі словом «чума», адже чумаки часто заражалися цією жахливою хворобою. У перській мові «чумак» означає «кийок», тобто дерев'яна палиця. Тож чумак – це людина, що вирушає в подорож із кийком, аби захиститися від нападу розбійників.

Чумак – історична українська назва торговця сіллю, від якої бере початок і найменування всього промислу – чумацтво. Коли в Україні виникло чумацтво, достеменно невідомо. Ще за часів стародавньої Русі відважні люди відправлялися з Києва в далекі й небезпечні торговельні подорожі.

За тих часів чумацтво було популярним і шанованим. Повагу до нього зумовлювала відносна надійність заробітку й позитивні риси характеру чумака – працелюбність, сумлінність, доброта. Юнаки мріяли стати якщо не козаком, то хоча б чумаком, який загалом був подібний до решти українського люду, але зберігав у собі риси, притаманні козаку. Та далеко не кожному щастило здійснити цю мрію через складність промислу й неспроможність подолати дорожні й психологічні випробування.

Про поклади солі в центральній частині України тоді ще не знали, тому чумаки їздили до Чорного й Азовського морів (а деякі навіть і на Каспій), де в

природних солоних озерах видобували цей коштовний продукт. Степами Північного Причорномор'я й Приазов'я були прокладені кілька чумацьких шляхів – Чорний, Муравський, Молдавський, Бакаїв.

Але чумаки возили не лише сіль. Вирушаючи на південь, вони завантажували вози зерном, яке мало неабиякий попит у чужих краях. Назад привозили рибу, хутра, тканини, вино, прянощі й інші заморські товари. Вони обслуговували ярмарки, доправляли вантажі до Москви й інших міст Росії, Північного Кавказу, Білорусі, Польщі й Молдавії. Крім дрібних чумаків, які мали одну чи дві пари волів, у другій половині XVIII століття виникли великі чумацькі підприємства, які надавали роботу візникам чи наймитам – колишнім зубожілим чумакам.

Чумацький промисел сприяв налагодженню зв'язків між різними, навіть дуже віддаленими, місцевостями. Але з середини XIX століття з розвитком залізничного й водного транспорту чумакування занепало й цілком зникло.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли виникла й існувала назва «чумак»?
2. Які існують версії щодо походження назви «чумак»?
3. Чому чумацтво було популярним і шанованим?
4. Які шляхи проклали чумаки?
5. Яким промислом займалися чумаки, окрім соляного?
6. У чому полягає причина занепаду й зникнення чумацтва?

Завдання 5. *Із простих речень утворіть складне. Визначте засоби зв'язку в утвореному реченні.*

Взірець: Чумаки завантажували вози зерном. Зерно мало неабиякий попит у чужих краях. – Чумаки завантажували вози зерном, яке мало неабиякий попит у чужих краях.

1. У XVI ст. на території України виникає об'єднання людей. Метою об'єднання стало постачання солі з Північного Криму в Україну, Польщу та інші сусідні країни.

2. Займалася цим промислом певна категорія населення. Ця категорія населення у XVI–XIX ст. називалася «чумаки».

3. Чумак – історична українська назва торговця сіллю. Від цієї назви бере початок і найменування всього промислу – чумацтво.

4. Дослідники пов'язують назву зі словом «чума». Чумаки часто заражалися цією жахливою хворобою.

5. У другій половині XVIII століття виникли великі чумацькі підприємства. Чумацькі підприємства надавали роботу візникам чи наймитам.

ТЕКСТ 29 ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧАЇ СУЧАСНИХ УКРАЇНЦІВ. ВЕСІЛЬНИЙ КОРОВАЙ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Корова́й, атрибу́т, весі́лля, дар, родю́чість, обря́д, сімвол, молодя́та, колосся́, жі́то, пше́ниця, кві́ти, гі́лочка, кали́на, я́года, госпо́діня, віне́ць визна́ння, шмато́к, но́ші.

Завдання 2. Утворіть форму вищого ступеня порівняння прикметників. Взірець: щедрий – щедріший.

Бага́тий, бі́дний, вели́кий, краси́вий, добри́й, сма́чний, вели́кий, ща́сливий, замо́жний, черво́ний, молоді́й, кругли́й, пре́красний, довги́й, ва́жкий, давні́й, гарни́й.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Коровай – традиційний атрибут українського весілля. На Русі, де споконвіку праця на землі вважалася основою життя, хліб був щедрим даром матінки-землі, символом родючості, багатства й тому був у центрі всіх святкових обрядів.

Яке б не було весілля, багате чи бідне, обов'язково на святі має бути великий круглий коровай. Така форма не випадкова: вона подібна до форми Сонця. За давньою легендою, коровай є символом язичницького бога – Сонця, що сходить на землю, щоб «узяти під свою ласку» доброго молодця й красну дівчину, які вступають у довге, важке й чудове спільне життя.

Коровай уособлює собою багате, заможне життя. Існує думка, що той із молодят, хто відкусить найбільший шматок, буде господарем у домі.

Коровай прикрашали колоссям жита, пшениці, квітами й гілочками калини. Калиновими гілками з ягодами традиційно прикрашали кімнату, у якій готують коровай, адже традиційно українське весілля грали восени, коли наливалася червона ягода-калина. Калина у весільному обряді – не просто краса: вона – найдавніший символ любові, свідчення почуття, що міцно об'єднує молодят.

Напередодні весільного бенкету випікали коровайчики – невеличкі булочки, які розвозили запрошеним на весілля. Весілля ж починалось із приготування короваю. Коровайниці, яких обов'язково було 3, 5 чи 7, місили й випікали весільний коровай, дотримуючись обрядів, співаючи коровайних пісень. Очолювала випічку старша коровайниця. Нею могла бути тільки така жінка, що живе з чоловіком у злагоді й любові та має гарних дітей, тобто щаслива у шлюбі: існувала думка, що сімейний лад коровайниці через коровай передається молодим.

Що більший коровай, то щасливішим і заможнішим буде життя молодої сім'ї. Тому коровайниці – досвідчені господині – намагалися спекти його не

тільки красивим і смачним, а й на подив усім великим. Тож у деяких регіонах прийнято було випікати коровай завбільшки, як стіл. Вінцем визнання й схвалення нової сім'ї з боку усіх родичів і гостей було частування весільним короваем. По шматку короваю спочатку подавали батькам, потім молодцям. Після цього коровай ділили між усіма гостями, залишаючи тільки його «підшву» для роздачі «запорожцям» – тим, хто не потрапив за святковий стіл, а залишився за порогом будинку.

Якщо на звичайних сільських весіллях випікали такого велетня, то можна уявити, яких розмірів були коровайі, що пекли на князівські й царські весілля. Такий весільний хліб доправляли до святкового столу четверо коровайників на спеціальних ношах, прикрашених й оббитих червоним оксамитом. У XVI–XVII століттях на царських весіллях існував обряд дарування короваю.

Мабуть, жодне сучасне українське весілля не обходиться без вручення молодим короваю. Тож деякі весільні ритуали, пов'язані з ним, живі й сьогодні. А сучасні молодята самі вирішують, яким буде коровай на їхньому весіллі.

***Завдання 4.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Чому коровай став атрибутом українського весілля?
2. Що символізує великий круглий коровай?
3. Навіщо випікали напередодні свята коровайчики?
4. Які обряди супроводжували процес приготування короваю?
5. Хто міг очолювати випічку короваю?
6. Чому намагалися спекти великий за розміром коровай?

***Завдання 5.** Закінчіть речення, використовуючи безеквівалентну лексику. Визначте види речень і засоби зв'язку.*

1. Коровай – це ...
2. Коровай уособлює собою ...
3. Коровай прикрашали ...
4. Коровайчики – це ...
5. Українське весілля починалося ...
6. Що більший коровай ...

ТЕКСТ 30 ЛЮДИНА Й МАШИНА

***Завдання 1.** Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.*

Машина, колесо, кран, насос, труба, візок, прати, винахід, інструмент, механізм, двигун, потужність, техносвіт, безліч, природні витoki.

Завдання 2.** Утворіть іменники, використовуючи суфікси **-іст, -ік, -ик, -ник, -івник.

Взірець: випуск – випускник.

Винахід, дослід, машина, кран, шлях, ліс, тварина, віз, техніка, економіка, політика, історія.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Машина відіграють важливу роль у житті сучасної людини. Вони всюди. Ти використовуєш машини кожен день, часто навіть не усвідомлюючи цього. Практично все, чим ти користуєшся, виготовлено за допомогою машин. Згадай, наприклад, про воду, яка тече з крана, про насос, який жене воду трубами, про машини, які виготовляють твій одяг або перуть його. Перш ніж потрапити до тебе на стіл, їжа проходить тривалий шлях й обробляється багатьма машинами.

Важливим етапом розвитку людства став винахід колеса. Воно використовувалося не тільки у візках, а й для приведення в рух різних механізмів. З часом найпростіші засоби вдосконалювались і ставали механізмами, машинами. Пізніше були винайдені перші інструменти. Для того, щоб вони рухались, спочатку було достатньо енергії однієї людини. Потім використовувалась енергія тварин, вітру й води, а згодом народився двигун. Так машина не тільки повністю замінила людину, але й значно перевершила її за потужністю.

Важливим аспектом проблеми «людина – техніка» є існування й спосіб життя людини у створеному нею техносвіті. Призначенням техніки є звільнення людини від впливу природи. Але звільнившись від такого впливу, людина потрапляє в жорстку технічну залежність, опинившись у полоні непередбачених наслідків технічної революції: погіршення стану навколишнього середовища, брак ресурсів тощо.

Ми змушені пристосовуватися до законів функціонування технічних пристроїв, пов'язаних, наприклад, із розподілом праці, нормуванням, пунктуальністю, змінною роботою, миритися зі шкідливими для екології наслідками їх впливу. Досягнення техніки, особливо сучасної, спричиняють неминучу розплату за їх використання. Техніка замінює людину й призводить до підвищення продуктивності праці, але в той же час породжує проблему організації дозвілля й безробіття.

Отримана завдяки використанню особистого транспорту мобільність досягається ціною створення шумового навантаження, забруднення міст і занапащення природи. Медична техніка, істотно збільшуючи тривалість життя, ставить країни, що розвиваються, перед проблемою демографічного вибуху. Впливаючи на інтелектуально-духовне життя особистості й суспільства, сучасна комп'ютеризація інтенсифікує розумову працю, підвищує «розв'язувальну силу» людського мозку.

Комп'ютерна техніка відіграє суттєву роль у професійному розвитку людини, значно впливає на загальнокультурний розвиток особистості, а саме: сприяє зростанню творчого складника в процесі навчання й роботи, розвиває ініціативність, моральну відповідальність, примножує інтелектуальні можливості особистості, загострює розуміння людьми сенсу свого життя.

Однак незаперечним є також і те, що вона несе в собі загрозу духовної однобічності особистості.

Очевидно, що порушення природного способу життя з його органічними ритмами, яким ми підвладні як природні істоти, призводить до відчуження від наших природних витоків. Навіть тоді, коли змушена жити в перенасиченому технікою світі людина згадує про них, вона вже не в змозі не тільки чути, але й слухати голоси природи, тому образ людини, що гуляє по лісу в навушниках, сьогодні вже нікого не дивує.

Таким чином, техніка не тільки встановлює й диктує певні норми життя, моральні правила, вимоги до економіки й політики, а й значною мірою впливає на спосіб сприйняття людиною світу.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Який винахід став важливим етапом у розвитку людства?
2. У чому полягає проблема існування людини у створеному нею техносвіті?
3. Які досягнення техніки породжують проблему безробіття?
4. Яким чином розвиток медичної техніки призводить до демографічної кризи?
5. Яку позитивну роль відіграє комп'ютерна техніка в професійному розвитку людини?
6. Як розвиток техніки впливає на природний спосіб життя людини?

Завдання 5. Складіть речення з поданих словосполучень, використовуючи конструкції **що використовується для чого, що виконує функцію чого (яку), що відіграє роль чого (яку).**

1. Винахід колеса; приведення в рух; різні механізми; розвиток людства.
2. Техніка; віддалення людини від природи.
3. Техніка; робоча сила людини; призводити; підвищення продуктивності праці.
4. Комп'ютерна техніка; професійний розвиток; людина.

ТЕКСТ 31 ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Інформаційно-комунікаційні технології, телекомунікації, наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління, лікарська залежність, обжерливість, середовище.

Завдання 2. До поданих віддієслівних іменників доберіть відповідні дієслова, визначте їхні види.

Взірець: бачення – бачити (недок. вид).

Поширення, розширення, використання, виявлення, обговорення, визначення, перетворення, дослідження, проведення.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Динамічне використання нових засобів телекомунікації, зокрема Інтернету, приваблює людей незалежно від віку, освіти, соціального статусу. Водночас неконтрольоване використання інтернет-мережі загрожує гармонійному розвитку особистості, її психічному здоров'ю.

Користування Інтернетом має два наслідки – позитивний і негативний. Крім вагомих переваг, воно спричиняє й певні незручності. Для деякого Інтернет став ще одним видом залежності, що за силою дії й поширеності не поступається алкоголю чи нікотину. Сьогодні медики обговорюють питання щодо доповнення розділу Міжнародної класифікації хвороб, до якого вже входять наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління, залежність від ліків, обжерливість, хворобою під назвою «віртуальна наркоманія».

Інтернет-залежність виявляється в тому, що люди настільки надають перевагу життю в Інтернеті, що відмовляються від «реального» життя, перебуваючи до 18 годин на день у віртуальному світі.

Останнім часом ця проблема хвилює представників багатьох професій. Про інтернет-залежність говорять психологи, обурені педагоги й батьки, забуті чоловіки й дружини, пишуть учені й засоби масової інформації. Інтернет-залежність визначається психологами як нав'язливе бажання увійти в Мережу і якомога довше там залишатись.

Цю проблему детально досліджувала доктор Кімберлі Янг – професор психології Піттсбурзького університету, автор книги «Спіймані в Мережу». Доктор Янг назвала інтернет-залежність інтернет-адикцією й виокремила п'ять її основних типів:

- 1) кіберсексуальна залежність (потяг до відвідування порносайтів);
- 2) пристрасть до віртуальних знайомств;
- 3) пристрасть до онлайн-ових азартних ігор;
- 4) нескінченний серфінг сайтами й пошук інформації;
- 5) пристрасть до комп'ютерних ігор.

Мережа пропонує унікальне середовище, що не має аналогів у реальному світі. Простота доступу до будь-якої інформації й простота пошуку приваблює студентів і учених, поліцейських і звичайних громадян. Однак це стало одним із видів хворобливої залежності від Інтернету. Доктор Янг виокремлює дві групи інтернет-залежних людей – це «схиблені» на спілкуванні й «помішані» на інформації. Можливість поспілкуватися з людьми, які перебувають за сотні кілометрів, – ще одна унікальна можливість, надана мережею. Однак, якщо коло спілкування складають лише віртуальні друзі, над цим варто замислитись. Постійне використання Інтернету протягом робочого дня спочатку на перервах, а потім і замість роботи, проведення в Інтернеті всього вільного часу – етапи

розвитку залежності. Сумним підсумком є абсолютна неможливість перебувати поза онлайн. Отже, вимкніть комп'ютер і підіть усією родиною на пікнік, до музею, відкрийте для себе нові туристичні маршрути. Це стане найкращою профілактикою інтернет-залежності.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. У чому виявляється інтернет-залежність людини?
2. Назвіть позитивні й негативні наслідки використання Інтернету?
3. Як визначають інтернет-залежність психологи?
4. Хто досліджував проблему залежності й назвав її інтернет-адикцією?
5. Про які типи залежності йде мова в тексті?
6. Які групи інтернет-залежних виокремила доктор Янг?

Завдання 5. Поєднайте частини складного речення потрібним сполучником: **тому що; через те що; для того щоб.**

1. Інтернет-залежність виявляється у ... люди надають перевагу життю в Інтернеті, відмовляючись від «реального» життя.
2. Користування Інтернетом має позитивні й негативні наслідки ... воно надає нам і вагомні переваги, і певні незручності.
3. Для декого Інтернет став ще одним видом залежності ... за силою дії й поширеності не поступається алкоголю чи нікотину.
4. Доктор Кімберлі Янг досліджувала проблему інтернет-залежності ... визначити його негативний вплив на людину.
5. Проблема хвилює представників багатьох професій ... становить загрозу гармонійному розвитку особистості.

ТЕКСТ 32 МІСЬКИЙ ТРАНСПОРТ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Транспорт, пасажір, багаж, перевезення, маршрут, річкове судно, монорейкова дорога, тариф, місткість, індивідуальний, немаршрутний, наповнюваність транспортного засобу, безпересадковий рух, пасажирообіг, пасажиропотік, пересування, пішохід.

Завдання 2. Знайдіть зайве слово в кожному рядку.

1. Автобус, трамвай, тролейбус, метрополітен.
2. Легковий автомобіль, мотоцикл, маршрутне таксі, велосипед.
3. Автобус, тролейбус, трамвай, метрополітен, маршрутне таксі, легковий автомобіль, міська залізниця, річкове судно.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Під міським пасажирським транспортом розуміють зареєстрований на території України автомобільний й електричний транспорт, призначений для перевезення пасажирів і багажу в межах міста. До нього належать автобуси, трамваї, тролейбуси, метрополітен, маршрутні та лінійні таксі. Транспорт здійснює пасажирські перевезення за визначеними маршрутами згідно з розкладом руху, за плату відповідно до встановлених тарифів.

За місткістю розрізняють індивідуальний пасажирський транспорт (легкові автомобілі, мотоцикли, велосипеди) і масовий, чи громадський, міський транспорт (автобуси, тролейбуси, трамваї, метрополітен, міські залізниці, річкові судна, монорейкові дороги та ін.).

До немаршрутних видів міського пасажирського транспорту належать автомобілі всіх класів.

Транспортна система міста повинна забезпечувати безперервне, безпечне й своєчасне переміщення людей і вантажів. Від якості функціонування пасажирського транспорту залежить як робота господарського комплексу, так і якість життя населення.

Важливими є критерії якості послуг пасажирського транспорту до яких належать:

- надійність: пасажир повинен бути впевнений, що транспортний засіб доставить його вчасно (час поїздки);
- зручність: залежить від наповнюваності транспортного засобу, від можливості безпересадкового руху;
- чистота й комфорт.

Основні кількісні показники пасажирського транспорту загального користування:

- пасажирообіг (кількість пасажирів, перевезених за одиницю часу);
- кількість виконаних рейсів;
- інтервал руху на маршруті, середня швидкість руху;
- вартісний показник (величина тарифу).

Застосування певного виду транспорту для перевезення пасажирів у містах залежить від розміру й особливостей пасажиропотоків, від технічних властивостей рухомого складу, вартості перевезень, планування міста.

Міський транспорт є частиною багатофункціонального міського господарства. Необхідність у масовому міському транспорті виникла ще у XVIII столітті, коли найбільші міста світу досягли значних розмірів і їх подальший розвиток стримувався відсутністю транспортних засобів, що забезпечив би сполучення між основними районами міста.

Міський транспорт, виконуючи функції зв'язку між основними елементами міста, повинен забезпечувати перевезення населення й вантажів, економити час й енергію, що витрачаються на пересування, за умови дотримання безпеки руху транспорту й пішоходів.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що належить до міського пасажирського транспорту?
2. Які види транспорту розрізняють за його місткістю?
3. У чому полягає головне призначення транспортної системи міста?
4. Якими є критерії якості послуг пасажирського транспорту?
5. Що відносять до кількісних показників пасажирського транспорту загального користування?
6. Назвіть історичні передумови виникнення міського транспорту?

Завдання 5. Утворіть речення, використовуючи конструкції **що відноситься до чого; що належить до чого; що складається з чого.**

1. Зареєстрований в Україні автомобільний й електричний транспорт, призначений для перевезення пасажирів і багажу в межах міста, ... до міського пасажирського транспорту.

2. До міського пасажирського транспорту ... автобуси, трамваї, тролейбуси, метрополітен, маршрутні та лінійні таксі.

3. Основні кількісні показники пасажирського транспорту загального користування ... пасажирообігу, кількості виконаних рейсів, інтервалу руху на маршруті, середньої швидкості руху, вартості.

4. Автобуси, тролейбуси, трамваї, метрополітен, міські залізниці, річкові судна, монорейкові дороги та ін. ... до громадського міського транспорту.

5. До немаршрутних видів міського пасажирського транспорту ... автомобілі всіх класів.

ТЕКСТ 33 АРХІТЕКТУРА ХАРКОВА

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Архіте́ктура, буді́вля, баро́ко, класици́зм, моде́рн, постмодерні́зм, еклéктика, конструктиві́зм, кам'яна́ буді́вля, імператри́ця, особня́к, ансамбль, акаде́мік, паралелепі́пед, радіа́льний, ко́рпус, блок, силуе́т, ра́ма, мости-переходи, радіа́льний на́прямок, хрест, дзві́ниця, буре́вій, доміна́нта міста.

Завдання 2. Від поданих дієслів утворіть дієприкметники.

Взірець: постраждати – постраждалий.

Зводити, побудувати, представити, збудувати, створити, згрупувати, розділити, встановити, виконати, виростити, скласти, заснувати, віднести, згоріти, утворити.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Архітектура Харкова цікава й неповторна. Більшість будівель становлять яскраві приклади різноманітних архітектурних стилів – бароко, класицизму, модерну, постмодернізму, еkleктики, конструктивізму.

Найдавнішою кам'яною будівлею міста є Покровський собор. Зведений 1689 року, він став пам'ятником архітектури українського бароко.

Будинок губернатора на вулиці Університетській побудований у стилі раннього класицизму. Це одна з кращих у Харкові споруд XVIII століття. Саме тут зупинялась імператриця Катерина II під час подорожі з Петербурга до Криму.

Вулиця Дарвіна представлена низкою яскравих особняків у різних архітектурних стилях, які створюють виразний в архітектурно-художньому відношенні ансамбль. Один із них (за номером 37) побудований академіком архітектури Олексієм Бекетовим для своєї сім'ї.

У стилі модерн збудовано Палац праці, що знаходиться на площі Конституції.

Одним із найкращих творінь світової архітектури XX ст. є будівля Будинку державної промисловості (Держпром). Її виконано з монолітного залізобетону. Ця об'ємно-просторова композиція являє собою органічне поєднання фігур – паралелепіпедів, які виростають у висоту до центру. Держпром складається з дев'яти радіально розміщених корпусів, згрупованих у три блоки. Блоки розділені вулицями радіального напрямку. Для досягнення композиційної єдності й динаміки сприйняття використано різні за висотою блоки, які збільшуються до 13-ти поверхів у центрі.

Будинок державної промисловості є одним із найкращих зразків світової архітектури XX століття. Динамічний силует, стрункі залізобетонні рами легких мостів-переходів, технічна точність ліній, блискучі скляні вікна – усе це створило художній образ, що став візитівкою Харкова як першої столиці України.

Харківський Свято-Благовіщенський кафедральний собор – найдавніший храм міста. Його збудовано 1655 року майже одночасно з заснуванням Харкова. За роки свого існування Благовіщенський собор зазнав цілий ряд неприємностей: 1974 року грозивий вітер зірвав чавунний хрест із дзвіниці, і той упав у річку Лопань. У липні 1996 року новий сталевий хрест був погнутий сильним вітром. У червні 1997 року відновлений хрест було знищено пожежею, що виникла у верхній частині підкупольного приміщення при проведенні зварювальних робіт. Після ремонту купола висота дзвіниці збільшилася. У 2007–2008 роках навколо храму встановлена нова огорожа, яка підкреслила його монументальність.

Сьогодні разом з Успенським собором і Покровським монастирем Благовіщенський собор утворює головну духовну й архітектурну доміную місто та входить до трійки соборів, що складають сімку чудес Харкова.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Які архітектурні стилі наявні в будівлях Харкова?
2. Що відомо про найдавнішу кам'яну будівлю міста?
3. Який будинок вважають однією з кращих споруд XVIII століття?
4. Чим цікава архітектура вулиці Дарвіна?

5. У чому полягає унікальність композиції будівлі Будинку державної промисловості (Держпром)?

6. Що відомо про найдавніший храм міста?

Завдання 5. *Продовжіть речення, використовуючи дієприкметники зведений, виконаний, побудований.*

1. Найдавнішою кам'яною будівлею міста є Покровський собор ...

2. Будинок державної промисловості ...

3. Для досягнення композиційної єдності й динаміки сприйняття блоки Держпрому ...

4. Будинок губернатора на вулиці Університетській ...

5. Академіком архітектури Олексієм Бекетовим для своєї сім'ї ...

6. Харківський Свято-Благовіщенський кафедральний собор ...

ТЕКСТ 34 ПАМ'ЯТНИКИ ХАРКОВА

Завдання 1. *Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.*

Пам'ятник, меморіал, пам'ятний знак, скульптор, скульптурна група, композиція, погруддя, ініціатор, монументальний, річниця, приурочити, митець, скульптор-новатор, козак, гетьман, кошовий отаман.

Завдання 2. *Установіть відповідність між назвою особи й тлумаченням.*

Архітектор, астроном, біолог, історик, конструктор, скульптор, фізик.

- фахівець, який за допомогою матеріально-технічних ресурсів створює проект організації простору;

- учений, що вивчає закономірності природи в широкому сенсі цього слова;

- фахівець, який досліджує об'єкти живої природи;

- учений, що досліджує космічний простір (космос) і його елементи;

- учений, що вивчає минуле людства;

- інженер, що створює проект певного об'єкта техніки;

- фахівець, який створює об'єкти з глини, каменю, металу, воску, дерева.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

У сучасному Харкові встановлено багато пам'ятників, меморіалів, пам'ятних знаків, скульптурних груп і композицій. Найдавніші зразки міської скульптури, що збереглися дотепер, – це пам'ятник Василю Каразіну (1905), погруддя Олександра Пушкіна (1904) і Миколи Гоголя (1909).

Пам'ятник Тарасові Шевченку – один із символів нашого міста. Харків має славу історію вшанування в камені й бронзі генія українського народу, великого поета Т. Шевченка. Ще 1898 року було встановлено пам'ятник, що багатьма дослідниками вважається кращим в Україні. Ініціаторами його створення була відома родина громадських діячів Алчевських. Однак у зв'язку з відсутністю офіційного дозволу на його встановлення 1901 року пам'ятник було демонтовано. Наступна спроба встановити погруддя Шевченка була зроблена 1919 року. А через 10 років було оголошено міжнародний конкурс на найкращий проект пам'ятника Тарасові Шевченку в Харкові. Перемогу отримала монументальна композиція скульптора М. Манізера. Процес створення монумента Кобзареві затягнувся аж на півстоліття.

Харків – справжня «науково-технічна столиця» України, що пишається своїми вченими й дослідниками в багатьох галузях знань. Саме тому багато пам'ятників, погрудь, пам'ятних знаків встановлено в місті на честь харківських науковців, зокрема фізику Л. Ландау, біологу І. Мечникову, архітектору О. Бекетову, астроному М. Барабашову, конструктору М. Кошкіну, історика Д. Багалію, ученим В. Каразіну, Л. Гіршману та іншим.

У період незалежності України 2004 року Харків відсвяткував визначну дату – 350-річчя заснування міста. До річниці було приурочено встановлення низки пам'ятників. Деякі з них були подарунками Харкову від митців і дружніх міст. Зокрема, відомий російський скульптор-новатор З. Церетелі презентував Харкову пам'ятник легендарному засновнику міста козакові Харку, столиця держави місто Київ – фігуру архістратиґа Михаїла, місто Алчевськ – погруддя О. Алчевського.

У новостворених пам'ятниках і меморіалах знайшли відображення трагічні події національної історії – Велика Вітчизняна війна (1941–1945), участь Збройних Сил СРСР у війні в Афганістані (1979–1989), Чорнобильська катастрофа (1986).

2015 року за ініціативи Харківського міського голови Геннадія Кернеса в місті було встановлено пам'ятник Петру Сагайдачному – гетьману Війська Запорозького, кошовому отаману Запорозької Січі, який 2014 року був демонтований у м. Севастополі та перевезений до Харкова.

Останні світові й вітчизняні тенденції щодо відкриття оригінальних пам'ятників знайшли своє втілення й у Харкові. Нещодавно на вулицях міста з'явилися скульптури, що рекламують професії: пам'ятник ІТ-фахівцеві біля університету радіоелектроніки, першій учительці – перед педагогічним університетом, сантехніку – поруч з адміністративною будівлею КП «Харківводоканал». У місті також є пам'ятник закоханим, Остапові Бендеру, футбольному м'ячу й багато інших.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Назвіть найдавніші зразки міської скульптури Харкова.
2. Чому процес створення монумента Кобзареві затягнувся на півстоліття?

3. Які пам'ятники встановлено на честь відомих харківських науковців?
4. Установлення яких пам'ятників було приурочене до 350-річчя заснування Харкова?
5. Якою є історія появи у Харкові пам'ятника Петру Сагайдачному?
6. Які сучасні оригінальні пам'ятники можна побачити на вулицях нашого міста?

Завдання 5. Закінчіть речення.

1. У сучасному Харкові встановлено багато ...
2. Найдавніші зразки міської скульптури – це ...
3. Один із символів нашого міста ...
4. Багато пам'ятників, погрудь, пам'ятних знаків встановлено в місті на честь ...
5. 2015 року за ініціативи Харківського міського голови Геннадія Кернеса в місті було встановлено ...
6. На вулицях міста з'явилися скульптури, що рекламують професії ...

ТЕКСТ 35 М. ГОГОЛЬ «НІЧ ПЕРЕД РІЗДВОМ» (уривок)

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Галун – тасьма, вишита золотими або срібними нитками, яку пов'язують на що-небудь, нашивають на одяг і т. ін.

Диканька – селище міського типу в Полтавській області.

Дівка – те саме, що дівчина.

Зап'я́ска – жіночий одяг у вигляді шматка тканини певного розміру, що використовується замість спідниці для обгортання стану поверх сорочки.

Капо́та – чоловічий верхній довгий одяг.

Мані́ритися – поводитися манірно.

Милува́тися – дивитися на кого-небудь, що-небудь, відчуваючи приємність, насолоду; любитися.

Па́рубок – молодий чоловік, юнак.

Плахта – жіночий одяг типу спідниці, зроблений із двох зшитих до половини полотнищ переважно вовняної картатої тканини.

Розславля́ти – поширювати чутки, плітки, розголошувати що-небудь.

Стрі́чка – вузька смужка тканини, що використовується як прикраса, для оздоблення.

Хва́стощі – надмірне вихваляння себе, своїх вчинків.

Завдання 2. Доберіть можливі антонімічні пари слів.

Багатий, бідний, білий, брудний, гірший, живий, зів'ялий, красивий, кращий, мертвий, молодий, свіжий, спокійний, старий, повільний, поступливий, потворний, приємний, чорний, юний.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Тепер подивимося, що робить, залишившись одна, красуня донька. Оксані не минуло ще й сімнадцяти років, як у всьому майже світі, і по ту сторону Диканьки, і по цю сторону Диканьки, тільки й розмов було, що про неї. Парубки гуртом проголосили, що кращої дівки не було ще ніколи й не буде ніколи на селі. Оксана знала і чула все, що про неї говорили, й була примхлива, як красуня. Якби вона ходила не у плахті й запасці, а в якомусь капоті, то розігнала б усіх своїх дівок. Парубки ганялися за нею юрбами, але, втративши терпіння, залишали малу-помалу і зверталися до інших, не таких розпещених. Один тільки коваль був упертий і не залишав свого залицяння, незважаючи на те, що з ним вчиняли нітрохи не краще, ніж з іншими.

Після виходу свого батька вона довго ще наряджалась і манірилась перед невеликим в олов'яних рамках дзеркалом і не могла намілюватися собою.

«Що людям заманулося розславляти, ніби я гарна? – говорила вона, ніби неухважно, для того тільки, щоб про що-небудь поговорити з собою. – Брешуть люди, я зовсім не гарна».

Але обличчя, що промайнуло у дзеркалі, свіже, живе, юне, з блискучими чорними очима і невимовно приємною усмішкою, що вражала душу, раптом довело протилежне.

«Хіба чорні брови та очі мої, – продовжувала красуня, не випускаючи дзеркала, – такі гарні, що вже рівних їм немає на світі? Що тут гарного в цьому кирпатому носі? І в щоках? І в губах? Ніби гарні мої чорні коси? Ух! Їх можна злякатися ввечері: вони, як довгі змії, що перевилися і обвилися навколо моєї голови. Я бачу тепер, що я зовсім не гарна! – І, відсуваючи подалі від себе дзеркало, скрикнула: – Ні, гарна я! Ах, яка гарна! Диво! Яку радість принесу я тому, для кого буду жінкою! Як буде милуватися мною мій чоловік! Він не згадає себе. Він зацілує мене до смерті».

«Чудна дівка! – прошепотів коваль, увійшовши тихо, – і хвастощів у неї чимало! З годину стоїть, дивлячись у дзеркало, та не надивиться, ще і хвалить себе вголос!».

«Так, парубки, чи я Вам рівня? Ви подивіться на мене, – продовжувала гарненька кокетка: – як я плавно виступаю; у мене сорочка шита червоним шовком. А які стрічки на голові! Вам повік не побачити багатшого галуна! Все це накупив мені мій батько для того, щоб на мені одружився найкращий молодець на світі!» І, усміхнувшись, повернулася вона в інший бік і побачила коваля...

Скрикнула і суворо зупинилася перед ним. Коваль і руки опустив.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Хто є головним героєм тексту?
2. Чому всі знали про Оксану?
3. Що думає дівчина про свою зовнішність?
4. Які деталі одягу описано в тексті?
5. Якими є мовні особливості тексту?

Завдання 5. *Перебудуйте речення, уникаючи дієприслівникових зворотів. Поясніть, чи змінився зміст речення.*

Взірець: Вона, усміхнувшись, повернулася в інший бік і побачила коваля. Вона усміхнулась, повернулася в інший бік і побачила коваля.

1. Тепер подивимося, що робить, *залишившись одна*, красуня донька.

2. Парубки ганялися за нею юрбами, але, *втративши терпіння*, залишали малу-помалу і зверталися до інших, не таких розпечених.

3. Один тільки коваль не залишав свого залицяння, *незважаючи на те*, що з ним вчиняли нітрохи не краще, ніж з іншими.

4. «Хіба чорні брови та очі мої, – продовжувала красуня, *не випускаючи дзеркала*, – такі гарні, що вже рівних їм немає на світі?»

5. «Чудна дівка! – прошепотів коваль, *увійшовши тихо*, – і хвастоців у неї чимало!»

ТЕКСТ 36 СВІТ МОЇХ ЗАХОПЛЕНЬ

Завдання 1. *Ознайомтеся зі значенням слів.*

Захо́плення: 1) велика зацікавленість, потяг до чого-небудь; 2) радісно-піднесений стан задоволення, замилювання й т. ін. ким-, чим-небудь.

Карéта – закритий з усіх боків чотириколісний кінний повз на ресорах.

Олов'я́ний – зроблений з олова – м'якого, легкого металу сріблясто-білого кольору, який використовують для паяння, лудіння, виготовлення сплавів і т. ін.

Плі́снява (плі́сень) – бархатистий пухнастий наліт мікроскопічних грибків на гниючих предметах.

Порцеля́на: 1) керамічна маса білого кольору, що використовується для виготовлення тонкого посуду, декоративних виробів, ізоляційних матеріалів і т. ін.; фарфор; 2) посуд або декоративні вироби з такої маси.

Хві́ртка – невеликі вхідні двері в тину або у воротах.

Завдання 2. *Замініть виділені слова антонімами.*

Покращити настрій, захоплення з'являються, *починати* гратися, *вільний* час, *полегшити* життя, *нова* хвіртка, *важко* відчинятися, *продавати* як ліки, *багаті* люди, *колишній* володар, говорити *багато*, може *збагатити*.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Ніщо не може так добре заспокоїти, покращити настрій, відновити духовні сили, як заняття улюбленою справою. Для одного – це спорт, для іншого – творчість або просто можливість помріяти.

Психологи стверджують, що захоплення з'являються ще в дитинстві, коли дитина починає гратися й усвідомлювати, що їй подобається, а що ні. У

народі кажуть: «У що ти граєшся, тим ти й будеш». Тобто захоплення, що з'явилися у дитинстві, можуть стати справою всього життя, навіть – професією.

Будь-яке захоплення, улюблене заняття у вільний час – це хобі. Це слово прийшло в українську мову з англійської, воно означає «захоплення тим, що подобається робити у вільний час».

У ХІХ столітті жив незвичайний чоловік, якого звали Едісон. Він любив щось винаходити, щоб полегшити своє життя. Одного разу він змайстрував нову хвіртку, але вона важко відчинялася. Друзі спитали його, чому він – великий винахідник – не полагодило її. Відповідь приголомшила всіх: «Моя хвіртка – це і є великий винахід. Вона з'єднана з насосом у колодязі, і кожен, хто через неї проходить і її відчиняє, накачує мені 20 літрів води».

1928 року Олександр Флемінг – шотландський учений – експериментував із бактерією. Одного ранку він помітив, що в пробірці, де знаходилася бактерія, з'явилося щось зелене та м'яке. Флемінг уже збирався її викинути та раптом помітив, що ця зелена субстанція вбила бактерію. Це була пліснява пеніциліум. Завдяки цьому 1943 року винайшли перший у світі антибіотик пеніцилін.

1886 року аптекар з Атланти Джон Пембертон випадково винайшов напій «Кока-кола». Він зробив коричневий сироп, перемішавши листя коки та горіхи коли, назвав напій кока-кола й почав продавати його як ліки від усіх хвороб. Лише декілька людей купили ці ліки, тому Пембертон продав рецепт іншому аптекарю Асі Кандлеру, який додав у напій газованої води й став мільонером.

Надзвичайно цікавим захопленням є колекціонування. Воно стало модним у ХVІІІ–ХІХ ст. в Європі, Америці та Росії, навіть у глухій провінції. Тоді колекціонування було доступне лише багатим людям. Вони колекціонували порцеляну, посуд, статуетки, прикраси.

А ось ще цікаві приклади колекцій.

1. Імператор Наполеон пристрасно захоплювався колекціонуванням олов'яних солдатиків, опинившись у засланні на острові Святої Єлени. За допомогою олов'яних солдатиків колишній володар Європи показував вартювими помилки, яких припустилися його генерали під час війни.

2. Мешканець Чикаго Джон Ксюто колекціонує карети, їх у нього – 75.

3. Шведський пастор Енкланд зібрав колекцію гудзиків, вона налічує 1 млн 250 тис. екземплярів.

Звісно, про захоплення можна говорити багато. Та не всі, хто захоплюється спортом, стануть спортсменами; не всі, кому подобається музика, стануть музикантами. Головне – мати якесь улюблене заняття. Адже захопленням можуть стати не лише американські бойовики й нескінченні серіали, а й те, що може збагатити Вас духовно.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що говорять психологи про дитячі захоплення?
2. Як великий винахідник Едісон використовував одне зі своїх відкриттів у побуті?
3. Завдяки чому винайшли перший у світі антибіотик пеніцилін?

4. Як аптекар Джон Пембертон випадково винайшов усесвітньо відомий напій «Кока-кола», але не став мільонером?
5. Які цікаві приклади колекцій Вам відомі?
6. Чи завжди захоплення стають професією й у чому їх сенс?

Завдання 5. Утворіть із двох простих речень одне складне з з'ясувальною підрядною частиною, з'єднавши їх відповідним сполучником.

1. Психологи стверджують. Захоплення з'являються ще в дитинстві.
2. Одного ранку він помітив. У пробірці з'явилося щось зелене та м'яке.
3. Олександр Флемінг уже збирався її викинути та раптом помітив. Ця зелена субстанція вбила бактерію.

Завдання 6. Уставте замість крапок сполучні слова, необхідні для приєднання означальних підрядних частин складнопідрядних речень.

1. Захоплення, ... з'явилися у дитинстві, можуть стати справою всього життя.
2. Пембертон продав рецепт іншому аптекарю Асі Кандлеру, ... додав у напій газованої води й став мільонером.
3. За допомогою олов'яних солдатиків колишній володар Європи показував вартовим помилки, ... припустилися його генерали під час війни.

ТЕКСТ 37 ДЕ І ЯК МИ ВІДПОЧИВАЄМО?

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

А́стма – задишка, спричинювана деякими захворюваннями серця або бронхів.

Курга́н – насип над стародавньою могилою.

Куро́рт – місцевість із природними цілющими властивостями, пристосована для лікування, відпочинку.

Пляж – прибережна смуга моря, озера, річки, зручна для купання, сонячних ванн.

Сплав – відправлення, переміщення плавом за течією річки.

Ша́хта: 1) система підземних споруд, де добувають корисні копалини (напр. вугілля) або провадять які-небудь роботи, і будівель на поверхні; 2) вертикальна подовжена порожнина в деяких конструкціях (ліфтах, турбінах).

Завдання 2. Замініть виділені слова антонімами.

Максимально набратися сил, шумні міста, більша популярність, багато баз, найглибше озеро, кращий варіант, активний відпочинок, гарний вибір, молодий курорт, глибоке відкрите море, веселий відпочинок.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Під час літнього відпочинку українцям хочеться максимально набратися сил і зарядитися енергією. На щастя, їм не обов'язково їхати за кордон, щоб відпочити від шумних міст. У нашій країні є безліч мальовничих місць для відпочинку. Навіть найвибагливіші туристи будуть задоволені різноманітним варіантів відпочинку на природі, у горах та біля моря.

Селище міського типу *Солотвино*, що знаходиться в Закарпатській області, відоме як лікувально-оздоровчий курорт. Його солоні озера стали улюбленим місцем туристів завдяки своїм лікувальним властивостям. У спеціальних соляних шахтах практикують лікування захворювань дихальних шляхів, алергії й астми. Вода солоних озер також надзвичайно корисна для лікування шкіри й омолодження. У селищі є багато баз відпочинку, санаторіїв і готелів для комфортного відпочинку.

Ті, хто хоче відпочити в Карпатах улітку, зупинять свій вибір на *Яремче*. Це місто з надзвичайною природою дасть змогу насолодитися спокійним життям містечка й помилуватися мальовничими краєвидами. Для туристів тут існує безліч місць, які варто відвідати: водоспад Пробій, підвісний міст над річкою Прут, заповідник з дикими тваринами й залізничний міст, якому більше 100 років. Яремче просто дихає величчю Карпат й українською історією.

Шацькі озера, що розташовуються у Волинській області, набувають усе більшої популярності серед туристів. Озера серед лісових масивів дарують спокій і природну гармонію. До групи Шацьких озер належить найглибше озеро України *Світязь*. Його краса та первозданність і досі зачаровують туристів, ніби вони не підвладні часу. Відпочинок на Шацьких озерах – це комфортне єднання з природою, адже біля озер знаходяться бази відпочинку, котеджі та приватні будинки.

Відпочинок на *Дністрі* – найкращий варіант для відпустки. Тут можна оглянути цікаві місця, насолодитися красою Дністровського каньйону, обравши комфортну туристичну базу чи відпочинок у наметах. Прихильникам активного відпочинку запропонують сплаву річкою. Тож заряд адреналіну й задоволення від єднання з природою забезпечені.

В Україні є безліч місць для комфортного відпочинку біля моря. Відпустка на одеських, миколаївських і херсонських курортах – чудовий вибір для тих, хто бажає недорого відпочити на Чорному й Азовському морях.

Ось декілька найпопулярніших курортів. *Залізний Порт* (Херсонська область) – молодий курорт на Чорному морі, орієнтований на відпочинок молоді. Серед українських туристів Залізний Порт популярний завдяки піщаним пляжам, глибокому відкритому морю й безлічі розважальних закладів.

Затока (Одеська область) – ідеальне місце для тих, хто хоче поєднати приємне з корисним – профілактичні оздоровчі заходи й веселий відпочинок. Місцеві санаторії спеціалізуються на лікуванні мінеральною водою й грязями. Тут є багато дискотек, ресторанів і розважальних закладів на будь-який смак.

Лазурне (Херсонська область) – селище міського типу, розташоване недалеко від обласного центру й від залізничної станції Брилівка. Відпочиваючи в Лазурному, можна не тільки купатися й засмагати, але й відвідати кургани, вік яких сягає 5 тисяч років.

Кирилівка (Запорізька область) – селище міського типу, розташоване на березі Азовського моря. Надзвичайно привабливою роблять Кирилівку лікувальні грязі, які використовуються для профілактики захворювань опорно-рухового апарату.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Куди під час літнього відпочинку їдуть українці, щоб максимально набратися сил та зарядитися енергією?
2. Які місця відпочинку є в Карпатах?
3. Що являє собою відпочинок на Шацьких озерах і Дністрі?
4. Які місця для недорогого комфортного відпочинку є на Чорному й Азовському морях?

Завдання 5. Уставте замість крапок сполучні слова, необхідні для приєднання означальних підрядних частин складнопідрядних речень.

1. Для туристів тут існує безліч місць, ... варто відвідати
2. Варто відвідати залізничний міст, ... більше ніж 100 років.
3. Шацькі озера, ... розташовуються у Волинській області, набувають усе більшої популярності серед туристів.
4. Надзвичайно привабливою роблять Кирилівку лікувальні грязі, ... використовуються для профілактики захворювань опорно-рухового апарату.

ТЕКСТ 38 ЯК ПОТРІБНО СПІЛКУВАТИСЯ З ПОЛІЦІЄЮ?

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Підозра – думка про чию-небудь причетність до чогось, сумнів щодо чиєї-небудь порядності, чесності, відданості й т. ін.

Підстава – те, чим пояснюються, виправдовуються вчинки, поведінка й т. ін. кого-небудь; те головне, на чому базується що-небудь.

Скарга: 1) висловлення незадоволення, суму, нарікання на неприємності, біль, горе й т. ін.; 2) офіційна письмова чи усна заява про незаконні або неправильні дії якої-небудь особи, установи й т. ін.

Розшук – система слідчих й оперативних заходів щодо виявлення людини, яка зникла, злочинця, викраденого майна й т. ін.

Завдання 2. Визначте, від яких слів утворені подані складні слова.

Взаємовідносини, правопорядок, правопорушення, нормативно-правовий, металошукач, малоймовірно, повноцінний, протиправний, взаємодія.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Перед іноземними студентами, що приїжджають до нас на навчання, постає багато адміністративних проблем. Але найбільше вони скаржаться на ставлення до них окремих представників органів правопорядку, а простіше – поліцейських.

Найпоширеніший випадок контакту з поліцією – перевірка документів. Поліцейський має право перевірити Ваші документи. Підстави для цього є завжди: Ви можете бути схожими на особу, яка перебуває в розшуку, або на того, хто збирається вчинити правопорушення і т. ін. Тим не менш, поліцейський зобов'язаний сказати, на якій підставі він хоче перевірити Ваші документи. У частині 2 статті 31 Закону «Про поліцію» йдеться про те, що в процесі здійснення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана роз'яснити причини цих заходів, а також довести до відома особи їх нормативно-правові підстави. Ви можете не знати закону, а поліція зобов'язана його дотримуватися.

Може так статися, що паспорта у Вас із собою немає. Обов'язок носити його із собою постійно, навіть йдучи до магазину біля дому, ніде не закріплено. Але якщо вже поліцейський «дуже захотів» перевірити Ваші документи, доведеться їх пред'явити. Спробуйте показати студентський квиток або ще якийсь документ із фотографією. Зазвичай цього буває достатньо. Якщо й цих документів не маєте при собі, представтеся, розкажіть, де живете й навчаєтесь. В окремому випадку Вас можуть затримати. Головне, що варто пам'ятати: про Ваше затримання повинні поінформувати Ваших родичів або знайомих й обов'язково скласти протокол затримання, у якому будуть вказані підстави. Підписувати протокол Вам не обов'язково, але краще отримати копію. Саме на підставі цього папера можна відстоювати свої права. Термін затримання не може довшим за три години. Отже, стежте за часом!

У разі підозри, що у Вас із собою є заборонений предмет (зброя, наркотики або ін.), поліцейський може здійснити «поверхневу перевірку», але має обґрунтувати свої дії й бути однієї з Вами статі. Це не вважається обшуком і полягає в обмацуванні або проведенні по одягу спеціальним приладом (металошукачем або іншим приладом), також це може бути візуальний огляд речей. Чинити опір не варто, але потрібно бути уважним. Слідкуйте, щоб Вам нічого не підкинули. А якщо це станеться (що малоймовірно) – у жодному разі не торкайтесь цього предмета, вимагайте понятих і повноцінного обшуку. І негайно зв'яжіться з кимось надійним і діяльним. Такий випадок може бути дуже небезпечним для Вас.

Тема контактів із поліцією нескінченна. Головне – будьте спокійними й не бійтеся. І, звичайно, намагайтеся не вчиняти протиправних дій. Від цього можете постраждати не тільки Ви, а й ваші знайомі, друзі або інші люди.

Доцільно ознайомитися з брошурою «Права іноземних студентів при взаємодії з органами внутрішніх справ України», що вийшла 2013 року в Харкові (ХНАДУ). Вона містить відповіді на найважливіші питання щодо правового статусу іноземних студентів на території України й правил спілкування з поліцією.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Якою є головна адміністративна проблема, що постає перед іноземними студентами в Україні?
2. Що є найпоширенішим випадком контакту з поліцією?
3. На підставі якого документа Ви можете відстоювати свої права в разі затримання?
4. Як автор тексту пропонує поводити себе в разі обшуку?
5. Чи ознайомилися Ви з брошурою «Права іноземних студентів при взаємодії з органами внутрішніх справ України», яка вийшла 2013 року в Харкові, що в ній міститься?

Завдання 5. Уставте замість крапок сполучні слова, необхідні для приєднання означальних підрядних частин складнопідрядних речень.

1. Ви можете бути схожими на особу, ... перебуває в розшуку.
2. Про Ваше затримання повинні проінформувати ваших родичів або знайомих й обов'язково скласти протокол затримання, ... будуть вказані підстави.
3. У разі підозри, що у Вас є заборонений предмет, ... поліцейський може здійснити «поверхневу перевірку».
4. Доцільно ознайомитися з брошурою «Права іноземних студентів при взаємодії з органами внутрішніх справ України», ... вийшла 2013 року в Харкові (ХНАДУ).

*Завдання 6. Утворіть із простих речень складне з умовною підрядною частиною, використавши сполучник **якщо**.*

1. Поліцейський може провести «поверхневу перевірку». Є підозра, що у Вас є предмет, який заборонено мати.
2. Поліцейський «дуже захотів» перевірити Ваші документи. Доведеться це виконати.
3. Цих документів немає. Представтеся, розкажіть, де живете й навчаєтесь.

ТЕКСТ 39 ВИДАТНІ ЖІНКИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Берегіння – у давньослов'янській міфології богиня-прародителька всього суцього; дух-заступник від злих сил.

Засно́вник – той, хто заснував що-небудь, поклав початок чомусь.

Кінно́та – кінне військо; кавалерія.

Княги́ня – ім. ж. р. від **князь** – вождь війська та правитель князівства; дружина князя.

Літо́пис – у стародавні часи хронологічно послідовний запис історичних подій, зроблений їх сучасником; книга з такими записами.

Піхо́та – рід військ, що діє в пішому строю.

Полоня́нка – народна назва полоненої – тієї, кого взято в полон.

Завдання 2. *Уставте замість крапок слова на підставі множинного вибору.*

1. Либідь, сестра засновників Києва Кия, Щека та Хорива за ... (казкою, легендою, інформацією) була дуже вродливою.

2. І через півтори тисячі років вона залишається київською (берегинею, дівчиною, княгинею).

3. Леся Українка ... (читала, співала, писала) вірші, оповідання, поеми, драми.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

У кожного народу є свої історичні постаті, яких не в змозі прикрити пил віків. До таких і належать ті жінки, про яких буде йти мова.

Либідь, сестра засновників Києва Кия, Щека та Хорива, за легендою, була дуже вродливою. З усіх країн приїжджали просити її руки, але вона відмовляла всім. А коли зрозуміла, що залишилась одна – збудувала собі хатинку на горі й жила там самотньо. Дні й ночі вона плакала, і з її сліз утворився струмочок, який згодом став річкою. А гору, де вона мешкала, назвали Дівич-горою, вона розташована з правого боку річки Либідь.

Самі засновники Києва Кий, Щек і Хорив сьогодні не мають такої популярності, як Либідь. Неподалік річки, названої її ім'ям, розташована станція метро «Либідська». Існують вулиці: Либідська, Володимиро-Либідська, Набережно-Либідська, Новолибідська, провулок Либідський тощо. А скільки готелів, туристичних бюро, ресторанів носять це ім'я. І через півтори тисячі років вона залишається київською берегинею.

Серед видатних жінок Київської Русі вражає постать великої княгині Ольги. Стародавні літописи змальовують її вродливою, енергійною, жорстокою й хитрою правителькою.

Чоловік Ольги, князь Ігор, а згодом і син Святослав перебували в Києві не часто: вони роками ходили в далекі військові походи. Протягом цього часу турботи щодо управління державою брала на себе Ольга. Вона першою запровадила в Київській Русі юридичні реформи, які дозволили державі вступити на шлях економічного розвитку.

А ось скромна дівчина з Рогатина на ім'я Настя. За прізвиськом батька вона – Анастасія Лісовська. Але у XVI столітті її називали так: королева аланів! Тобто Роксоланою!

Потрапила Роксолана до Туреччини у 15-тирічному віці полонянкою. Згодом вона опинилася при дворі султана Сулеймана й одразу його приворожила. Сулейман так закохався, що розігнав увесь свій гарем, повидавав своїх жінок за офіцерів турецької армії, а сам залишився з єдиною дружиною – Роксоланою. Схід споконвіку не знав жінки, яка б відіграла таку величну роль!

Роксолана багато зробила не тільки для Туреччини, але й для України. Вона доклала всіх зусиль, щоб зупинити походи турецьких і татарських військ на наші землі.

У вирішальні моменти українки виявляли себе і як військові організатори. Наприклад, Софія Ружинська, волинська княгиня, на чолі військового загону, що нараховував 6 000 осіб піхоти й кінноти, приступом здобула замок князів Корецьких у місті Черемоші.

У перші десятиріччя ХХ століття на оперних сценах світу володарювали чотири чоловіки – Батістіні, Пітта Руффо, Шаляпін і Карузо. І тільки одна жінка спромоглася сягнути їх висот і стати поруч із ними. Це була українська оперна співачка Соломія Крушельницька.

Серед найвідоміших жінок сучасної й давньої України – прозаїк, поетеса, перекладачка, культурна діячка Леся Українка. З під її пера вийшли ліричні, драматичні й епічні твори. Також відома вона як фольклорист: з її голосу записано 220 народних мелодій. Вона й тепер серед нас. Адже людина живе стільки, скільки її пам'ятають.

Пабло Пікассо про інших художників зазвичай казав: «Я потопаю в цих нездарах». Але про авторку цих робіт він відгукнувся так: «Якби в нас була художниця такого рівня, ми змусили б заговорити про неї увесь світ». Ім'я цієї художниці – Катерина Білокур. 1954-го року її картини було виставлено в Парижі, після чого вона стала всесвітньо відомою художницею. Творчість української художниці з села Богданівка належить до найкращих надбань світової культури ХХ століття.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яка жінка навіть через півтори тисячі років залишається київською берегинєю? Які реформи запровадила княгиня Ольга й чому вони сприяли?
2. Хто з українок і яким чином зробив все можливе, щоб зупинити походи турецьких і татарських військ на наші землі?
3. Чим в українській історії прославилися Софія Ружинська та Соломія Крушельницька?
4. Яка письменниця є найвідомішою жінкою сучасної і давньої України?
5. Хто така Катерина Білокур і що про неї сказав Пабло Пікассо?

Завдання 5. Розкрийте дужки, утворивши форми минулого часу від поданих дієслів.

1. Дні й ночі вона плакала, і з її сліз ... (утворитись) струмочок, який згодом став річкою.

2. А гору, де вона мешкала, назвали Дівич-горою, що ... (розташовуватись) із правого боку річки Либідь.

3. Через півтори тисячі років вона ... (залишатись) київською берегинею.

4. Згодом вона ... (опинитись) при дворі султана Сулеймана й одразу його приворожила.

5. Сулейман так ... (закохатись), що розігнав увесь свій гарем, повидавав своїх жінок за офіцерів турецької армії, а сам ... (залишитись) з єдиною дружиною – Роксоланою.

6. І тільки одна жінка ... (спромогтись) сягнути їх висот і стати поруч із ними.

Завдання 6. Визначте, які з поданих дієслів є перехідними, а які неперехідними.

Прикрити, належати, приїжджати, відмовляти, розуміти, упроваджувати, залишати, будувати, називати, мешкати, виділяти, перебувати, одружувати, ходити, дозволяти, знати, зупиняти, здобувати, писати, працювати.

ТЕКСТ 40 СПІЛКУВАННЯ В ІНТЕРНЕТІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Ла́ва – спосіб шиккування, коли люди стоять один біля одного в лінію; шеренга, ряд.

Мере́жа: 1) те, що нагадує своїм виглядом багато схрещених, переплетених ліній; 2) сукупність яких-небудь шляхів, ліній зв'язку, каналів і т. ін., розташованих на певній території; 3) сукупність однорідних закладів, підприємств і т. ін., розташованих на певній території.

Осе́ля – житловий будинок разом із двором, господарськими будівлями й городом; приміщення для проживання людей, житло.

Поті́к: 1) невелика річка, струмок із стрімкою течією; 2) велика кількість, маса кого-, чого-небудь, що рухається в одному напрямі; 3) тип виробництва з безперервним, послідовним виконанням усіх операцій певного виробничого процесу; 4) велика група учнів або студентів, об'єднаних певною метою (для занять, екзаменів і т. ін.).

Завдання 2. Визначте слова, від яких утворені подані складні слова.

Щомісяця, Інтернет-форум, загальноприйнятий, інтернет-спілкування.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Сьогодні важко переоцінити роль Інтернету у створенні потоків різноманітної інформації, соціальної організації спілкування. Адже спілкування – це спосіб взаємодії людей, і з появою світового павутиння це спілкування вийшло далеко за межі однієї оселі, міста й навіть країни.

Безперечно, протягом багатьох років існували й інші засоби передачі інформації на відстані (пошта, телефон, телеграф), а ті незручності, на які часто натрапляли учасники такого спілкування, змусили багатьох із них перейти до лав тих людей, які вже оцінили переваги нового світу цифрових технологій і, зокрема Інтернету.

Отже, що таке Інтернет? Це глобальна комп'ютерна мережа, яка сьогодні охоплює фактично весь світ. Вона має близько 15 мільйонів абонентів у понад 150-ти країнах світу, до того ж щомісяця їхня кількість збільшується на 7–10%.

Спілкування в Інтернеті давно перестало бути чимось екзотичним: усе більше й більше людей приєднується до Всесвітнього павутиння, до того ж не тільки для розваг. Якщо раніше Всесвітня мережа використовувалася тільки як середовище передачі файлів і повідомлень електронної пошти, то сьогодні за її допомогою вирішуються складніші завдання. Інтернет, який спочатку використовували для досліджень і навчання, стає дедалі популярнішим для звичайного спілкування.

Спілкування в Інтернеті особливо важливе для тих осіб, чие реальне життя з певних причин обмежене. Такі люди використовують Інтернет як альтернативу свого реального оточення. До речі, близько половини користувачів Інтернету виходить у простори мережі, щоб розширити коло свого спілкування, оскільки опосередкована комп'ютером комунікація створює ілюзію товариських відносин без вимог дружби. Отже, Інтернет відіграє колосальну роль в організації такого спілкування.

Спілкування в Інтернеті може відбуватись не лише в межах однієї країни. Оскільки Інтернет – це світове павутиння, за його допомогою можуть спілкуватися люди різних країн. Це дає, наприклад, змогу громадянину України брати участь у різних міжнародних інтернет-форумах і спілкуватися в чатах, щоб забезпечити собі можливість досліджувати культуру інших країн і ознайомити іноземців із культурою своєї країни.

Як і реальний світ, усесвітня мережа дає безмежні можливості для спілкування. Ми розуміємо, що віртуальне спілкування не може замінити реальне, але, тим не менш, воно приваблює нас.

Мережева комунікація має багато переваг порівняно з загальноприйнятими способами особистого спілкування, і вони сприяють залученню людей до інтернет-спілкування.

Світова мережа Інтернет, охоплюючи майже всі цивілізовані куточки нашої планети, є потужним засобом міжкультурної комунікації, що сприяє зближенню людей, зростанню їх національної та міжнаціональної свідомості.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке Інтернет?
2. Які функції, крім передачі файлів і повідомлень електронної пошти, виконує сьогодні Інтернет?
3. Чому спілкування в Інтернеті особливо важливе для тих осіб, чие реальне життя з певних причин обмежене?

4. Якими є міжнародні можливості інтернет-спілкування?
5. Що являє собою світова мережа Інтернет і чому вона сприяє?

*Завдання 5. Утворіть із двох простих речень одне складнопідрядне з підрядним мети, поєднавши їх сполученням **щоб** + **інфінітив**.*

1. Близько половини користувачів Інтернету виходять у простори мережі; розширити своє коло спілкування.

2. Багато років існували й інші засоби; передавати інформацію на відстані.

3. Це дає змогу громадянину України брати участь у різних міжнародних інтернет-форумах і спілкуватися в чатах; забезпечити собі можливість досліджувати культуру інших країн і ознайомити іноземців із культурою своєї країни.

ТЕКСТ 41 НЕБЕЗПЕКИ ОФІСНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Уприту́л – дуже близько, мало не торкаючись або й торкаючись кого-, чого-небудь.

Маска: 1) спеціальна заслона на обличчя для захисту від чого-небудь; марлева пов'язка на ніс і рот, що запобігає поширенню або проникненню інфекції; 2) заслона для обличчя людини у вигляді звірячої морди, спотвореного людського обличчя тощо; 3) пов'язка з щілинами для очей, що закриває верхню частину обличчя.

Мікроб – мікроскопічний одноклітинний організм, видимий лише під мікроскопом; бактерія.

Неду́га – сильне нездужання, хвороба.

Ожирі́ти – обрости жиром, стати гладким; розтовстіти.

По́за – положення тіла людини або тварини.

Райдужний: 1) який має кольори райдуги; багатоколірний; 2) який несе в собі приємні, щасливі сподівання й т. ін.; радісний.

Завдання 2. Уставте замість крапок слова на підставі множинного вибору.

1. Американські ... (медики, менеджери, айтішники) склали рейтинг найбільш несприятливих для здоров'я офісних ризиків.

2. Часто працівники дрімають, ... (лежачи, стоячи, сидячи) за робочим столом.

3. На жаль, ця хвороба лікується тільки ... (революційним, операційним, еволюційним) шляхом.

4. В офісному обладнанні скупчується багато ... (людей, інформації, пилу).

5. Щоб у Вас не виникла алергія на пил, рекомендується надягати ... (окуляри, маску, рукавиці).

Завдання 3. Прочитайте текст.

Мало хто розуміє, чому офісні працівники скаржаться на біль у спині або на головний біль, адже вони цілий день сидять в офісі. Виявляється, здоров'ю працівників офісів теж загрожує чимало хвороб. Американські медики склали рейтинг найбільш несприятливих для здоров'я офісних ризиків.

1. Малорухливий характер офісної роботи різко підвищує ризик ожиріння. Зазвичай у працівників ІТ-офісів єдиною частиною тіла, яка рухається протягом робочого дня є палець, що керує мишкою. Таким працівникам просто необхідно займатися спортом.

2. Більш небезпечною загрозою для ІТ-працівника є тромбоемболія, що виникає внаслідок постійного сидіння й малої рухливості. Вихід один: упродовж робочого дня робити перерви й здійснювати невеликі прогулянки.

3. Мерехтіння флуоресцентних ламп, неправильна організація робочого місця, незручна поза, стреси на роботі – усе це провокує головний біль. Полегшити його можна за допомогою масажу голови, можна також добре потягнутися, щоб розслабилися м'язи.

4. Малорухлива сидяча робота призводить до порушення сну, тому часто працівники дрімають, сидячи за робочим столом. Це означає, що людина спить недостатньо.

5. Ще одна недуга, що загрожує здоров'ю айтишників, – це біль у руках, особливо в кисті правої руки, пов'язаний із тривалою роботою за комп'ютером. Він може бути спричинений не тільки защемленням зап'ястного нерва, а й ушкодженням хребта, при якому пошкоджується нерв, що йде до рук від спинного мозку. На жаль, цей синдром лікується тільки операційним шляхом.

6. Працівник ІТ-офісу цілий день сидить за комп'ютером, не має фізичних навантажень, а спина, шия й плечі просто «відвалюються», ніби весь день білив стелю. Причиною може бути незручна, напружена поза, у якій він постійно працює. У такому разі варто робити невеликі перерви й розслаблятися.

7. Погано провітрювані офісні приміщення створюють реальну загрозу інфекційних і вірусних захворювань, а сухе повітря в офісі сприяє швидкому поширенню мікробів. Кілька порад: якщо захворіли, посидьте вдома, поки не стане краще; частіше чистіть клавіатуру, мишку й робочий стіл.

8. Працівники ІТ-офісів увесь день змушені дивитися на екрани моніторів, сидячи до них упритул. Усім відомо, що екрани погано діють на очі, з'являється печіння в очах, вони напружуються, втомлюються, зір погіршується. Для зняття напруги й відчуття печіння в очах, кліпайте частіше, щоб змочити їх; змінюйте фокус, робіть спеціальні вправи для очей.

9. Ще одна причина появи болю в спині під час роботи в офісі пов'язана з підняттям або перенесенням важкого устаткування.

10. Відомо, що в офісному обладнанні скупчується багато пилу. При обслуговуванні запиленого обладнання підвищується ризик появи алергії. Щоб цього не сталося, рекомендується одягати маски від пилу.

Як бачимо, в офісі немає тих небезпек, які трапляються на звичайному будівельному майданчику або на заводі, але, обираючи офісну роботу, усе ж подумайте про те, що в ній не все так райдужно, як здається.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чому офісні працівники іноді скаржаться на біль у різних частинах тіла, хоча увесь день сидять в офісі?
2. До чого призводить малорухливий характер офісної роботи?
3. Чим може бути спричинений загрозливий для айтішників біль у руках?
4. Якої шкоди завдає довге сидіння перед екраном монітора?
5. Про що насамперед потрібно думати, обираючи начебто небезпечну офісну роботу?

*Завдання 5. Утворіть із двох простих речень одне складнопідрядне з підрядним мети, поєднавши їх сполученням **щоб** + **інфінітив**.*

1. Можна також добре потягнутися; розслабити м'язи.
2. Зняти напругу й відчуття печіння в очах; змінюйте фокус, робіть спеціальні вправи для очей.
3. Змочити очі; кліпайте частіше.
4. Цього не сталося; рекомендується одягати маски від пилу.

ТЕКСТ 42 СЕКРЕТИ ЗДОРОВ'Я

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Бадьорий – сповнений енергії, сили; жвавий; веселий; який надає енергії, сили.

Виняток – відхилення від звичайного, загального правила.

Негаразд – погано, не дуже добре, не так, як треба; незручно, ніяково.

Порада: 1) пропозиція, указівка, як діяти за певних обставин, допомога добрим словом у скруті, порада; 2) спільне обговорення яких-небудь питань, обмірковування чого-небудь із кимось, порада; 3) те, що заспокоює, сповнює радістю; утіха, відрода.

Самолікування – лікування самого себе без допомоги лікаря, без консультації з лікарем.

Тканина: 1) виріб, виготовлений у процесі ткання на ткацькому верстаті; 2) (біол.) система однорідних клітин і неклітинної речовини, які поєднані між собою і виконують спільні функції.

Завдання 2. Визначте, з яких слів утворені подані складні слова.

Північ, самолікування, мікроклімат, самопочуття, різноманітний, фізкультура, мікроелементи.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Кожен із нас хоче бути здоровим і прожити довге життя, не витрачаючи його на різні недуги. Загалом, усі заходи для того, щоб стати здоровим, можна розподілити на чотири групи.

Загальне оздоровлення

Забезпечте собі здоровий сон: він є невід'ємною частиною здорового способу життя. На тлі хронічного недосипання активно розвивається багато хвороб, оскільки недостатність сну передусім позначається на зниженні імунної функції організму. Лягайте спати до півночі й спіть 8 годин, тоді Ви будете не тільки здоровими, а й бадьорими з позитивним настроєм.

Відмовтеся від самолікування, у складних випадках намагайтеся знайти хорошого лікаря й дотримуйтеся його порад.

Частіше бувайте на природі, вона заспокоює нервову систему. Мікроклімат Вашої квартири покращить свіже повітря, чистота, оптимальна температура.

Фізична активність

Давайте організму фізичні навантаження, робіть гімнастику, відвідуйте басейн або тренажерний зал, це сприятиме збільшенню вашої життєвої енергії.

Намагайтеся більше рухатися, гуляйте на свіжому повітрі, це поліпшить загальний стан організму. Заняття фізкультурою забезпечать насичення тканин кров'ю й киснем.

Правильна їжа

Готуйте їжу на парі, яка максимально збереже корисні речовини в продуктах, вітаміни й мінерали. Відмовтеся від смаженого: така їжа небезпечна для здоров'я. Смажена картопля або м'ясо повинні бути винятком і вживатися не частіше одного-двох разів на місяць. Улаштуйте рибний день хоча б один раз на тиждень, це подовжить вашу молодість і поліпшить самопочуття.

Обов'язково половину вашого денного раціону повинні складати овочі. Робіть різноманітні салати з капусти, буряка, томатів, огірків і моркви. Заправляйте їх рослинною олією і з'їдайте на початку прийому їжі. Їжте каші (гречану, рисову, пшеничну, вівсяну), зварені на воді, з мінімальним додаванням солі й цукру.

Пийте зелений чай без цукру: він знизить ризик онкологічних захворювань. Крім того, у ньому міститься багато корисних мікроелементів, вітамінів і поживних речовин. Зелений чай перешкоджає запальним процесам і старінню шкіри.

Психологічний настрій

Кращі ліки від стресів – спілкування з друзями, близькими людьми. Це нормалізує тиск, покращує настрій, допомагає долати життєві негаразди.

Намагайтесь знайти джерело позитивних емоцій і вражень, займайтесь улюбленою справою, яка приносить задоволення.

Читайте книги, розгадуйте кросворди, дивіться цікаві передачі й фільми: «гімнастика розуму» допоможе Вам зберегти бадьорість і гарне самопочуття на довгі роки.

Отже, поради досить прості й нескладні, до того ж Вам не потрібні ніякі ліки й дорогі процедури оздоровлення. Будьте здорові!

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. На які чотири групи можна розподілити заходи для ведення здорового способу життя?
2. На чому передусім позначається недостатність сну?
3. У чому полягає користь фізичної активності?
4. Як потрібно харчуватися, щоб бути здоровим?
5. Що пропонується для підтримання психологічного настрою?

Завдання 5. Замініть у складнопідрядних реченнях, де це можливо, сполучник якщо на сполучник коли.

1. *Якщо* розглянути всі заходи для того, щоб стати здоровим, їх можна розподілити на чотири групи.

2. *Якщо* Ви лягаєте спати до півночі й спите 8 годин, Ви будете не тільки здоровими, але ще й бадьорими і з позитивним настроєм.

3. *Якщо* Ви намагаєтесь більше рухатися, гуляйте на свіжому повітрі.

4. *Якщо* Ви готуєте їжу на парі, вона максимально збереже корисні речовини в продуктах, вітаміни й мінерали.

5. *Якщо* Ви будете влаштовувати рибний день хоча б один раз на тиждень, це подовжить вашу молодість і поліпшить самопочуття.

6. *Якщо* Ви п'єте зелений чай без цукру, це знижує ризик онкологічних захворювань.

7. *Якщо* Ви займаєтесь улюбленою справою, це приносить задоволення.

8. *Якщо* Ви читаєте книги, розгадуєте кросворди, дивитесь цікаві передачі й фільми, це допоможе Вам зберегти бадьорість і гарне самопочуття на довгі роки.

ТЕКСТ 43 МІЙ ВІЗИТ ДО ЛІКАРЯ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Застуда: 1) переохолодження організму людини, яке спричинює різні хвороби; хворобливий стан людини, зумовлений охолодженням організму;

2) гостра вірусна інфекція дихальних шляхів, яка зазвичай не супроводжується температурою, з запальним процесом у будь-якій ділянці або по всій довжині дихального тракту, включаючи ніс та приносові пазухи, гортань, часто трахею й бронхи.

Мудрий: 1) наділений, обдарований великим розумом; який має значний життєвий досвід; розумний, досвідчений; 2) який ґрунтується на глибокому розумінні чогось, на великому досвіді; 3) (розм.) нелегкий, складний для виконання, для здійснення.

Обурення – сильне невдоволення, роздратування.

Пігулка – дозована лікарська форма для внутрішнього вживання; кулька, виготовлена з однорідної маси; таблетка, пілюля.

Плачевний – який не виправдує сподівань, незначний за результатами.

Стародавній: 1) який існує ще з дуже давніх часів, який з'явився в давні часи; дуже давній; 2) який існував, жив у дуже давні часи; 3) який дуже давно минув, пройшов (про час).

***Завдання 2.** Визначте зайве слово в кожному рядку.*

1. Грип, застуда, хвороба, кір.
2. Голова, очі, ніс, вухо.
3. Хірург, терапевт, невропатолог, лікар.

***Завдання 3.** Прочитайте текст.*

Чи є щось важливіше за здоров'я? «Здоров'я – це головне багатство», – кажуть мудрі люди. Ви не зможете добре вчитися або працювати, якщо захворієте.

У давні часи, коли не було жодних ліків і лікарів, вони лікували будь-які хвороби за допомогою рослин і трав. Сьогодні все набагато простіше. Усякий раз, коли люди застуджуються, страждають від алергії, від головного болю або болю в спині, вони йдуть до лікаря. До нього треба йти, навіть якщо хвороба не потребує хірургічного втручання. Хороший лікар завжди підкаже, що потрібно робити, а що під час хвороби робити заборонено. Можливо, випише якісь пігулки або призначить особливу дієту.

Я хочу розповісти Вам свою історію. Тиждень тому я захворів на звичайну застуду й категорично не хотів іти до лікаря. Але мені довелося це зробити, тому що я потребував медичної довідки, яка б підтвердила плачевний стан мого здоров'я. Я відкладав похід до лікаря до останнього, і тільки через два дні наважився записатися на прийом.

Коли лікар мене побачив, він був вражений. Блідий вигляд, червоні очі, закладений ніс, невиразне мовлення і висока температура. Як виявилось, це був грип, а не звичайна застуда, як мені здавалося. Я здав кров на аналіз, і лікар мені сказав, що можуть бути невеликі ускладнення. Якщо б я прийшов раніше, то міг би цього уникнути. Я не став із ним сперечатися, але раз і назавжди вирішив більше ніколи не ігнорувати похід до лікаря.

Говорячи про рекомендації лікарів, я не можу не розповісти ще одну цікаву історію.

До лікаря прийшов літній чоловік. Він був дуже хворий, скаржився на слабкість, безсоння, втрату пам'яті й серйозні проблеми з серцем, легенями й печінкою. Лікар оглянув пацієнта й заявив, що жодні ліки не можуть вилікувати його хворобу.

Хочете знати, які поради дав лікар хворому?

Він запропонував своєму пацієнтові поїхати в тихе місце на місяць і добре відпочити. Крім того, він порадив їсти багато м'яса, випивати дві склянки червоного вина щодня й довго гуляти. Іншими словами, лікар порекомендував йому керуватися правилом: «Їжте з задоволенням, пийте в міру й насолоджуйтеся життям».

Лікар також сказав, що якщо людина хоче бути здоровою, вона не повинна обмежувати себе в усьому й палити більше однієї цигарки за день.

Через місяць чоловік прийшов до лікаря знову. Він мав веселий і щасливий вигляд, подякував лікарю і сказав, що ніколи не відчував себе більш здоровою людиною.

«Але Ви знаєте, лікарю, – ідучи, зауважив він, – лише одне виявилось для мене не дуже легкою справою – почати палити в моєму віці».

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли зазвичай люди йдуть до лікаря?
2. Які висновки зробив автор тексту після відвідування лікаря?
3. Яку жартівливу історію про рекомендації лікарів він розповів?
4. Що запропонував лікар літньому пацієнтові?
5. Що сталося через місяць після їх першої зустрічі?
6. Яка порада лікаря виявилася для чоловіка не легкою справою?

Завдання 5. Замініть у складнопідрядних реченнях, де це можливо, сполучник **коли** сполучником **якщо**.

1. Ви не зможете добре вчитися або працювати, *коли* захворієте.
2. *Коли* не було жодних ліків і лікарів, люди лікували будь-які хвороби за допомогою рослин і трав.
3. *Коли* люди застуджуються, страждають від алергії, від головного болю або болю в спині, вони йдуть до лікаря
4. До лікаря треба йти навіть тоді, *коли* хвороба не потребує хірургічного втручання.
5. *Коли* лікар мене побачив, він був вражений.
6. *Коли* б я прийшов раніше, то міг би цього уникнути.
7. *Коли* людина хоче бути здоровою, вона не повинна обмежувати себе в усьому й палити більше однієї цигарки за день.

ТЕКСТ 44 КЛІМАТ В УКРАЇНІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Відлі́га – значне потепління взимку або ранньою весною, що спричиняє часткове розтавання снігу, льоду.

Вологі́сть: 1) наявність вологи в чому-небудь; ступінь насиченості вологою; 2) велика кількість опадів.

Коліва́ння – несталість, мінливість.

Опади – атмосферна волога, що випадає з хмар на земну поверхню у вигляді дощу, снігу, роси й т. ін.

Покрив: 1) верхній шар, який покриває що-небудь; більш або менш суцільне покриття на якійсь поверхні; клітинні тканини, які вкривають ззовні тіло та органи тваринного або рослинного організму; 2) шматок тканини, яким покривають кого-, що-небудь; покривало; 3) те, що вкриває собою кого-, що-небудь; покриття; те, що охоплює, огортає.

Завдання 2. Утворіть іменники від поданих дієслів.

Чергувати, впливати, змінювати, коліватися, розподіляти, покривати, тиснути, діяти, надходити, коліватися, формувати, перевищувати, випадати, спостерігати, відміняти, збігатися.

Завдання 3. Прочитайте текст.

На території України спостерігаються значні відмінності щодо вологості клімату й температурного режиму.

Чергування впливу західного й східного повітря на території України призводить до частого змінювання циклонічної діяльності антициклонічною й навпаки. Улітку це позначається на заміні теплих повітряних мас більш вологими й помірно теплими атлантичними, а зимою – теплих атлантичних мас холодними, які надходять із півночі.

Велику роль у формуванні клімату відіграє температурний режим, який характеризується істотними коливаннями. Температури повітря найхолоднішого місяця (січня) на більшій частині України негативні (у середньому 0–7 С), а найбільш теплого (липня) становлять +18–+23 С. Періоди, коли середня температура повітря перевищує +20 °С на півдні тривають більше ніж чотири місяці, на заході й півночі – близько трьох. Холодний період із середньою температурою повітря нижче 0 °С переважно коливається від 1–2 місяців на півдні, до 4 місяців на північному сході країни.

На клімат України значно впливає загальний обсяг опадів, їх розподіл по регіонах і порах року. Найбільше їх випадає в Карпатах (до 1 600 мм на рік). На решті території цей показник коливається від 700–750 мм на північному заході, до 300–350 мм на південному сході.

Основна маса опадів в Україні випадає влітку. Узимку на всій території країни випадає сніг, утворюючи постійний сніговий покрив, який досягає

найбільшої висоти в лютому. У лісовій зоні Полісся висота снігового покриву становить 10–17 см. У південній і західній частинах країни внаслідок відлиг сніг тане кілька разів, а деколи зимою снігового покриву зовсім немає. У гірських районах Карпат спостерігається значна висота снігового покриву (60–70 см), який сходить лише у квітні – на початку травня. Іноді північні холодні повітряні маси приносять сніг і в травні.

У межах України виокремлюють кліматичні регіони, які значно різняться за показниками атмосферного тиску, температури повітря, кількості та періодичності опадів – північна, південна й гірська області.

Північна кліматична область збігається з зонами Полісся й Лісостепу й значною мірою перебуває під впливом вологих циклонів. Середні температури січня коливаються від $-6,5$ до -8 °С, липня – від $+15,5$ до $+20,5$ °С, а кількість опадів – від 480 мм до 690 мм.

Південна кліматична область характеризується найвищим рівнем інсоляції (сонячної освітленості), більшою посушливістю й перебуває переважно під впливом дії антициклонів. Середні температури січня коливаються тут від -2 до -7 °С, липня – від $+21,5$ до $+30$ °С, а щорічна кількість опадів – від 370 мм до 465 мм.

Гірська кліматична область охоплює Карпати. Середньорічна температура тут невисока, вона становить $+4,5$ °С. Зими в Карпатах сніжні, сніговий покрив лежить із жовтня до травня.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. На чому позначається чергування впливу західного й східного повітря на території України?
2. Яку роль у формуванні клімату країни відіграє температурний режим?
3. Який температурний режим і яка кількість опадів характеризують північну кліматичну область України?
4. Які з цих показників властиві південній кліматичній області?
5. Що Ви можете сказати про клімат Карпат?

*Завдання 5. Замініть у складнопідрядних реченнях, де це можливо, сполучне слово **який** сполучним словом **що**.*

1. Велику роль у формуванні клімату відіграє температурний режим, **який** характеризується істотними коливаннями.
2. Періоди, **у які** середня температура повітря перевищує $+20$ °С, на півдні тривають більше ніж чотири місяці, на заході й півночі – близько трьох.
3. Узимку на всій території країни випадає сніг, утворюючи постійний сніговий покрив, **який** досягає найбільшої висоти в лютому.
4. У гірських районах Карпат спостерігається значна висота снігового покриву (60–70 см), **який** сходить лише у квітні – на початку травня.
5. У межах України виокремлюють кліматичні регіони, **які** значно різняться за показниками атмосферного тиску, температури повітря, кількості та періодичності опадів.

ТЕКСТ 45 ВІДПОЧИНОК СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Відпочинок – відновлення сил після втоми припиненням дії, руху й т. ін.; проведення часу на дозвіллі, без праці; коротка перерва під час праці, якоїсь дії; перепочинок; зупинка в дорозі, щоб відпочити.

Дозвілля: 1) вільний від праці час; час відпочинку; 2) широке, просторе місце; вільний простір; привілля.

Ковзанка – місце, де ковзаються; спеціальний льодовий майданчик для пересування на ковзанах.

Перевага: 1) якість, властивість, що вигідно відрізняє кого-, що-небудь від когось, чогось; володіння вищими якостями порівняно з ким-, чим-небудь; 2) більша, ніж у когось, кількість (війська, техніки й т. ін.); переважання за кількістю; 3) виключне, особливе право на що-небудь; привілей.

Розвага: 1) те, що розвеселяє, розважає людину; заходи з метою розвеселити, розважати людей; місце, де людина може повеселитися, розважитися; 2) те, що заспокоює, утішає кого-небудь у горі, нещасті й т. ін.; утіха; 3) розсудливість.

Завдання 2. Утворіть із виділених слів складні іменники та прикметники.

Алкогольний і освіжаючий напій, *кіно й театр*, *культурні й масові* заходи, *торговельний і розважальний* центр, *спортивний зал, центр фітнесу*.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Як відпочиває сучасна молодь? Звісно, кожен має свій погляд на розваги й відпочинок. Для когось «повисіти» в клубі, випити один-другий келих алкогольно-освіжаючого коктейлю й мало не звалитися з ніг від нічних танців – найбільш прийнятний варіант. Однак, на щастя, відсоток молодих людей, які надають перевагу такому відпочинку, невеликий. Сучасний світ пропонує нам безліч варіантів того, як можна цікаво й корисно організувати своє дозвілля. Простежимо популярні «тренди» молодіжного відпочинку.

Кафе, піцерії, паби – це заклади, де відвідувачами зазвичай є саме молоді люди. Особливо коли навчальний тиждень добігає кінця, там просто не можна знайти вільного місця. Хоч у таких закладах можна й непогано розслабитися, відпочити, однак слід враховувати чималі фінансові витрати. Оскільки в молоді, особливо у студентів з інших міст, на це може не вистачати грошей, вони використовують інший варіант – «паті на хаті» (як зараз кажуть у молодіжних колах). Запросити друзів, узяти гітару або ж кілька дисків із цікавими фільмами, побільше попкорну й гарний настрій. Усе це забезпечить приємний і не менш цікавий вечір, ніж у пабі чи кафе.

Театри й кінотеатри вже не є провідними серед місць проведення молодіжного дозвілля. Проте є старий добрий друг комп'ютер та його незамінний супутник Інтернет. Він економить наш час у пошуках потрібної

інформації, це помічник у будь-якій справі, зокрема у навчанні. Однак витратити весь свій вільний час на перебування в мережах аж ніяк не варіант.

Досить популярними серед молоді є також культурно-масові заходи. Це завжди безліч позитивних емоцій і гарного настрою, зайвий привід поспілкуватися з друзями й зібратися веселою компанією, особливо якщо йдеться про шкільні або університетські вечори.

Ще одним місцем відпочинку сучасної молоді є торговельно-розважальні центри. Яких тільки пропозицій не надають ці заклади: боулінг, роледром, ковзанка, караоке, аквапарки й багато іншого. Одним словом, чого тільки душа не побажає. Якщо піти з друзями відпочивати до торговельно-розважального центру, можна витратити цілий день, і, напевно, буде мало. Однак тут знову ж таки варто враховувати фінансові витрати.

Отже, хтось прямує до кафе, хтось – у кіно, інші – у парк. Але дехто йде до спортзалу або фітнес-центру. У будь-якому разі тримати своє тіло у формі зараз «у тренді», тому молодь часто проводить свій вільний час саме в таких місцях і вважає це відпочинком. Подібним до цього виду занять є й відвідування різноманітних гуртків, секцій, їх часто пропонують навчальні заклади. Обмінятися думками й поспілкуватися теж важливо для створення гарного настрою й вдалого проведення вільного часу.

Усе зазначене не є повним переліком того, чим може займатися сучасна молодь на дозвіллі. Адже у вільний від навчання час хочеться зайнятися чимось цікавим, до чогось долучитися. Тож приємного, а головне, корисного Вам відпочинку!

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Як відпочиває сучасна молодь?
2. Де сучасні студенти можуть із задоволенням і цікаво відпочити, якщо на кафе в них не вистачає коштів?
3. Чи прийнятний, на Вашу думку, такий варіант відпочинку, як «зависання» в Інтернеті?
4. Які пропозиції щодо відпочинку надають торговельно-розважальні центри?
5. Куди ходить молодь, щоб тримати своє тіло у формі?

Завдання 5. Уставте замість крапок у підрядні речення відповідні сполучники й сполучні слова: якщо, де, які, коли, чим, як, оскільки.

1. Відсоток молодих людей, які надають перевагу такому відпочинку, невеликий.
2. Сучасний світ пропонує нам безліч варіантів того, як можна цікаво й корисно організувати своє дозвілля.
3. Кафе, піцерії, паби – це заклади, де відвідувачами зазвичай є саме молоді люди.
4. Коли навчальний тиждень добігає кінця, там просто не можна знайти вільного місця.

5. Оскільки в молоді, особливо у студентів з інших міст, на це може не вистачати грошей, вони використовують інший варіант – «паті на хаті».

6. Якщо піти з друзями відпочивати до торговельно-розважального центру, можна витратити цілий день.

7. Усе зазначене не є повним переліком того, чим може займатися сучасна молодь на дозвіллі.

ТЕКСТ 46 ХІМІЧНІ РЕЧОВИНИ В ПОБУТІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Безліч – дуже велика, незліченна кількість кого-, чого-небудь; дуже багато.

Луги – розчинні у воді сильні, а іноді й слабкі основи, які, дисоціюючи в розчині, створюють велику концентрацію іонів OH^- .

Отрута – хімічна сполука або суміш речовин, вплив невеликої кількості якої на живу істоту суттєво порушує її функціонування аж до повного припинення життєвої діяльності; речовина, здатна спричинити отруєння живого організму.

Побут – загальний уклад життя; сукупність звичаїв, властивих якому-небудь народові, певній соціальній групі й т. ін.; повсякденне життя.

Уразливий: 1) дуже чутливий до дотику, подразнення й т. ін.; болючий; 2) чутливий до чогось, який легко піддається дії, впливові чого-небудь; 3) слабкий, погано захищений; 4) дуже відчутний, сильний; 5) несамовитий, нестямний (про крик, плач і т. ін.).

Ушкодити: 1) завдати шкоди, поранити, уразити й т. ін.; спричинити захворювання; 2) зробити непридатним для користування, уживання; зіпсувати, зламати й т. ін.

Завдання 2. Уставте замість крапок слова на основі множинного вибору.

1. Щодня ми користуємося різними засобами побутової ... (математики, хімії, фізики).

2. Кухонний стіл необхідно ... (ремонтувати, фотографувати, протирати) перед і після кожного прийому їжі.

3. На кухні хімічні речовини необхідні, насамперед, для забезпечення ... (здоров'я, настрою, апетиту) людини.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Щодня ми користуємося різноманітними засобами побутової хімії, призначеними для виконання різних видів домашньої роботи на кухні та у ванній кімнаті, у саду й городі, у косметиці й гігієні.

До хімічних засобів належать:

- кислоти (оцтова, щавлева, лимонна тощо);
- луги (гашене вапно, нашатирний спирт, їдкий натр);
- солі (кухонна, питна сода, марганцево-кислий калій);
- розчини й розчинники (бензин, ацетон, гліцерин);
- мінерали (крейда, гіпс, вапняк);

• полімерні матеріали (пластмаси: поліетилен, поліпропілен; полістирол – продукт полімеризації стиролу, з нього отримують електроізоляційні та технічні вироби; поліетилен може бути рідким, твердим, гнучким, жорстким, застосовується для ізоляції дротів і кабелів);

• волокнуваті матеріали (вінол – гігроскопічний матеріал; капрон – широко використовується для виробництва капролаптана; лавсан – поліефірне волокно, що характеризується високою міцністю).

На кухні хімічні речовини необхідні, насамперед, для забезпечення здоров'я людини, оскільки саме на кухні ми перебуваємо протягом значного періоду часу. Усе обладнання тут потрібно утримувати в чистоті, оскільки в умовах антисанітарії можна отримати шкірне захворювання й навіть отруїтися.

Для того, щоб кухня не була небезпечним для здоров'я людини місцем, потрібно постійно підтримувати порядок:

• кухонний стіл необхідно протирати перед і після кожного прийому їжі; робити це краще за все за допомогою ганчірки, попередньо змочивши її в мильній воді з додаванням оцтової кислоти (дуже ефективний спосіб);

• для миття посуду найбільш ефективні рідкі мийні засоби, що мають високу милкість;

• скляні поверхні кухні необхідно чистити хімічними речовинами за допомогою спреєвих засобів.

Хімічні речовини у ванній кімнаті теж повинні забезпечувати чистоту, тому що вона призначена для підтримання гігієни тіла.

Для очищення ванни й іншого обладнання доводиться використовувати хлоровмісні речовини, мийні порошки («Пемо-люкс», «Сода-ефект» тощо). Для підтримання гігієни тіла також використовують безліч хімічних речовин: шампуні, гелі для душу, туалетні мила, креми для тіла, лосьйони.

Особливу увагу потрібно звернути на жіночу косметику: дівчата й жінки застосовують її, щоб підкреслити свою красу. Але косметика – це теж хімічні речовини, які вони використовують щодня.

До придбання зазначених засобів потрібно ставитися дуже обережно: не купувати через Інтернет і з рук, уважно читати інструкцію. Це допоможе зберегти від ушкодження не тільки ваш зовнішній вигляд, але й життя.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Які речовини належать до засобів побутової хімії?
2. Для чого побутову хімію використовують на кухні?
3. Які дії передбачає підтримання порядку на кухні?

4. Як потрібно доглядати за ванною кімнатою?
5. Чому потрібно обережно ставитися до придбання зазначених засобів?

Завдання 5. Утворіть із двох простих речень складнопідрядне з підрядним причини.

1. На кухні хімічні речовини необхідні, насамперед, для убезпечення здоров'я людини. На кухні ми перебуваємо протягом значного періоду часу.

2. Усе обладнання тут потрібно утримувати в чистоті. В умовах антисанітарії можна отримати шкірне захворювання й навіть отруїтися.

3. Хімічні речовини у ванній кімнаті теж повинні забезпечувати чистоту, тому що вона призначена для підтримання гігієни тіла.

ТЕКСТ 47 ЧИ БУДЕ ЗБЕРЕЖЕНА РОДИНА?

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Зручність: 1) можливість задовольнити певні потреби; 2) те, що забезпечує зручність користування, полегшує побут (про пристрої, обладнання й т. ін.); вигода.

Печера: 1) утворена під дією підземних вод або вулканічних процесів порожнина в земній корі чи в гірському масиві, що виходить назовні; 2) заглибина під берегом річки.

Потомство – молоде, нове покоління щодо старшого; нащадки.

Прискіпливий – вимогливий.

Стихія: 1) явище природи, що є могутньою й зазвичай руйнівною силою, а також сфера, середовище його виявлення; сильне підсвідоме почуття; 2) явище суспільного життя, що відбувається незалежно від впливу людей, суспільства; 3) суспільне середовище, маса людей, які діють некеровано, неорганізовано, всліпу; 4) звичне для когось середовище, оточення; улюблене коло занять, інтересів і т. ін.

Ўзи – зв'язки, відносини, єдність, що існують між ким-, чим-небудь.

Шлюб – родинний союз, співжиття чоловіка й жінки за взаємною згодою.

Завдання 2. Доберіть до виділених слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Нескладно зробити, зростання егоїзму, родинний союз.

2. Відзначати позитивно, вільний час, важка ситуація, сильний егоїзм, близька людина, діяти активніше, зростання егоїзму, загальне благо.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Чоловіків і жінок, які не бажають обтяжувати себе шлюбними зв'язками, з кожним роком стає все більше. У юності небажання створювати сім'ю аргументується прагненням здобути освіту, професію, «стати на ноги». З віком людина набуває досвіду й оцінює своїх партнерів прискіпливіше, за багатьма

критеріями. І якщо йому (їй) вдається отримати гарну, високооплачувану роботу, то бажання підлаштовуватися під партнера зовсім зникає, і поняття «незалежність» і «шлюб» стають несумісними. Хоча можливість відносин, спільного проживання й навіть народження дітей не заперечуються повністю, але головний принцип – свобода від зобов'язань – залишається.

Цікаві аргументи «за» і «проти» самотності були наведені в статті одного з журналів для жінок. Як позитивне, відзначалася можливість витратити весь вільний час на себе, свої захоплення, не обтяжувати себе домашніми клопотами, відвідувати фітнес-центри, салони краси, зустрічатися з друзями. Негативними, на думку автора, є самотність у свята й відсутність підтримки у важких життєвих ситуаціях, виконання чоловічої роботи по господарству або наймання робітників для цього, відсутність душевного спілкування, яке можливе лише з близькою людиною.

Проаналізувавши ці аргументи, нескладно зробити висновок про те, що жінки (так само, як і чоловіки), з одного боку, не хочуть мати додаткові обов'язки, але, з іншого боку, бажують отримувати власну частину щастя, комфорту й життєвих зручностей. Виходить, що в нас є тільки егоїстичне бажання отримувати, а бажання віддавати свій час, сили, підтримувати іншу людину повністю відсутнє.

Отже, еволюція людини супроводжується накопиченням егоїзму, який має кілька стадій розвитку: «нежива», «рослинна», «тваринна» й «духовна». На «неживій» стадії людині достатньо було жити в печері, щоб просто вижити. На «рослинній» люди почали об'єднуватися в племена, щоб захиститися від тварин і стихій. На «тваринній» стадії люди почали завойовувати собі подібних, виділили сім'ю як осередок суспільства, стали цивілізовано піклуватися про потомство.

Проте «тваринна» стадія закінчилася на початку ХХІ століття, оскільки цей етап розвитку підійшов до фінальної межі. Чоловіки та жінки вже не задовольняються тільки створенням сім'ї і вихованням дітей. Ми вийшли з «тваринної» стадії, але ще не піднялися на рівень «духовний». Егоїзм сучасної людини настільки сильний, що вже не піддається жодній організації. Єдиний вихід – радикально змінити його вектор від наміру «заради себе» до наміру «заради загального блага».

У підсумку ми повинні дійти до усвідомлення того, що треба активніше діяти заради загального блага, щоб змінилися й наші відносини, і наш світ. Тільки тоді родина буде справжньою, ростимуть щасливі діти, а суспільство перебуватиме вже на іншому рівні – людському, духовному.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чому чоловіків і жінок, які не бажують обтяжувати себе шлюбними зв'язками, з кожним роком стає все більше?
2. Які цікаві аргументи «за» і «проти» самотності були наведені в одному з журналів для жінок?
3. Який висновок щодо цього робить автор тексту?

4. Які стадії розвитку егоїзму людини він виокремлює?
5. Чим характеризується період завершення «тваринної» стадії егоїзму?

Завдання 5. Утворіть із двох простих речень складнопідрядне з підрядним мети.

1. На «неживій» стадії егоїзму людині достатньо було жити в печері. Просто вижити.
2. На «рослинній» люди стали збиратися в племена. Захиститися від тварин і стихій.
3. Треба активніше діяти заради загального блага. Змінилися й наші відносини, і наш світ.

ТЕКСТ 48 ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Вдова́ (удова́) – жінка, яка після смерті чоловіка не одружилася вдруге.

Вечорниці – в українському селі восени та взимку вечірні зібрання молоді, на яких у будні дні поряд з розвагами виконувалась і певна робота, а у святкові – влаштовувалися гуляння.

Літній: 1) який починає старіти; немолодий; характерний для людини немолодої, що почала старіти; досить дорослий; 2) який буває влітку; теплий, гарячий; який використовується влітку, призначений для літа.

Обранець: 1) той, кому надається в чомусь перевага серед інших, хто удостоюється більшої уваги, ніж інші; той, кому випало бути коханим, другом життя; 2) людина, від природи наділена чимось недосяжним для інших (талантом, щастям і т. ін.).

Парубок: 1) молодий чоловік; юнак; 2) нежонатий чоловік.

Подружжя: 1) шлюбна пара; чоловік і дружина; 2) шлюбне життя, шлюб; 3) один із членів шлюбної пари; дружина щодо свого чоловіка або чоловік щодо своєї дружини.

Прéдок: 1) старший родич по висхідній лінії з боку матері чи батька (зазвичай, старіший за діда, бабу); той, від кого веде початок рід; родоначальник якогось виду або роду (про тварин); 2) (мн.) попередники сучасних поколінь; люди, що жили задовго до теперішніх часів; ті, від кого походять певні людські племена, народності й т. ін.; (розм.) батьки.

Розлу́чення – припинення, розрив шлюбу.

Завдання 2. Уставте замість крапок слова на основі множинного вибору.

1. ... (грецькою, чеською, українською) слово «сім'я» звучить як «родина».
2. ... (проживали, працювали, відпочивали) сім'ї в окремих будинках, що розміщувалися навколо житла голови сім'ї.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Українською слово «сім'я» звучить як «родина», що є ключем до розуміння витоків походження поняття – «приналежність до роду». На території Західної Європи соціальна структура суспільства вибудовується навколо родини, а в Україні – навколо роду.

Здавна для українців характерною була братська сім'я, тобто об'єднання сімей, споріднених по чоловічій лінії. Братська сім'я – «задруга» – мала своє ім'я, збірну назву від імені засновника, предка, наприклад, Іваньковичі. Проживали сім'ї в окремих будинках, що розміщувалися навколо житла голови сім'ї. Зазвичай, кількість членів сім'ї коливалася в межах 20 осіб, але були братські сім'ї й по 50–60 осіб. Голову в сім'ї обирали, ним могла стати навіть жінка або молодий хлопець. Обов'язком голови сім'ї було керувати господарськими справами, а ось рішення з найважливіших питань члени родини приймали спільно.

Жінка в українській сім'ї, особливо жінка-мати, відігравала важливу роль, і якщо чоловік помирав, вона ставала головою й передавала господарство старшому синові тільки постарівши. Брала участь жінка і в справах чоловіка, хоча за традицією намагалася йому підкорятися.

Розлучення в українських сім'ях відбувалося мирно. Існували навіть особливі шлюбборозлучні ритуали, наприклад, подружжя просило один в одного пробачення, дякувало за прожиті роки й бажало щастя в новій сім'ї, а на знак розставання ділило пояс або хліб, кожен забирав свою половину.

Обов'язки та права дітей в українській родині залежали від віку, також їх розподіляли за віковими групами:

- дівчинка 10-ти років – дівча;
- дівчинка від 10-ти до 13-ти років – дівчина;
- дівчинка 14–16 років – дівчище;
- після 16-ти років – дівка (на Поділлі й Середньому Придніпров'ї – дівка в заплітках, на Слобожанщині – дівка на виданні);
- хлопчик до 10-ти років – хлопець (його посиляли пасти худобу);
- хлопчик 10–12-ти років – хлопчисько (він вже багато в чому був помічником батькові);
- хлопчик 13–17 років – підпарубок (на господарстві працював нарівні з батьком, але до самостійної роботи не допускався);
- хлопець віком від 17-ти років – парубок (працював самостійно).

Спілкувалася молодь на вечорницях, які влаштовувалися в будинку літнього подружжя без дітей або вдів увечері, після завершення робіт по будинку або господарству. Проводжати дівчину після вечорниць хлопець мав право тільки після того, як освідчиться в коханні, а якщо отримає дозвіл від батьків обраниці, то мав право тримати її за руку під час проводжання. У таких випадках говорили про дівчину: «Вона вже парубка веде», що вважалося суспільним визнанням майбутньої сімейної пари.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Навколо чого вибудовується соціальна структура суспільства?
2. Чим була братська сім'я для українців?
3. Яку роль в українській сім'ї відігравала жінка?
4. Як в українській родині розподіляли обов'язки та права дітей за віковими групами?
5. Що вважалося суспільним визнанням майбутньої сімейної пари?

Завдання 5. Утворіть від поданих прикметників форми вищого й найвищого ступенів порівняння.

Старий, теплий, дорослий, гарячий, молодий, важливий, талановитий, новий, щасливий, сучасний.

ТЕКСТ 49 РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Буденний: 1) не святковий, робочий; 2) повсякденний, звичайний; (перен.) позбавлений радості, яскравості; одноманітний, сірий.

Галузь: 1) певна ділянка виробництва, науки й т. ін.; 2) сукупність підприємств й організацій, що характеризуються спільністю ознак виробничо-господарської діяльності.

Користувач: 1) той, хто користується чим-небудь – майном, землею, комп'ютером тощо; 2) (спец.) програма або система, що використовує ресурси іншої системи.

Прибутковий: 1) який дає прибуток; який є прибутком; 2) пов'язаний із надходженням і записом прибутків; 3) який відраховується відповідно до величини прибутку.

Стимул: 1) те, що зацікавлює здійснити що-небудь; спонукальна причина до здійснення чогось; 2) подразник, який спричиняє реакцію.

Завдання 2. Доберіть до виділених слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Масштабне зростання, буденна справа, нинішній вигляд.
2. Новий етап, великі обсяги, негативний ефект, найбільш прибутковий, усе менше, швидко зростаючий, активний користувач, важко знайти.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Сучасний світ перейшов на новий етап розвитку, де головна роль належить інформації. На разі розвиток інформаційного суспільства безпосередньо пов'язаний із необхідністю збору, обробки й передачі величезних обсягів інформації, перетворенням інформації на товар значної

вартості. Це стало причиною глобального переходу від індустріального суспільства до інформаційного. Поява всесвітньої мережі Інтернет спричинила масштабне зростання рівня міжнародного спілкування в різних сферах людського життя.

Застосування інформаційних технологій стало сьогодні буденною справою, хоча нещодавно робоче місце, обладнане комп'ютером, було великою рідкістю. Інформаційні технології надають нові можливості для роботи й відпочинку, значно полегшують працю й буденне життя кожної людини. Вони дуже швидко перетворилися на життєво важливий стимул розвитку не тільки світової економіки, а й інших сфер людської діяльності.

Неможливо переоцінити важливість застосування інформаційних технологій у сфері освіти й науки. Зараз важко уявити школу, у якій би не було комп'ютерного класу. Існує багато електронних бібліотек, користуватися якими можна не виходячи з дому, що значно полегшує процес навчання й самоосвіти. Збільшується швидкість обміну інформацією й з'являється можливість проводити складні математичні розрахунки за кілька секунд, а також багато іншого.

Інформаційні технології – один із сучасних засобів спілкування, головною перевагою якого є загальнодоступність. Використовуючи інформаційні технології, можна легко отримати цікаву й потрібну інформацію, а також поспілкуватися з різними людьми. З одного боку, така комунікація має негативний ефект, оскільки люди менше спілкуються «наживо», з іншого – дозволяє здійснювати зв'язки з людьми, що перебувають на іншому кінці світу.

Сучасні інформаційні технології стають одним із найприбутковіших і швидко зростаючих секторів економіки. Інформація стала важливим виробничим і комерційним ресурсом.

Варто розглянути вплив інформаційних технологій на розвиток соціальних мереж, які є дієвим засобом й особливим інструментом маркетингу.

Соціальна мережа – це структура, що базується на соціальних зв'язках і взаємних інтересах окремих індивідів й організацій в цілому. Призначення такого ресурсу полягає в забезпеченні користувачів усіма можливим засобами взаємодії: відео, чатами, зображеннями, музикою, блогами тощо.

Протягом останніх років соціальні мережі стали найпопулярнішими ресурсами в Інтернеті: сьогодні Facebook, Twitter і LinkedIn – це сайти з мільйонами активних користувачів. Ці ресурси відвідують 75 % українських користувачів Інтернету.

Сьогодні важко знайти галузь, у якій ще не використовуються інформаційні технології. Можна стверджувати, що вони глибоко увійшли в життя сучасного суспільства, яке нині не може існувати без них.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що стало причиною глобального переходу від індустріального суспільства до інформаційного?

2. Які нові можливості для роботи й відпочинку надають інформаційні технології?

3. Яку роль відіграють інформаційні технології у сфері освіти та науки?

4. Як інформаційні технології впливають на розвиток соціальних мереж?

Завдання 5. Утворіть із двох простих речень одне складнопідрядне з підрядним причини або наслідку.

1. Інформаційні технології надають нові можливості для роботи й відпочинку. Вони значно в чому полегшують працю й життя кожної людини.

2. Збільшується швидкість обміну інформацією. З'являється можливість проводити складні математичні розрахунки за кілька секунд, а також багато іншого.

3. Інформаційні технології – один із сучасних засобів спілкування, головною перевагою якого є загальнодоступність. Можна легко отримати цікаву й потрібну інформацію.

4. Така комунікація має негативний ефект. Люди все менше спілкуються «наживо».

5. Сучасні інформаційні технології стають одним із найприбутковіших і швидко зростаючих секторів економіки. Інформація стала важливим виробничим і комерційним ресурсом.

ТЕКСТ 50 ПРОФЕСІЯ ТА ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Вплив: 1) дія, яку певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета; 2) сила влади, авторитету.

Надмірний: 1) який перевершує міру, звичайну норму чого-небудь, звичайний ступінь виявлення чого-небудь; 2) який перевищує необхідність, потребу в чому-небудь; 3) значний щодо розміру, величини, кількості і т. ін.

Невігластво – відсутність знань, неосвіченість у якій-небудь галузі.

Особистість – конкретна людина з погляду її культури, особливостей характеру, поведінки й т. ін.; індивідуальність, особа.

Потреба: 1) необхідність щодо когось, чогось, яка вимагає задоволення; потрібність; умови, які примушують до чогось, спричиняють щось; необхідність або бажання робити щось, діяти певним чином; 2) те, без чого не можна обійтися; вимоги, які необхідно задовольнити; умови, необхідні для когось, чогось.

Завдання 2. Визначте, від яких слів утворені подані прикметники.

Особистісний, професійний, психологічний, прогресивний, регресивний, фізіологічний, психічний, емоційний, успішний, депресивний, характерний.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Проблема співвідношення понять «особистість» і «професія» в сучасній психології вирішується неоднозначно. Американський психолог Парсонс заперечує вплив професії на особистість. На його думку, обравши професію, особистість не змінюється на шляху її освоєння, достатньо лише мати чітке уявлення про себе, свої здібності та професійні вимоги до обраної професії.

Найбільш популярною є інша точка зору (В. Д. Шадриков, Ю. П. Поваренков і деякі зарубіжні психологи), яка базується на визнанні факту впливу професії на особистість. Прихильники цієї концепції формування особистості професіонала назвали професіоналізацією. Професіоналізація починається з моменту вибору професії й продовжується протягом усього трудового життя.

У психології розрізняють прогресивну й регресивну стадії професійного розвитку. Прогресивна стадія пов'язана з формуванням мотивів професійної діяльності. Американський психолог Маслоу виокремлює п'ять типів потреб, що лежать в основі формування цих мотивів: фізіологічні потреби (спрага, голод), потреба безпеки (захист від будь-яких незручностей і проблем), потреба щодо соціальних зв'язків (спілкування, дружба), потреба самоповаги (визнання іншими людьми), потреба самоактуалізації (реалізація себе, своїх можливостей і здібностей).

Регресивна стадія професійного розвитку – це наслідок негативного впливу професії на особистість. Такий вплив може призвести до стану «психічного вигоряння», що характеризується емоційною спустошеністю й втомою від роботи, відчуттям відсутності будь-якого успіху. Стан психічного вигоряння притаманний людям, які вже досягли високого рівня й володіють професією, що визначається певним ступенем спілкування та великою кількістю контактів. Деякі психологи пов'язують психічне вигоряння з депресією та розчаруванням у роботі, що настає з віком. Розвиток психічного вигоряння можна загальмувати шляхом припинення роботи на деякий час і відпочинку.

Ще один прояв регресивної стадії професійного розвитку – професійна деформація: формування негативних рис під впливом професії. Особистісні якості людини обумовлюються специфікою її роботи, і з часом така специфіка позначається на поведінці й характері людини. Крім того, професійна деформація може бути проявом надмірної захопленості роботою, вона характеризується глибокою спеціалізацією в певній сфері діяльності та повним невіглаством у будь-якій іншій сфері, безпосередньо не пов'язаній із професійною.

Таким чином, професійна діяльність може впливати на особистісні якості людини як позитивно, так і негативно, що завжди потрібно мати на увазі під час вибору майбутньої професії.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Як у сучасній психології вирішується проблема співвідношення понять «особистість» і «професія»?
2. Які стадії професійного розвитку розрізняють у психології?
3. Чим вони характеризуються?
4. Якими є особливості професійної деформації?
5. Як професійна діяльність може змінити особистісні якості людини?

Завдання 5. Додайте до слів, що структурують текст, відповідну інформацію.

Запитання співвідношення понять...

Американський психолог Парсонс...

Інша точка зору...

У психології розрізняють...

Прогресивна стадія...

Регресивна стадія...

Ще один прояв регресивної стадії...

Крім того...

Таким чином...

ТЕКСТ 51 М. В. ГОГОЛЬ

«ВЕЧОРИ НА ХУТОРІ ПОБЛИЗУ ДИКАНЬКИ» (уривки)

Фрагмент 1

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Благовонний – запашний, пахучий, духмяний.

Віз – засіб пересування на чотирьох колесах із кінною або воловою тягою для перевезення вантажів.

Віконниця – дерев'яний або металевий щит для прикривання вікна.

Галасувати – кричати.

Галушки – страва у вигляді різаних або рваних шматочків прісного тіста, зварених на воді або на молоці.

Мужик – селянин.

Намет – тимчасове приміщення з тканини, шкіри, що напинається на каркас; шатро.

Парубок – хлопець.

Пляшка – скляна посудина для рідин, яка має вузьку довгасту шийку.

Рум'янитися – ставати рум'яним.

Світка – довгополий верхній одяг.

Чарка – посудина для пиття вина та алкогольних, напоїв.

Шинкарка – власниця шинку або продавець у ньому.

Ятка – легка будівля для тимчасового користування (торгівля, виставки).

Завдання 2. *Визначте, від яких дієслів утворено ці форми.*

Взірець: створений – створити.

Утомлений, згасаючий, сліпучий, осяяний, навалений, вилитий, сидячи, палаючи.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Розосереджено дивився парубок у білій свитці, сидячи біля свого воза, на народ, що глухо галасував навколо нього. Утомлене сонце йшло від світу, спокійно відпалавши свій полудень і ранок; і день, що згасає, принадно і яскраво рум'явився. Сліпуче сяяли верхи білих наметів і яток, осяяні якимось ледь помітним вогненно-рожевим світлом. Сила навалених купами віконниць горіла; зелені пляшки й чарки на столах у шинкарок перетворилися на вогняні; гори динь, кавунів і гарбузів здавалися вилитими з золота і темної міді. Говір помітно ставав рідшим і глухішим, і втомлені язики перекупок, мужиків і циган лінивіше й повільніше поверталися. Де-де починав сяяти вогник, і благовонний пар від варіння галушок розносився пришишклими вулицями.

Завдання 4. *Дайте відповіді на запитання:*

1. Визначте тему фрагмента?
2. Які об'єкти описано у фрагменті?
3. Який настрій хотів передати автор?
4. Назвіть мовні особливості тексту.

Завдання 5. *Визначте вид зв'язку в складному реченні. Трансформуйте складне речення в декілька простих.*

1. Утомлене сонце йшло від світу, спокійно відпалавши свій полудень і ранок; і день, що згасає, принадно і яскраво рум'явився.

2. Сила навалених купами віконниць горіла; зелені пляшки і чарки на столах у шинкарок перетворилися на вогняні; гори динь, кавунів і гарбузів здавалися вилитими з золота і темної міді.

3. Говір помітно ставав рідшим і глухішим, і втомлені язики перекупок, мужиків і циган лінивіше і повільніше поверталися.

4. Де-де починав сяяти вогник, і благовонний пар від варіння галушок розносився пришишклими вулицями.

Фрагмент 2

Завдання 1. *Ознайомтеся зі значенням слів.*

Давати тягу – утекти.

Дівчата – множина до «дівчина».

Жид – те саме, що єврей.

Жупан – теплий верхній одяг.

Козак – парубок, юнак.

Люлька – приладдя для куріння, що складається з мундштука й чашечки для накладання тютюну.

Малахай – довгий шкіряний батіг.

Молодиця – молода заміжня жінка.

Парубок – молодий чоловік; юнак; нежонатий чоловік.

Рідня – чиїсь родичі, близькі або далекі.

Світка – довгополий верхній одяг.

Смушка – шкурка, хутро новонародженого ягняти.

Староста – виборна або призначена особа для ведення справ якого-небудь громадського колективу.

Тодішній – який був, існував раніше, у минулому, тоді.

Чепурний – чистий, акуратний, охайний.

Завдання 2. Згрупуйте й запишіть у два рядки слова, що називають а) особу, б) предмет.

Дівчата, жид, жупан, козак, люлька, малахай, молодиця, парубок, рідня, свитка, смушка, староста, шапка, кишенья, пояс.

Завдання 3. Прочитайте текст.

У тому селі був в одного козака, прізвиськом Коржа, працівник, якого люди звали Петром Безродним; може, тому, що ніхто не пам'ятав ні батька, ні матері. Староста церкви говорив, правда, що вони на другий же рік померли від чуми; але тітка мого діда знати цього не хотіла й усіма силами намагалася наділити його ріднею, хоча бідному Петру було в ній стільки потреби, скільки нам у торішньому снігу. Вона говорила, що батько його і тепер на Запорозжжі, був у полоні в турків, натерпівся мук бог знає яких і якимось дивом, переодягнувшись євнухом, дав тягу. Чорнобровим дівчатам і молодицям мало було потреби до рідні його. Вони говорили тільки, що якщо б одягнути його в новий жупан, затягнути червоним поясом, надіти на голову шапку з чорних смушків із чепурним синім верхом, привісити до боку турецьку шаблю, дати в одну руку малахай, в іншу люльку в красивій оправі, то заткнув би за пояс усіх парубків тодішніх. Але то біда, що у бідного Петруся усього-на-всього була одна сіра свитка, у якій було більше дірок, ніж в іншого жида в кишені злотих.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Назвіть тему фрагмента?
2. Хто є головним героєм тексту?
3. Який настрій хотів передати автор?
4. Назвіть мовні особливості тексту.
5. Які об'єкти описано у фрагменті?

Завдання 5. *Визначте вид зв'язку в складному реченні. Трансформуйте складне речення в декілька простих.*

1. У тому селі був в одного козака, прізвиськом Коржа, працівник, якого люди звали Петром Безродним; може, тому, що ніхто не пам'ятав ні батька, ні матері.

2. Староста церкви говорив, правда, що вони на другий же рік померли від чуми; але тітка мого діда знати цього не хотіла й усіма силами намагалася наділити його ріднею, хоча бідному Петру було в ній стільки потреби, скільки нам у торішньому снігу.

3. Але то біда, що в бідного Петруся усього-на-всього була одна сіра свитка, у якій було більше дірок, ніж у іншого жида в кишені злотих.

Фрагмент 3

Завдання 1. *Ознайомтеся зі значенням слів.*

Банду́ра – український народний багатострунний щипковий музичний інструмент із декою овальної форми.

Бри́нькати – утворювати короткі брязкучі звуки; дзенькати.

Вщуха́ти – ставати слабшим, затихати, припинятися.

Коза́к – парубок, юнак.

Кружо́к – коло, сукупність, група людей, об'єднаних якими-небудь інтересами.

Па́рубок – молодий чоловік; юнак; нежонатий чоловік.

Пісе́нник – той, хто пише або збирає пісні.

Решетилі́вська ша́пка – шапка з каракулю овець із селища Решетилівка.

Су́тінки – напівтемрява, що настає після заходу сонця.

Ха́та – сільський одноповерховий житловий будинок.

Завдання 2. *Визначте, від яких дієслів утворено подані форми.*

Взірець: присівши – присісти.

Натомлений, нерозлучний, задумавшись, перетворюючи, вислизнувши, усталений, помовчавши.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Дзвінка пісня лилася рікою по вулицях села. Був той час, коли натомлені денними працями й турботами парубки й дівчата шумно збиралися в кружок у сьайві чистого вечора виливати свої веселощі у звуки, завжди нерозлучні з журбою. І задумавшись, вечір мрійливо обіймав синє небо, перетворюючи все на невизначеність і даль. Уже й сутінки; а пісні все не вщухали. З бандурою в руках пробирався, вислизнувши від пісенників, молодий козак Левко, син сільського голови. На козакові решетилівська шапка. Козак іде вулицею, бринькає рукою по струнах і підтанцьовує. Ось він тихо зупинився перед

дверима хати, уставленої невисокими вишневыми деревами. Чия ж то хата? Чиї це двері? Трохи помовчавши, він заграв і заспівав:

Сонце низенько, вечір близенько,
Вийди до мене, моє серденько!

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Назвіть тему фрагмента.
2. Хто є головним героєм тексту?
3. Який настрій хотів передати автор?
4. Назвіть мовні особливості тексту.

Завдання 5. Визначте вид зв'язку в складному реченні. Трансформуйте складне речення в декілька простих.

Був той час, коли натомлені денними працями й турботами парубки й дівчата шумно збиралися в кружок у сяйві чистого вечора виливати свої веселощі у звуки, завжди нерозлучні з журбою.

ТЕКСТ 52 ОСОБИСТА БЕЗПЕКА В ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Запору́ка: 1) запевнення, гарантія в чому-небудь; порука; доказ, свідчення чого-небудь; 2) джерело, основа, які забезпечують що-небудь.

Куми́р – той, хто є предметом захоплення, поклоніння.

Натовп: 1) велике неорганізоване скупчення людей; стовпище; 2) тиснява, штовханина серед великого скупчення людей.

Огоро́жа – паркан, стіна, тин і т. ін., які оточують що-небудь.

Пору́чні – невисока огорожа, переважно по краях містка, балкона, бильця на східцях будинку, вагона й т. ін.

Розбу́рханий: 1) який втратив спокій; збуджений, розтривожений; 2) який розбурхався, став бурхливим, неспокійним (про річку, море й т. ін.); 3) який досяг великої інтенсивності, сили у своєму прояві.

Ску́пчення – велика кількість зібраних, зосереджених в одному місці людей, предметів і т. ін.

Тиснява: 1) безладний рух, штовханина у великій тісноті, у натовпі; скупчення величезної маси людей або предметів; велика кількість людей; натовп; 2) відсутність простору, нестача вільного місця; тіснява.

Уса́мітнюватися – прагнути до самоти, залишатися одному, уникати спілкування з людьми; відокремлюватися від інших, намагатися зостатися наодинці з кимось.

Шанува́льник – той, хто виявляє шану до кого-, чого-небудь.

Завдання 2. Уставте замість крапок слова на підставі множинного вибору.

1. Кожна людина сама розпоряджається своїм вільним ... (почуттям, часом, гаманцем).

2. Популярні масові заходи можуть спричиняти не тільки приємні емоції, тому не варто ... (згадувати, запитувати, забувати) про свою безпеку.

3. Перебуваючи серед розбурханих шанувальників, які іноді годинами чекають на своїх ... (кумирів, викладачів, студентів), необхідно бути готовими до різних неординарних ситуацій.

4. Вас можуть до них притиснути, а під тиском людського натовпу можна одержати численні ... (поцілунки, травми, подарунки).

Завдання 3. Прочитайте текст.

Кожна людина сама розпоряджається своїм вільним часом. Усі ми різні. Хтось полюбляє усамітнення й домашній затишок, іншим подобається ходити в походи, лазити по горах і проводити час у подорожах; хтось ходить на концерти та спортивні матчі, у театри й кіно тощо. Але ці популярні масові заходи можуть спричинити не тільки приємні емоції, тому не варто забувати про свою безпеку.

У наш час популярні концерти, на які приходить велика кількість людей. Багатотисячні натовпи збираються на площах і стадіонах. Перебуваючи серед розбурханих шанувальників, які іноді годинами чекають на своїх кумирів, необхідно бути готовим до різних неординарних ситуацій, а також уміти правильно поводити себе в них. Пропонуємо ознайомитися з деякими правилами безпеки в громадських місцях:

- приходити на заходи варто, по змозі, не самому: близькі люди завжди першими прийдуть на допомогу;
- не одягайте на подібні концерти вільний одяг, довгі шарфи, усе те, що може зачепитися й перешкодити вільно пересуватися;
- очікуючи входу до театру або на стадіон та виходу з них, не наближайтеся до скляних дверей або огорожі: Вас можуть до них притиснути, а під впливом людського натовпу можна одержати численні травми;
- перебуваючи на концерті, не підходьте близько до сцени: перед нею буває найбільша тиснява, багато шанувальників прагнуть просунути вперед, щоб краще бачити свого кумира;
- не займайте місця в кутках зали або близько від стін, звідти буде важко швидко вийти, якщо почнеться тиснява;
- якщо натовп почав рухатися, дозвольте людському морю нести Вас: глибоко зітхнувши, підніміть руки ліктями вперед, намагаючись тримати лікті на рівні підборіддя;
- не хапайтеся за поручні, перила, різні предмети: у Вас не вистачить сил втриматися, а руки можуть дуже постраждати;

- якщо події в місці масового скупчення людей набули агресивного характеру й натовп побіг, постарайтеся уникнути головної небезпеки – падіння, тому що піднятися в такій ситуації буде фактично неможливо, і ви ризикуєте бути затоптаними або покаліченими;

- якщо ви все-таки упали, спробуйте різким стрибком піднятися на ноги, у цій ситуації не можна нехтувати нічим – чіпляйтеся за людей, одяг. Якщо це не вдалося зробити й натовп продовжує Вас топтати, потрібно згорнутися клубком, підборіддя притиснути до грудей, коліна до голови, прикрити голову долонями, закриваючи потилицю.

Відвідуючи концерт, спортивний матч або інше місце, де зазвичай скупчується багато людей, насамперед пам'ятайте про власну безпеку: саме вона є запорукою того, що побачене видовище спричинить радість, а не розчарування.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чи погоджуєтесь ви з зауваженням автора тексту щодо того, що популярні масові заходи можуть спричиняти не тільки приємні емоції?
2. Як автор радить одягатися в цих випадках?
3. Де, на його думку, потрібно перебувати під час масового заходу?
4. Що рекомендується робити, якщо події в місці масового скупчення людей набули агресивного характеру й натовп побіг?
5. Про що, насамперед, треба пам'ятати, відвідуючи масові заходи?

Завдання 5. Перебудуйте подані словосполучення на конструкції спрямування до спільної дії, утворивши від виділених дієслів форми імперативу.

Ходити на концерт, пам'ятати про безпеку, збиратися на площі, одягати красиві речі, підходити близько до сцени, займати місця, піднімати руки, тримати лікті на рівні підборіддя, намагатися уникнути падіння, підніматися на ноги, прикривати голову долонями.

ТЕКСТ 53 НАУКОВІ СЕНСАЦІЇ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Безліч – дуже велика, незліченна кількість кого-, чого-небудь.

Білок: 1) густа напівпрозора маса пташиного яйця, у якій міститься жовток; 2) (біол., хім.) складна хімічна сполука, органічна речовина, яка є основним складником клітин організмів; білковина.

Діра: 1) щілина, отвір у чомусь; заглибина в чому-небудь; розірване або витерте місце на одязі, взутті й т. ін.; 2) (перен.) про все відстале, запущене в економічному й культурному відношенні.

Обруч: 1) зігнута кільцем металева, дерев'яна й т. ін. штаба; обід; залізна, дерев'яна й т. ін. штаба, яку набивають на бочку, діжку й т. ін. для скріплення; те, що має форму кола, схоже на коло; 2) металева, дерев'яна й т. ін. прикраса у вигляді кільця, яку носять на голові, руках або ногах.

Отруйний: 1) який є отрутою; який спричиняє отруєння; який шкідливо діє на здоров'я людини; 2) який виділяє отруту, що виробляється спеціальними залозами (про плазунів, комах); який є органом, що виділяє отруту; 3) (*перен.*) злісний, ненависний.

Фахівець: 1) той, хто досконало володіє якимось фахом, мав високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо; спеціаліст; 2) той, хто зробив якесь заняття своєю професією.

Хвиля: 1) водяний вал, що утворюється внаслідок коливання водяної поверхні; те, що своїм рухом або формою нагадує водяний вал; потік якої-небудь легкої маси, що здіймається, поширюється в повітрі (туману, пари, диму й т. ін.); потоки світла, звуків, пахощів, що напливають, розходяться, ніби водяні вали; потік, лава кого-, чого-небудь, що рухається кудись одне за одним; 2) (*перен.*) нестримне піднесення, посилений рух, вияв чого-небудь; наплив почуттів, думок, що визначають настрої людини; 3) (*фз.*) коливальний рух у фізичному середовищі.

Завдання 2. Визначте, від яких слів утворені подані складні слова.

Електромагнітний, радіоастрономія, хвороботворний, мікроорганізм, антибіотик, футуролог, нейроінтерфейс, електроенцефалограф.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Початок XXI століття став часом видатних відкриттів і сенсацій у різних наукових галузях. Пропонуємо ознайомитися з деякими з них.

- Про те, що на Марсі є лід, було відомо давно, а ось пошуки рідкої води довго виявлялися марними. Але нещодавно представники NASA повідомили: по поверхні Червоної планети течуть цілі струмки. Вони швидше за все насичені солями хлорної кислоти й для більшості земних організмів отруйні, так що майбутнім колоністам навряд чи вдасться напитися з марсіанських річок. Однак можливість використовувати очищену марсіанську воду для майбутніх колоній не виключається.

- Спроби виявити гравітаційну хвилю тривали кілька десятиліть. І лише зіткнення двох чорних дір, що сталося 1,3 млрд років тому й було помічене з Землі відносно недавно, спричинило таке сильне збурення гравітаційного поля, що вчені змогли зафіксувати: піднялися хвилі. Відкриття означає, що слідом за електромагнітною, рентгенівською та радіоастрономією незабаром може з'явитися астрономія гравітаційна. А на думку футурологів, – це перший крок до освоєння нових, раніше недосяжних способів переміщення в просторі й часі.

- У Сонячній системі, імовірно, є дев'ята планета, і це не Плутон. Поки про її існування свідчать лише математичні розрахунки, зроблені астрономами Майклом Брауном і Костянтином Батигінім. Планета Ікс приблизно в десять

разів більша за Землю й рухається нехарактерно витягнутою орбітою – рік на ній триває близько 15 тис. земних років. Вона розміщується приблизно в сім разів далі від Сонця, ніж найвіддаленіша восьма планета Нептун. Таке розташування в майбутньому може зробити її орбіту головним форпостом для дослідження далекого космосу.

- Учені створили принципово новий антибіотик, здатний знищувати хвороботворні мікроорганізми, які мутовали і внаслідок цього виробили стійкість до інших антибіотиків. На відміну від уже наявних ліків, новий антибіотик уражає не білки хвороботворних мікробів, а впливає на речовини клітинних оболонок шкідливих бактерій. Новий засіб, який може змінити статистику смертності від багатьох страшних хвороб, учені отримали фактично з бруду – під час вивчення бактерій на трав'яних полях Нової Англії штату Мен.

- Нещодавно вчені створили пристрій, яким можна керувати за допомогою думки. У його основі лежить технологія нейроінтерфейсів – портативний електроенцефалограф, налаштований на певні хвилі мозку. Такий прилад не може повністю розпізнавати думки людини, але цілком здатний зафіксувати, наприклад, бажання підняти руку або бажання спрямувати погляд на джерело світла. На базі цієї технології з'явилося безліч дивовижних розробок: англійці продемонстрували прилад у вигляді обруча, який надягається на голову й замінює пульт для перемикання каналів телевізора; китайці сконструювали пристрій, здатний перекладати активність нейронів мозку на людську мову – за його допомогою можна говорити, не розкриваючи рота. На думку деяких фахівців, цей прилад буде перспективним для управління «розумним будинком», у якому живуть люди з обмеженими фізичними можливостями.

Сподіваємося, ці відкриття невдовзі отримають практичне продовження.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чим став початок ХХІ століття для всесвітньої науки?
2. Наявність якої рідини була виявлена на поверхні Марсу?
3. Яке відкриття спричинило зіткнення двох чорних дір у космосі, що сталося 1,3 млрд років тому?
4. Що Вам відомо про «теоретичне» відкриття дев'ятої планети Сонячної системи?
5. Як може змінитися статистика смертності від багатьох хвороб, унаслідок створення нового антибіотика?
6. Які відкриття може спричинити нещодавно створений пристрій, в основі якого лежить технологія нейроінтерфейсів?

Завдання 5. *Перебудуйте означено-особові речення на неозначено-особові.*

1. Нещодавно представники NASA повідомили: по поверхні Червоної планети течуть цілі струмки рідини.

2. Астрономи Майкл Браун і Костянтин Батигін зробили математичні розрахунки щодо її існування.

3. Учені створили пристрій, яким можна керувати за допомогою думки.

4. Англійці продемонстрували прилад у вигляді обруча, який надягається на голову й замінює пульт для перемикання каналів телевізора.

5. Китайці сконструювали пристрій, здатний перекладати активність нейронів мозку на людську мову.

ТЕКСТ 54 ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЛЮДИНИ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Винахідник – той, хто створює що-небудь зовсім нове, до цього не відоме.

Власник – господар якихось речей, майна й т. ін. на правах приватного або суспільного володіння; особа, яка має якусь властивість.

Власність: 1) майно, належне кому-, чому-небудь; 2) належність чогось кому-, чому-небудь із правом розпоряджатися.

Втілювати – здійснювати, реалізувати в конкретній формі певну думку, задум тощо; виражати в матеріальній формі; бути виявом, вираженням чого-небудь; відбивати в собі.

Користь: 1) хороші наслідки для кого-, чого-небудь; 2) матеріальна вигода для кого-небудь: прибуток.

Крадіжка – таємне привласнення чужих речей, грошей і т. ін.; злочинство.

Недобросовісний – який нечесно й несумлінно ставиться до кого-, чого-небудь; нечесний; виконаний без належного старання.

Шкода – матеріальні втрати; збитки; людські жертви; втрата когось; збитки, втрати, неприємності тощо, що є наслідком яких-небудь дій, учинків; (розм.) щось зіпсоване, пошкоджене, знівечене.

Завдання 2. Утворіть іменники від поданих слів.

Власний, творчий, розуміти, діяльний, промисловий, виробничий, законодавчий, користуватися, розпоряджатися, зберігати, узгоджувати, закріплювати, винахід, визнавати, передавати, відкрити, розуміти, сучасний.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Інтелектуальна власність, скорочено «ІВ», – результат інтелектуальної, творчої діяльності однієї або кількох людей. Право інтелектуальної власності в широкому розумінні означає закріплені законом права на результат інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, художній, виробничій та інших галузях.

Законодавство, яке визначає права на ІВ, базується на праві кожного володіти, користуватися й розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності, які, як нематеріальне благо, зберігаються за його авторами й можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням із ними, крім випадків, визначених законодавством.

Поняття «ІВ» виникло в процесі тривалої практики юридичного закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності. Уперше термін «ІВ» ужив 1845 року Чарльз Вудбарі, суддя Округного суду штату Массачусетс. У Європі вперше цей термін використав Альфред Ніон у трактаті «Цивільні права авторів, артистів і винахідників», який був опублікований 1846 року.

Справжня історія терміна розпочалася 1967 року після створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Вона доклала багато зусиль для світового визнання й закріплення терміна, який є ключовою частиною її назви. 1967 року в Стокгольмі було підписано Конвенцію про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, якою було визначено, що до ІВ належать права на літературні, художні та наукові твори; виконавську діяльність артистів, звукозапис, радіо- й телевізійні передачі; винаходи у сферах людської діяльності; наукові відкриття; промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування й комерційні позначення; захист від несумлінної конкуренції; усі інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах.

Уведення в юридичну термінологію терміна «ІВ» збіглося з переходом від розуміння авторського права й патентів як суспільного блага до їх розуміння як «власності», тобто непорушного права власника. Цей перехід спричинив поширення таких термінів, як «крадіжка» або «піратство», на порушення авторського або патентного права, а також на виникнення ініціатив у напрямі розширення сфери дії законодавства в цій галузі.

Багато супротивників концепції ІВ, особливо прихильники відкритого програмного забезпечення та вільної культури, називають її «інтелектуальною монополією» або «інтелектуальним протекціонізмом». На думку цих людей, законодавство у сфері ІВ у його сучасному розумінні завдає більше суспільної шкоди, ніж користі.

ІВ в її сучасному розумінні базується на факті першого опублікування або реєстрації. Такий підхід ігнорує той факт, що одна й та сама ідея, а також механізм утілення цієї ідеї можуть виникнути одночасно в кількох людей. Відомим прикладом є історія про те, як Нікола Тесла й Томас Едісон одночасно досліджували низку електричних феноменів.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що в широкому розумінні означає термін «право інтелектуальної власності»?
2. Коли вперше було вжито термін «інтелектуальна власність»?

3. Що було визначено підписаною 1967 р. у Стокгольмі Конвенцією про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності?
4. Якими є наслідки введення в юридичну термінологію терміна «ІВ»?
5. Як називають концепцію інтелектуальної власності її супротивники?
6. На чому в сучасному розумінні базується інтелектуальна власність?

Завдання 5. *Визначте суб'єкти дії в поданих реченнях.*

1. Її називають «інтелектуальною монополією» або «інтелектуальним протекціонізмом».
2. Уперше термін «ІВ» було вжито 1845 року Чарльзом Вудбарі, суддею Окружного суду штату Массачусетс.
3. 1967 р. у Стокгольмі представники багатьох країн підписали Конвенцію про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності.
4. Всесвітня організація інтелектуальної власності доклала багато зусиль для світового визнання й закріплення терміна «ІВ».

ТЕКСТ 55 ПРОФЕСІЇ МАЙБУТНЬОГО

Завдання 1. *Ознайомтеся зі значенням слів.*

Вихлоп – вихід відпрацьованих газів через випускную трубу у двигунах внутрішнього згоряння при кожному рухові поршня в циліндрі; випуск.

Загін: 1) військова група; 2) група людей, об'єднаних, організованих для спільних дій або для виконання певного завдання; група людей однієї професії, одного фаху, об'єднаних за спільною ознакою.

Кріхітний – дуже маленький; малесенький.

Носій: 1) той, хто несе що-небудь; 2) (*перен.*) той, хто наділений, володіє чим-небудь, є його виразником; 3) (*спец.*) розповсюджувач інфекції й т. ін.

Паливо – горюча речовина (дрова, вугілля, нафта, газ і т. ін.), яка використовується для одержання теплової енергії, тепла.

Пра́ти – змивати бруд (з тканини, білизни, одягу й т. ін.).

Прибу́ток: 1) сума, яка складає різницю між доходом і витратами; 2) доход, одержуваний від якого-небудь різновиду діяльності, справи й т. ін.; 3) приріст, збільшення чого-небудь.; (*перен., розм.*) будь-яка вигода, користь.

Сховище: 1) приміщення, споруда для зберігання чого-небудь; спеціальне приміщення в музеї, архіві, бібліотеці й т. ін., де зберігаються колекції, рукописи тощо; самі ці установи як місце зібрання й зосередження цінностей; 2) місце, де можна сховатися, захиститися від кого-, чого-небудь; спеціально обладнане приміщення, яке захищає від бомб, снарядів, отруйних речовин і т. ін.; 3) вмістилище для рідини; резервуар.

Хма́ра: 1) скупчення краплин води, кристалів льоду та їхньої суміші в атмосфері у вигляді суцільної маси світлого або темного кольору, що приносить дощ, град, сніг; 2) суцільна маса, клуби дрібних летючих частинок чого-небудь (дим, пару, пилу, снігу тощо); 3) величезна кількість, безліч, маса

кого-, чого-небудь; 4) (*перен.*) небезпека, нещастя, біда, що насуваються, загрожують кому-небудь.

Штучний: 1) зроблений рукою людини; схожий на справжній (про речі); подібний до природного (про явища, процеси й т. ін.); 2) надуманий, вигаданий, несправжній; позбавлений простоти, природності; нещирий; 3) (*розм.*) гарно, зі смаком зроблений; красивий, вишуканий.

Завдання 2. Уставте замість крапок слова на підставі множинного вибору.

1. Новітні технології уможливають створення десятків нових ... (країн, спеціальностей, текстів).

2. Нанотехнології забезпечать легке створення субатомних механізмів – крихітних ... (роботів, учених, поліцейських).

3. Людська ... (одежа, спеціальність, пам'ять) стане схожою на комп'ютерний ресурс.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Якщо вірити вченим, у найближчі 20 років у нашому світі відбудуться глобальні зміни. Їх зазнають екологія, медицина, наука, економіка й навіть соціальний устрій суспільства. Зокрема, зміни не оминуть ринок праці: новітні технології уможливають створення десятків нових спеціальностей або повернуть до життя багато забутих професій.

Про сенсаційні відкриття в науці розповіла британська дослідницька компанія *Fast Future*. Один із учених описав результати своєї наукової роботи так: «Ми скасовуємо межі між науковою фантастикою й дійсністю. Те, що ми сьогодні бачимо в кіно, може стати частиною вашої кар'єри».

Ось деякі з найперспективніших професій, що виникнуть до 2030 року.

Спеціаліст зі створення штучних органів. У найближчому майбутньому проблема трансплантації буде вирішена раз і назавжди. Учені знайдуть спосіб «виросчувати» живі частини тіла, які з часом замінять протези й штучні органи, тому будуть необхідні безпосередні створювачі органів, лікарі, психологи, а також фахівці для сховищ і підприємств із відновлення пошкоджених трансплантатів.

Наномедик. Нанотехнології забезпечать легке створення субатомних механізмів – крихітних роботів, які будуть допомагати лікувати пацієнтів і проводити профілактичні обстеження. Фахівці для роботи з таким обладнанням будуть затребувані в усьому світі.

Хірург зі збільшення пам'яті. Людська пам'ять стане схожою на комп'ютерний ресурс: її можна буде збільшувати, стирати або переносити на різні носії. Очікується, що одним із головних завдань хірургів стане допомога тим, у кого пам'ять «перевантажена» й заважає засвоювати нову інформацію.

Космічні пілоти, архітектори й гіді. Освоєння космосу принесе колосальний прибуток і створить безліч робочих місць. У сфері космічного

туризму будуть затребувані пілоти й гіді, а для нових готелів на Марсі чи Місяці знадобляться сміливі й рішучі архітектори.

Погодна поліція. У майбутньому з'являться справжні погодні пірати й контрабандисти, які зможуть незаконно змінювати клімат на замовлення забезпечених персон. Для боротьби з нелегальними змінами погоди буде створений особливий загін поліції, який урегулює кількість хмар або сонячного світла – усім порівну.

Менеджери аватарів і віртуальні вчителі. Викладачами незабаром стануть не реальні люди, а особливі персоніфіковані навчальні програми. Інтерактивним учителем в цьому разі буде віртуальний персонаж, або аватар. Стежити за їхньою роботою будуть менеджери-куратори.

Розробники альтернативних видів транспорту. Літальні й плавальні засоби пересування на альтернативному паливі стануть реальністю через якихось 5–10 років. Автопром отримає багато нових фахівців і велику кількість робочих місць, а наша планета – чисту атмосферу без шкідливих викидів.

Сьогодні все це схоже на фантастику, але залишається сподіватися, що невдовзі наші діти та ще й ми самі попрацюємо за професіями майбутнього.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Які зміни, на думку вчених, очікують наш світ у найближчі 20 років?
2. Як один з учених британської дослідницької компанії *Fast Future* описав результати своєї наукової роботи?
3. Які професії в найближчому майбутньому з'являться в галузі медицини?
4. Що спричинить створення безлічі робочих місць у сферах погоди й космічного туризму?
5. Хто або що, на думку вчених, незабаром буде навчати наших дітей?
6. Які зміни відбудуться у зв'язку з розробкою альтернативних видів транспорту?

Завдання 5. Перебудуйте подані речення так, щоб суб'єктом дії став не підмет, а додаток.

1. Новітні технології повернуть до життя багато забутих професій.
2. Учений описав результати наукової роботи.
3. Учені знайдуть спосіб «вирощувати» живі частини тіла.
4. Крихітні роботи будуть лікувати пацієнтів.
5. Погодні пірати й контрабандисти зможуть незаконно змінювати клімат.
6. Особливий загін поліції урегулює кількість хмар або сонячного світла.
7. Наша планета отримає чисту атмосферу без шкідливих викидів.

ТЕКСТ 56 ЧОМУ МИ ВІРИМО В ПРИКМЕТИ?

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Безліч: 1) дуже велика, незліченна кількість кого-, чого-небудь; 2) (присл.) дуже багато.

Глузд: 1) те саме, що розум; 2) розумний зміст чого-небудь; рація, сенс.

Забобони: 1) віра в існування надприродних сил, у долю, ворожіння, віщування й т. ін., в основі якої лежать релігійні уявлення; віра в прикмети, у те, що деякі дії, явища, істоти маючи надприродні властивості, є запорукою удачі чи невдачі в чому-небудь; пересуд, що ґрунтується на такій вірі; 2) помилкові погляди на що-небудь, які стали звичними в житті певних верств населення.

Істо́та – живий організм, людина, тварина.

Краватка – зав'язана вузлом під коміром сорочки, блузки смужка тканини, яку носять для прикраси.

Прикме́та: 1) те, що характеризує кого-, що-небудь, відмітна ознака когось, чогось; особливість; чийсь зовнішній вигляд; властивість кого-, чого-небудь; 2) те, що свідчить про що-небудь; зовнішній вияв, ознака чогось; предметний доказ чого-небудь; 3) підстава передбачення чого-небудь; за народним повір'ям, – те, що є передвістям чого-небудь; 4) (розм.) предмет, зображення, мітка, які вказують на що-небудь; знак.

Шпілька: 1) предмет для заколювання волосся в зачісці у вигляді зігнутого навпіл дроту або двозубчастої вилочки; 2) рід невеликої металевої голки з круглою голівкою на тупому кінці, яку використовують для приколювання чого-небудь; велика голка з гарно оздобленою голівкою, що вживається як предмет туалету або прикраса для одягу; особливий вид приколки, що застібається; брошка; 3) (перен.) колоче, уїдливе зауваження; ущипливе слово; 4) (розм.) дуже тонкий каблук жіночого взуття.

Завдання 2. Уставте замість крапок слова на підставі множинного вибору.

1. Мабуть, не знайдеться людини, яка хоча б раз у житті не зіткнулася з ... (ворогами, прикметами, прибульцями).

2. Іноді за допомогою прикмет людина намагається ... (малювати, майструвати, моделювати) майбутні події.

3. Через це задумане здійснюється й люди починають ... (програмувати, забувати, переробляти) свою долю.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Мабуть, не знайдеться людини, яка хоча б раз у житті не натрапляла на прикмети. Більшість, щоправда, тільки відзначає їх уголос або про себе, не надаючи значення. А якщо й надає, то тільки після того, як щось трапилося.

Чому ж наша віра в народні прикмети й забобони така стійка? З позиції здорового глузду прикмети не вписуються в логіку світу, на який ми можемо впливати, зробивши свій вибір. Саме в цьому й криється одна з головних причин різючої живучості прикмет і забобонів. Справа в тому, що людина – єдина істота на Землі, здатна робити вибір із кількох рівнозначних варіантів, приймати рішення й брати на себе відповідальність за нього. Тварини цього позбавлені: вони керуються інстинктами й не можуть усвідомити можливі наслідки. Інша справа – людина: свідомо чи несвідомо, але вона завжди має уявлення про наслідки своїх вчинків, і усвідомлює відповідальність за свої дії. Якщо ці наслідки негативні, людина відчуває провину. Щоб це почуття не гнітило, вона включає захисні механізми. Люди з сильною волею, але не надто порядні, придушують ці почуття та ідуть далі. Сильні й порядні намагаються виправити помилки й схильні до жертвовності. Слабкі, невпевнені в собі намагаються перекласти свою провину на зовнішні обставини – саме тоді й активізуються прикмети й забобони. Звісно, легше звинуватити в невдачі випадкову чорну кішку, ніж себе. Переклавши відповідальність на якийсь зовнішній чинник, «узаконений» традицією, можна не страждати через почуття провини за заподіяні собі чи іншим неприємності. Поступово пошук прикмет, які можуть виправдати вчинки, узвичаюються, і все простіше стає пояснити події за допомогою забобонів – «хороших» або «поганих» прикмет.

Іноді за допомогою прикмет людина намагається моделювати майбутні події. Негативні прикмети – чорна кішка, розбите дзеркало – стають приводом для відмови від раніше запланованого, змінити розпорядок дня й зайнятися чим-небудь нешкідливим, а то й просто зі спокійною совістю лінуватися. Позитивні ж прикмети, наприклад «щасливий» квиток або зустрічне весілля, додають упевненості у власних силах і можливостях, налаштовують на позитивний лад. Через це задумане зазвичай здійснюється, люди починають програмувати свою долю. До того ж розширюється й діапазон прикмет. Якщо виправдальне значення мали тільки пасивні прикмети, то програмувальним значенням характеризуються прикмети активні – ті, які людина здатна створити сама. Такі прикмети теж можуть бути традиційними: не митися перед іспитом, не викидати сміття після заходу сонця тощо. Але вони можуть бути й індивідуальними, наприклад «щасливі» аксесуари (шпильки, краватки).

На практиці програмувати життєві ситуації за допомогою прикмет і ритуалів не так уже й погано. По суті, це не що інше, як аутопсихотерапія, спрямована на оптимізацію власної психіки. І якщо ці дії мають позитивні результати, то відмовлятися від них не варто. Однак потрібно пам'ятати: крім прикмет, існує ще безліч факторів, які визначають життя, і їх теж необхідно враховувати.

***Завдання 4.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Що є головною причиною живучості прикмет і забобонів?
2. Що людині допомагають робити прикмет?
3. Які прикмети автор вважає негативними, а які позитивними?

4. Які активні прикмети вважаються традиційними?
5. Чи варто, на Вашу думку, довіряти прикметам?

Завдання 5. Вставте, де це потрібно, у підрядних реченнях умови та мети замість крапок сполучники **якщо (коли)** або **щоб**.

1. ... ці наслідки негативні, людина відчуває провину.
2. ... це почуття не гнітило, вона включає захисні механізми.
3. ... ці дії мають позитивні результати, то відмовлятися від них не варто.

ТЕКСТ 57 ЗВИЧКИ: У ПОШУКАХ РІВНОВАГИ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Дóля: 1) хід подій, збіг обставин, напрям життєвого шляху, що нібито не залежать від бажання, волі людини; 2) стан, у якому перебуває або перебуватиме що-небудь; майбутнє чогось, частина чого-небудь; належна комусь частина; право на участь у чому-небудь, на володіння частиною чого-небудь; пай.

Звичка: 1) певний спосіб дії, життя, манера поведінки або висловлювання, схильність до чогось, що стали звичними, постійними для кого-небудь; властивість вдачі, характеру; 2) уміння, навичка, набуті тренуванням, тривалим досвідом.

Отóчення: 1) те, що оточує кого-небудь; середовище, довкілля; люди, які оточують кого-небудь; 2) сукупність предметів, які оточують кого-, що-небудь; 3) становище, за якого хто-небудь перебуває в кільці військ супротивника; війська супротивника, які охоплюють кільцем кого-небудь; умови життя, існування кого-, чого-небудь у чужому середовищі.

Пóмста – відплата кому-небудь за вчинену кривду, заподіяне зло й т. ін.; бажання відплатити за вчинене зло; готовність до помсти.

Шкідлівий: 1) який завдає шкоди, збитків кому-, чому-небудь чи в чомусь; 2) який завдає або може завдати шкоди здоров'ю, негативно впливає на когось, щось; (перен.) небезпечний, згубний.

Завдання 2. Замініть виділені слова антонімами.

Виникати *поступово*, *темна* кімната, *багато* людей, *стара* звичка, *вмикати* світло, *корисна* звичка, наш *друг*, *позитивні* результати, бути *зрідка*.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Звичка – це дія, яка виникла поступово, унаслідок повторення, і тепер виконується сама, незалежно від нашої волі.

Наприклад, зайшов у темну кімнату – машинально, не замислюючись, увімкнув світло. До речі, багато людей, які зробили ремонт, знають: якщо вимикач світла переставити з одного місця на інше, то якийсь час по ньому не

будеш улучати рукою. Далі включиться мозок і «зрозуміє», де розміщується вимикач. За деякий час знову з'явиться звичка вмикати світло машинально.

Звички бувають різними: професійні та побутові, соціальні й індивідуальні, що виникають поступово або миттєво. А найголовніше – звички бувають корисними й шкідливими. Шкідливою звичкою може бути і паління, і звичка невдоволено тупати ніжною, коли щось не виходить, і звичка мститися. Корисні звички: вчасно лягати й рано вставати; у важких ситуаціях думати, а не переживати; бачити в людях і в собі передусім хороші риси.

Звички людини – найважливіша характеристика її особистості. Звички формують характер, а характер визначає долю. Наші звички можуть бути і нашими друзями, і нашими ворогами, тому за ними потрібно уважно стежити. На жаль, до поганого звикнути дуже легко: щоб привчити себе лягати вчасно, потрібні час і зусилля, а щоб звикнути дивитися телевизор після опівночі, досить тільки розслабитися...

Формування звички називають привчанням, усунення звички – відученням. Важливе правило: відучення від поганих звичок – справа малоперспективна. Якщо виникає завдання, сформулюйте його не як боротьбу з поганою звичкою, а як формування нової хорошої звички.

Звичка – результат повторення, і зазвичай формується на 21-й день (при щоденному повторенні). Чи стане звичка рисою характеру? Стане за умови наявності декількох обставин: якщо людина розуміє значення, необхідність нової звички; якщо нові дії людини добре прилаштовуються до її способу життя й підтримуються оточенням і, нарешті, якщо невдовзі починають з'являтися видимі позитивні результати засвоєної звички. Якщо Ви уважні до свого життя, то не будете дозволяти, щоб до з'являлися погані звички. Якщо Ви вірите в себе, то завжди будете зберігати набуті хороші звички й привчати себе до нових, корисних.

Як почати привчати себе до нової хорошої звички замість поганої старої? Чи може перевиховання бути ефективним? Зрідка, але може. Обираючи стратегію, потрібно врахувати багато: усталеність шкідливої звички, можливість звернутися до розуму й волі, уміння працювати над собою, навіть вік людини. Доки погана звичка не стала постійною, можна (і навіть краще) не зважати на неї, перемикаючи свою (чи чийсь) увагу на інші справи, заняття, захоплення. Якщо ж погана звичка усталилася, відволікати увагу вже марно – потрібні рішучі дії. Найрадикальніше рішення – фізичне втручання в життя людини, яке виключає можливість ведення способу життя з проявом поганих звичок. Однак це крайній випадок, і його потрібно уникати.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке звичка?
2. Які звички, на думку автора тексту, є шкідливими або корисними?
3. Що вважається складнішим: формування чи усунення звички?
4. Чи може звичка стати рисою характеру?
5. Як можна відучити людину від поганих звичок?

Завдання 5. Уставте, де це потрібно, у підрядних реченнях умови, мети та часу замість крапок сполучники **якщо (коли), щоб, поки**.

1. ... вимикач світла переставити з одного місця на інше, то якийсь час по ньому не будеш улучати рукою.

2. ... привчити себе лягати вчасно, потрібні час і зусилля.

3. ... виникає завдання, сформулюйте його не як боротьбу з поганою звичкою, а як формування нової хорошої звички.

4. ... Ви уважні до свого життя, то не будете дозволяти, щоб з'являлись погані звички.

5. ... Ви вірите в себе, то завжди будете зберігати набуті хороші звички й привчати себе до нових корисних.

6. ... погана звичка не стала постійною, можна на неї не зважати.

7. ... погана звичка усталилася, відволікати увагу вже марно – потрібні рішучі дії.

ТЕКСТ 58 ПЕРЕНАСЕЛЕННЯ ЗЕМЛІ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛЮДСТВА

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Демографи, на сполох, перенаселення, катастрофа, загроза, демографічна криза, нестача, інфраструктура, відновлюватися, деградація, самоочищуватися, еволюціонувати, контрацепція, тваринництво, зубожіння населення.

Завдання 2. Слова в дужках поставте в потрібну форму.

Взірець: вирішення чого (проблема) – вирішення проблеми.

Перенаселення *чого* (планета), зростання *чого* (кількість), загроза *чого* (катастрофа), збільшення *чого* (населення), деградація *чого* (дика природа), самоочищення *чого* (водойми), планування *чого* (сім'я), брак *чого* (прісна вода, їжа), подорожчання *чого* (рослинна їжа), забруднення *чого* (середовище), надлишок *кого* (робоча сила), зниження *чого* (рівень зарплати), зубожіння *чого* (населення), забезпечення *чим* (житло, ресурси).

Завдання 3. Прочитайте текст.

Демографи б'ють на сполох: перенаселення планети стає дедалі загрозливішою проблемою. Зростання кількості людей може призвести до соціальної та екологічної катастрофи. Небезпечні тенденції змушують фахівців шукати шляхи вирішення цієї проблеми.

Загроза, до якої призводить перенаселення планети, полягає в тому, що в разі демографічної кризи на Землі закінчатся ресурси й частина населення опиниться перед фактом нестачі їжі, води, інших важливих засобів існування. Цей процес тісно пов'язаний з економічним зростанням. Коли розвиток людської інфраструктури не співвідноситься з темпами збільшення населення,

хтось неминуче опиниться в несприятливих життєвих умовах. Знищення лісів, пасовищ, дикої природи, ґрунтів – ось лише неповний перелік того, чим загрожує перенаселення планети.

Планета не витримує такого навантаження. Природні ресурси не встигають відновлюватися. Велика кількість людей на планеті спричиняє швидке знищення природи. Вимирає багато видів тварин, рослин, забруднюються водойми, повітря, земля... Природа аж ніяк не безсила. Існує безліч механізмів, що забезпечують відновлення. Водойми й повітря можуть самоочищуватися, тварини й рослини – еволюціонувати. Але на все це потрібний час, якого ми їй не даємо. Нас дуже багато, і природа не встигає відновлюватися від шкоди, яку ми їй завдаємо.

Серед причин перенаселення Землі називають такі:

- теплий клімат дає змогу багатьом людям увесь рік жити в непристосованих для життя умовах. У країнах із холодним кліматом люди замислюються над необхідністю забезпечувати дітей житлом;

- низький рівень освіти унеможлиблює реальну оцінку своїх потреб і можливостей, а також планування сім'ї;

- культурні й релігійні традиції в деяких країнах забороняють користуватися засобами контрацепції, робити аборти. Обмежуються також права жінок, як наслідок – вони не працюють, а займаються господарством і народжують дітей;

- бідність сприяє приросту населення. Причиною є психологія людей: якби сім'я мала пристойний достаток, то, мабуть, задумалася б над тим, чи варто його втрачати, збільшуючи кількість дітей. Або: якщо бідна сім'я не здатна вилікувати родича і той помирає, родина перебуваючи в стресовому стані, заводить дитину, щоб поповнити втрату. Те саме стосується і країн, де часто ведуться війни.

Відомі й наслідки перенаселення Землі: брак прісної води, їжі, подорожчання рослинної їжі (як наслідок активного розвитку тваринництва), проблема забезпеченості енергетичними й паливними ресурсами, забруднення навколишнього середовища (що більше людей, то більшої шкоди вони завдають природі), надлишок робочої сили (приріст населення призводить до збільшення кількості безробітних) і, як наслідок, зниження рівня зарплати, тобто зубожіння населення.

Але не все так погано! Вирок людству ще не винесено. І ще є час, щоб схаменутися й почати дбайливо ставитися до довкілля.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. До яких загроз, на думку вчених, призводить перенаселення планети?
2. Назвіть причини перенаселення Землі.
3. Як рівень освіти населення впливає на збільшення кількості людей?
4. Яким чином культурні й релігійні традиції сприяють перенаселенню?
5. Чому бідність призводить до приросту населення?
6. Про які наслідки перенаселення Землі йдеться в тексті?

Завдання 5. *Перебудуйте прості речення у складнопідрядні, використовуючи звороти у зв'язку з тим, що; через те, що; як наслідок.*

1. Демографи б'ють на сполох. Перенаселення планети стає дедалі загрозливішою проблемою.

2. Зростання кількості людей може призвести до соціальної та екологічної катастрофи. Фахівці змушені шукати шляхи вирішення проблеми.

3. Велика кількість людей на планеті спричиняє швидке знищення природи. Вимирає багато видів тварин, рослин, забруднюються водойми, повітря, земля.

4. Планета не витримує такого навантаження. Природні ресурси не встигають відновлюватися.

ТЕКСТ 59 СУЧАСНІ ВІЙНИ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ

Завдання 1. *Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.*

Масштаб, довкілля, інтенсивність, інфраструктура територій, осторонь, засади суспільства, запеклий, втручатися, ракетно-ядерна зброя, високоточна зброя, вразливий, мапа світу, гарячі точки, потерпати, людські жертви, міграційні процеси, руйнація, переселенці, епідемія, надсучасний, хімічна зброя, екологічна небезпека, довкілля, генна інженерія, ураження людського організму, військова атака, спонукати.

Завдання 2. *Утворіть безособову форму дієслова й пасивний дієприкметник від поданих дієслів.*

Взірець: написати – написано, написаний.

Знищити, здійснити, змінити, захистити, спричинити, створювати, пов'язати, забувати, використати, залишити, озброїти, вражати, вирішити, втрачати, охопити, зруйнувати, ускладнити, створити, викликати, уразити, зрозуміти.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Загальновідомим є факт, що внаслідок війни будь-якого масштабу чи інтенсивності насамперед гинуть люди, знищується інфраструктура територій. Війна – складне соціально-політичне явище, що здійснює потужний вплив на долю людини, цілих народів, усього світу. Вона нікого не залишає осторонь, адже змінює психіку людини, її життя, засади суспільства.

Війни негативно впливають як на людину, так і на все довкілля. З розвитком суспільства й науково-технічного прогресу війни стають більш запеклими й більш активно втручаються в природні процеси. Спочатку втрати природи через незначні можливості людини були невеликими, поступово вони ставали помітними, а далі – катастрофічними.

Унаслідок науково-технічної революції у військовій справі виникла ракетно-ядерна зброя, що стала основою воєн п'ятого покоління, та високоточна зброя війн шостого покоління. Усі поразки, як і перемоги, є наслідком діяльності людини, яка не тільки володіє зброєю, а й знаннями про війну, і готова (здатна) захистити свою країну.

Сьогодні наша планета стала дуже неспокійною й уразливою щодо воєнних конфліктів. На мапі світу з'являються нові гарячі точки, охоплені полум'ям внутрішніх чи міжнародних конфліктів: Афганістан, Лівія, Сирія, Ірак, Судан, Україна... Країни потерпають від жахливих воєнних дій, а це призводить до незворотних наслідків не тільки в межах окремої держави, а й у світі загалом.

Насамперед це військово-технічні втрати, людські жертви серед професійних військових і мирного населення. Мешканці змушені залишати домівки в зоні бойових дій, рятуючи своє життя. Це призводить до масштабних міграційних процесів, що на сьогодні набули катастрофічних розмірів. За даними міжнародної організації «Міжнародна ініціатива з розвитку дітей», Україна 2016 року ввійшла до ТОП-10 країн світу за кількістю переселенців.

Війна спричиняє величезні економічні втрати, пов'язані з руйнацією житлових будинків, об'єктів інфраструктури. Її супутниками є нестача питної води, їжі, одягу, засобів гігієни. Як результат виникають епідемії, які ускладнюють ситуацію і на певній території, і в усьому світі.

Тож не варто забувати про те, що науково-технічний прогрес не завжди є позитивним. Створення надсучасних видів озброєння, хімічної зброї становить екологічну небезпеку для довкілля. Біологічна зброя є зброєю масового ураження не лише людей, а й сільськогосподарських тварин, рослин. Дуже небезпечна в разі використання у військових цілях генна інженерія з її можливостями щодо створення низки раніше не відомих біологічних засобів, що спричиняють ураження людського організму.

Жахливі кадри наслідків військових атак, безліч жертв не можуть залишити сучасну людину байдужою до подій, які відбуваються у світі. Вони мають спонукати людство до вирішення конфліктів мирним шляхом. Адже зрозуміло, що сьогодні безпека кожного народу невід'ємна від безпеки всього людства.

***Завдання 4.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Чому війну вважають соціально-політичним явищем?
2. У чому полягає негативний вплив війни на навколишній світ?
3. Як розвиток суспільства й науково-технічного прогресу впливає на характер війни та її вплив на природу?
4. Які гарячі точки на мапі світу ми бачимо сьогодні?
5. Назвіть причини сучасних міграційних процесів у світі.
6. Чому науково-технічний прогрес не завжди має позитивні наслідки?

Завдання 5. *Запишіть речення, утворивши від дієслова в неозначеній формі пасивний дієприкметник. Виділіть дієприкметниковий зворот.*

Взірець: позначати – позначений.

1. На мапі світу з'являються нові гарячі точки, (охопити) полум'ям внутрішніх чи міжнародних конфліктів.

2. Війна спричиняє величезні економічні втрати, (пов'язати) з руйнацією житлових будинків, об'єктів інфраструктури.

3. Усі поразки й перемоги є наслідком діяльності людини, яка не тільки (озброїти), а й володіє знаннями про війну.

ТЕКСТ 60 ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ – МАЙБУТНЄ КРАЇНИ

Завдання 1. *Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.*

Відродження, нація, духовні можливості, індивідуум, пріоритетний, особистість, зміцнення, чинник, саморозвиток, показник, цивілізованість держави, резолюція ООН, доцільність, ефективність, сфера, достаток, безтурботно, безвідмовно, ланка, смертність населення, ієрархія цінностей, потреба, звичка, дотримуватися, режим дня, дратівливий, перевтома, працездатність, стомлюваність, гімнастика, атлетика, профілактика.

Завдання 2. *Від прикметників утворіть прислівники. Доберіть антоніми.*

Взірець: близький – близько, далеко.

Вільний, постійний, серйозний, частий, високий, оптимальний, корисний, позитивний, активний, цілісний, гострий.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Відродження української нації – це, насамперед, створення умов для вільного прояву духовних можливостей народу в цілому й кожного індивідуума зокрема. Тож пріоритетним завданням стає розвиток вільної та відповідальної особистості, що буде творчо ставитися до своєї справи, культури, світу загалом. Проте останнє можливе лише за умови постійного зміцнення власного здоров'я як чинника саморозвитку особистості.

Здоров'я нації – це показник цивілізованості держави, її соціально-економічного стану. Згідно з резолюцією ООН, здоров'я населення вважається головним критерієм доцільності й ефективності всіх сфер господарської діяльності. Визначальним показником достатку кожної країни є здоров'я дітей.

За оцінками фахівців, близько 15 % хвороб у дорослих є наслідком незадовільних умов життя в дитячі та молоді роки. Стало звичним, що людина, яка ніколи не хворіє, безтурботно ставиться до свого здоров'я. Тіло безвідмовно працює, як цілісний механізм, і людина не уявляє, що може бути інакше. Здорові люди сприймають свій стан як належний, ніби нічого й не може

трапитися. Ті ж, що серйозно переохворіли, зазвичай, поводять себе інакше. Вони добре знають, що про здоров'я потрібно піклуватися.

Турбота про здоров'я – одна з головних ланок виховання молодого покоління. Це зумовлено гострою демографічною проблемою України, що виявилась у погіршенні стану здоров'я молоді, високій смертності населення. На жаль, в українському суспільстві здоров'я ще не посіло гідне місце в ієрархії цінностей і потреб людини.

Для того щоб уникнути проблем зі здоров'ям у майбутньому, уже сьогодні варто виробити звичку дотримуватися режиму дня, слідкувати за оптимальним розподілом часу для роботи й відпочинку. Ритм життя обов'язково повинен передбачати час для праці, відпочинку, сну та їжі. Людина, яка не дотримується режиму дня, з часом стає дратівливою, перевтомлюється. Такі люди більше схильні до стресу й захворювань.

Важливо пам'ятати, що наше здоров'я залежить від якості сну. Достатній сон необхідний для нормальної діяльності нервової системи. Потреба в сні у всіх людей різна, але лікарі рекомендують спати не менше 8 годин. Регулярне недосипання призводить до зниження працездатності, швидкої стомлюваності.

Фізичне навантаження є одним із найважливіших засобів зміцнення здоров'я. Навіть невелика щоденна 20-хвилинна гімнастика принесе величезну користь. Гімнастика, атлетика, рухливі ігри дуже корисні для серцево-судинної системи, легенів, зміцнення опорно-рухового апарату. Заняття бігом позитивно впливає на нервову й ендокринну системи.

Сьогодні здоровий спосіб життя стає популярним серед українців. Він має на меті профілактику хвороб і зміцнення здоров'я та створює передумови для розвитку різних сторін життєдіяльності людини, сприяє досягненню нею активного довголіття й повноцінному виконанню соціальних функцій, що створює умови для подальшого відродження української нації.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Назвіть пріоритетне завдання щодо відродження української нації.
2. Якою є роль здоров'я нації у визначенні ступеня цивілізованості держави?
3. У чому, на думку фахівців, полягає причина захворюваності в дорослих?
4. Які фактори впливають на якість здоров'я людини?
5. Як режим дня впливає на стан здоров'я людини в майбутньому?
6. Яке місце посідає фізичне навантаження в зміцненні здоров'я?
7. Яке значення Ви вкладаєте в поняття «здоровий спосіб життя»?

Завдання 5. Перебудуйте прості речення в складнопідрядне, використовуючи сполучне слово який.

1. Пріоритетним завданням є розвиток вільної та відповідальної особистості. Особистість буде творчо підходити до своєї справи.

2. Це можливо лише за умови постійного зміцнення власного здоров'я. Здоров'я є чинником саморозвитку особистості. Людина ніколи не хворіє. Людина безтурботно ставиться до свого здоров'я.

3. Серед українців популярності набуває здоровий спосіб життя. Здоровий спосіб життя створює передумови для розвитку різних сторін життєдіяльності людини.

ТЕКСТ 61 ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Працевлаштування, супроводжуватися, безробіття, конкуренція, рівень зайнятості осіб, потенційний кандидат, міграційні процеси, наукові кадри, експертні оцінки, працездатне населення, заробітна плата, старіння населення, демографічні зміни, народжуваність, смертність, пенсійна реформа, зрівняння, висококваліфікований, низький попит, стаж роботи, очікування, самооцінка, дрес-код, трудова дисципліна, конкурентоспроможність, професіоналізм, компетенція, самопрезентація, оперативна адаптація.

Завдання 2. Визначте компоненти, з яких складаються слова.

Працевлаштування, висококваліфікований, науково-технічний, дрес-код, пенсіонер-спеціаліст, конкурентоспроможність, самопрезентація, роботодавець, зарплата.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Проблема працевлаштування молоді стає все гострішою. Поглиблюється вона й складною економічною ситуацією, що супроводжується зростанням безробіття. Зменшується потреба в працівниках загалом і молоді зокрема, а критерії відбору стають досить жорсткими. Конкуренція на ринку праці, підвищення вимог до потенційних кандидатів призвели до ускладнення працевлаштування молоді.

Сьогодні в Україні кожний третій випускник вищого навчального закладу безробітний. Молоді спеціалісти досить часто працюють не за фахом, прагнуть виїхати за кордон, а міграційні процеси мають глибокі наслідки. Одним із найбільш негативних наслідків стала втрата висококваліфікованої робочої сили, передусім наукових кадрів.

За експертними оцінками, втрати на підготовку одного фахівця з вищою освітою становлять приблизно 20–25 тис. доларів. Це означає, що кожний прибулий кваліфікований трудовий мігрант (зазвичай це молодий спеціаліст) збагачує країну свого нового перебування на цю суму, збіднюючи на таку саму суму країну свого походження.

Рівень безробіття серед молоді майже вдвічі вищий, ніж серед працездатного населення загалом. Головною причиною є недостатня пропозиція молоді робочих місць, пристойної заробітної плати, тому сьогодні працевлаштовуються лише 20 % молодих громадян.

Така ситуація зумовлена низкою причин. По-перше, це науково-технічний прогрес і розвиток сучасних технологій, які дозволяють максимально автоматизувати виробничі процеси, мінімально залучаючи робочу силу. По-друге, це старіння населення – зміщення розподілу населення за віком у бік старшого. Цей процес є результатом демографічних змін у процесі народжуваності, смертності, частково міграції населення.

У рамках пенсійної реформи відбулося зрівняння пенсійного віку для чоловіків і жінок та його підвищення до 62 років. Це приховує чимало викликів для вітчизняного ринку праці. Зокрема, мільйону молодих спеціалістів роботу знайти стане ще складніше. Статистика свідчить про те, що чимало пенсіонерів продовжують працювати. Рівень зайнятості таких осіб в Україні становить 25 %. А це вагома ніша, яку потенційно могли б заповнити молоді люди. На ринку праці молоді спеціалісти мають низький попит і через невеликий стаж роботи або його відсутність. Також у молодих фахівців зазвичай завищені очікування й самооцінка, проблеми з дрес-кодом, трудовою дисципліною. Тож чимало керівників дотримуються думки, що не завжди молодь може запропонувати рівноцінні фахові знання й уміння для заміни пенсіонера-спеціаліста на його робочому місці.

Вагомим фактором конкурентоспроможності молоді на сучасному ринку праці є якість її підготовки. Професіоналізм, компетенції, особисті риси, здатність до самопрезентації, оперативна адаптація до нових умов, до вимог професії й роботодавця, готовність до додаткового навчання – ось параметри, за якими сьогодні оцінюють якісні характеристики фахівця.

***Завдання 4.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Чому працевлаштування молоді стало гострою проблемою?
2. Назвіть причини високого рівня безробіття серед молоді.
3. Як науково-технічний прогрес і розвиток сучасних технологій впливають на формування робочих місць?
4. Про які ризики пенсійної реформи йдеться у тексті?
5. Чому молоді спеціалісти сьогодні мають низький попит на ринку праці?
6. За якими параметрами визначають якісні характеристики фахівця?

***Завдання 5.** Замініть, де це можливо, сполучне слово **який** на сполучник **що** й навпаки. Поясніть свій вибір.*

1. Проблема працевлаштування молоді поглиблюється й складною економічною ситуацією, що супроводжується зростанням безробіття.

2. Така ситуація зумовлена низкою причин. По-перше, це науково-технічний прогрес і розвиток сучасних технологій, які дозволяють виробничі процеси максимально автоматизувати мінімально залучаючи робочу силу.

3. Статистика свідчить про те, що чимало пенсіонерів продовжують працювати.

4. Рівень зайнятості таких осіб в Україні становить 25 %. А це вагома ніша, яку потенційно могли б заповнити молоді люди.

5. Чимало керівників дотримуються думки, що не завжди молодь може запропонувати рівноцінні фахові знання й уміння для заміни пенсіонера-спеціаліста на його робочому місці.

ТЕКСТ 62 ЛЮДСТВО ТА ПРИРОДНИЙ ВІДБІР

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Існування, нестача, компенсувати, пересічна людина, пращур, травний тракт, щелепа, зморшки.

Завдання 2. Прочитайте текст.

У найближче століття людство очікують серйозні зміни в зовнішньому вигляді. У природі нічого не відбувається випадково. Тіло людини змінюється тому, що змінюються умови її існування.

Останні серйозні зміни в будові тіла наших предків відбулись півмільйона років тому, під час чергового льодовикового періоду. Змінився клімат – змінилися умови існування. Люди змушені були переселитися в утеплені печери, освоїти вогонь, навчитися використовувати шкури диких тварин. Нестачу фруктів і ягід потрібно було компенсувати жорсткою м'ясною їжею. Вигляд людини при цьому не міг не змінитися.

Виявляється, що пересічна людина ХХІ ст. вища за свого середньовічного пращура приблизно на 10 см. Наприклад, за доби Київської Русі зріст чоловіків сягав 165 см, останньої чверті ХІХ ст. – досяг 167 см, на початку ХХ ст. – 169 см. Що ж до середнього зросту людини в 60-ті роки ХХ ст., то вона становила вже понад 170 см, на початку ХХІ ст. – 178 см.

Згідно з прогнозами лікаря-остеопата Гаррі Трейнера (Лондон), середній зріст людини майбутнього складатиме 183–213 см. Таку тенденцію фахівець пояснює послідовним «покращенням харчування й розвитком медицини».

Ще одна особливість сучасної людини – круглоголовість, нетипова для середньовічної людини. Зміна довгої форми голови на коротку поступово розпочалася в ХVІІІ ст. у багатьох європейських країнах – Франції, Австрії, Німеччині, Чехії, а також в Японії й Сибіру. Причини цього явища не зовсім зрозумілі. Вочевидь, воно є наслідком змінювання темпів розвитку організму людини, що зумовило підвищення загального рівня життя.

На думку лондонського стоматолога Філіппа Стеммера, зміниться й травний тракт людини. Короткий кишечник буде всмоктувати менше жирів і сахарози (це стане природним захистом від набору ваги). Також у наших нащадків зміниться будова щелепи, оскільки м'яка їжа не буде потребувати ретельного пережовування. Уже зараз вона відрізняється від щелепи первісної людини, якій доводилося жувати шматки сирого м'яса. Окрім цього, у людини в майбутньому зменшиться розмір рота, зуби стануть дрібними, а кількість їх скоротиться до 26 або 28. Колір шкіри європейців стане темнішим через змішування рас, волосся майже зникне, щоки стануть більшими, а через надмірний сонячний вплив збільшиться кількість зморшок.

На думку вчених Університету Ланкастера, очі наших нащадків збільшаться, щоб компенсувати зменшення розмірів рота. До того ж основою комунікації стануть вираз обличчя й рухи очима. Руки й пальці значно подовжаться, обсяг головного мозку зменшиться, оскільки роботу щодо запам'ятовування й обмірковування будуть виконувати комп'ютери.

«Наукова фантастика зображує людей майбутнього з великим мозком, але більший мозок не обов'язково продуктивніший», – вважає Кріс Стрінгер із Лондонського музею природознавства.

Учені-антропологи стверджують, що новий вигляд людина отримає приблизно до кінця третього тисячоліття.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли відбулись останні серйозні зміни в будові тіла наших предків? Що було причиною цих змін?
2. Як зміниться зовнішній вигляд людини майбутнього згідно з прогнозами фахівців?
3. Як зміняться внутрішні органи людини в процесі еволюції?
4. Наскільки швидким, на думку вчених-антропологів, буде перетворення людини?

Завдання 4. Від поданих прикметників утворіть форму вищого й найвищого ступенів порівняння.

Високий, стрункий, новий, сильний, цікавий, великий, жирний, малий, тонкий, легкий, зручний, шкідливий.

ТЕКСТ 63 ПЕРЕТВОРЕННЯ ПРИРОДИ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Кришталевий, проліски, обрій, перлінки, смарагди, обрідливий.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Природа рідного краю... Вона така знайома й така мінлива. Узимку все навкруги кришталеве, укрите пухким білим снігом. Гілки дерев схилилися під його вагою. Небо чисте, блакитне, лише іноді пропливають по ньому легкі хмаринки. Сніг поскрипує під ногами, морозець щипає за щоки...

Навесні природа оживає. Від перших сонячних променів з'являються проліски. Сонце дає всьому життя, ніжно огортаючи землю своїм теплом. Кожна рослинка намагається швидше з'явитися з-під землі. А як красиво, коли починають квітнути сади! Абрикоси, яблуні, вишні – усі дерева стоять, наче оповиті м'яким білим туманом, гудуть над ними бджоли та джмелі. Краса неймовірна!

Аж ось і літо настало. Довгі сонячні дні чергуються з короткими теплими ночами, що вражають нас яскравим зоряним небом. А які чудові літні ранки! Сонце повільно підіймається над обрієм, над землею стелиться туман. На траві та квітах – виблискує прозора роса, наче дрібні перлинки. Під деревами густо росте смарагдова травичка, різнокольорові квіти милують око, а пташки співають мелодійних пісень.

Поступово ночі стають холоднішими, починає жовтіти листя, сохне трава. Так настає осінь, по-своєму прекрасна й чарівна. Вона така різнобарвна, така загадкова. Спочатку ніби літо й не закінчується: теплі, іноді навіть спекотні дні, пишні квіти ранньої осені. Тільки ночі залишають після себе пожухлі від холоду листочки. Далі – пишна золота осінь. Дерев в червоному й жовтому вбранні, різнобарв'я чарує зір. Потім приходить пізня дощова осінь: сіре небо, темні хмари, краплі дощу на вікнах. Природа, засинаючи під тихі осінні мелодії, неначе умивається дощем після літньої спеки й спраги.

І знову приходить зима...

Природа різна в різні пори року. Часто ми, люди, нарікаємо на холодну зиму чи занадто спекотне літо, на обридливі осінні дощі. Одному більше до душі зима, іншому – літо, комусь подобається весна... І це чудово, адже кожна з них по-своєму чудова!

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. На яких прикметах зими наголошує автор тексту?
2. Як змінюється природа навесні?
3. Які явища природи ми спостерігаємо влітку?
4. Які фарби переважають у природі восени?

Завдання 4. Виокреміть перехідні й неперехідні дієслова, запишіть їх у дві колонки.

Схилилися, пропливають, поскрипує, оживає, з'являються, прагне, починають, стоять, гудуть, настає, чергуються, вражають, підіймається, стелиться, виблискує, росте, співають, починає, сохне, залишають, приходить, умивається, подобається.

ТЕКСТ 64 ВИДАТНИЙ АРХІТЕКТОР О. М. БЕКЕТОВ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Італійське Відродження, каріатіди, модерн, художник-пейзажист, акварель, етюд.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Станція метро, на якій Ви виходите, щоб потрапити до університету, називається «Архітектора Бекетова». Хто ж такий О. М. Бекетов?

Олексій Миколайович Бекетов народився 1862 року в Харкові в родині відомого вченого-хіміка М. М. Бекетова. Глибокі культурні традиції, відданість своїй справі, готовність до безкорисливої громадської та просвітницької діяльності вирізняли багатьох представників цієї родини.

Архітектурну освіту Бекетов здобув у Петербурзькій академії мистецтв. З його ім'ям пов'язані вишукані й величні будівлі різних стилів, що прикрашають вулиці та площі Харкова. Національна юридична академія і сьогодні вражає красою своєї архітектури в стилі італійського Відродження. Колишній особняк, який розміщується на вулиці Жон Мироносиць, 10 (Будинок учених) прикрашений каріатидами, характерними для мистецтва Стародавньої Греції. У будівлі Театру ляльок Бекетов використав елементи архітектурного оформлення в стилі модерн.

Бекетівська спадщина в Харкові є значною. Тут за його проектами споруджено понад 40 монументальних громадських і житлових будівель, які сьогодні вважаються пам'ятками архітектури XIX – першої половини XX ст. О. Бекетов сформував вигляд сучасного йому Харкова. Життя й творчість видатного архітектора належать нашому місту й водночас виходять за його межі. Свідченням цього є зведені за його проектами будівлі в Белгороді, Сімферополі, Алушті, Донецьку, Дніпрі, Баку.

О. М. Бекетов займався педагогічною діяльністю. 1935 року він був запрошений до Харківського інституту комунального господарства на кафедру архітектурного проектування. Його зусиллями були створені архітектурний кабінет і майстерня. Заснована ним школа творчості й професіоналізму й сьогодні вирізняє харківську архітектурну школу.

О. Бекетов був талановитим художником-пейзажистом, працював у техніці акварелі та живопису. Перебуваючи навесні й улітку в передмісті Харкова, Бекетов писав мальовничі етюди, сповнені емоційної ширості й захоплення красою рідної землі. Саме тоді в декоративній пластиці харківських споруд, настінних розписах, решітках, металевих деталях брам, балконів, створених за проектами О. М. Бекетова, з'являються елементи місцевої флори: ромашка, жовтець, мальва, барвінок, дзвіночок. Це надавало будівлям мальовничості й пластичності, відчуття органічної спорідненості з народним мистецтвом.

Неминуший інтерес архітекторів, мистецтвознавців, істориків, музейних працівників, краєзнавців, студентів до творчості академіка архітектури О. М. Бекетова є підтвердженням визнання його таланту нащадками.

Олексій Миколайович Бекетов – неординарна особистість, він залишив яскравий слід в історії нашого міста.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли народився Олексій Бекетов?
2. У якому закладі О. М. Бекетов здобув архітектурну освіту?
3. Скільки споруд налічує бекетівська спадщина в Харкові?
4. Про які будівлі, споруджені за проектами О. М. Бекетова, ідеться в тексті?
5. У яких містах України є будівлі, зведені за проектами архітектора Бекетова?
6. У якому закладі вищої освіти викладав О. М. Бекетов?
7. У якій техніці працював О. М. Бекетов як художник?

Завдання 4. З поданих словосполучень складіть речення, використавши такі конструкції: *що розміщується де, що розташоване як, що оточує що, що приєднується до чого, що поєднується з чим.*

1. Вишукані й величні будівлі різних стилів; вулиці й площі Харкова.
2. Будівлі Театру ляльок; площа Конституції.
3. Мальовничі краєвиди передмістя; монументальні споруди сучасного Харкова.
4. Металеві деталі брам, балконів; настінні розписи з елементами місцевої флори.
5. Талант архітектора; здібності художника-пейзажиста.

ТЕКСТ 65 ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Глобальне потепління, парниковий ефект, вуглекислота, льодовик, продуктивні землі.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Перед людством постійно постають проблеми, які потрібно негайно вирішувати. Найгострішою є проблема глобального потепління.

З усіх забруднювачів атмосфери найбільше на зміну клімату впливає вуглекислий газ. Він поглинає довгохвильову радіацію і є одним із факторів, що створюють парниковий ефект в атмосфері. Збільшення концентрації вуглекислоти в атмосфері призводить до підвищення температури біля земної поверхні.

У наш час атмосфера Землі розігрівається набагато швидше, ніж будь-коли раніше. За даними ООН, з кінця XIX до початку XXI ст. температура на земній кулі загалом підвищилась на 0,6 °С. Середня швидкість підвищення глобальної температури до 1970 р. становила 0,05 °С за 10 років, а в останні десятиліття вона підвищилась вдвічі. Це зумовлено такими причинами:

1) люди «підігрівають» атмосферу, спалюючи велику кількість вугілля, нафти, газу, а також будуючи нові атомні електростанції;

2) головне: унаслідок спалювання органічного палива, а також знищення лісів в атмосфері накопичується вуглекислий газ.

Глобальне потепління, яке є наслідком посилення парникового ефекту в атмосфері, може призвести до підвищення рівня Світового океану, насамперед унаслідок танення льодовиків, а також збільшення об'єму води у верхньому шарі океану, що розцінюється як глобальна катастрофа, оскільки від 30 до 50 % населення земної кулі проживає на узбережжі океану або на близькій до нього території та островах. Це загрожує міграцією десятків мільйонів людей, затопленням міст і продуктивних земель, розташованих нижче рівня моря.

Підвищення середньої світової температури лише на кілька градусів може призвести до величезних змін у кліматі планети. Почнуть масово розмножуватися кровосалісні комахи та шкідники лісу. Можливе також різке відхилення температури в обидва боки щодо середньої, що завдасть значної шкоди сільськогосподарським культурам.

Люди докладають багато зусиль для подолання ознак потепління. Уряди багатьох країн та Організація Об'єднаних Націй уже розпочали вирішення цієї проблеми. Визначено, що першочерговими заходами щодо запобігання глобальному потеплінню є зменшення кількості викидів і збільшення поглиначів парникових газів. Найкраще поглинають парникові гази ліси й океан. Отже, наше завдання – зберегти Землю для наступних поколінь, адже це наш спільний дім!

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Що є головною причиною забруднення атмосфери Землі?
2. Що спричиняє підвищення температури на земній кулі?
3. Які наслідки глобального потепління?
4. Назвіть засоби вирішення проблеми глобального потепління.

Завдання 4. Перекажіть текст, використовуючи прийменники, що виражають цільові відносини (для, за, з метою).

ТЕКСТ 66 СВІТОВА ІНТЕРНЕТ-АУДИТОРІЯ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Невпінний: 1) який триває або здійснюється постійно, не послаблюючись, з однаковою силою; який не проходить (про біль, кашель і

т. ін.); постійний; який не припиняється, не перестає; безперервний; 2) який не можна стримати, зупинити; нестримний; 3) дуже швидкий, рухливий.

Негайний – який здійснюється, відбувається відразу, без затримки; терміновий.

Послуга: 1) дія, вчинок, що буде корисним, допоможе іншому; (*перен.*) сприяння розвитку, піднесенню, поширенню чогось; 2) робота, виконувана для задоволення чіїхось потреб; обслуговування; система господарсько-побутових вигод, що надаються населенню.

Поступатися – 1) добровільно відмовлятися від чого-небудь на користь іншого або заради чогось; віддавати кому-небудь щось; (*розм.*) продаючи що-небудь, зменшити, знизити ціну; 2) переставати сперечатися з кимось, заперечувати комусь; підкорятися, іти на поступки кому-небудь; відмовлятися від своїх планів, намірів або поглядів, переконань і т. ін. на угоду кому-небудь; під тиском кого-, чого-небудь припинити свою боротьбу, діяльність тощо, відмовлятися від своїх вимог, прав і т. ін.; 3) виявлятися гіршим у якомусь відношенні порівняно з ким-, чим-небудь; не витримувати порівняння з кимось, чимось; 4) іти, ступати; зрушити з місця, ступити крок; (*перен.*) посуватися вперед (про справу, роботу й т. ін.); 5) відходити, відступати (назад або вбік); 6) робити, чинити.

Завдання 2. *Визначте, від яких слів утворені подані складні слова.*

Усесвітній, усеукраїнський, інтернет-користувач, інтернет-мережа, онлайн-сервіс, онлайн-доступ, онлайн-активність.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Глобальна інформаційна мережа Інтернет уже давно стала невід’ємним складником та головною рушійною силою розвитку сучасної цивілізації. Завдяки Інтернету людство отримало змогу налагодити ефективну комунікацію. Саме Інтернет забезпечує негайний доступ до будь-яких інформаційних продуктів і баз даних, уможливаючи прийом, надсилання та опрацювання інформації в активному режимі й у реальному часі.

Окремо варто зупинитися на розвитку мобільного Інтернету, який забезпечує фактично необмежені можливості для використання й опрацювання інформації всесвітньої мережі Інтернет. Це стало можливим завдяки використанню WAP-технології безпроводникового доступу до мережі Інтернет. Унаслідок простоти під час застосування ця послуга користується величезним попитом серед абонентів мобільного зв’язку й користувачів Інтернету. Наприклад, 14 % українських користувачів заходять в Інтернет здебільшого зі своїх смартфонів, а не з комп’ютерів, а 8 % для онлайн-доступу використовують винятково мобільні телефони.

Від моменту створення інтернет-мережі наприкінці 60-х років ХХ століття її активна аудиторія невпинно збільшується. Сьогодні Інтернет використовують понад 3 мільярди людей у всьому світі. Усесвітня мережа стала обов’язковим складником життя населення багатьох країн. До того ж

майже 62 % користувачів Інтернету проживають лише в 10 країнах: Китай, США, Японія, Індія, Бразилія, Німеччина, Великобританія, Франція, Росія, Південна Корея. На всі інші країни припадає лише 38 % інтернет-користувачів.

Хоча китайська мова посідає друге місце за поширеністю в Інтернеті, саме в цій країні мешкає найбільша кількість користувачів мережі. До речі, Китай належить до тих країн, у яких мережа ще не набула популярності: лише 22 % його мешканців виходять в Інтернет.

Приблизно 75 % усіх мешканців США використовують Інтернет для роботи, спілкування й пошуку інформації. Японія за кількістю користувачів мережі майже в 2,5 рази відстає від США. Утім, це й не дивно, адже в Японії мешкає значно менше людей.

За чисельністю населення Індія поступається тільки Китаю, проте вона посідає четверте місце за кількістю користувачів Інтернету, оскільки лише 7 % мешканців цієї країни мають доступ до мережі. Хоча кожен третій бразилець використовує Інтернет, саме завдяки їм португальська мова стала однією з десяти найпопулярніших мов мережі.

Протягом 2016 року Київський міжнародний інститут соціології проводив усеукраїнське дослідження щодо того, як використовують Інтернет мешканці України. Результати дослідження довели, що 62 % дорослого населення України використовують Інтернет, а частка користувачів Інтернету серед людей 18–39 років сягнула 91 %. 69 % українських онлайн-користувачів здійснюють покупки через Інтернет, 68 % – регулярно переглядають відео онлайн, а 69 % слухають музику за допомогою різних онлайн-сервісів. Лідирує серед онлайн-активностей пошук інформації через пошукові системи – 92 %, спілкування в соціальних мережах становить 88 %, читання новин і перевірка електронної пошти – 84 %.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що отримало людство завдяки Інтернету?
2. Скільки людей у всьому світі користуються сьогодні Інтернетом?
3. У якій країні мешкає найбільше користувачів Інтернету?
4. Скільки мешканців Індії мають доступ до мережі?
5. Скільки відсотків дорослого населення України користується на сьогодні Інтернетом?

Завдання 5. Утворіть із двох простих речень одне складнопідрядне з допустовим підрядним за допомогою сполучника хоча.

1. Китайська мова посідає друге місце за поширеністю в Інтернеті. Саме в цій країні мешкає найбільше користувачів мережі.
2. За чисельністю населення Індія поступається тільки Китаю. Проте лише 7 % мешканців цієї країни мають доступ до мережі.
3. Лише кожен третій бразилець має доступ до Інтернету. Саме завдяки їм португальська мова стала однією з десяти найпопулярніших мов мережі.

ТЕКСТ 67 МІСТА УКРАЇНИ. ОДЕСА

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Вінахід, катакомби, вакцина, епідемія, щеплення, винороб.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Дуже часто мешканці інших міст або ті, хто оселився в Одесі нещодавно, запитують: чому одесити так пишаються своїм містом?

Ось кілька очевидних причин для цього.

Брати Люм'єр запізналися! Перший кіноапарат винайдено в Одесі. Першу кінострічку зняли в Одесі на два роки раніше, ніж легендарні французи показали світу свій винахід. Одеський механік Йосип Тимченко й інженер Михайло Фрейденберг спорудили кіноапарат ще 1893 року. Тоді ж одесити побачили й перші, зняті ними, фільми на великому екрані.

Саме одесити першими в усій Російській імперії побачили диво техніки – автомобіль. У вересні 1891 року машину з Франції до Південної Пальміри привіз редактор газети «Одеський листок» Василь Навроцький. Кажуть, і перший штраф за перевищення швидкості було призначено в Одесі: автомобіль порушив громадський порядок під час проїзду вулицями міста зі швидкістю 25 км/год.

Одеські катакомби – найдовші у світі. Такі пам'ятки є лише в Парижі і в Римі, але тамтешні катакомби не можуть змагатися за розмірами з одеськими. Загальна довжина римських катакомб – близько 500 кілометрів, паризьких – близько 300. Одеські ж катакомби простягнули свої тунелі більш ніж на 3 тисячі кілометрів.

Потьомкінські сходи входять до десятки найкрасивіших сходів Європи, а Одеський оперний театр визнаний одним із найкрасивіших театрів світу. 2008 року журнал Forbes включив його до списку 11 найцікавіших визначних пам'яток Східної Європи. У списку це єдиний театр.

А Ви знали, що одесит врятував Індію від епідемії холери? Нобелівський лауреат Ілля Мечников, працюючи в Одеському університеті, відкрив явище імунітету. Учень Мечникова, корінний одесит Володимир Хавкін, створив в еміграції першу вакцину проти холери, за допомогою якої зміг зупинити епідемію холери в Індії та не допустити поширення хвороби в Європі. П'ятьма роками пізніше, 1897 року, учений зробив перші у світі щеплення проти чуми й організував у Бомбеї протичумну лабораторію.

Шампанське для Білого дому. Одесит Костянтин Франк, який навчався на відділенні виноробства Одеського сільгоспінституту, став одним із найвідоміших виноробів США. Авторитетний журнал Wine Spectator заніс його ім'я до своєї «зали слави». Справу Франка продовжують його онуки, і шампанське «Шато Франк Брют», винайдене одеситом, замовляють для Білого дому.

Усі відомі люди родом з Одеси. Це, звісно, перебільшення, але вирішуйте самі, ось неповний список зірок, у яких є одеське коріння: Джонні Депп,

Леонардо Ді Капріо, Вупі Голдберг, Сільвестр Сталлоне, Стівен Спілберг, Девід Копперфільд, Кірк Дуглас, Джо Дассен, навіть Зигмунд Фрейд.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Хто винайшов перший кіноапарат?
2. У чому полягає унікальність одеських катакомб?
3. Про які видатні одеські споруди Ви дізнались із тексту?
4. Імена яких учених, родом з Одеси, згадуються в тексті?
5. Про одеське коріння яких видатних людей ви дізналися, прочитавши цей текст?

Завдання 4. Знайдіть у тексті образні засоби ЗМІ: репліки-стимули, репліки-оцінки.

ТЕКСТ 68 МІСТА УКРАЇНИ. ЛЬВІВ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Печэра, корчма́, лицар, мандрівник, ку́зня, ла́ти, і́кла, па́зурі, ва́рта, бру́ківка.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Бурхлива й надзвичайно цікава історія виникнення українського міста Львів налічує сім із половиною віків. Перша документальна згадка про Львів датується 1256 роком. Заснував місто Галицько-Волинський князь Данило Романович і назвав його на честь свого сина Лева.

Однак львів'яни, розповідаючи про походження свого міста, надають перевагу романтичній легенді. Давним-давно на місці майбутнього Львова біля високих гір тулилися маленькі села. Гори були вкриті густими лісами, у яких селяни ховалися від ворогів. Але раптом люди стали зникати. З'ясувалось, що краде їх цар звірів – лев. Він підстерігає тих, хто наслідують поодиноці ходити в ліс, і з'їдає у своїй печері. Паніка охопила всі навколишні села. Одного разу в корчму прийшов хоробрий лицар, який пообіцяв убити хижака. Він попросив скувати йому такі лати й меч, щоб жодна сила не змогла зламати їх. День і ніч працювали сільські ковалі, але безуспішно. Про цю біду дізнався мандрівник, який зайшов до корчми. Він сказав, що знає, як перемогти звіра. Нехай усі юні дівчата вколють голками мізинець і крапнуть по дві-три краплі крові в чан, куди потім потрібно буде занурити зброю й лати. Нічого не змогли зробити левові ікла й пазурі з зачарованими обладунками. І відрубав чарівним мечем лицар голову найлютішому левові, а потім сказав людям: «Ви вільні!». З тих пір і прозвали гору, де сталася ця історія, горою Лева, а місто, що вирросло під горою, назвали Львів.

Сьогодні Львів – це місто, у якому поєднуються суворість галицького князівства та демократизм сучасності, шалений ритм життя та відчуття затишку. Це місто гордих левів, котрі споконвіку несуть свою кам'яну варту й оберігають спокій мешканців.

Уже не одне століття Львів тішить своїх мешканців і гостей особливою аурою з запахом кави й шоколаду. Історія львівської кави – невід'ємна частина історії самого Львова. Перша кав'ярня в місті була відкрита Юрієм Кульчицьким далекого 1829 року. Львівські майстри знають безліч рецептів приготування цього запашного гарячого напою, а головне, що все це вони роблять із душею.

Львів – це чарівне місто солодоців, чорного й молочного шоколаду в плитках, а також ароматного гарячого. Перші кондитерські мануфактури з'явилися у Львові у XVIII столітті й із часом перетворилися на невеликі кондитерські підприємства – цукерні. Таку саму назву мали й магазини солодоців. Першу львівську цукерню-магазин було відкрито на початку XIX століття на площі Ринок. Майстерність львівських кондитерів й асортимент цукерень не поступались європейським, а іноді навіть перевершували їх. Шоколадні шедеври сучасних львівських кондитерів є відомими й визнаними як в Україні, так і за її межами.

Львів вражає своєю красою за будь-якої пори року. Тут можна почути шум дощу, який умиває львівську бруківку, дзвінке дзеленчання старенького трамваю та пронизливий дзвін старовинного годинника на Ратуші. Львів – це жива історія в сьогоденні. Розповідати про Львів можна багато, але краще побачити все на власні очі та відчути цей неповторний дух величного міста.

***Завдання 3.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Кого вважають засновником міста Лева?
2. Яку легенду про походження назви міста розповідають львів'яни?
3. Про які визначні символи міста Лева йдеться в тексті?
4. Коли у Львові було відкрито першу кав'ярню?

Завдання 4.** Уведіть у речення порівняльні звороти, використавши сполучники **як, мов, немов, наче, неначе, ніби.

1. Гори були вкриті густими лісами, у яких селяни ховалися від ворогів.
2. І нічого не змогли зробити левові ікла й пазурі з зачарованими обладунками.
3. Це місто гордих левів, котрі споконвіку несуть свою кам'яну варту й оберігають спокій мешканців.
4. Тут можна почути шум дощу, який умиває львівську бруківку, дзвінке дзеленчання старенького трамваю та пронизливий дзвін старовинного годинника на Ратуші.
5. Львів – це жива історія в сьогоденні.

ТЕКСТ 69 ТАЄМНИЦІ ЛЮДСЬКОГО МОЗКУ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Мозок: 1) центральний відділ нервової системи людини й тварини – речовина, що заповнює череп і канал хребта; 2) розум, розумові здібності.

Паралізований – який перебуває в стані паралічу.

Телепатія – психологічне явище начебто безпосереднього передавання на відстані думок, почуттів однієї людини іншій.

Сприйма́ти: 1) відображаючи у своїй свідомості предмети та явища об'єктивного світу, що діють у певний момент на органи чуття, ставитися до чого-небудь, реагувати на щось певним чином; 2) визнавати що-небудь, вважати його властивим, звичним для себе; 3) вступати в позитивну реакцію; сполучатися; 4) (*перен.*) запозичуючи що-небудь, робити його своїм надбанням.

Завдання 2. Замініть виділені слова антонімами.

Гаряча кава, майбутні події, дуже добре, легко вирішуються, просте завдання, починають функціонувати, поступово поліпшується, ще далеко, складні механізми, навмисно, негативний розвиток.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Людина живе на Землі не одну тисячу років, однак досі не тільки не змогла вивчити всі її багатства, а й із власним організмом розібратися ніяк не може. Та найбільше питань пов'язано з людським мозком. Про його таємниці не втомлюються розмірковувати вчені й творці телешоу. Звісно, більшість секретів ще не розкрито, але дещо відомо вже зараз.

Навряд чи знайдеться людина, яка не чула про матеріальність думок, але серйозно до цього явища мало хто ставиться. А дарма, учені вже довели правдивість цієї тези. Звісно, ідеться не про те, що силою думки можна матеріалізувати чашку гарячої кави й свіжу здобу з найближчої кав'ярні. Таємниця мозку й сила думки криється у свідомості людини, оскільки саме вона визначає нашу поведінку й впливає на майбутні події. Отже, своїми думками ми програмуємо майбутнє, щоправда, у нас це виходить не дуже добре, і цьому є причина. Не кожна людина знає про такі таємниці мозку й не усвідомлює, на що здатна сила думки, тому й думає безсистемно. Як наслідок сприйняття обмежується, а безліч можливостей залишаються неактуалізованими.

Підтвердити це припущення може кожен, достатньо лише згадати, як легко вирішуються проблеми в разі належного зосередження і як довго доводиться працювати, щоб виконати просте завдання, якщо розум постійно відволікається.

Відома ще одна цікава особливість мозку дорослої людини, яку можна віднести до розряду таємниць. Дослідники з'ясували, що м'язи починають функціонувати не тільки безпосередньо під час руху, але й у разі відповідного

уявного сигналу. Отже, під час тренувань не варто нехтувати порадами й уявляти собі роботу м'язів.

Ця інформація стосується і роботи паралізованих кінцівок. Людина розміщується перед дзеркалом, їй пропонують згинати обидві руки. Працює тільки права, але в дзеркалі помітно, що ворухиться й ліва. Мозок піддається такому обману й тренує паралізовану руку, поступово її рухливість помітно поліпшується.

Цінність цих здібностей не можна заперечити, але найбільше вражає можливість використання сили думки для управління предметами, які нас оточують. Хтось скаже, що телепатія можлива лише у фентезі, і помилиться. Дійсно, скерувати зусиллям волі в політ дерева й опори мосту в реальності ще нікому не вдалося. Але перспективи подумки керувати складними механізмами можуть незабаром з'явитися. І це засвідчують сьогодні не тільки чаклуни й екстрасенси, а й серйозні вчені. Вони працюють над створенням складних приладів, які зможуть уловлювати сигнали мозку й правильно їх інтерпретувати.

Звісно, таких результатів вдасться досягнути ще не скоро, але вже зараз можна використовувати силу думки собі на користь. Достатньо лише тренувати мозок, намагатися мислити впорядковано й не налаштовуватися на негативний розвиток подій.

Завдання 4. Дайте відповіді запитання:

1. Яка частина організму людини досі залишається найменш вивченою?
2. У чому, на думку автора тексту, криється таємниця мозку?
3. У чому полягає одна з особливостей мозку дорослої людини?
4. З якою метою вчені створюють прилади для вивчення мозку?
5. Як можна використати силу думки собі на користь?

Завдання 5. Знайдіть у тексті та выпишіть вставні слова. Уставте їх замість крапок у подані речення.

1. ... , більшість секретів ще не розкрито, але дещо відомо вже зараз.
2. ... , ідеться не про те, що силою думки можна матеріалізувати чашку гарячої кави й свіжу здобу з найближчої кав'ярні.
3. ... , своїми думками ми програмуємо майбутнє, щоправда, у нас це виходить не дуже добре, і цьому є причина.
4. ... , скерувати зусиллям волі в політ дерева й опори мосту в реальності ще нікому не вдалося.
5. ... , таких результатів вдасться досягти ще не скоро, але вже зараз можна використовувати силу думки собі на користь.

ТЕКСТ 70 МІСТО ХХІ СТОЛІТТЯ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Жест, сортувати, переробляти на будматеріали, розкіш, протипиловий фільтр, лінитися, затор.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Як виглядатимуть будинки в місті ХХІ століття? Спробуємо уявити.

Технологія «розумний будинок», яка вже сьогодні набуває все більшого розповсюдження, у майбутньому дозволить керувати всіма системами будинку тільки голосом або навіть жестами. До 2060 року людство може настільки розлінитися, що «розумна квартира» сама буде вмикати й вимикати освітлення, ставити чайник на плиту (або інший пристрій, що з'явиться до того часу), також вона готуватиме їжу, попередньо погодивши меню з господарем, і митиме посуд; холодильник зможе самостійно замовляти необхідні продукти в супермаркеті, а сантехніка – робити медичні аналізи, попереджаючи власника про зміни в стані здоров'я. Ванни майбутнього очищуватимуть тіло людини ультразвуком, а будь-яке відходження води буде відбуватися крізь потужні фільтри й після переробки знову використовуватися для пиття й приготування їжі – новітні технології забезпечать у такий спосіб економію до 90 % води. Усе сміття будуть ретельно сортувати й переробляти на будматеріали, оскільки витрачання енергії на його спалювання в майбутньому стане недозволеною розкішшю. Кожну квартиру буде оснащено протисонячним захистом, кондиціонером і протипиловим фільтром.

До 2060 року цифрові 3D-технології оточать людину скрізь і всюди. Замовити квитки на поїзд чи в кінотеатр можна буде, віддавши відповідну команду своєму електронному помічникові, що замінить мобільний телефон. Об'ємні рекламні зображення демонструватимуться просто в повітрі, необхідність моніторів і телевізорів зникне назавжди. Розміри комп'ютерів значно зменшаться, й вони існуватимуть у вигляді маленьких чипів, вмонтованих у годинник, в окуляри чи в чолове скло автомобіля.

Заторів будуть позбавлятися не звичайним розширенням автомагістралей, а розташувавши транспортні артерії під землею або в небі. Проблему з паливом, можливо, буде вирішено за допомогою автомобілів, що працюватимуть на енергії сонячних панелей. До речі, керуватимуть ними, напевне, роботи, які не порушуватимуть правила дорожнього руху.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Які функції виконуватиме «розумний будинок»?
2. Які новітні технології забезпечать економію до 90 % води?
3. Яким чином у майбутньому перероблятимуть сміття?
4. Як зміняться розміри й зовнішній вигляд комп'ютерів?
5. Де в майбутньому розташовуватимуть автомагістралі?

Завдання 4. Утворіть видові пари, дібравши до дієслів доконаного виду дієслова недоконаного виду, й навпаки.

Спробувати

Набувати

Дозволити

Розлінитись

Вимикати

З'явитись

Переробляти

Готувати

Проходити

Розташувати

Замінити

Замовити

Оточувати

Витрачати

ТЕКСТ 71 СКІЛЬКИ РОКІВ МИ СПИМО?

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Даремний, повноцінний, працездатність, доброволець, продуктивність, імунітет

Завдання 2. Прочитайте текст.

Науковці вирішили порахувати, скільки років життя середньостатистична людина витрачає на сон. Виявляється, що ми спимо приблизно 20–25 років у разі середньої тривалості життя 75 років.

Третину життя ми проводимо уві сні. Деякі люди вважають, що це абсолютно даремне витрачання часу. Щоправда, якщо прокидаєшся, не відпочивши, то відразу починаєш цінувати кожную хвилину сну. Учені вважають, що в середньому для повноцінного сну необхідно від семи до дев'яти годин. Декому достатньо шести, а іноді й п'яти годин, щоб виспатись. А є люди, яким для підтримання працездатності необхідно дев'ять чи десять годин сну.

Відомо, що геніальні особистості приділяють сну набагато менше часу, ніж звичайна людина. Це дійсно так. Справа зовсім не в тому, що вони менше втомлюються. У світі достатньо людей, які комфортно себе почувають при тривалості сну всього три-чотири години.

Наприклад, 45-й президент США Дональд Трамп щодня витрачає на сон 4 години. Наполеон Бонапарт також спав усього чотири години на добу. Приблизно стільки ж часу спав Ісаак Ньютон, який вважав, що краще «економити» на сні. Леонардо да Вінчі відпочивав приблизно дві години. Але це не заважало багатьом відомим людям жити довго й повноцінним життям.

Десять років тому вчені Америки провели експеримент, у якому взяли участь люди від тридцяти до ста років. Добровольців було понад 1 мільйон. За даними цього експерименту, ті, хто спав звичні для багатьох 8 годин і більше, а також ті, що спали 4 години й менше, помирили частіше, ніж ті люди, чий сон становив у середньому 6 або 7 годин на добу.

Виявляється, кількість годин упродовж року, які ми витрачаємо на сон, зовсім не залежить від геніальності людини. Уся справа в тому, як ми спимо, тобто в якості нашого нічного відпочинку. Саме під час сну мозок переробляє всю отриману за день інформацію. Продуктивність людського сну залежить від двох важливих нюансів:

- чи добре під час сну людина відпочила;
- чи багато питань людина «вирішила», відпочиваючи.

Здоровий міцний сон зміцнює імунітет, подовжує життя, покращує настрій і самопочуття. Іншими словами, кількість часу, який ми витрачаємо на сон, є показником зацікавленості людини в реальному житті.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Скільки років життя людина витрачає на сон?
2. Якою, на думку вчених, повинна бути середня тривалість повноцінного сну людини?
3. Хто з відомих людей витрачав на сон мало часу?
4. Від чого залежить продуктивність сну?
5. Які переваги здорового сну названі в тексті?

Завдання 4. Уставте замість крапок слово **сон** у необхідному відмінку.

1. Науковці вирішили поррахувати, скільки років життя середньостатистична людина витрачає на
2. Третину життя ми проводимо уві
3. Ісаак Ньютон вважав, що краще «економити» на
4. Саме під час ... наш мозок переробляє всю отриману за день інформацію.
5. Здоровий міцний ... зміцнює імунітет, подовжує життя, покращує настрій і самопочуття.
6. Кількість часу, який ми витрачаємо на ... , є показником зацікавленості людини в реальному житті.

ТЕКСТ 72 ШТУЧНЕ СЕРЦЕ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Життєдіяльність, кровообіг, кардіопротез, кардіопацієнт, кардіохірург.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Одними з найбільш тяжких захворювань людини є серцеві, і сьогодні вони, на жаль, дуже поширені. Багато з них потребують інтенсивного лікування, зменшення фізичних навантажень і спеціальних комплексів вправ, однак деякі, як-от ішемічна хвороба серця, стенокардія, послаблюють організм настільки, що врятувати його може лише заміна органу донорським. Утім,

очікувати на донора можна упродовж не одного року, тому надзвичайно актуальною проблемою сучасної медицини є розробка ефективного штучного серця – тимчасового імплантанта.

Штучне серце становить технологічний пристрій, призначений для підтримання життєдіяльності людини. У наш час під штучним серцем розуміють дві групи технічних пристроїв. До першої належать апарати штучного кровообігу. Вони складаються з артеріального насоса, що перекачує кров, і блока, який насичує кров киснем. До другої належать кардіопротези, що імплантуються в організм людини, вони призначені для заміни серцевого м'яза й підвищення якості життя хворого.

Наднизька кількість донорів для трансплантації серця, з одного боку, і зростаюча кількість кардіопацієнтів – з іншого, змусили вчених Німеччини розробити штучне серце. Це дійсно новітнє відкриття. Адже, якщо серце занадто слабе, щоб забезпечити організм життєво важливими поживними речовинами й киснем, усі медичні заходи виявляються неефективними.

Перші моделі штучних сердець, що використовувалися при хронічній серцевій недостатності, були недосконалими й громіздкими. На тепер пристрої вдосконалені та значно зменшені. Їхня вага – усього 92 грами.

Механічне серце може бути «містком трансплантації», тобто забезпечувати необхідну підтримку до моменту, поки не знайдеться донорське серце. А може бути «вчителем». Пристрій «нагадує» хворому серцю, як необхідно працювати в здоровому режимі, і є велика вірогідність того, що, відпочивши, орган відновить утрачені функції. Тоді (через деякий час) можна просто видалити пристрій. Переважна більшість людей зі штучним серцем веде активний спосіб життя – подорожує, займається улюбленим хобі. Штучне серце розраховане на три роки роботи. Цей час потрібен, щоб для пацієнта знайшли донорський орган.

У липні 2016 року першу операцію з імплантації штучного серця зробили в Україні. Шанс на життя отримав 41-річний харків'янин Павло Дорошко. Операція тривала близько чотирьох годин. Проводив її кардіохірург, директор українського Інституту серця Борис Тодуров.

Завдання 3. *Дайте відповіді на запитання:*

1. Що становить штучне серце?
2. Які функції виконує штучне серце, розроблене вченими Німеччини?
3. На який термін роботи розраховане штучне серце?
4. Коли було проведено першу в Україні операцію з імплантації штучного серця?

Завдання 4. *Визначте слова та словосполучення, що характеризують предмети за призначенням.*

1. Штучне серце становить технологічний пристрій, що підтримує життєдіяльність людини.

2. Апарати штучного кровообігу складаються з артеріального насоса, що перекачує кров, і блока, який насичує кров киснем.

3. Вони призначені для заміни серцевого м'яза й підвищення якості життя хворого.

ТЕКСТ 73 ПОШУКИ ЗАСОБІВ ДОВГОЛІТТЯ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Стародавній, першорядний, працездатність, десятиліття, супердовголіття, давньоєгипетський, довгожитель, живописець.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Стародавні люди надавали першорядного значення точній фіксації свого віку. Старість визначалася ними за зовнішніми ознаками: ослаблення фізичних сил, втрата працездатності, поява хвороб і потреба в догляді та опіці. В одній із давньоєгипетських легенд старий каже: «До мене прийшла старість. Мої очі сліпнуть, у руках немає сили, ноги відмовляються служити, серце втомилося».

Науковці стверджують, що людина генетично «запрограмована» на тривалість життя 120–150 років. Але живе вона значно менше. Винні в цьому тяжкі захворювання, стреси, екологічні проблеми й неправильний спосіб життя.

Проте тривалість життя, попри всі негаразди цивілізації, продовжує зростати. У звіті Всесвітньої організації охорони здоров'я йдеться про середню очікувану тривалість життя для дитини, що народилась 2015 року. Вона становитиме 71 рік для жінки і 69 років для чоловіка.

На сьогодні Організацією Об'єднаних Націй прийнято таку вікову класифікацію: до 59 років людина перебуває у зрілому віці. Наступний період, який ми називаємо літнім віком, від 60 до 74 років, вважається ранньою старістю. Старість настає в 75 і триває до 89 років. Наступне десятиліття – довголіття, а далі починається супердовголіття.

Дуже важливим є запитання праці як джерела творчих і фізичних сил людини, джерела довголіття. Численними дослідженнями доведено, що довгожителі – люди діяльні. Для них характерний високий життєвий тонус, який набувається творчою працею. Чим активніша нервова система людини, тим довше вона живе. Про це свідчать й історичні приклади.

Наприклад, афінський драматург Софокл дожив до 90 років. Геніальну трагедію «Цар Едіп» він створив у 75-річному віці. До глибокої старості зберіг світлий розум і працездатність видатний ірландський драматург і романіст Бернард Шоу. У 94 роки він писав: «Проживіть своє життя сповна, і тоді Ви помрете, голосно кажучи: «Я виконав свою працю на землі, я зробив більше, ніж повинен був...». Відомий німецький мислитель і поет Йоганн Гете закінчив роботу над трагедією «Фауст» у віці 83-х років. Усьому світові відомі картини великого Іллі Репіна, але мало хто знає, що останні шедеври було створено ним після 80 років. А італійський живописець Вечелліо Тіціан, російський фізіолог

Іван Павлов, письменник і мислитель Лев Толстой! Перелік імен видатних діячів науки й мистецтва, що прожили довге, насичене творчою працею життя, можна було б продовжувати до безкінечності.

Отже, життя людини має бути не просто довгим, а й обов'язково плідним і творчим, насичене яскравими подіями й щоденною працею, яка і є запорукою довголіття.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. За якими ознаками стародавні люди визначали свій вік?
2. На яку тривалість життя, на думку науковців, генетично «запрограмована» людина?
3. У чому причина незначної тривалості життя людини?
4. Яку вікову класифікацію прийнято ООН?
5. Про яких відомих людей, що були активними й творили в поважному віці, розповідається в тексті?

Завдання 4. Уставте слова з дужок

1. Стародавні люди надавали першорядного значення точній ... (фіксація) свого віку.
2. Наступний період, який ми називаємо літнім ... (вік), від 60-ти до 74-х років, вважається ранньою старістю.
3. Старість настає в 75 і триває до 89 ... (роки).
4. Відомий німецький мислитель і поет Йоганн Гете закінчив роботу над ... (трагедія) «Фауст» у віці 83-х років.

ТЕКСТ 74 ДОСЯГНЕННЯ ГОЛОГРАФІЇ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Гологра́ма, опти́чна нау́ка, плінність ча́су, пілотува́ння, репродукці́я творі́в, експона́ти, альтернативний спосі́б, інтерактивний, сенсо́рна техноло́гія, інфрачерво́ні хвильі́.

Завдання 2. Прочитайте текст.

З розвитком інформаційних технологій з'являються все нові й нові ідеї щодо вдосконалення нашого життя. Серед цих ідей можна виокремити ті, які з плином часу стають незамінними в таких важливих галузях, як інженерне проектування, медицина, навчання.

Однією з найперспективніших технологій на сьогодні є комп'ютерна голографія, яка перетворилась із власне оптичної науки на окрему галузь інформаційних технологій. У майбутньому принцип голографії буде застосовуватися в багатьох галузях діяльності людини. Приміром, сферою

застосування об'ємного голографічного зображення високої якості будуть тренажери для навчання пілотуванню літаків, космічних кораблів й оволодіння навичками роботи в складних умовах.

Голограми стануть незамінними під час виготовлення високоякісних репродукцій творів образотворчого мистецтва: картин, скульптур та інших музейних експонатів. Створення об'ємних зображень уможливить виникнення нових напрямів у мистецтві – образотворчу голографію й оптичний дизайн.

Доцільно стане використовувати голографію в рекламі, що необхідно для супермаркетів, магазинів одягу й узагалі для усіх компаній, які прагнуть зацікавити своїм брендом: вони матимуть змогу використовувати її на презентаціях і PR-акціях. Уявіть собі вітрину, оформлення якої Ви можете змінити протягом кількох секунд, тільки замінивши голографічний слайд в проекторі. До речі, ці товари не повинні лежати або висіти, вони можуть перебувати в повітрі без будь-якої опори, адже це лише їх віртуальне зображення, що виглядає як справжнє! Уявіть собі виставку, де зразки продукції будь-якого розміру демонструються в натуральному розмірі замість нецікавих буклетів і відеозаписів.

Голограму також можна буде використовувати як альтернативний спосіб відображення інформації в кінотеатрах, кафе та клубах, де є місця з частковим затемненням. До того ж інтерактивність голограми можна збільшити, використавши сенсорну технологію з застосуванням інфрачервоних хвиль, які розпізнаватимуть рухи. Тоді вона буде реагувати на людину, що проходить поруч, на її дотик. Ця технологія дасть змогу людині керувати голографічними зображеннями в реальному часі, використовуючи рухи рук, як комп'ютерний маніпулятор. Цей винахід буде дуже корисним для публічної демонстрації.

Ще однією сферою можливого застосування голографії є сфера розваг: телебачення, естрадні шоу, концерти, театральні вистави, кінематограф. Бурхливий розвиток комп'ютерних технологій свідчить про те, що незабаром ми зможемо насолоджуватись переглядом телевізійних програм, вивівши зображення на стіну кімнати, а на концерті улюбленого артиста або під час театрального дійства станемо учасниками незабутнього голографічного шоу.

Медицина – важлива сфера застосування голографії. Інтерактивна візуалізація та реконструкція органів уможливить здійснення віддалених операцій, проектування хірургічного втручання, моделювання протезів. А створення безлінзового голографічного мікроскопа дасть змогу біологам і медикам спостерігати тривимірне зображення живих тканин і мікроорганізмів.

Використання в загальноосвітній школі систем візуалізації на базі установок віртуального середовища, створення тренажерів із застосуванням голографії в закладах фахової освіти забезпечать істотне покращення якості навчання.

Фізик-футурист Мачіо Кагод з Японії вважає, що кожна людина, замість теперішніх мобільних телефонів, буде мати власного електронного помічника у вигляді 3D-голограми. Він буде запам'ятовувати інформацію, шукати в мережі потрібні дані, нагадувати про важливі події, слугувати одночасно навігатором і

відеотелефоном. Голограми оточуватимуть людину всюди: замість нинішніх бордів і моніторів люди зможуть бачити 3D-рекламу. Ця технологія вже винайдена. Голограма створюватиметься з дрібних крапельок води, що набувають різного кольору й форми (за аналогією до таких явищ, як туман і веселка).

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Яка технологія сьогодні є однією з найперспективніших?
2. Які нові напрями в мистецтві виникнуть унаслідок створення голограм?
3. Яким чином будуть використовуватися голограми в рекламному бізнесі?
4. У який спосіб застосовуватимуть голографію у сфері розваг?
5. У яких ще галузях людської діяльності можна буде використовувати принцип голографії в майбутньому?

Завдання 4. Запишіть тезовий план тексту. Складіть реферат-огляд, використавши тезовий план.

ТЕКСТ 75 ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Навко́лишній – який оточує кого-, що-небудь, розташований навколо або поблизу когось, чогось.

Смі́ття: 1) дрібні, переважно сухі покидьки; 2) (*перен., розм.*) те, що не має значення, цінності й т. ін.; що-небудь зайве, непотрібне.

Черв'я́к: 1) безхребетна тварина, яка пересувається, вигинаючи своє м'яке видовжене тіло; личинка комахи, зовні схожа на цю тварину; 2) (*перен.*) жалюгідна, нікчемна, слабка людина. 3) (*перен.*) відчуття, душевний стан, що ослаблює віру людини в що-небудь.

Ша́хта: 1) система підземних споруд, де добувають корисні копалини (переважно вугілля) або провадять які-небудь роботи, і будівель на поверхні; 2) вертикальна подовжена порожнина в деяких конструкціях (ліфтах, турбінах).

Завдання 2. Замініть у поданих реченнях виділені слова антонімами.

1. Діяльність людини, на жаль, найбільш *негативно* позначається на природних процесах у біосфері.
2. Що ж може зробити людина, щоб *поліпшити* ситуацію?
3. До того ж, ці черв'яки не можуть жити в *чистих* ґрунтах.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Діяльність людини, на жаль, найбільш негативно позначається на природних процесах біосфери. Прагнучи створити максимально комфортні умови для життя, люди значною мірою впливають на навколишнє середовище. Шахти й заводи викидають в атмосферу неймовірну кількість шкідливих отруйних речовин, які призводять до руйнування озонового шару. Безконтрольні вилов риби та полювання на тварин призводять до зникнення деяких видів. Отже, надзвичайно актуальним є проведення комплексу заходів, призначенням яких є обмеження негативного впливу діяльності людини. Усі ці заходи передбачає охорона навколишнього середовища.

Що ж може зробити людина, щоб поліпшити ситуацію? Передусім, підприємства повинні стежити за кількістю викидів в атмосферу. Також потрібно обмежити несанкціонований викид сміття. Існує багато сучасних методів, розроблених екологічною логістикою, які забезпечують тотальне очищення з мінімальним негативним впливом на навколишнє середовище. Не менше значення має створення національних парків, заповідників, які уможливають збереження природного ланцюжка екосистеми, забезпечуючи продовження існування багатьох представників тваринного світу. Охорона навколишнього середовища передбачає також обмеження вилову риби та полювання. Деякі види перебувають під охороною, а для інших вводиться період, коли полювання та відлов заборонені.

Необхідно зазначити, що збереження й відновлення потребує ґрунт, який найбільше впливає на розвиток агропромислового комплексу. Цікаво, що існують деякі підвиди земляних черв'яків, здатних нейтралізувати небезпечні сполуки, які знаходяться в забрудненому ґрунті. Вони поглинають землю, забруднену токсичними відходами, такими, як миш'як, мідь, цинк, свинець, і повертають її у вигляді, придатному для засвоєння рослинами. Що більше, ці черв'яки не можуть жити в чистих ґрунтах, тому цілком можуть слугувати для визначення токсичності та забрудненості ґрунтів.

Охорона навколишнього середовища включає нормативи й вимоги, які необхідно виконувати під час будівництва об'єктів. Саме дотримання всіх цих стандартів забезпечить успішне завершення будівництва. Будь-які будівельні роботи повинні проводитися в межах чітко сформульованого регламенту, у якому обумовлені всі деталі й вимоги до технічного процесу.

Охорона навколишнього середовища передбачає дотримання побутових умов, які повинні відповідати санітарним нормам, техніку, обумовлену нормами, що використовуються в будівництві. Усі матеріали, обладнання, конструкції, а також документи, що підтверджують їхню пожежну безпеку, повинні бути в обов'язковому порядку сертифіковані. Вимог стандартів необхідно дотримуватися і під час складання та зберігання будівельних матеріалів.

Заключним етапом, який контролює охоронна служба навколишнього середовища, є збір і вивіз у спеціальне місце побутового та будівельного сміття.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яким чином діяльність людини негативно позначається на природних процесах біосфери?
2. Що може зробити людина, щоб поліпшити ситуацію щодо цього питання?
3. Яким чином, на думку автора, можна зберегти й відновити ґрунт?
4. Що передбачає охорона навколишнього середовища?
5. Який етап, що повинна контролювати охоронна служба навколишнього середовища, є заключним?

Завдання 5. Закінчіть речення.

1. Шахти й заводи викидають в атмосферу ...
2. Безконтрольні вилов риби та полювання на тварин призводять до ...
3. Надзвичайно актуальним є проведення ...
4. Передусім підприємства повинні ...
5. Охорона навколишнього середовища передбачає також ...
6. Охорона навколишнього середовища включає ...
7. Заключним етапом, який контролює охоронна служба навколишнього середовища, є ...

ТЕКСТ 76 УМІННЯ ЕФЕКТИВНО СПІЛКУВАТИСЯ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Спілкування, прагнути, спільна мова, атрибут, успішна комунікація, мистецтво ведення діалогу, інтелігентна людина, оточення, навичка, відвертий, зацікавлений, прагнути завоювати, інтерес, докласти максимум зусиль, взаєморозуміння, співрозмовник, слухач, відкритий, довірливий, оптимізм, довірчий, налаштований, недоброзичливий, переговори, суперечка.

Завдання 2. Знайдіть антоніми.

Другорядний, сучасний, невідомий, рано, індивідуальний, негативний, спільний, мало, давній, скритний, безліч, позитивний, успішний, минулий, окремий, складний, головний, закритий, нещирий, невдалий, неуважний, маловідомий, щирий, відвертий, відкритий, загальновідомий, пізно, загальний, застарілий, колишній, простий.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Життя сучасної людини неможливе без спілкування. У всі часи люди прагнули знайти спільну мову одне з одним. Отже, спілкування є необхідним атрибутом життя людини. Уміння спілкуватися обумовлюється рівнем

загальної культури людини. Володіючи цим мистецтвом, людина може вирішити безліч проблем. Існують певні умови успішної комунікації. Якщо цих умов не дотримуватися, то й проблем не можна буде вирішити позитивно. Отже, мистецтву ведення діалогу потрібно навчатися.

Існує багато технологій ефективного спілкування. Відомо, що вміння підтримувати розмову – це шлях до успіху. Інтелігентні люди впевнені, що навчитися знаходити спільну мову з оточенням не складніше, ніж оволодіти певними навичками професії.

Головні умови успішного спілкування – це щира зацікавленість співрозмовником і прагнення отримати задоволення від розмови з ним. Показна увага в цьому разі не буде доречною. У разі дотримання цих умов ваша розмова буде відвертішою й цікавішою. Необхідно, щоб співрозмовник ставився до Вас із симпатією й інтересом, докласти максимум зусиль, щоб під час розмови виникло взаєморозуміння. Це головні складники процесу комунікації.

Уміння спілкуватися включає й уміння слухати. Усі знають, що не кожна людина здатна вислухати співрозмовника, але уміння слухати – одне з головних правил спілкування, яке дуже високо цінується. Якщо Ви хочете стати приємним співрозмовником, а Ваше спілкування відкритим і довірливим, будьте уважним слухачем. Саме цієї якості багатьом і не вистачає! Навіть якщо Вас не влаштовує точка зору співрозмовника, постарайтеся прийняти її як один із варіантів можливого вирішення питання. У такому разі успішне спілкування гарантоване.

Посмішка. Що вона означає в житті людини? По-перше, посмішка продовжує життя. Це загальновідомий факт. Посмішка буває різною. Не щира не здатна позитивно впливати на здоров'я людини, а головне, на успішне спілкування з оточенням. Вона є відображенням гармонійності людини, її позитивного ставлення до життя та оптимізму. З цього випливає висновок, що усмішка – це один із найпростіших способів справити позитивне враження на співрозмовника й налаштувати його на довірливу й приємну бесіду. Можна стверджувати, що це теж елемент умілого спілкування. Якщо людина посміхається нещиро, то в співрозмовника залишається єдиний вихід – не спілкуватися, оскільки недоброзичливо налаштована людина все одно виявить себе. Не забувайте, що щирість прикрашає наш світ і спілкування.

Технології ефективного спілкування забезпечують досягнення мети. Вони допомагають досягти порозуміння й надають перевагу в процесі переговорів, а також дають змогу оволодіти ініціативою в суперечці. Надзвичайно дієвим є вміння висловити захоплення співрозмовником. Повірте, кожна людина гідно оцінить той факт, що Ви щиро нею цікавитесь і захоплюєтесь її позитивними якостями, певними знаннями або вміннями. Досягти бажаного в такий спосіб набагато легше.

Однією з головних умов ефективного спілкування є високий рівень освіченості. Знання – це сила, яка з часом стає мудрістю, забезпечуючи можливість використати отриману інформацію в потрібний момент. Отже,

уміння спілкуватися – ознака хорошого виховання. Вірте в себе, пізнавайте себе, і Вам обов'язково все вдасться!

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чому спілкування є необхідним атрибутом життя людини?
2. Назвіть відомі Вам технології ефективного спілкування.
3. Перелічіть головні умови успішного спілкування.
4. Як уміння слухати впливає на успішність спілкування?
5. Яку роль у спілкуванні відіграє посмішка?
6. Чому однією з умов ефективного спілкування вважають високий рівень знань?

Завдання 5. *Перебудуйте прості речення на складнопідрядні, використовуючи сполучні слова **тому; тому, що; оскільки; але; тож; отже.***

1. Життя сучасної людини неможливе без спілкування. У всі часи люди прагнули знайти спільну мову одне з одним.
2. У всі часи люди прагнули знайти спільну мову одне з одним. Отже, спілкування є необхідним атрибутом життя людини.
3. Головні умови успішного спілкування – це щира зацікавленість співрозмовником і прагнення отримати задоволення від розмови з ним. Показна увага в цьому разі не буде доречною.
4. Уміння спілкуватися включає й уміння слухати. Усі знають, що не кожна людина здатна вислухати співрозмовника.
5. Технології ефективного спілкування забезпечують досягнення мети. Вони допомагають досягти взаємного порозуміння й надають переваги в процесі переговорів, а також дають змогу оволодіти ініціативою в суперечці.
6. Уміння спілкуватися – ознака хорошого виховання. Вірте в себе, пізнавайте себе, і Вам обов'язково все вдасться!

ТЕКСТ 77 УМІННЯ СПІЛКУВАТИСЬ У БІЗНЕСІ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Спілкування, невід'ємний складник, ефективність, доносити, передавання, отримання, порозуміння, співрозмовник, комерційна вигода, прихильність, тембр голосу, професійні комунікатори, тренінг, удосконалити, майстерність.

Завдання 2. Визначте вид дієслів та утворіть похідні іменники.

Взірець: спілкуватися (недок.) – спілкування.

Обміняти, уміти, поєднати, передати, отримати, розуміти, створити, існувати, удосконалити, формулювати.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Спілкування відіграє в житті людини дуже велику роль. Це невід’ємний складник людського співжиття в суспільстві. Спілкування становить обмін думками, ідеями, у цьому процесі беруть участь мінімум дві особи: одна розповідає, інша слухає. Якість та ефективність спілкування обумовлюється умінням доносити до співрозмовника свої ідеї, думки. Можна сформулювати декілька правил ефективного спілкування:

- це поєднання ефективного передавання й ефективного отримання інформації, своєрідне замкнене коло;
- ефективне спілкування потребує уваги до суті висловлювання, до людини, з якою спілкуються, якщо Ви справді бажаєте порозуміння;
- це вміння чітко, доступно формулювати свої думки, у наслідок чого в співрозмовника виникає відчуття важливості сказаного Вами;

Успіх у бізнесі означає отримання власником бізнесу бажаного. Бізнес – це гра, у якій задіяні інші люди, партнери, з якими потрібно постійно спілкуватися. Бізнес має на меті комерцію, тому спілкування з людьми передбачає отримання певної комерційної вигоди, а вміння правильно будувати бізнес-процес є дуже важливим компонентом.

Успіх у бізнесі обумовлюється умінням спілкуватися. Товар, який Ви пропонуєте, – це предмет, але він також свідчить про якість спілкування. Поганий товар спричиняє низьку якість спілкування, а хороший товар – високу. Для того щоб люди захотіли у Вас щось узяти, необхідно створити певні умови, за яких вони зрозуміють, що отримають і навіть їм це потрібно. Для цього необхідно з ними поспілкуватися. Бізнес – це обмін: Ви передали, Ви – отримали. Спершу передали ідею, а потім – товар. Якщо подасте товар без ідеї, його можуть не взяти, тому спілкування – основа існування бізнесу.

Людина має спілкуватись і доброзичливо ставитися до інших людей. Важливо зрозуміти співрозмовника, щоб грамотно подати ідею. Потрібно знати, хто він, його мету, яку вигоду може отримати від спілкування. Важливо також зіставити власний темп і темп життя людини, від якої Ви прагнете щось отримати. Як засвідчує практика, якщо людина повільна, а Ви надто швидкі, очікувати позитивного результату не варто, Ви навіть можете дратувати один одного.

Важливим чинником, що впливає на співрозмовника, є тембр голосу. Професійні комунікатори вміють використовувати спілкування собі на користь. З різними людьми вони поводяться по-різному: налаштовують свій інструмент – голос – до співрозмовника. Відповідно, співрозмовник чує те, що бажає чути, а отже, більше налаштований на позитивний результат.

Існує багато шкіл і тренінгів, де можна вдосконалити майстерність спілкуватися. Більшість людей мають проблеми в спілкуванні лише через те, що не знають засад ефективного спілкування.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чим обумовлюються якість та ефективність спілкування?
2. Про які правила ефективного спілкування йдеться в тексті?
3. Якою мірою успіх у бізнесі залежить від нашого вміння спілкуватися?
4. Чому спілкування вважають основою бізнесу?
5. Чи можна за допомогою тембру голосу впливати на співрозмовника?
6. Де можна вдосконалити майстерність спілкування?

Завдання 5. Закінчіть речення.

1. Спілкування – це ...
2. Якість та ефективність спілкування залежать ...
3. Ефективне спілкування потребує ...
4. Бізнес передбачає ...
5. Спілкування в бізнес-процесі є...

ТЕКСТ 78 ЯК СТАТИ УСПІШНИМ?

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Досягати успіху, успішний, бажаний, невпевненість, марний, здатний, занепад сил, розчарування, брак підтримки, невизначеність, оточення, ключ до успіху, перевантаження, тягар, хронічна втома, самонавіювання.

Завдання 2. Утворіть вищий і найвищий ступені порівняння прикметників.

Взірець: цікавий – цікавіший, найцікавіший, більш (менш) цікавий, найбільш (найменш) цікавий.

Успішний, сучасний, довгий, бажаний, важкий, близький, частий, важливий, енергійний, легкий, складний, корисний, позитивний.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Стати успішним! Чи не цього бажає більшість людей? Таку можливість має кожен із нас. Але як же цього досягти? Сучасний світ – світ жорсткої конкуренції. Бажання людини досягти успіху природне і є лише початком на шляху до успіху. Однак тільки «хочу» для досягнення бажаного замало. Потрібно діяти! Що ж заважає людині стати успішною?

Насамперед невпевненість. Після чергової спроби змінити своє життя на краще людина раптом розуміє, що вона ні на що не здатна й навіть не намагається стати успішною.

Розчарування. Воно є наслідком невпевненості. Навіщо щось робити, якщо все марно? У людини виникає занепад сил, а в такому стані важко досягти успіху.

Брак підтримки з боку близьких і друзів. Будь-яка зміна в житті передбачає певний ризик. Невизначеність лякає людину, і їй, як ніколи раніше, потрібна підтримка оточення.

Відсутність розуміння. Оточення звикло до такої людини, якою вона була, і перешкоджає її спробам змінитись.

Трапляється й таке, що людина начебто й прагне успіху, але боїться його. Чому? Здебільшого тому, що завоювати успіх – це половина справи. Треба зуміти зберегти його. Звідси й сумніви у своїх силах, і небажання діяти. Зрештою людині починає здаватись, що вона просто невдаха. Однак вона сама винна в цьому. Отже, сумніваючись у своїх силах, Ви навряд чи досягнете бажаного.

Успіх прийде до Вас тоді, коли Ви почнете працювати з максимальною віддачею, а зробити це, виконуючи нецікаву роботу, неможливо. Визначте свої переваги. Можливо, саме в них і лежить ключ до успіху!

Оберіть свій стиль: саме він покликаний відіграти важливу роль на шляху до успіху. Не копіюйте будь-кого, Ви повинні бути самі собою. Заручіться підтримкою близьких Вам людей. Сім'я відіграє важливу роль у житті кожної людини.

Не забувайте про відпочинок. Перевантаження ніколи не допоможе досягти успіху. Успішна людина – енергійна людина. Необхідно навчитися контролювати своє занепокоєння й розслабитися після трудового дня.

Починайте день із найважливіших справ, адже це час найбільшої працездатності. Вирішуйте проблеми відразу, не збирайте невирішені завдання, адже їх тягар буде тиснути на Вас, погіршуючи настрій. А позитивні люди завжди досягають більшого, ніж ті, що перебувають у стані хронічної втоми.

Пам'ятайте про чудодійну силу посмішки. Почуття гумору робить Вас легшими у спілкуванні, допомагає нейтралізувати конфліктні ситуації. Намагайтеся справляти на оточення позитивне враження. Ще один спосіб – це самонавіювання. Уявіть, що Ви хочете отримати, намалюйте й утримуйте намальоване в уяві, час від часу відтворюючи зображення. Пам'ятайте, що думка матеріальна.

Досягнення успіху – це довгий і складний шлях. Окрім того, кожен уявляє успішність по-своєму. Комуś важливо заробити мільйони, комуś – стати популярним. У будь-якому разі ці поради будуть корисні всім. Тож дійте!

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Які почуття заважають стати успішним?
2. Як невпевненість впливає на успішність людини?
3. Яку роль у досягненні успіху відіграють друзі та близькі люди?
4. Чому варто обрати власний стиль?
5. Як почуття гумору та позитивне ставлення допомагають досягти успіху?
6. У чому полягає ефективність самонавіювання?

Завдання 5. Від поданих у дужках дієслів утворіть дієприслівники і вставте їх у речення.

Взірець: відвідувати – відвідуючи.

1. ... у своїх силах, Ви навряд чи досягнете бажаного (сумніватись).
2. Успіх прийде до Вас тоді, коли Ви будете працювати з максимальною віддачею, а зробити це, ... нецікаву роботу, неможливо (виконувати).
3. Вирішуйте проблеми відразу, не збирайте невирішені завдання, адже їх тягар буде тиснути на Вас, ... настрої (погіршувати).
4. Уявіть, що Ви хочете отримати, намалюйте й утримуйте намальоване в уяві, час від часу ... зображення (відтворювати).

ТЕКСТ 79 ЯКИМ МАЄ БУТИ СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ЛІДЕР?

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Лексикон – запас слів; лексика; словник.

Світогляд – система поглядів на життя, природу й суспільство.

Феномен: 1) хтось надзвичайно видатний; 2) якийсь рідкісний, незвичайний, винятковий явище.

Харизма – особлива обдарованість, винятковість особистості в духовному, інтелектуальному або якому-небудь іншому відношенні.

Завдання 2. Добріть до виділених слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Не зовсім *правильний*, *головні* цінності, *комплексне* явище.
2. *Складний* феномен, авторитарне *минуле*, *сильний* лідер.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Політичне лідерство є складним феноменом взаємодії лідерів та керованої спільноти. Воно досить сильно впливає на життя сучасного суспільства. Лідерство має глибоке та давнє коріння, яке обумовлюється особливостями суспільного світогляду. На перший погляд може здатися, що, розпочавши процес демократизації та відмовившись від авторитарного минулого, суспільство вже не має такої гострої потреби в лідерах, проте це не зовсім так. Образ лідера відбиває головні суспільні цінності, ідеали та переконання. По лідерах можна судити про світогляд, рівень зрілості та розвитку, а також рівень політичної культури суспільства. Саме тому якості політичного лідера в контексті демократичного соціуму заслуговують на ретельний соціально-філософський аналіз.

Лідер у демократичній країні постає як уособлення особистих якостей і певної соціально-політичної ситуації, яка визначає завдання та напрями його активності, а також методи реалізації політичного лідерства.

Науковці виокремлюють певні типи політичних лідерів, беручи до уваги сутність їхнього впливу, а саме:

- традиційні, влада яких базується на наявних традиціях;
- легальні, що прийшли до влади шляхом законних виборів;
- харизматичні, яких вирізняють унікальні особистісні якості, що привертають до них послідовників.

У сучасному демократичному суспільстві для політичного лідера однаково важливо легально прийти до влади й узгоджувати свої дії з традиціями й особливостями політичної культури, що склалась у цьому соціумі. Мати харизму при цьому зовсім не обов'язково, проте дуже важливою є відповідність лідера демократичним цінностям, утіленням яких він і має бути. Крім того, якщо лідери першої у світовій історії демократії – афінської – у класичний період її розвитку були швидше політичними, ніж соціальними керівниками, то для сучасного лідера вагомою є саме його соціальна роль.

Лідерство – комплексне явище, яке включає низку характеристик, якими має бути наділений цей лідер. Узвичаєний образ політичного лідера різниться наявністю трьох груп якостей: природні (розвинута воля, рішучість та ін.); моральні (вірність задекларованим принципам, дисциплінованість, благородство тощо); професійні (професійна компетентність, висока поінформованість, відчуття політичного часу, виважений лексикон, точність та швидкість у прийнятті рішень, гнучкість, розвиненість аналітичного мислення та ін.).

Демократична держава потребує сильних і професійних лідерів, які можуть на практиці довести дієздатність демократичних цінностей, що є найвищим здобутком сучасної епохи.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке політичне лідерство?
2. За яких умов формується лідер у демократичній країні?
3. Які типи політичних лідерів виокремлюють науковці?
4. Які якості сучасного лідера сьогодні вагоміші – політичні чи соціальні?
5. Які групи якостей характеризують узвичаєний образ політичного лідера?
6. Яких лідерів потребує демократична держава?

*Завдання 5. Перебудуйте речення, використовуючи конструкції **відомо, що...; як відомо...; згідно з інформацією...; я вважаю, що...; на мою думку...; отже, можна зробити висновок...***

1. Політичне лідерство є складним феноменом взаємодії лідерів і керованої спільноти.

2. Лідерство має глибоке та стародавнє коріння, яке обумовлюється особливостями суспільного світогляду.

3. Образ лідера відбиває головні суспільні цінності, ідеали та переконання.

4. Лідер у демократичній країні постає як уособлення особистих якостей і певної соціально-політичної ситуації, яка визначає завдання та напрями його активності, а також методи реалізації політичного лідерства.

5. У сучасному демократичному суспільстві для політичного лідера однаково важливо легально прийти до влади й узгоджувати свої дії з традиціями й особливостями політичної культури, що склалась у цьому соціумі.

6. Демократична держава потребує сильних і професійних лідерів, які можуть на практиці довести дієздатність демократичних цінностей, що є найвищим здобутком сучасної епохи.

ТЕКСТ 80 МОРАЛЬ І ПОЛІТИКА

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Аморальний – позбавлений моралі; неморальний.

Добробут – матеріально-побутове забезпечення; достаток.

Світогляд – система поглядів на життя, природу й суспільство.

Співтовариство: 1) об'єднання людей, народів, держав, що мають загальні інтереси, мету; 2) група рослинних або тваринних організмів, що живуть разом.

Протиріччя: 1) становище, при якому що-небудь одне виключає інше, несумісне з ним або протилежне йому; невідповідність чого-небудь чомусь; 2) протилежність інтересів (суспільних, класових).

Табу – будь-яка заборона.

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Норма, адекватний, реалізація.

2. Індивідуальний, багато, складний, ранній.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Мораль – це складник індивідуального світогляду, вона значною мірою визначає соціально-політичний світогляд особистості.

Проблему сумісності політики й моральних цінностей вивчали багато дослідників.

Оскільки політика є однією з найважливіших сфер людської діяльності, її не можна відокремлювати від моралі. Моральні цінності й норми щодо політичного світу, його інститутів, відносин, політичного світогляду й поведінки членів певних співтовариств, у сукупності складають політичну етику, використовуються як оцінка політичного курсу загалом і політичної діяльності окремих осіб зокрема.

Мораль утримує людину від негативних проявів, сприяє вирішенню протиріч між індивідом і всією спільнотою. У давнину первісні людські

колективи урегульовували взаємодію людей за допомогою звичаїв, традицій, табу, а також таких інститутів соціального контролю, як сім'я й громада. З виникненням складних спільнот і послабленням традиційних форм соціального контролю зростає роль політичних інститутів, які почали здійснювати головні владно-регуляційні функції суспільства, а мораль – регулювати моральні норми поведінки.

Виокремлюють такі підходи щодо співвідношення політики й моралі:

- моралізаторський – передбачає, що політики повинні керуватися не тільки високоморальними цілями (загальне благо, справедливість), але й за будь-яких обставин не порушувати моральні принципи (правдивість, доброзичливість, чесність), використовуючи при цьому лише морально допустимі засоби;

- ціннісно-нейтральний – політика ігнорування моральних цінностей, унаслідок чого вона стає аморальною.

- компромісний – пріоритетний серед багатьох учених і політиків; базується на визнанні необхідності врахування в політиці моральних норм.

Мораль повинна впливати в різних напрямках: вибір моральних цілей і адекватних їм та реальній ситуації методів і засобів, урахування в процесі політичної діяльності моральних принципів. Виконання цих вимог обумовлюється методами й засобами, що використовуються в процесі їх досягнення. Метою політики повинна бути не влада заради влади як засіб збагачення чи диктату, а здійснення визначених лідером благородних політичних цілей, наприклад, утвердження демократії, запобігання національним конфліктам, забезпечення економічного зростання й добробуту населення країни.

Отже, мораль і політика тісно пов'язані. Мораль може так чи інакше характеризувати політичну дію, впливати на її реалізацію. Мораль обмежує політику, безконтрольність політичної дії, тому політика зазвичай намагається звільнитися від неї. Спільним між політикою та мораллю є те, що вони належать до першочергових регуляторів суспільного життя, до сфери соціального вибору, унаслідок чого змінювані регулюють поведінку людей. На відміну від правових норм, дотримання яких контролюється державними органами, норми моралі визначають громадська думка, а також суспільні переконання, традиції та звички.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке мораль?
2. Чи можуть мораль і політика існувати відокремлено?
3. Як змінювалися пріоритети у співвідношенні моралі та політики?
4. Які виокремлюють підходи щодо співвідношення політики та моралі?
5. За якими напрямками мораль повинна впливати на політику?
6. Якою мірою мораль і політика залежать одна від одної?

Завдання 5. Визначте суб'єкти та предикати в поданих реченнях.

1. Мораль – це складник індивідуального світогляду.
2. Політика є однією з найважливіших сфер людської діяльності, її не можна відокремлювати від моралі.
3. Ціннісно-нейтральний підхід – політика ігнорування моральних цінностей.
4. Мораль і політика тісно пов'язані.

ТЕКСТ 81 ЖІНКИ В ПОЛІТИЦІ

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Балотува́ти – закритим голосуванням вирішувати запитання щодо обрання кого-небудь на виборну посаду.

Електора́т – сукупність виборців, що є прихильниками певних політиків, політичних сил чи спрямувань.

Кандидату́ра – особа, названа або висунута як кандидат.

Кво́та – частка, частина, норма чого-небудь допустимого.

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Союз, мета, основний, правила, підтримка.
2. Відкритий, окремих, останній, високий, активний, бідний, складний, збільшуватися, зміцнення.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Боротьба за рівні права жінок триває. Відомо, що близько ста років тому Клара Цеткін вимагала надати жінкам право голосу. Сьогодні, коли майже у всіх країнах світу жінки мають право брати участь у виборах, виникає нова проблема – на виборні посади балотуються здебільшого чоловіки. Міжпарламентський союз ООН нещодавно видав звіт «Відкритий парламент для жінок?», у якому проаналізовано, яким є відсоток жінок в законодавчій гілці влади і на які труднощі вони наражаються до й після висунення своєї кандидатури на виборах.

Ще 1990 року ООН визначила мету – збільшити представництво жінок-депутатів у парламентах світу до 30 %. Однак, хоча й спостерігається помітний прогрес і кількість жінок у парламентах різних країн поступово збільшується, у середньому їх відсоток становить лише 18 %. Зі звіту випливає, що при таких темпах потрібно ще 15 років, щоб досягнути мети.

Генеральний секретар Міжпарламентського союзу Андерс Джонссон (Anders Johnsson) зазначає, що кількість жінок у парламенті кожної окремої країни є показником політичного змушнення цієї країни. На сьогодні першість за скандинавськими країнами, де жінки складають в середньому 42 % від загальної кількості депутатів. За ними йдуть країни Північної та Південної Америки і Європа. Арабські країни посідають останнє місце: тільки десята частина парламенту – жінки.

У звіті ООН ідеться про те, що жінкам складніше домогтися довіри електорату. Саме культурні традиції та упередження є однією з головних перешкод. Порівняно з представниками чоловічої статі, жінки змушені працювати в кілька разів більше, щоб довести свою політичну дієздатність. Далі, особливо в бідних країнах і країнах, що розвиваються, у жінок-лідерів зазвичай не достатньо фінансових ресурсів, щоб спонсорувати свою передвиборчу кампанію. Звіт ООН стверджує, що жінкам складно домогтися підтримки представників влади, а також місцевих ЗМІ.

На думку Андерса Джонссона, питання про надання жінкам рівного голосу в парламенті й уряді й досі залишається «жіночим питанням», а не проблемою всього суспільства. Згідно з даними звіту, навіть якщо жінки становлять значну частину законодавчої гілки влади, вони змушені діяти в парламенті згідно з законами, які придумали чоловіки. Наприклад, у Швеції, де кількість жінок у парламенті набагато перевищує інші розвинені країни, жінки-депутати скаржаться на те, що їм складніше отримати більш високий рейтинг у парламенті і їхня робота не оцінюється відповідно.

З досліджень ООН випливає: для того, щоб вплив жінок у парламенті був відчутним, необхідно, щоб вони становили хоча б 30 % від загальної кількості депутатів. Один із найбільш ефективних способів збільшення кількості жінок полягає в запровадженні щодо них спеціальних квот. У звіті ООН ідеться про те, що саме квоти на парламентські місця були першим поштовхом до більш активної участі жінок у виборах. ООН рекомендує країнам переглянути правила щодо парламенту та виборчого законодавства для того, щоб покращити умови для кандидатів-жінок. Просування жінок у політичних партіях є також ефективним способом.

Елісон Козма – один з авторів звіту з Національного демократичного інституту вважає, що необхідно навчати жінок навичок лідерства, таким, наприклад, як мистецтво виступати перед аудиторією. Експерт також зазначає, що жінкам необхідно співпрацювати, щоб консолідувати зусилля в політичній боротьбі. Крім того, важливо підготувати обраних у парламент жінок до продуктивної роботи. Нарешті, Елісон Козма підкреслює, що для зміцнення позицій жінок у політиці необхідно залучити до дій на їхню підтримку й чоловіків.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яка проблема щодо балотування жінок на виборні посади парламентів існує у світі?
2. Яку мету ще 1990 року визначила ООН щодо вирішення цієї проблеми?
3. Які країни взяли першість у вирішенні цієї проблеми?
4. Що рекомендує ООН країнам для покращення умов щодо кандидатів-жінок?
5. Що з цією метою пропонує зробити один з авторів звіту ООН – Елісон Козма?

Завдання 5. *Визначте суб'єкти та предикати в поданих реченнях.*

1. Саме культурні традиції та упередження є однією з головних перешкод.

2. Жінкам складно домогтися серед представників влади, а також місцевих ЗМІ.

3. Кількість жінок у парламенті кожної окремої країни є показником політичного змушнення цієї країни.

4. Один із найбільш ефективних способів збільшення кількості жінок полягає в запровадженні щодо них спеціальних квот.

5. Просування жінок у політичних партіях є також ефективним способом.

6. Жінкам необхідно співпрацювати, щоб консолідувати зусилля в політичній боротьбі.

ТЕКСТ 82 СВІТ СЬОГОДНІ

Завдання 1. *Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.*

Друкований, періодичні видання, інформаційні технології, ресурс, покликаний, оперативний, висвітлювати новини, низка, листоноша, газетний кіоск, формат, розділ, рубрика, публікація, діяч, аварія, катастрофа, поінформувати, автоіндустрія, косметологія, курйоз, кумедний, світлина, архів.

Завдання 2. *Запишіть словосполучення, розкриваючи дужки. Замініть іменникові конструкції дієслівними.*

Взірець: висвітлення чого (події) – висвітлення подій, висвітлювати події.

Зниження чого (популярність), подача чого (нова інформація), розвиток чого (інформаційні технології), публікація чого (наукові дослідження), поява чого (періодичні видання), пошук чого (новина), висвітлення чого (актуальні новини).

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Однією з характерних ознак ХХІ століття можна з упевненістю вважати зменшення популярності друкованих періодичних видань в Україні. Зрозуміло, що пов'язано це з активним розвитком інформаційних технологій і, як наслідок, появою періодичних електронних видань, а точніше – інформаційно-аналітичних електронних ресурсів, покликаних оперативно висвітлювати актуальні новини.

Низка відомих українських газет і журналів сьогодні має два формати – друкований та електронний. Щоб дізнатися про новини в країні та за її кордонами, не обов'язково чекати на листоношу чи бігти до газетного кіоску.

Сучасні українці – упевнені користувачі мережі Інтернет, тож найшвидший спосіб бути в курсі подій – завітати на електронну сторінку

улюбленого видання. Для зручності пошуку потрібної читачеві новини українські інформаційно-аналітичні електронні ресурси подають інформацію за певними розділами, рубриками.

Проведемо структурний аналіз одного з популярних українських електронних видань. Новини тут подано в 14 розділах.

Перший розділ «Головне» пропонує читачеві всі головні події дня. Розділ «Політика» містить виключно політичні новини України, «Економіка» – новини економіки та фінансів. Розділ «Суспільство» містить публікації про минуле й сьогодення українського суспільства, його відомих діячів. У розділі «Події» ми знайдемо інформацію про аварії, катастрофи тощо. Про розвиток сучасних інформаційних технологій поінформує читача розділ «Технології», а «Наука» – про новини в науковій галузі. Наступний розділ «Авто» пропонує новини автоіндустрії. «Спорт» – це, зрозуміло, спортивні новини (футбол, бокс, плавання тощо). Тематика розділу «Здоров'я» пов'язана з медициною, красою та косметологією. Розділ «Шоу-бізнес» присвячений новинам українського та світового шоу-бізнесу, подіям із життя його відомих представників. Новини, що надійшли з-поза меж нашої країни, знайдемо в розділі «За кордоном». Задля розваги можемо почитати й кумедні новини в розділі «Курйози». Усі новини у вигляді світлин зібрано в архіві під назвою «Фоторепортаж», а зняті на відео – у розділі «Відео».

Як бачимо, тематичне розмаїття розділів проаналізованого вітчизняного інформаційно-аналітичного видання задовольняє інформаційні потреби будь-якого, навіть дуже вибагливого, читача. І зрозуміло, що перевагою електронного ресурсу над друкованим є його доступність, актуальність та оперативність інформації.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чим зумовлена поява інформаційно-аналітичних електронних ресурсів?
2. Де сьогодні українці можуть знайти актуальну інформацію про події?
3. Якою є структура сучасних українських електронних видань?
4. Які тематичні розділи пропонують читачеві?
5. У чому електронний ресурс переважає друкований?

*Завдання 5. Закінчіть речення, використавши слова **пропонує, містить, наповнений, знайдемо, поінформує, пов'язана, присвячений, зібрано.***

1. Перший розділ «Головне» ...
2. Розділ «Політика» ...
3. Розділ «Суспільство» ...
4. У розділі «Події» ми ...
5. Про розвиток сучасних інформаційних технологій ...
6. Наступний розділ «Авто» ...
7. Тематика розділу «Здоров'я» ...
8. Розділ «Шоу-бізнес» ...
9. Усі новини у вигляді світлин ...

ТЕКСТ 83 ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ БІЗНЕСУ. СТВ ДЖОБС

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Мільярдер, сирійський емігрант, американська аспірантка, позашлюбна дитина, усиновлення, знаковий факт, проект, пристрій, безкоштовний, міжміський зв'язок, захоплення, збувати, незаконний товар, легальний, масштабний, східний містицизм, новостворений, дітище, прорив у сфері комп'ютерних технологій, інвестор, царина, нетрадиційне лікування, засновник, ключова фігура.

Завдання 2. Від поданих іменників утворіть словосполучення.

Взірець: (комп'ютер) технології – комп'ютерні технології.

(Майбутнє) мільярдер, (біологія) батьки, (Сирія) емігрант, (Америка) аспірантка, (обов'язок) умова, (силікон) долина, (Портленд) коледж, (схід) містицизм, (комп'ютер) магазин, (світ) революція, (традиція) лікування, (Америка) підприємець, (світ, комп'ютер) індустрія.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Історія життя Стіва Джобса починається в містечку Маунтін-В'ю, штат Каліфорнія. Саме тут майбутній мільярдер з'явився на світ 24 лютого 1955 року. Біологічні батьки, сирійський емігрант й американська аспірантка, віддали позашлюбну дитину на усиновлення Полу й Кларі Джобс з обов'язковою умовою – забезпечити дитині вищу освіту.

Знаковим можна вважати той факт, що Стів виріс у Силіконовій Долині, яка на той час почала заявляти про себе як про світовий центр розвитку комп'ютерних технологій. Хлопець ще в школі серйозно захопився електронікою. А після зустрічі зі Стівом Возняком (відомим як Воз), який дуже добре знався на комп'ютерах й електроніці, це захоплення стало справою його життя. Тож 1969 року Джобс задумався про бізнес, пов'язаний із комп'ютерними технологіями.

Першим проектом партнерів став BlueBox – пристрій, що забезпечив безкоштовне користування міжміським зв'язком. Друзі продавали його по 150 доларів за штуку. Розробкою й складанням пристроїв займався Возняк, а 13-річний Джобс збував незаконний товар. Такий розподіл обов'язків збережеться й надалі, але їхній бізнес стане легальним і масштабним.

У старших класах Джобс вирішив вступити до Портлендського коледжу в штаті Орегон. Це був дуже дорогий коледж, однак батьки Джобса виконали обіцянку й сплатили за його освіту. Стів провчився лише один семестр, після чого вирішив вільно відвідувати лекції. Він захопився східним містицизмом. Це був хіпі-період його життя. Але навчання Стів так і не завершив.

Новостворена компанія Apple перший рік свого існування розміщувалась у гаражі. Хлопці складали плати й продавали їх у комп'ютерних магазинах. Воз

продовжував працювати над більш досконалим комп'ютером Apple II і завершив її 1977 року. Друзі зрозуміли, що їхнє дітище стане проривом у сфері комп'ютерних технологій. Тож Стів активно шукав інвесторів, готових вкласти гроші в підприємство. Такий інвестор знайшовся. Колишній співробітник компанії Intel Майком Маркулла вклав 250 000 доларів у цей бізнес. І зовсім скоро Apple II став символом світової революції в царині персональних комп'ютерів.

Стів ніколи не полишав думки зробити свій бренд відомим у всьому світі. Компанія почала стрімко розширюватись і 1980 року досягла національних масштабів. Власний капітал Джобса, якому виповнилося лише 25 років, на той момент становив 200 мільйонів доларів.

Наприкінці 2003 року в Джобса виявили рак. Пухлина не смертельна – потрібна операція. Але Стів не погодився. Він обрав нетрадиційне лікування, яке, на його думку, мало допомогти. Цього не сталося. У квітні 2009 року довелося зробити операцію. 2 березня 2011 року Стів виступив на презентації нового планшета iPad 2, а 5 жовтня 2011 року пішов із життя.

Так закінчилась історія життя американського підприємця, що отримав визнання як піонер ери ІТ-технологій. Для нас Стів Джобс – творець iPhone, один із засновників корпорації Apple, Next, Pixar і ключова фігура у світовій комп'ютерній індустрії, людина, яка багато в чому визначила хід її розвитку.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що нам відомо про батьків Стіва Джобса та його дитячі роки?
2. Як зустріч зі Стівом Возняком вплинула на життєвий вибір Джобса?
3. Коли Джобс уперше задумався про бізнес, пов'язаний із комп'ютерними технологіями?
4. Що стало першим успішним проектом партнерів?
5. Яку мету визначали засновники компанії Apple?
6. Хто допоміг компанії Apple здійснити революцію у сфері комп'ютерних технологій?
7. Чому Стіва Джобса вважають піонером ери ІТ-технологій?

Завдання 5. Утворіть речення, використовуючи конструкції відомо, що...; як відомо...; згідно з інформацією...; я вважаю, що...; на мою думку...; отже, можна зробити висновок...

Взірець: Історія життя Стіва Джобса починається в містечку Маунтін-В'ю, штат Каліфорнія. – Як відомо, історія життя Стіва Джобса починається в містечку Маунтін-В'ю, штат Каліфорнія.

1. Біологічні батьки, сирійський емігрант й американська аспірантка, віддали позашлюбну дитину на усиновлення Полу й Кларі Джобс з обов'язковою умовою – забезпечити дитині вищу освіту.

2. Знаковим можна вважати той факт, що Стів виріс у Силіконовій Долині, яка на той час почала заявляти про себе як про світовий центр розвитку комп'ютерних технологій.

3. Хлопець ще в школі серйозно захопився електронікою.
4. Стів ніколи не полишав ідеї зробити свій бренд відомим у всьому світі.
5. Компанія почала стрімко розширюватись і 1980 року досягла національних масштабів, а власний капітал Джобса, якому виповнилося лише 25 років, на той момент становив 200 млн доларів.
6. Стів Джобс – творець iPhone, один із засновників корпорації Apple, Next, Pixar і ключова фігура у світовій комп'ютерній індустрії, людина, яка багато в чому визначила хід її розвитку.

ТЕКСТ 84 МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО. МІСТА-ПОБРАТИМИ ХАРКОВА

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Побратим, споріднений, взаєморозуміння, типовий, співпраця, телеграма, захисник, захоплення, мужність, міждержавний, партнер, традиційний, водопостачання, контроль, якість, громадськість, метрологія, стандартизація, сертифікація, інвестування, представництво.

Завдання 2. Знайдіть спільнокореневі слова.

Держава, праця, представництво, побратим, міждержавний, організований, взаєморозуміння, розум, представити, співпраця, організація, розуміти, брат, співпрацювати, організувати, представник, розумний, братський.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Міста-побратими (або споріднені міста) – це два міста, розташовані в різних державах, між якими встановлено постійні дружні зв'язки для взаємного ознайомлення з життям, історією, культурою. Метою таких зв'язків є досягнення кращого взаєморозуміння між народами різних країн, а також обмін досвідом у вирішенні типових проблем, що стоять перед міською владою й організаціями. Уперше таку співпрацю було організовано 1942 року. Мешканці англійського міста Ковентрі надіслали телеграму захисникам Сталінграда, у якій висловили захоплення їхньою мужністю й запропонували встановити дружні відносини.

Харків теж завжди активно розвивав і зміцнював міждержавні зв'язки, тож місто стало побратимом для 17-ти міст світу. Дружніми містами стали Белгород і Новосибірськ (Росія), Болонья (Італія), Варна (Болгарія), Варшава і Познань (Польща), Генуя (Італія), Даугавпілс (Латвія), Кутаїсі (Грузія), Лілль (Франція), Нюрнберг (Німеччина), Трнава (Словаччина), Тяньцзінь і Цзинань (Китай), Цинциннаті (США), Газіантеп (Туреччина), Теджон (Корея).

Міста-побратими треба відрізняти від міст-партнерів, а їх у Харкова 27. Це зазначені вище міста, а також Порту (Португалія), Брно (Чехія),

Каунас (Литва), Марібор (Словенія), Москва, Санкт-Петербург і Нижній Новгород (Росія), Рішон-ле-Ціон (Ізраїль), Тбілісі (Грузія), Цетинье (Чорногорія). Між містами-партнерами передбачається виключно економічне співробітництво за низкою спільних проєктів. Побратимські відносини не завжди мають економічний складник. Така співпраця полягає в освітній, культурній, соціальній, спортивній сферах. Міста-побратими мають право звертатися задля підтримки спільних починань до міжнародних та європейських організацій.

Харків проводить активну роботу зі встановлення міжнародних зв'язків. Традиційним став обмін офіційними делегаціями з метою взаємного обміну досвідом вирішення соціально-економічних проблем міст. Укладаються угоди, готуються програми з питань охорони здоров'я, водопостачання, контролю за якістю продукції, зв'язків із громадськістю. Унаслідок цього зміцнюються ділові зв'язки в галузях економіки, освіти, культури, спорту.

Сьогодні встановлено контакти для проведення спільних досліджень між Баварським територіальним правлінням стандартизації, Харківським міськвиконкомом і Харківським центром метрології, стандартизації та сертифікації; Харківським державним університетом й історичним музеєм Варни; Харківською державною академією менеджменту та організації харчування й муніципальною лабораторією якості продуктів м. Нюрнберг та ін.

Над проєктом інвестування промислової та наукової галузей Харківського регіону з містом уже декілька років співпрацює представництво Агентства Міжнародного розвитку США USAID. Проводиться робота щодо подальшого розвитку співробітництва з фондами й організаціями США та Європейської комісії в рамках співдружності. У Харкові діють культурні центри Німеччини, Ізраїлю, Франції та Британська рада.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Які міста прийнято називати містами-побратимами?
2. Що відомо про історію виникнення споріднених міст?
3. Чому міста-побратими потрібно відрізнити від міст-партнерів?
4. Які міста потрапили до списку побратимів і партнерів міста Харкова?
5. У яких галузях і сферах уже встановлено міжнародні зв'язки?
6. Хто з міжнародних партнерів здійснює спільні дослідження з харківськими науковцями сьогодні?

Завдання 5. Замініть, де це можливо, виділені сполучні слова синонімічними (який, котрий, що).

1. Міста-побратими – це два міста, розташовані в різних державах, *між якими* встановлено постійні дружні зв'язки для взаємного ознайомлення з життям, історією, культурою.

2. Метою таких зв'язків є досягнення кращого взаєморозуміння між народами різних країн, а також обмін досвідом у вирішенні типових проблем, *що* стоять перед міською владою й організаціями.

3. Мешканці англійського міста Ковентрі надіслали телеграму захисникам Сталінграда, у якій висловили захоплення їхньою мужністю й запропонували встановити дружні відносини.

ТЕКСТ 85 ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Захоплення, обережність, згубний, позначатись, надскладний, суперечливість, катаклізм, дивовижний, випромінювання, поле, електронно-променева трубка, монітор, стаціонарний комп'ютер, ноутбук, іонізуюче випромінювання, електромагнітне випромінювання, ергономіка, фізіологія, гігієна праці, психологія, навантаження.

Завдання 2. Об'єднайте прикметники в синонімічні ряди.

Взірець: всесвітній – світовий, планетарний.

Обережний, системний, вселенський, надскладний, суперечливий, стабільний, дальній, незагрозливий, двоїстий, дивовижний, шкідливий, важкий, досконалий, безпечний, стаціонарний, глобальний, завершений, бездоганний, далекий, звичний, комплексний, обачливий, небезпечний, нелегкий, розбіжний, фантастичний, нешкідливий, фатальний, постійний, неблизький, обов'язковий, неодмінний, єдиний, екзотичний, згубний, планетарний.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Сьогодні наука викликає і захоплення, і певну обережність, оскільки її розвиток може згубно позначитися на екологічній ситуації. Сама наука є соціальним інститутом з надскладною структурою, який впливає на розвиток суспільства загалом. Суперечливість і складність ситуації полягає в тому, що розвиток науки може призвести до глобальних катаклізмів і проблем усіх цивілізацій, однак без неї неможливий подальший розвиток та існування на планеті. Усе навколо людини створено шляхом наукового розвитку.

Можливості сучасної науки безмежні. Ще 1904 року Нікола Тесла стверджував, що колись людина зможе посилати свої думки на далекі відстані. Через століття це стало можливим. Інформатизація суспільства досягла такого високого рівня, що фактично будь-яку інформацію людина може знайти у всесвітній мережі, у кожному будинку, офісі є і комп'ютер, і Інтернет. Вони стали звичними, і людина перестала звертати увагу на небезпеки, пов'язані з їхнім використанням. Відомо, що комп'ютер – джерело декількох видів випромінювань і полів. Електронно-променева трубка моніторів стаціонарних комп'ютерів і ноутбуків створює іонізуюче випромінювання. Сам комп'ютер має електромагнітне випромінювання. Усі пристрої, допоміжне обладнання формують складне електромагнітне поле. Більшість досліджень щодо впливу

електромагнітного випромінювання на природу свідчить про його шкоду для здоров'я людини.

Сучасна наука намагається вирішувати й такі проблеми, створюючи нові галузі. Наука, що досліджує взаємодію людини з комп'ютером та іншими машинами, – це ергономіка. Вона комплексно вивчає трудову діяльність людини, поєднуючи низку наукових дисциплін: фізіологію, гігієну праці, психологію та ін. Учені шукають шляхи зниження навантаження на організм людини, обумовленого роботою на комп'ютері, працюють над створенням досконалої та безпечної техніки.

Завдяки розвитку медицини, біології, генетики, ембріології людство винайшло «протиотруту» від багатьох недугів. Наші предки не могли й уявити, що колись зможуть вирощувати нові людські клітини чи цілі органи для заміни тих, що не функціонують в організмі пацієнтів.

Не стоять на місці й хімія та фізика. Ці науки розвиваються у двох напрямках – як фундаментальні науки (створення й вивчення теоретичних засад фізико-хімічних знань) і як прикладні (вирішення практичних завдань застосування в різних сферах життя людини).

У ХХІ столітті заселено майже всю земну кулю. Ми живемо на різних континентах, країни різняться своїми природними умовами, кліматом. Але такі глобальні проблеми, як загроза дії природних стихій чи обмеженість природних ресурсів, об'єднують науковців усього світу. Географія, геологія, енергетика й ґрунтознавство належать до різних галузей знань, але спільно намагаються застерегти суспільство від природних катастроф, винаходячи альтернативні джерела енергії та корисних копалин, яких людство потребує щодня.

Рівень розвиненості науки – один із головних показників розвитку суспільства, а також важливий показник розвитку держави.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. У чому полягає суперечливість ситуації щодо розвитку науки?
2. Які небезпеки пов'язують із використанням комп'ютера й Інтернету?
3. Що досліджує така наука, як ергономіка?
4. Про які досягнення сучасної медицини йдеться в тексті?
5. У яких напрямках розвиваються сучасні хімія й фізика?
6. Вирішення яких проблем об'єднує науковців усього світу?

Завдання 5. Перебудуйте речення, замінивши зворот підрядною частиною чи однорідним присудком.

1. Це стало звичним, і людина перестала звертати увагу на небезпеки, пов'язані з їхнім використанням.

2. Сучасна наука намагається вирішувати такі проблеми, створюючи нові галузі.

3. Ергономіка комплексно вивчає трудову діяльність людини, поєднуючи низку наукових дисциплін: фізіологію, гігієну праці, психологію та ін.

4. Учені шукають шляхи зниження навантаження на організм людини, обумовленого роботою на комп'ютері, працюють над створенням досконалої та безпечної техніки.

5. Розвиваються прикладні науки, забезпечуючи вирішення практичних завдань у різних сферах життя людини.

6. Географія, геологія, енергетика й ґрунтознавство належать до різних галузей знань, але спільно намагаються застерегти суспільство від природних катастроф, винаходячи альтернативні джерела енергії та корисних копалин, яких людство потребує щодня.

ТЕКСТ 86 ТЕХНІКА МАЙБУТНЬОГО

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Ера, тенденція, автоматизація, діагностика, спроба, дзеркало, вбудувати, вимикач, реагувати, звукова команда, рух, системи з пам'яттю, зберігання побажань, гучність, інтенсивність освітлення, пральна машина, оптимальний режим, робот-кулінар, тканина, пілосос, дроти для живлення, підзарядка, віртуальний альбом, зап'ясток, розпізнавання рукописного введення.

Завдання 2. Установіть відповідність між виразом (1) і його тлумаченням (2).

Взірець: головна тенденція – провідний напрям, течія.

1. Не стояти на місці, повсякденна реальність, пріоритетна сфера, химерна фігура, хитромудра форма.

2. Розвиватися, іти вперед; щоденна повторювана ситуація; найважливіша галузь, царина; незвичайна, фантастична форма; складна, заплутана форма.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Розвиток техніки не стоїть на місці. Ще зовсім недавно важко було уявити, що настане ера загального спілкування за допомогою скайпу, мобільного Інтернету чи IP-телебачення. Сьогодні ж це повсякденна реальність. Зрозуміло, що пріоритетною сферою активного пошуку нових технологій завжди залишається військова космічна галузь. Але не згасає інтерес і до вдосконалення звичайної побутової техніки. Головними тенденціями розвитку побутової техніки майбутнього стануть автоматизація, зменшення споживання енергії й розмірів, збільшення «сканувальних» і «діагностичних» можливостей технічних пристроїв. Які ж відкриття очікують на нас, яким стане побут звичайної людини? Відповіді допоможе знайти так званий «будинок майбутнього».

Спроби зробити будинок людини «розумним» робляться вже давно. У ньому будуть дзеркала з вбудованими телевізорами, вимикачі, що реагуватимуть на звукові команди або на рух. Він матиме системи з пам'яттю для зберігання побажань кожного члена сім'ї. Це може бути гучність телевізора, температура води чи повітря, інтенсивність освітлення.

Пральна машина зможе працювати без води, прибираючи бруд лише за допомогою повітря й іонів. Вона самостійно визначить склад тканин і встановить оптимальний режим прання. Роботи-кулінари приготують обід з обраних продуктів чи розігріють потрібну кількість їжі в заданий час. Автоматичний пилосос працюватиме сам, вправно об'їджаючи перешкоди.

Усі прилади будуть діяти без дротів. Далі, можливо, зникнуть і дроти для живлення пристроїв. Багатофункціональні прилади, на зразок сьогodнішніх смартфонів, не будуть потребувати підзарядки.

У майбутньому техніка стане меншою, тоншою й більш функціональною. Наприклад, невеликий віртуальний альбом зможе зберігати незліченну кількість фотографій, відеозаписів і уможливить миттєвий обмін ними. Зображення можна буде проектувати в будь-яке інше місце. Розробляються технології, за допомогою яких образи будуть плавати просто в повітрі перед нами.

Звичними стануть прилади, що змінюють свою форму. Уже створено телефон, який можна носити на зап'ястку, як годинник. Його можна розпрямити й зробити дуже тонким, можна поставити на столі у вигляді химерної фігури, або прикріпити до вуха, вигнувши в незвичайній формі – усе залежить від мети використання та фантазії. В одному пристрої, приміром, у формі ручки, можна буде поєднати мобільний телефон із функцією розпізнавання рукописного введення, віртуальну клавіатуру, проектор, сканер і, зрештою, електронне посвідчення особи з бездротовим доступом до Інтернету. Зручність такого пристрою беззаперечна: у разі втрати його можна буде легко знайти, а в разі пошкодження чи поломки – без зайвих труднощів відновити всю інформацію з глобальної мережі. І це лише початок...

Як бачимо, техніка майбутнього, якою б незвичайною вона нам сьогодні не здавалася, покликана зробити світ навколо людини кращим і комфортнішим.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яка галузь щодо пошуку нових технологій вважається пріоритетною?
2. Якими будуть головні тенденції розвитку побутової техніки майбутнього?
3. Який вигляд буде мати будинок майбутнього?
4. Які характеристики відрізнятимуть техніку майбутнього?
5. У чому зручність приладів, що змінюють свою форму?
6. Які функції зможе виконувати, приміром, пристрій у формі ручки?

*Завдання 5. Перебудуйте прості речення на складнопідрядні, використовуючи сполучні слова і сполучники **тому; тому, що; оскільки; але; тож; отже.***

1. Розвиток техніки не стоїть на місці. Ще зовсім недавно важко було уявити, що настане ера загального спілкування за допомогою скайпу, мобільного Інтернету чи IP-телебачення.

2. Не згасає інтерес і до вдосконалення звичайної побутової техніки. Головними тенденціями розвитку побутової техніки майбутнього стануть автоматизація, зменшення споживання енергії й розмірів, збільшення «сканувальних» і «діагностичних» можливостей технічних пристроїв.

3. Пральна машина зможе працювати без води, долаючи бруд лише за допомогою повітря й іонів. Вона самостійно визначить склад тканин і встановить оптимальний режим прання.

4. Далі, можливо, зникнуть і дроти для живлення пристроїв. Багатофункціональні прилади, на зразок сьгоднішніх смартфонів, не будуть потребувати підзарядки.

5. Зображення можна буде проектувати в будь-яке інше місце. Розробляються технології, за допомогою яких образи будуть плавати просто в повітрі перед нами.

ТЕКСТ 87 ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Унікальність, багатогранність, постать, легендарна поетеса, публіцист, мислитель, діяч, родина, юрист, казка, псевдонім, могутність, освічений, публікація, поема, рідкісний талант, удосконалюватися, туберкульоз, тиск обставин, різнобічна освіта, сприяти, прищеплювати, насичене життя, страждання, пристрасний, заспокоєння, почуття, надихати.

Завдання 2. Уточніть значення слів, якими позначають особу. Розподіліть їх на дві групи.

Поетеса, публіцист, мислитель, діяч, жінка, юрист, художник, музикант, дівчинка, автор, діяч, дядько, письменник, батько, сестра, композитор.

Завдання 3. Прочитайте текст.

В історії кожного народу є особистості, унікальні за своєю багатогранністю. Саме до таких постатей належить легендарна поетеса, публіцистка, мислителька й діячка, велика жінка України – Леся Українка (Лариса Петрівна Косач).

Леся народилась у Новограді-Волинському 25 лютого 1871 року. У родині було шестеро дітей. Батько, Петро Антонович, був юристом, добре знав історію. Він любив читати своїм дітям твори Пушкіна, Шевченка, Гоголя, Марка Вовчка, казки Салтикова-Щедрина. Мати, Ольга Петрівна, письменниця, відома під літературним псевдонімом Олена Пчілка. У домі часто збиралися письменники, художники, музиканти. Тож ще з дитинства Леся чула розмови й про могутність українського народу, і про шляхи розвитку української літератури.

У чотири роки Леся навчилася читати, а під впливом освічених людей, які оточували дівчинку, уже в дев'ять років Леся Українка почала писати вірші. Перші публікації поем з'явилися, коли їй було тринадцять. У тогочасному Києві не було українських журналів, тож перший вірш 13-річної дівчинки під назвою «Конвалія» з'явився у львівському журналі «Зоря». Щоб наголосити, що автор з України, вигадали псевдонім – Леся Українка.

З кожним роком рідкісний талант дівчини розкривався й удосконалювався.

Важкі випробування, які почалися ще в дитинстві, сформували письменницю як сильну особистість. Захворівши на туберкульоз, талановита дівчина навіть не могла відвідувати школу. Незважаючи на це, вона не зламалася під тиском обставин, отримала різнобічну освіту вдома. Її вчили батьки, друзі сім'ї, зокрема видатний український культурний діяч М. Драгоманов – дядько майбутньої письменниці. Саме сім'я сприяла освіті та вихованню Лесі, коли вона була дитиною, і підтримувала її під час усіх випробувань. Як наслідок, Леся Українка знала багато мов, літературу, філософію. Для своїх молодших сестер у 19-літньому віці написала підручник «Давня історія східних народів».

Велике значення в житті Лесі Українки відігравала музика, любов до неї прищепив дівчині відомий український композитор М. Лисенко.

Леся Українка крізь усе своє насичене, але, на жаль, коротке життя пронесла любов до сім'ї, батьків і друзів. У своїх творах «Як дитиною, бувало...», «Мрії» письменниця згадує дитячі роки. У пізніх, зрілих і глибоких поемах відчуваємо силу цієї незвичайної особистості, пам'ятаючи, що ця сила була сформована саме в дитинстві – дуже важливому періоді життя кожної людини.

Недостатньо говорити про Лесю Українку тільки як про жінку, що багато страждала, уміла пристрасно любити й талановито висловила свої почуття на папері – це означало б забути про іншу половину її душі – поетичну, до того ж кращу половину. Її страждання не спричинили відчаю, як і її любов – заспокоєння: обидва ці почуття надихали її на продовження боротьби.

Завдання 4. *Дайте відповіді на запитання:*

1. Що відомо про родину Лариси Косач?
2. Що сприяло формуванню творчих здібностей дівчинки?
3. Якими були перші кроки Лариси Косач у літературі?
4. З якою метою було обрано псевдонім?
5. Якими талантами була наділена молода дівчина?
6. У чому унікальність постаті Лесі Українки?

Завдання 5. *Утворіть речення, використовуючи конструкції **відомо, що...; як відомо...; згідно з інформацією...; я вважаю, що...; на мою думку...; отже, можна зробити висновок...***

Взірець: Велике значення в житті Лесі Українки відігравала музика, любов до неї прищепив дівчині відомий український композитор М. Лисенко. – Як відомо, велике значення в житті Лесі Українки відігравала музика, любов до неї прищепив дівчині відомий український композитор М. Лисенко.

1. Леся народилась у Новограді-Волинському 25 лютого 1871 року.
2. Батько, Петро Антонович, любив читати своїм дітям твори Пушкіна, Шевченка, Гоголя, Марка Вовчка, казки Салтикова-Щедріна.
3. Мати, Ольга Петрівна, письменниця, відома під літературним псевдонімом Олена Пчілка.
4. У домі часто збиралися письменники, художники, музиканти.
5. Важкі випробування, які почалися ще в дитинстві, сформували з письменницю як сильну особистість.
6. Її страждання не спричинили відчаю, як і її любов – заспокоєння: обидва ці почуття надихали її на продовження боротьби.

ТЕКСТ 88 ГОЛЬФСТРИМ ЗАМІСТЬ АЕС

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Людство, забруднення, навколишнє середовище, продукти горіння, темпи виробництва, потерпати від смогу, неминучий, альтернативний, акумулятор, течія, спалювання, паливо, узбережжя, переганяти, гідроелектростанція, невичерпне джерело, підводні турбіни, мережа, винахід, недолік, ризики, лопасті турбін, обертатися, травмувати, підводні мешканці, проходження, обладнання, занурити, глибина, корабель, територія, псувати, буйок.

Завдання 2. Від поданих іменників утворіть словосполучення.

Взірець: (комп'ютер) технології – комп'ютерні технології.

(Індустрія) місто, (світ) океан, (гігант) акумулятор, (поверхня) течія, (паливо) ресурси, (енергетика) криза, (альтернатива) джерела, (тест) турбіна, (океан) судна, (море) судна, (навігація) обладнання, (океан) краєвид, (північ) частина, (куб) метри.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Перед людством сьогодні постала глобальна проблема – забруднення навколишнього середовища продуктами горіння. Зростають темпи виробництва, й великі індустріальні міста потерпають від смогу. Паливні ресурси Землі, на жаль, теж не вічні – неминучою є енергетична криза, тому зростає інтерес до пошуку нових альтернативних і «чистих» джерел енергії. Це стосується й використання енергії Світового океану, який може стати гігантським акумулятором енергії Сонця. Як отримати енергію з океану? Енергія океанських течій прирівнюється до обсягу енергії, яку отримують

унаслідок спалювання усіх відомих видів палива на планеті протягом року. Уже зараз ведуться дослідження щодо використання енергії течії Гольфстрім.

Гольфстрім – найпотужніша поверхнева течія Світового океану, що знаходиться в північній частині Атлантичного океану, усього за 24 кілометри від узбережжя Флориди. Гольфстрім розвиває швидкість до 10 кілометрів за годину, переганяючи від 74 до 93 мільйонів кубічних метрів води за секунду.

Гольфстрім ніколи не зупиняється. Ця його важлива особливість, можливо, дозволить інженерам побудувати абсолютно новий тип гідроелектростанції. Вона буде використовувати невичерпне джерело енергії океану і, що сьогодні дуже важливо й актуально, не забруднювати навколишнє середовище.

Дослідники з Атлантичного університету Флориди запевняють, що зможуть запустити тисячі підводних турбін, які дадуть стільки електрики, скільки виробляють десять АЕС, чого цілком вистачить для забезпечення електроенергією третини всього штату Флорида. Невдовзі планується встановити в північній частині Атлантичного океану велику тестову турбіну. Учені сподіваються на позитивні результати експерименту, а також на те, що в найближчому майбутньому світові виробники електрики обов'язково почнуть будувати мережі підводних турбін, використовувати течію Гольфстрім.

Звісно, цей винахід має певні недоліки й ризики. Один із них – Cuisinart effect полягає в тому, що лопасті турбін, які обертаються, можуть травмувати рибу чи інших підводних мешканців океану. Дослідники доводять, що турбіни не будуть заважати проходженню морських суден. Обладнання планують надійно закріпити на дні океану, а верхню частину турбін занурити на глибину близько 12 метрів, тож звичайне навігаційне обладнання океанських суден безперешкодно проведе корабель територією гідроелектростанції. Крім того, турбіни чи інше обладнання не будуть псувати океанські краєвиди: лише декілька буйків будуть свідчити про те, що на дні працює мережа електротурбін.

Отже, Гольфстрім – підводна гідроелектростанція майбутнього.

***Завдання 4.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Про вирішення якої глобальної проблеми йдеться в тексті?
2. Чому зростає інтерес до пошуку нових джерел енергії?
3. Як, на думку науковців, можна отримати енергію з океану?
4. У чому полягає важлива особливість течії Гольфстрім?
5. Який експеримент планують провести дослідники з Атлантичного університету?
6. Які недоліки й ризики має турбіна?

***Завдання 5.** Закінчіть речення, додавши підрядну частину.*

1. Зростає інтерес ...
2. Уже зараз ведуться дослідження ...
3. Дослідники з Атлантичного університету Флориди запевняють ...

4. Учені сподіваються ...
5. Дослідники доводять ...
6. Обладнання планують ...

ТЕКСТ 89 ЗВИЧАЙНИЙ ЕЛЕКТРОМОБІЛЬ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Електромобіль, безперервний, нафта, розгортання виробництва, електродвигун, живлення, акумулятор, паливний елемент, двигун внутрішнього згорання, перевага, шкідливі вихлопи, конструкція, управління, надійність, довговічність, екіпажна частина, розетка, конкурувати, саморозряд, вантаж, собівартість, попит, пробіг, автомобіліст.

Завдання 2. Від поданих дієслів утворіть іменники.

Взірець: жити – живлення.

Зростати, розгортати, управляти, застосовувати, використовувати, вирішувати, перевозити, виробляти, поширювати, допомагати, заряджати, переважати, згорати, починати, досягати.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Електромобілі набувають сьогодні великої популярності. Причиною цьому стало безперервне зростання цін на нафту, тому з 2007 року активізувалося промислове виробництво електромобілів нового покоління.

Як відомо, електромобіль – це автомобіль, що приводиться в рух одним або декількома електродвигунами, які живляться від акумуляторів чи паливних елементів, а не від звичайного двигуна внутрішнього згорання.

Електромобіль має істотні переваги. Це, передусім, низька вартість експлуатації, відсутність шкідливих вихлопів, простота конструкції й управління, висока надійність і довговічність екіпажної частини (до 20–25 років) порівняно зі звичайним автомобілем, можливість зарядки від побутової електричної мережі (розетки).

Електромобіль – єдиний варіант застосування в легковому автотранспорті енергії, що виробляється атомними електростанціями, тож їхнє масове використання могло б допомогти у вирішенні проблеми «енергетичного піку» внаслідок зарядки акумуляторів у нічний час.

Але електромобіль має і недоліки: його акумулятори так і не набули характеристик, що забезпечують гідну конкуренцію з автомобілем. Наявні акумулятори або дуже дорогі внаслідок використання дорогоцінних чи дорогих металів (срібло, літій), або працюють за дуже високих температур (>300 °C). Крім того, такі акумулятори різняться високим саморозрядом.

Підвидами електромобіля вважаються електрокар (вантажний транспортний засіб для руху на закритих територіях) і електробус (автобус з акумуляторною тягою). Вони широко використовуються для перевезення вантажів на вокзалах, в аеропортах, цехах, великих магазинах, атракціонах. До того ж усі недоліки, зокрема малий запас ходу, висока собівартість і маса, перебиваються перевагами – відсутністю шкідливих викидів і шуму, що є принципово важливо для роботи в закритих приміщеннях. Формально такі машини не прийнято вважати електромобілями.

Головна причина, що перешкоджає масовому виробництву електромобілів, – малий попит, зумовлений високою вартістю й малим пробігом від однієї зарядки. Побутує думка, що поширення електромобілів стримують дефіцит акумуляторів та їхня висока ціна. Для вирішення цих проблем автовиробники об'єднали підприємства з виробниками акумуляторів. Світовим лідером із виробництва електротранспорту є Китай.

2015 року було випущено 1 мільйон електромобілів, 2016 – 2 мільйони. Це близько 2 % від загальної кількості нових авто. Отже, автомобілісти все частіше віддають перевагу сучасному екологічному виду транспорту.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. У чому причина популярності електромобілів?
2. Які переваги має електромобіль над автомобілем?
3. Якими є недоліки електромобіля?
4. Які існують підвиди електромобіля і де їх використовують?
5. Що перешкоджає масовому виробництву електромобілів?
6. Яка країна є світовим лідером із виробництва електротранспорту?

Завдання 5. Замініть, де це можливо, сполучне слово **що** синонімічним **який**.

1. Як відомо, електромобіль – це автомобіль, *що* приводиться в рух одним або декількома електродвигунами, які живляться від акумуляторів чи паливних елементів, а не від звичного двигуна внутрішнього згорання.

2. Електромобіль – єдиний варіант застосування в легковому автотранспорті енергії, *що* виробляється атомними електростанціями.

3. Але електромобіль має і недоліки: його акумулятори так і не набули характеристик, *що* забезпечують йому конкуренцію з автомобілем.

4. Головна причина, *що* перешкоджає масовому виробництву електромобілів, – малий попит, зумовлений високою вартістю та малим пробігом від однієї зарядки.

5. Побутує думка, *що* поширення електромобілів стримують дефіцит акумуляторів та їхня висока ціна.

ТЕКСТ 90 УКРАЇНСЬКІ СВЯТА. РІЗДВО

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Різдво́, Святки, Святвечі́р, частува́ння, я́сла, коля́дники, верте́п.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Святкування Різдва на території сучасної України, де його вважають одним із головних сімейних свят, із давніх часів супроводжувалося самотніми народними звичаями.

На слов'янських землях Різдво поєдналося зі старовинним слов'янським святом – Святками (Святочні обряди з плином часу стали різдвяними). Святки тривають 12 днів після Різдва. Цей час вважався найвеселішим у році: молодь збиралася на масові гуляння, співала пісень, розповідала байки. Крім того, цей час вважали магічним: дівчата ворожили на нареченого.

В українській традиції Різдво починають святкувати 6 січня, на Святвечір (Святий вечір). Це останній день передріздяного посту. На вечірню трапезу збиралась уся родина одразу ж після появи на небі першої зірки, яка символізувала Віфлеємську зірку, що сповістила пастухам про народження Ісуса. У селах, як у давнину, до Різдва підлогу в хатах вкривають свіжим сіном, а стіл – соломою, на яку потім застеляють скатертину й ставлять частування. Усе це символізує те, що Спаситель народився не в царських палатах, а в овечому хліву й був покладений у ясла на соломі.

Особливі традиції пов'язані з різдвяною вечерею. На столі обов'язково має стояти дванадцять страв – на честь дванадцяти апостолів. Головною стравою на пісному столі є кутя – пшенична або рисова каша, змішана з маком, родзинками, медом і горіхами, а також узвар – компот із сухофруктів. У деяких регіонах України існує традиція прикрашати стіл Дідухом – снопом пшениці чи вівса спеціальної форми з чотирма ногами й великою кількістю вузлів (це символ благополуччя в наступному році).

З вечора 6 січня було прийнято колядувати. Колядники ходили по дворах із великою зіркою з позолоченого паперу, яка закріплювалася на палиці. Вони співали різдвяні гімни – колядки та щедрівки – і просили за це в господарів монети. Така традиція збереглася й до нашого часу.

Найвідоміша різдвяна мелодія – «Щедрик», її можна почути навіть в американських фільмах, наприклад у «Сам удома». На Заході її зазвичай називають колядкою дзвіночків (Carol of the bells). Сучасні музичні виконавці створили багато кавер-версій «Щедрика», з якими можна ознайомитися в Інтернеті.

Стародавнім різдвяним дійством є вертеп. Це мініатюрний ляльковий театр, у якому ставили вистави на різдвяні сюжети. Ляльок виготовляли з паперу, вати, воску, наряджали в парчевий і шовковий одяг. Центральними персонажами композиції незмінно були Марія з Йосипом, які схилилися над яслами з Божественним Немовлям. У західних і південних областях України такий вертеп зазвичай встановлювали в церквах.

Церкви та будинки на Різдво в Україні прийнято прикрашати хвойними гілками, які символізують вічне життя. Зранку 7 січня сім'ї ходили до церкви на святкову молитву, вітаючи всіх зустрічних словами «Христос народився!». Їм відповідали: «Славімо його!».

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли в Україні починають святкувати Різдво?
2. За якою ознакою визначають час, коли потрібно розпочинати різдвяну вечерю?
3. Які існують традиції щодо обов'язкових різдвяних страв?
4. Яка різдвяна мелодія є найвідоміша у світі?
5. Що Ви дізналися про різдвяний ляльковий театр – вертеп?

Завдання 4. У поданих словосполученнях замініть дієслова дієприслівниками теперішнього та минулого часу.

Святкують Різдво, супроводжують народними звичаями, співають пісень, збираються всією родиною, сповіщають пастухів, застеляють скатертину, наряджають у шовковий одяг, встановлюють у церквах, прикрашають хвойними гілками, йдуть на святкову молитву.

ТЕКСТ 91 ЩО, КОМУ Й КОЛИ ДАРУВАТИ?

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Банальний – який утратив виразність через часте повторення; неоригінальний.

Дар – те, що підноситься, жертвується; подарунок.

Ладан – ароматична смола, яку добувають із тропічного дерева босвелії; використовують для обкурювання під час виконання релігійних обрядів.

Легенда: 1) народне сказання або оповідання про якісь події чи життя людей, оповите казковістю, фантастикою; 2) що-небудь вигадане, неправдиве.

Первісний: 1) який існував у найдавніші періоди історії людства; 2) який існував спочатку й був замінений чим-небудь.

Смірна – ароматична смола, яку використовують для обкурювання, приготування запашних мас і т. ін.

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Сім'я, правильно, сучасний, прекрасний, тенденція.
2. Близький, друг, радість, уперше, молодий, позитивний, назад, запитання.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Подарунки. Які асоціації викликає у Вас це слово? День народження, Новий рік, близькі, друзі, веселощі, радість... У кожного свої асоціації, але в будь-кого з нас неодмінно тепліє на душі при одній тільки згадці про яскраві, красиво оформлені пакунки, які уособлюють щось потаємне й бажане. Але чи відомо Вам, звідки бере свій початок ця чудова традиція – дарувати подарунки? Хто започаткував цей ритуал, що так надійно увійшов у наше життя? Чому ми продовжуємо дарувати подарунки?

Виявляється, коріння цієї традиції губиться в глибині тисячоліть. Коли у Віфлеємі народився Ісус, волхви піднесли йому золото, ладан і смирну. Золото – як царю, повелителю, ладан – як Богу, смирну – як смертному. За легендою, саме після цього з'явилася традиція дарувати подарунки тим, хто є для нас дійсно дорогим і значущим.

Звісно, подарунки дарували й у доісторичні часи. Ще первісний чоловік підносив вбиту тварину жінці для того, щоб продемонструвати свою прихильність, бажання створити сім'ю. А про що в наш час думає молода людина, готуючись до першого побачення з дівчиною? Правильно, які квіти вона любить, який букет їй подарувати. Ось така «первісна» традиція.

Інша справа, що в ті далекі часи, коли соціальна організація суспільства ще тільки зароджувалася, слово «подарунок» було недоречним. Швидше за все це був дарунок. Дарунок, який віддавався вождю, потім королю або царю з метою убезпечити себе, задобрити пана, забезпечити собі місце під сонцем.

Сьогодні така думка викликає посмішку. Вирушаючи на день народження до друга, вибираючи йому подарунок, Ви навряд чи будете думати про свою безпеку, узагалі про себе. Швидше за все Вами буде рухати бажання порадувати близьку людину, подарувати їй частинку щастя, щоб усмішка засяяла на її вустах. Ось і відповідь на запитання «навіщо дарувати подарунки?». Подарунок заради подарунка. Заради того, щоб викликати появу якомога більшої кількості позитивних емоцій, заради того, щоб людина відчула себе щасливішою, щоб могла сказати: «Я не одна, я дійсно комусь потрібна».

З іншого боку, подарунок є засобом самовираження. Адже саме індивідуальні риси людини зумовлюють вибір презенту. Чи замислювалися Ви над тим, який подарунок Вам подобається більше: якась дорога, але звичайна річ чи оригінальний, ексклюзивний подарунок, яким Чи зможете насолодитися, нехай навіть один раз? Відповідь очевидна. Якщо подарунок дійсно оригінальний і приносить стовідсоткове задоволення, то й дарувальник, швидше за все, не менш оригінальний, а якщо презент звичайний, то аналогічно можна оцінити людину, яка його обирала. Таким чином, подарунок може багато розповісти про того, хто його дарує. Подарунок у наш час не має на меті задобрити того, кому підноситься, а є чудовим засобом справити враження. Пам'ятайте про це.

Сьогодні безкорисливі, хороші вчинки цінуються все менше. Саме тому цінність справжніх, подарованих від щирого серця подарунків лише з плином часу стає лише більшою. Питання «навіщо?» не повинно виникати. Нехай

сучасні тенденції не впливають на Вас. Даруйте подарунки, даруйте щастя, залишайтеся людьми.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Які подарунки й на які свята дарують люди своїм рідним і друзям?
2. Звідки бере свій початок чудова традиція – дарувати подарунки, і хто започаткував цей ритуал?
3. Що первісний чоловік підносив жінці як подарунок для того, щоб продемонструвати свою прихильність, бажання створити сім'ю?
4. Чи погоджуєтесь Ви з тезою, що сьогодні подарунок став засобом самовираження?
5. Чому цінність справжніх, подарованих від щирого серця подарунків із плином часу стає більшою?

Завдання 5. Уставте замість крапок сполучники, що приєднують підрядні речення мети, часу, умови, означальні, **щоб, який, коли, якщо**.

1. ... у Віфлеємі народився Ісус, волхви піднесли йому золото, ладан і мирну.
2. Ми даруємо подарунки, ... викликати якомога більше позитивних емоцій, ... людина відчула себе якомога щасливішою.
3. ... подарунок оригінальний і приносить стовідсоткове задоволення, то й дарувальник, швидше за все, не менший оригінал, а ... презент звичайний, то аналогічно можна оцінити й людину, ... його обирала.
4. У ті далекі часи, ... соціальна організація суспільства ще тільки зароджувалася, слово «подарунок» було недоречним.
5. Ще в доісторичні часи первісний чоловік підносив убиту тварину жінці, ... продемонструвати свою прихильність, бажання створити сім'ю.

ТЕКСТ 92 ТОМАС МОР

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Епоха Відродження, антична філософія, утопія, радник, бездоганний, спікер, загальноприйнятий, канонізовано.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Томас Мор був яскравим представником епохи Відродження, блискучим знавцем античної філософії й літератури, обдарованим поетом й оригінальним політичним мислителем.

Народився Томас Мор 7 лютого 1478 року в родині лондонського судді, який був відомий своєю чесністю. За сімейною традицією Томас здобув юридичну освіту й відкрив адвокатську контору. 1504 року 27-річний Томас

Мор став депутатом Палати громад британського парламенту. Через кілька років він також обійняв посаду помічника шерифа міста Лондона й блискуче виконав кілька дипломатичних доручень.

Як не дивно, подальшому кар'єрному зростанню Томаса Мора сприяли не його ділові якості, а його захоплення. Ще в юності Томас Мор захопився античною історією та філософією, він знав латину й грецьку мову, багато часу присвятив вивченню праць отців церкви й навіть читав публічні лекції з богослов'я.

У 1515–1516 роках Томас Мор написав свій найвідоміший твір «Утопія», де змалював ідеальну державу, усі громадяни якої вільні. У ній немає податків, немає грошей і приватної власності, не існує важкої фізичної праці. Усі громадяни Утопії працюють лише по кілька годин на день, а потім насолоджуються вивченням наук і мистецтв.

Згодом саме слово «утопія» стало загальною назвою, яка означає щось прекрасне, але нереальне.

В епоху Ренесансу люди вірили в безмежну перетворювальну силу розуму. Вони вважали, що ідеальний правитель повинен оточити себе вченими й філософами та правити відповідно до їхніх рекомендацій. За цим принципом діяв і молодий англійський король Генріх VIII. 1518 року він призначив автора Утопії своїм головним радником. Через кілька років бездоганної служби як вияв визнання його заслуг Томас Мор отримав землі й лицарський титул. Генріх VIII призначив його також спікером Палати громад британського парламенту. А 1529 року Томас Мор посів вищий державний пост Англії – став лордом-канцлером.

Однак для самого Томаса Мора головними були не державні справи (він ставився до них як до важкого обов'язку), а його улюблені книги, сім'я й друзі. Сім'я Томаса Мора відрізнялась від загальноприйнятої. У XVI столітті домашнє насильство було нормою, а Томас Мор не міг терпіти дитячих сліз. Усі навколо стверджували, що жінка не дуже розумна від природи, а Томас Мор дав своїм дочкам блискучу, ґрунтовну освіту.

Придворні заздрили стрімкій кар'єрі Томаса Мора, але сам він у колі друзів говорив, що його лякає прихильність монарха і що вчені можуть спокійно керувати державою тільки на острові Утопія.

На жаль, Мор мав рацію. Наприкінці 20-х років XVI ст. Генріх VIII замислив масштабну реформу церкви. Він скасував католицьку релігію й заснував англіканське віросповідання. Вірний католик Мор не прийняв ці зміни й подав у відставку. Мор-філософ не міг поступитися своїми принципами, Мору-політику цей вчинок коштував дуже дорого: Генріх VIII розпочав проти нього судовий процес за звинуваченням у державній зраді. 1535 року Томаса Мора було страчено.

Томас Мор не просто проповідував гуманізм, він дійсно був гуманною з високими моральними якостями людиною, готовою до кінця відстоювати свої переконання.

1935 року за вірність католицизму Томаса Мора було канонізовано Римокатолицькою церквою й зараховано до лику святих.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли народився Томас Мор? Яку освіту він здобув?
2. Які посади обіймав Томас Мор?
3. Що сприяло його кар'єрному росту?
4. Яку державу змалював Томас Мор у своєму творі «Утопія»?
5. Якими були його погляди на сім'ю й виховання дітей?
6. Що спричинило судовий процес над Томасом Мором?

Завдання 4. Уставте замість крапок дієслова з дужок у потрібній формі.

1. Томас Мор ... (здобувати) юридичну освіту й ... (відкривати) адвокатську контору.
2. Ще в юності Томас Мор ... (захоплюватись) античною історією та філософією, він ... (знати) латину й грецьку мову й згодом ... (читати) лекції з богослов'я.
3. Як вияв визнання його заслуг Томас Мор ... (отримати) землі й лицарський титул.
4. Генріх VIII ... (скасувати) католицьку релігію й ... (заснувати) англіканське віросповідання.
5. Томас Мор ... (проповідувати) гуманізм і ... (бути) високоморальною людиною.

ТЕКСТ 93 ДЖОРДАНО БРУНО

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Всесвіт, одухотвореність, діалектика, єресь, інквізиція, спростувати.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Філіппо Бруно народився в сім'ї солдата Джованні Бруно в Нола, поблизу Неаполя, 1548 року. В 11 років його привезли до Неаполя вивчати літературу, логіку й діалектику. У 15 років він вступив до місцевого монастиря Святого Домініка, де продовжив навчання. Тут 1565 року він став монахом та отримав ім'я Джордано.

Джордано Бруно був мислителем, який стверджував, що у Всесвіті існує безліч світів. У роботі «Про нескінченність, Всесвіт і світи» філософ заявляв: «Я проголошую існування незліченних окремих світів, подібних до світу цієї Землі. Разом із Піфагором я вважаю її світилом, подібним до Місяця, інших планет, інших зірок, кількість яких нескінченна. Усі ці небесні тіла складають

незліченні світи. Вони утворюють нескінченний Всесвіт у нескінченному просторі ...».

Водночас Джордано Бруно багато писав про Бога. Він визнавав загальну одухотвореність матерії. Але його Бог – це Всесвіт, який одночасно творить і твориться, є причиною та наслідком. Немає Бога, що стоїть над світом і диктує йому свої закони; Бог розчинений у природі. Матеріальній природі він присвячує гімни, матерія, на його думку, є живою й активною.

Філософські погляди Бруно поєднуються з елементами стихійної діалектики, з якою він здебільшого ознайомлюється в античних джерелах. Визнаючи постійну мінливість усіх речей і явищ, він стверджує, що протягом багатьох століть змінюється поверхня Землі, моря перетворюються на континенти, а континенти на моря. Цікавими є його міркування про людину і її зв'язок із природою. Людина – частина природи, її безмежна любов до пізнання нескінченна, сила розуму підносить її над світом.

1592 року за свої погляди Бруно був звинувачений в єресі й ув'язнений. Перебуваючи у в'язниці, він написав про себе таке: «Було в мені все-таки те, у чому не відмовлять мені майбутні століття, і нащадки скажуть: страх смерті був чужий йому, силу характеру він мав велику й ставив вище за всі насолоди життя боротьбу за істину».

1600 року суд інквізиції засудив Джордано Бруно до спалення на вогнищі. Вислухавши вирок, він сказав: «Ви, напевне, з більшим страхом оголосили мені вирок, ніж я його вислухав», а потім декілька разів повторив: «Спалити – не означає спростувати».

1889 року на площі Квітів у Римі в присутності шести тисяч делегатів від усіх країн і народів світу було відкрито пам'ятник. На ньому написано: «9 червня 1889. Джордано Бруно. Від століття, яке він передбачив, на тому місці, де було запалено вогнище».

***Завдання 3.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Коли народився Джордано Бруно? Яку освіту він здобув?
2. Які погляди щодо Землі та Всесвіту мав Джордано Бруно?
3. У чому, на думку Дж. Бруно, полягає сутність Бога?
4. Якими були міркування Джордано Бруно про людину та її зв'язок із природою?
5. Чому навіть перед стратою Джордано Бруно не зрікся своїх поглядів?

***Завдання 4.** Замініть дієслівно-іменні словосполучення іменними.*

Формувати цілісну картину, поєднувати філософські погляди, відпрацьовувати методи пізнання, утворити нескінченний Всесвіт, відстоювати власні погляди, доводити слушність своєї думки, відкрити пам'ятник.

ТЕКСТ 94 НАУКА У ХХІ СТОРІЧЧІ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Нанотехнології, молекулярна структура, цифрова модель, бездротовий, енергосистема, мікрохвильовий діапазон, гібридний автомобіль.

Завдання 2. Прочитайте текст.

На початку ХХІ сторіччя у світі з'явилися десятки нових технологій, що базуються на останніх досягненнях науки.

Інженери, які працюють у різних виробничих галузях, покладають великі надії на нанотехнології. Загальноприйнятих стандартів цієї галузі науки й техніки не існує. Її основна ідея – виробництво найрізноманітніших продуктів із заздалегідь заданою молекулярною структурою. Ідеться про високоточне виготовлення матеріальних об'єктів за допомогою маніпулювання атомами й молекулами.

Не менш перспективними є технології 3D-друку. На базі цифрової моделі вже зараз можна пошарово друкувати на тривимірному принтері прості об'ємні об'єкти. Не виключено, що вже протягом найближчого десятиліття компактні 3D-принтери з'являться в кожному будинку, зайнявши своє місце поруч із персональними комп'ютерами.

Усе впевненіше в наше життя входять бездротові комп'ютерні технології, які ще кілька років тому здавалися дивиною. Це нововведення дає змогу створювати великі мережі, здатні об'єднувати без застосування дротів безліч користувачів. Реальною стає і бездротова передача електричної енергії. Кілька років тому в цьому напрямі було проведено перші успішні дослідження. Один із перспективних видів використання подібних енергосистем – підзарядка мобільних телефонів і планшетів шляхом використання не дротів, а передачі імпульсів у мікрохвильовому діапазоні.

Машини з двигуном внутрішнього згоряння використовуються все рідше, оскільки їм на заміну приходять машини з водневим двигуном, гібридні автомобілі й машини на електричному двигуні. Ці сучасні транспортні засоби екологічно безпечні й більш економічні порівняно з машинами на бензині й інших видах палива. Використання таких автомобілів унеможливить істотне зменшення кількості шкідливих викидів в атмосферу й заощадить природні горючі матеріали.

Протягом останніх десятиліть активізувався розвиток робототехніки. Роботи й автоматичні системи сьогодні вже не вигадка письменників-фантастів, а справжня реальність. Створені роботизовані механізми у вигляді тварин і навіть кібернетичні механізми з зовнішністю людини, які наділені штучним інтелектом і можуть виконувати прості завдання. У найближчому майбутньому вчені планують створити роботів, запрограмованих на виконання охоронних, сільськогосподарських і побутових робіт.

На початку нинішнього століття робототехніку почали активно використовувати в медицині. Подібні технології забезпечують створення автоматизованих систем для проведення хірургічних операцій. Такі технологічні рішення гарантують мінімальне втручання в роботу організму й дозволяють виконувати операції з надзвичайно високою точністю.

Людство не втомлюється продукувати найнеймовірніші ідеї, які потім утілює в життя, розробляючи інноваційні технології. Двадцять перше століття не стало винятком: учені-ентузіасти з усього світу вже зробили багато відкриттів і продовжують працювати в цьому напрямі.

Завдання 3. *Дайте відповіді на запитання:*

1. Якою є головна ідея нанотехнології як галузі науки?
2. Для чого застосовують технології 3D-друку?
3. З якою метою використовують бездротові комп'ютерні технології?
4. У чому полягають переваги використання небензинових транспортних засобів?
5. Де в найближчому майбутньому вчені планують використовувати роботизовані механізми?

Завдання 4. *Знайдіть у поданих реченнях мовні кліше, характерні для публіцистичного стилю мовлення.*

1. Інженери, що працюють в різних виробничих галузях, покладають великі надії на нанотехнології.
2. Не менш перспективними є технології 3D-друку.
3. Усе впевненіше в наше життя входять бездротові комп'ютерні технології.
4. У найближчому майбутньому вчені планують створити роботів, запрограмованих на виконання охоронних, сільськогосподарських і побутових робіт.
5. На початку нинішнього століття робототехніку почали активно використовувати в медицині.
6. Людство не втомлюється продукувати найнеймовірніші ідеї, які потім утілює в життя, розробляючи інноваційні технології.

ТЕКСТ 95 ШЛЯХИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

Завдання 1. *Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.*

Інновація, комерціалізація, прототип, серійне виробництво.

Завдання 2. *Прочитайте текст.*

2015 року Україна як асоційований член долучилася до програми ЄС щодо досліджень та інновацій «Горизонт 2020».

Андрієві Музиченку 21 рік. Він заочно навчається на п'ятому курсі Національного авіаційного університету України, але водночас є засновником інноваційного космічного проекту MarsHopper. За кілька днів Андрій та його команда з сімох молодих українських науковців відлітають до США, на мис Канаверал. Там на них чекає нагорода від Національного управління з аеронавтики й дослідження космічного простору США (NASA).

У травні Андрій Музиченко з друзями взяв участь у 48-годинному марафоні розробників NASA InternationalSpaceAppsChallenge, який було організовано для створення інноваційних концепцій космічних апаратів майбутнього, і переміг. «NASA поставило завдання – розробити засіб для пересування людини марсіанською поверхнею. Людину ми відразу викреслили з цієї розробки, бо це поки що нереально. Але ми детально працювали над космічним апаратом і запропонували ідею використовувати вуглекислий газ як джерело енергії для марсіанського дрона. Зібрали модель, показали, назвали її MarsHopper. З представлених на конкурс 1 200 проектів наша розробка на міжнародному етапі конкурсу виборола перше місце», – розповів Андрій.

Після повернення з США команда Андрія Музиченка планує зібрати прототип дрона, який літатиме на сонячній енергії та підійматиметься на висоту 30-40 км, щоб розробку можна було комерціалізувати та запустити в серійне виробництво. «Супутники вже будуть не потрібні. Наш дрон може літати у вищих шарах атмосфери, розповсюджувати сигнал GPS, Інтернету, робити картографію чи може бути використаний у військових цілях», – пояснює Музиченко. За його словами, зараз команда тісно співпрацює з Національною космічною агенцією України й збирається реалізувати проект MarsHopper саме в Україні.

Сергій Батарчук, випускник факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вирішив створити освітній проект UA-Robotics, який допомагає зацікавленим школярам і студентам працювати над своїми розробками в реальних умовах, на практиці застосовуючи те, що вони досліджують. Сам Сергій практикує свою розробку інноваційного екобоксу з автоматизованого вирощування рослин. «Зараз ми на практиці вчимося, як довести цей виріб до продажу на ринку, адже хочеться, щоб нашими гаджетами дійсно користувалися», – говорить Сергій Батарчук.

З огляду на складну економічну ситуацію в Україні не можна недооцінювати участь у різних міжнародних конкурсах наших молодих науковців. До таких конкурсів належать FallingWalls та FallingWallsVenture, де вчені презентують свої наукові стартапи представникам найпрестижніших інститутів і лабораторій світу. Конкурс FallingWalls був заснований 9 листопада 2009 року провідними вченими Європи за підтримки уряду Німеччини з нагоди 20-річчя падіння Берлінської стіни. Гасло конкурсу: «Які стіни впадуть наступними?». Молоді українські вчені будуть брати в ньому участь удруге.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли Україна долучилася до програми ЄС щодо досліджень та інновацій «Горизонт 2020»?

2. У якому конкурсі взяла участь команда розробників на чолі зі студентом Андрієм Музиченком?

3. З якою метою Сергій Батарчук вирішив створити освітній проект UA-Robotics?

4. У яких міжнародних конкурсах беруть участь молоді українські науковці?

Завдання 4. Подані речення з прямою мовою перебудуйте на речення з непрямою мовою. Поясніть використання засобів письмового оформлення інтерв'ю.

1. «NASA поставило завдання – розробити засіб для пересування людини марсіанською поверхнею. З представлених на конкурс 1 200 проектів наша розробка на міжнародному етапі конкурсу виборола перше місце», – розповів Андрій.

2. «Наш дрон може літати у вищих шарах атмосфери, розповсюджувати сигнал GPS, Інтернету, робити картографію чи може бути використаний у військових цілях», – пояснює Музиченко.

3. «Зараз ми на практиці вчимося, як довести цей виріб до продажу на ринку, адже хочеться, щоб нашими гаджетами дійсно користувалися», – говорить Сергій Батарчук.

ТЕКСТ 96 ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАУКИ В УКРАЇНІ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Популяризація, медіа-сфера, здобутки, поштовх, розробка, опік, дописувач.

Завдання 2. Прочитайте текст.

Науки в Україні популяризуються здавна, але саме 2015 рік став, фактично, переломним і знаковим у цьому процесі: завдяки зусиллям наших учених, насамперед науковців НАН України, удалось здійснити прорив у медіа-сфері й активізувати процес донесення інформації про здобутки вітчизняних дослідників (як фундаментальні, так і прикладні) до широкої аудиторії. Поштовхом до такої активізації наукової спільноти слугувало тривале обговорення проекту Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», ухваленого Верховною Радою 26 листопада 2015 року.

Статистика перегляду публікацій на різноманітних інтернет-сайтах і в соціальній мережі Facebook, присвячених запитанням науки, упродовж минулого року засвідчила, що на інформацію про нові розробки й технології, створені нашими дослідниками, існує попит. Зокрема, Facebook-пост молодого

науковця, кандидата фізико-математичних наук Антона Сененка під назвою «FAQ із науки в Україні» поширився мережею Інтернет і зібрав майже 200 тис. переглядів, що для українського сегмента популяризації науки є рекордним. Пост на сторінці НАН України в цій же мережі, присвячений радіаційно зшитим гідрогелевим пов'язкам для загоєння ран та опіків, унаслідок зацікавленості провідних українських медіа-ресурсів за один лише тиждень охопив понад 400 тис. користувачів. Таким чином, популяризація науки в цій соцмережі видається надзвичайно перспективним напрямом роботи, адже дає змогу поширювати інформацію про її досягнення серед великої кількості людей, з-поміж яких чи не найактивнішими користувачами є журналісти українських ЗМІ.

Науковцям НАН України вдалося налагодити тісний зв'язок із популярними українськими блогерами, які є лідерами думок, інформаційними агентствами, зокрема з «УкрІнформ», «Українським кризовим медіа-центром», радіостанціями («Українське радіо», «Голос Києва»), телеканалами («1+1», «5 канал», «UA: Перший», «Гамма», «ТРК «Київ»») тощо. Учені НАН України активно співпрацюють із популярними інтернет-ресурсами, такими як site.ua, Platforma, blog.imena.ua, «Крым. Реалии», «BBC Україна», «Громадське телебачення», Idealist.media, журналами «Фокус», «Новое время», «Всесвіт», Pulsar, газетою «День».

З метою підвищення якості публікацій і телесюжетів із питань науки також проводиться робота зі створення Школи наукового журналіста. Адже, як виявилось, в Україні бракує фахових кореспондентів, які б знали на особливостях дослідницької діяльності та володіли навичками коректного подання інформації про неї.

Співробітники установ НАН України постійно організовують і проводять заходи щодо популяризації науки – «Дні науки», «Фестивалі науки». Крім того, багато з них є дописувачами створеного молодими ученими Академії інтернет-ресурсу «Моя наука», покликаного в доступній для широкого загалу формі розповідати про найновіші наукові здобутки, цікаві наукові події, стан досліджень в Україні та світі.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:

1. Чому 2015 рік став знаковим для процесу популяризації науки в Україні?
2. Коли був ухвалений Закон України «Про наукову й науково-технічну діяльність»?
3. Чому популяризація науки в соціальній мережі Facebook є надзвичайно перспективним напрямом роботи?
4. З якими інформаційними агентствами й популярними інтернет-ресурсами налагодили співпрацю науковці НАН України?

Завдання 4. Визначте й сформулюйте головну проблему тексту. Працюючи в парах, запишіть коротке інтерв'ю на наукову або професійну тему.

ТЕКСТ 97 МІГРАЦІЯ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Міграція, мігрант, довгостроковий, уникнення проблем, переслідування, добровільні переселенці, острах, біженці, глобалізація, еміграція, інфляція, масове безробіття, економічна криза, регіон, гноблення, країна-експортер, іммігрант, криміногенна ситуація, міжнаціональний, міжетнічний, міжрелігійний, соціальне розшарування населення, мовний бар'єр.

Завдання 2. Утворіть від поданих дієслів іменники.

Взірець: витрачати – витрати,

Мігрувати, емігрувати, іммігрувати, переселитися, переміщуватися, отримувати, проживати, захищати, гнобити, переслідувати, тиснути, скорочувати, надходити, залучати, збільшувати, ускладнювати, знижувати, зростати, погіршувати, розмішувати, припливати, обмежувати, розуміти.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Міграція (від лат. «подорож») – це довгострокове змінювання людиною свого місця проживання з економічних міркувань, у зв'язку з переїздом до партнера/партнерки, з метою уникнення проблем (переслідування) в себе на батьківщині. При цьому добровільних переселенців називають мігрантами, а людей, які вимушено залишили батьківщину через політичні чи релігійні переслідування або з остраху таких переслідувань, – біженцями.

З розвитком глобалізації змінився й характер міграції. Класичну модель імміграції та еміграції доповнили нові форми, наприклад, «маятникова» (трудова) міграція, тобто поїздки повторюються щодня або регулярно від місця проживання до віддаленого місця роботи.

Міграція – це глобальне явище й глобальна проблема. У світі немає жодної країни, якої б не торкнулося явище еміграції (міжнародної міграції) чи внутрішніх міграційних переміщень (внутрішньої міграції). Причиною переміщення населення може бути несприятлива економічна ситуація в країні (інфляція, масове безробіття), економічна криза, громадянська війна, екологічна катастрофа в певному регіоні чи державі.

Як бачимо, зміна людиною місця свого проживання відбувається не лише з економічних міркувань, таких як пошук більш високооплачуваної роботи за кордоном, отримання постійного місця проживання в розвиненій країні. У світовому масштабі переважну частину мігрантів становлять біженці. І причиною, через яку вони залишають свою батьківщину, є пошук захисту від війни, гноблення й переслідувань.

Міграція має позитивну й негативну сторони. Зазвичай вона зменшує тиск на ринок праці країни-експортера, скорочуючи безробіття. Трудові мігранти, піклуючись про добробут своїх сімей, пересилають частину

зароблених грошей на батьківщину, забезпечуючи надходження туди валюти. Країнам-імпортерам міграція дає змогу використовувати освітній потенціал кваліфікованих іноземних працівників без витрат на їхню підготовку. Залучення малоосвіченої, некваліфікованої робочої сили створює для місцевого населення можливість займатися інтелектуальною працею.

З іншого боку, процес міграції зазвичай супроводжується збільшенням безробіття в країнах-імпортерах робочої сили, ускладненням житлових проблем, зниженням рівня оплати праці (імігранти готові працювати за низьку зарплату). У районах масового проживання імігрантів здебільшого фіксується зростання інфекційних захворювань, погіршення санітарного стану місць їхнього розміщення. Ускладнюється криміногенна ситуація в країні, виникають міжнаціональні, міжетнічні й міжрелігійні конфлікти, соціальне розшарування населення території, мовні бар'єри та багато іншого.

Кожна держава самостійно регулює приплив переселенців, установлює обмеження на еміграцію та проводить політику закритих кордонів.

Уряди багатьох країн усвідомлюють, що глобальну проблему міграції вже неможливо подолати самостійно. Тож у світовій політиці виникає чітке усвідомлення необхідності активного міжнародного співробітництва.

***Завдання 4.** Дайте відповіді на запитання:*

1. Яке явище називають міграцією?
2. Як змінився характер міграції з розвитком глобалізації?
3. Назвіть головні причини міграції населення.
4. Яким є позитивний бік міграції?
5. Яким є негативний бік міграції?
6. Назвіть шляхи подолання глобальної проблеми міграції.

***Завдання 5.** Перебудуйте речення, використовуючи дієприслівникові звороти.*

1. Кожна держава самостійно регулює приплив переселенців, встановлює обмеження на еміграцію та проводить політику закритих кордонів.

2. Міграція зменшує тиск на ринок праці країни-експортера, скорочує безробіття.

3. Трудові мігранти піклуються про добробут своїх сімей, пересилають частину зароблених грошей на батьківщину, забезпечують надходження туди валюти.

4. Процес міграції супроводжується збільшенням безробіття в країнах-імпортерах робочої сили, ускладненням житлових проблем, зниженням рівня оплати праці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонів О. В. Українська мова для іноземців. Модульний курс В1–В2 : навч. посібник / О. В. Антонів, Л. М. Паучок. – Київ : Інкос, 2012. – 272 с.
2. Дудка О. О. Українська мова : Комплексний довідник / О. О. Дудка, Л. А. Шевелєва. – Харків : Парус-Друк, 2010. – 416 с.
3. Мандрівка Україною. Українська мова як іноземна : навч. посібник / [І. М. Ключковська, О. М. Палінська, О. Р. Пташник та ін.]. – Львів : Дон Боско, 2012. – 152 с.
4. Лисенко О. Н. Українська мова для іноземних студентів : навч. посібник / [О. Н. Лисенко, Р. М. Кривко, Є. І. Світлична, Т. П. Цапко]. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 240 с.
5. Макарова Г. І. Розмовляймо українською. Елементарний курс : навч. посібник / Г. І. Макарова, Л. М. Паламар, Н. К. Присяжнюк. – Київ : «ІНКОС», 2011. – 222 с.
6. Олійник О. Б. Граматика української мови : навч. посібник / О. Б. Олійник, В. Д. Шинкарук, Г. М. Гребницький. – Київ : Кондор, 2007. – 544 с.
7. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. – Київ : Наукова думка, 1970–1980.
8. Терещенко В. М. Українська мова та література : навчально-практичний довідник / В. М. Терещенко. – Харків : Торсінг плюс, 2012. – 384 с.
9. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови / І. П. Ющук. – Київ : Освіта, 2012. – 270 с.
10. Sum.in.ua [Електронний ресурс] [Інтернет-сайт]. – Академічний тлумачний словник української мови. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/> (дата звернення 30.10.2018). – Назва з екрана.
11. Pravopys.net [Електронний ресурс] [Інтернет-сайт]. – Український правопис. – Режим доступу: <http://www.pravopys.net/> (дата звернення 30.10.2018). – Назва з екрана.

Навчальне видання

РЕЗВАН Оксана Олексіївна,
КІР'ЯНОВА Олена Василівна,
МАЛЮКОВА Ольга Юріївна,
ПОНОМАРЬОВ Олександр Стефанович

НАВЧАЛЬНІ ТЕКСТИ З МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Відповідальний за випуск *О. О. Жигло*

Редактор *О. А. Норик*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

Підп. до друку 31.08.2018. Формат 60 × 84/16.

Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 11,3.

Тираж 60 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.